

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

13. (123.) évfolyam, 1. szám

Megjelent: 2018. február

Kiadja a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Felelős kiadó:

Dr. Luszcz Viktor

Felelős szerkesztő:

Bana Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:

Plette Péter

Tördelőszerkesztő:

Mányoki Anna

Szerkesztőség:

Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

1054 Budapest, Zoltán u. 6.

Levélcím: 1438 Budapest, Pf. 415

E-mail: zsuzsanna.bana@hipo.gov.hu

Telefon: 474 5554

www.sztnh.gov.hu

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt.

Postacím: 1900 Budapest

Előfizetésben megrendelhető az ország bármely postáján,

a hírlapot kézbesítőknél, a www.posta.hu WEBSHOP-ban

(<https://eshop.posta.hu/storefront/>),

e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen,

telefonon a 06 1 767 8262 számon,

levélben az MP Zrt. 1900 Budapest címen.

Külföldre és külföldön előfizethető a Magyar Posta Zrt.-nél:

www.posta.hu WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront/>),

1900 Budapest, 06 1 767 8262, hirlapelofizetes@posta.hu

Egy szám ára: 2100 Ft

Egy évre: 12 600 Ft

SZTNH – 2018.010/1

HU ISSN

1587–5563

Szerkesztőbizottság:

Dr. Luszcz Viktor, a szerkesztőbizottság elnöke
Dr. Németh Gábor, a szerkesztőbizottság elnökhelyettese

Bana Zsuzsanna, dr. Baticz Csaba, dr. Botos-Penyigey Krisztina,
dr. Jókúti András, dr. Kiss Gabriella, dr. Lábod Péter,
dr. Zábori Zoltán

13. (123.) ÉVFOLYAM 1. SZÁM

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

13. (123.) ÉVFOLYAM 1. SZÁM

2018. február

Ádám Flóra Julianna

**A szabadalmak és a védjegyek joghatósági és alkalmazandó jogi kérdései az Európai
Unió szabályozási rendszerében – I. rész**

Dr. Kiss Zoltán

A műgyűjtés és a műkereskedelem jogi szabályrendszere

Dr. Baksay-Nagy György

Nintendo v. BigBen – dizájn és joghatóság egy ügyben

Dr. Palágyi Tivadar

Az angol bíróságok szabadalmi ügyekben hozott néhány érdekesebb döntése 2016-ban

Dr. Baticz Csaba – Péteri Attila

**A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala nemzetközi együttműködési tevékenységének
főbb jellemzői 2017 második felében**

SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, a Jegesetek, a Technikatörténet, a Fórum vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetleg két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A Word vagy Rich Text formátumban készült kéziratokat e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeiket, alcímeiket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek maximum 10 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. A hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám, webcím) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 1054 Budapest, Zoltán u. 6., Bana Zsuzsanna szerkesztő, zsuzsanna.bana@hipo.gov.hu, anna.manyoki@hipo.gov.hu, tel.: 474 5554).

TARTALOM

<i>Ádám Flóra Julianna</i>	A szabadalmak és a védjegyek joghatósági és alkalmazandó jogi kérdései az Európai Unió szabályozási rendszerében – I. rész	7
<i>Dr. Kiss Zoltán</i>	A műgyűjtés és a műkereskedelem jogi szabályrendszere	44
<i>Dr. Baksay-Nagy György</i>	Nintendo v. BigBen – dizájn és joghatóság egy ügyben	72
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Az angol bíróságok szabadalmi ügyekben hozott néhány érdekesebb döntése 2016-ban	83
<i>Dr. Baticz Csaba – Péteri Attila</i>	A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala nemzetközi együttműködési tevékenységének főbb jellemzői 2017 második felében	104
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	127
Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből		168
Könyv- és folyóiratszemle		176
Summaries		213

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

<i>Flóra Julianna Ádám</i>	Issues of jurisdiction and applicable law of patents and trademarks in the regulatory system of the European Union – Part I	7
<i>Dr Zoltán Kiss</i>	Legislative framework of art collecting and art trade	44
<i>Dr György Baksay-Nagy</i>	Nintendo vs BigBen – design and jurisdiction in the same matter	72
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Review of some interesting patent cases in the English courts in 2016	83
<i>Dr Csaba Baticz – Attila Péteri</i>	Main features of the international cooperation activities of the HIPO in the second half of 2017	104
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	News in the field of industrial property protection abroad	127
Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Copyright		168
Review of books and periodicals		176
Summaries		213

SOMMAIRE

<i>Flóra Julianna Ádám</i>	Les questions de la juridiction et la loi applicable des brevets et des marques dans le système de régulation de l'Union européenne – partie I	7
<i>Dr Zoltán Kiss</i>	Le système juridique de la régulation de la collection des oeuvres d'art et du commerce des oeuvres d'art	44
<i>Dr György Baksay-Nagy</i>	Nintendo contre BigBen – dessin et juridiction dans le même cas	72
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Quelques décisions intéressantes des tribunaux anglais rendues dans des cas de brevets en 2016	83
<i>Dr Csaba Baticz – Attila Péteri</i>	Les caractéristiques principales de l'activité sur la coopération internationale de l'Office hongrois de la propriété intellectuelle dans la deuxième moitié de 2017	104
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l'étranger	127
Avis d'expert choisis du corps des experts en droits d'auteur		168
Revue des livres et périodiques		176
Summaries		213

INHALT

<i>Flóra Julianna Ádám</i>	Die Patente und die Marken betreffenden Fragen der Gerichtsbarkeit und des anzuwendenden Rechts im Regelungssystem der Europäischen Union – Teil I	7
<i>Dr. Zoltán Kiss</i>	Das rechtliche Regelungssystem der Kunstsammlung und des Kunsthandels	44
<i>Dr. György Baksay-Nagy</i>	Nintendo v BigBen – Design und Gerichtsbarkeit in dem selben Fall	72
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Einige interessante Fälle der englischen Gerichtshöfe die in Patentfällen im Jahr 2016 getroffen wurden	83
<i>Dr. Csaba Baticz – Attila Péteri</i>	Die bedeutendsten Merkmale in der internationalen Kooperationsaktivität des Ungarischen Amtes für Geistiges Eigentum in der zweiten Hälfte von 2017	104
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland	127
Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Urheberrecht		168
Übersicht von Büchern und Zeitschriften		176
Summaries		213

A SZABADALMAK ÉS A VÉDJEGYEK JOGHATÓSÁGI ÉS ALKALMAZANDÓ JOGI KÉRDÉSEI AZ EURÓPAI UNIÓ SZABÁLYOZÁSI RENDSZERÉBEN – I. RÉSZ*

A 21. században a szellemi tulajdon védelme megkérdőjelezhetetlenül jelentős szerepet tölt be. Elég csak belegondolni, hogy nap mint nap hány új találmányt fejlesztenek akár a gyógyszer-, akár az autóiparban. Megkérdőjelezhetetlen az is, hogy a vállalatok számára mekkora értéket képviselnek a védjegyek, amelyek megkülönböztetik őket versenytársaiktól, ezzel egyértelműen azonosítva az általuk viselt minőséget.

Az, hogy az internet mennyire felerősítette az információáramlást és a határok nélküli kommunikációt, szintén megkérdőjelezhetetlen tény, így sokkal könnyebbé vált más védjegyét bitorolni, illetve más szabadalmát a jogosult engedélye nélkül hasznosítani. Ez nemcsak hazai, hanem nemzetközi viszonylatban is egyre hangsúlyosabban érvényesül, illetve a nemzetközi kereskedelem élénkülése is mindezeket erősíti. Így óhatatlanul felmerülnek nemzetközi elemek és nemzetközi magánjogi kérdések a jogviták során.

Ahogy *Paul Torremans* szinte az összes művében hangsúlyozza: 20-30 évvel ezelőtt még arról beszéltek volna a jogtudósok, hogy a szellemitulajdon-védelmi rendelkezéseket vagy a nemzetközi magánjogot kell alkalmazni egy jogvita során, ma már viszont egyértelműen helytálló a „vagy” kicserélése az „és” szóra a tanulmányokban. Korábban ugyanis a nemzetközi egyezményekben megjelenő „nemzeti elbánás elvét” a territorialitással tették egyenértékűvé, miközben annak valós tartalma az egyenlő elbánás elve volt csupán. Azonban azóta felismerték, hogy számos olyan jogvita adódik, amely végső soron az oltalmat biztosító országtól teljesen függetlenné válik, áttörve a territorialitás elvét. Ezt erősítik az oltalmi formák nemzetközi, illetve európai uniós fajtái is.

Megállapítható, hogy a nemzetközi magánjogra vonatkozó európai uniós rendeletek nem veszik ki hatályuk alól a szellemitulajdon-védelem területét, azonban akad számos értelmezési nehézség, amelyet az Európai Unió Bírósága oldott fel esetjogában. Látni kell, hogy a szellemitulajdon-jogok természetükből fakadóan területileg behatárolt, ugyanakkor adott esetben nem csak egy országra kiterjedő kizárólagos jogot biztosító oltalmak, és éppen ezért nehezebb a hagyományos nemzetközi magánjogi szabályokkal kezelni a felmerült problémákat. E két jogterület együttes vizsgálata egy kifejezetten aktuális, friss és fejlődő terület, így rengeteg új kutatási lehetőség van benne.

* A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala Ujvári János diplomadíj-pályázatán szabadalom és használati-minta-oltalom kategóriában 2017-ben I. díjat nyert dolgozat szerkesztett változata. A diplomamunka a szerző Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán folytatott tanulmányai keretében készült.

A jelen dolgozatban az Európai Unió nemzetközi magánjogi rendszerét tekintjük át a szellemi tulajdon-jogi szabályozás tükrében. Kiemelten foglalkozunk a felmerülő értelmezési kérdésekkel és azzal, hogy képes-e a jelenlegi szabályozás megnyugtató jogbiztonságot adni a nemzetközi jogviták eldöntése során, illetve milyen kiegészítő rendelkezésekkel lehetne a jelenlegi rendszert javítani. A szellemi tulajdon-jog egészének vizsgálata e dolgozat kereteit meghaladná, így a vizsgálat középpontjába elsősorban az iparjogvédelmi jogokat, azon belül is a szabadalmat és védjegyet állítjuk. Ám, mivel az EU Bírósága maga is gyakran utal a szerzői jogi ügyekben lefektetett elvekre az iparjogvédelmi ügyekben, így szükség esetén e területre is kitérünk.

Továbbá vizsgálat tárgya az iparjogvédelmi jogokra vonatkozó szerződések a Róma I rendelet vonatkozásában, kihangsúlyozva a komplexitásukból adódó problémákat, így főként a jellemző szolgáltatás meghatározásának a nehézségét.

Áttekintjük azt is, hogy az Egységes Szabadalmi Bíróság felállítása az alkalmazandó jogi kérdések tekintetében hoz-e változást a „hagyományos” európai szabadalmak jelenlegi rendszerében, illetve hogy az egységes hatályú európai szabadalmakkal kapcsolatos jogi kérdésekre milyen jog lesz alkalmazandó.

1. A SZADALMAK ÉS A VÉDJEK NEMZETKÖZI VISZONYLATAI

A szellemi tulajdon-jogok szabályozása Európában három szinten valósul meg: nemzeti, regionális és nemzetközi szinten. Elsőként érdemes áttekinteni a nemzetközi egyezményeket, amelyek egyrészt meghatározzák a jogterület szabályozási elveit, másrészt az oltalmi formák típusait.

1.1. A NEMZETKÖZI EGYEZMÉNYEK ÉS AZ ÁLTALUK LEFEKTETETT ELVEK

Az ENSZ szakosított intézményeként jött létre a Szellemi Tulajdon Világszervezete (*World Intellectual Property Organization*, továbbiakban: WIPO) 1967-ben. A WIPO égisze alatt különböző, „nemzetközi uniókat” létrehozó egyezmények születtek. Ezek fő sajátossága, hogy több országban érvényes jog megszerzésére adnak lehetőséget egyetlen bejelentéssel, illetve a több országban történő jogszerzést segítik elő valamilyen módon.¹ Szintén több országra kiterjedő oltalmat biztosító egyezményt koordinál az Európai Szabadalmi Hivatal és az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (EUIPO).

Szabadalmi területen ezek az egyezmények: az 1970. évi Szabadalmi Együttműködési Szerződés (*Patent Cooperation Treaty*, PCT) és az európai szabadalmak engedélyezéséről szóló, 1973. október 5-i Müncheneri Egyezmény (Európai Szabadalmi Egyezmény).

¹ <https://www.sztnh.gov.hu/hu/ugyfelszolgalat/altalanos-tajekoztatasi-nemzetkozi-egyezmények>.

A védjegyterületre vonatkozó egyezmények a gyári vagy kereskedelmi védjegyek nemzetközi lajstromozására vonatkozó 1891. évi Madridi Megállapodás, illetve az 1989. évi Madridi Jegyzőkönyv, amely 1996. április 1-jén lépett hatályba. A megállapodás és a jegyzőkönyv egymástól független egyezmények, de közös végrehajtási szabályzatuk van. A két egyezmény által nemzetközi védjegybejelentés vált lehetségessé. A védjegyterületet érintően az Európai Unió jogforrásainak részét képezi az európai uniós védjegyrendelet (a közösségi védjegyről szóló rendeletet módosító, 2015/2424/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet²), mely az Európai Unió minden tagállamában egységesen fennálló védjegyoltalmat teszi lehetővé.

Nem oltalomspecifikusan, hanem általánosan az ipari tulajdon oltalmára jött létre 1883-ban a Párizsi Uniók Egyezmény (PUE), az iparjogvédelem „Magna Chartája”, ennek alapján unió jött létre a részt vevő országok között az ipari tulajdon oltalmára. Az egyezmény a nemzeti oltalmi rendszereket nem érinti, hanem minimumkövetelményeket állít fel nemzetközi jogi kötelezettségként.³ Ilyen minimumszabályok, elvek a nemzeti (egyenlő) elbánás elve, az uniós elsőbbség elve, valamint a szabadalmak és védjegyek függetlenségének elve. Ezek alapján a PUE hatálya alá tartozó külföldi jogosult azonos jogokat élvez a belföldiekhez képest, továbbá ha a PUE hatálya alá tartozó valamely országban bejelentést tesz, a hazai bejelentés dátumát a későbbiekben (egy – védjegyeknél fél – éven belül) megőrzi az ugyanolyan tárgyú későbbi bejelentés vonatkozásában is. A függetlenség elve alapján pedig a szabadalmak és védjegyek jogi státusza független az oltalom terjedelme, kezdete és megszűnése tekintetében.⁴

A Nemzetközi Kereskedelmi és Vámunió (GATT) Uruguay-i fordulója keretében született meg a szellemi tulajdon kereskedelmi vonatkozású aspektusairól szóló TRIPS-megállapodás 1993-ban, a résztvevők számára szintén kötelező jellegű minimumszabályokat állítva fel. Így ebben a megállapodásban is megjelenik a nemzeti elbánás elve, ezenkívül bevezeti a legnagyobb kedvezmény elvének alkalmazását a szellemi alkotások területén, mely alapján „a Tagok bármelyike által bármely más ország állampolgárának biztosított előnyt, kedvezményt, kiváltságot vagy mentességet azonnal és feltétel nélkül meg kell adni valamennyi többi Tag állampolgárainak is”.⁵

² 2015/2424 rendelet a közösségi védjegyről szóló 207/2009/EK rendelet és a közösségi védjegyről szóló 40/94/EK rendelet végrehajtásáról szóló 2868/95/EK rendelet módosításáról, valamint a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnak (védjegyek és formatervezési minták) fizetendő díjakról szóló 2869/95/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről, HL L 341, 2015. 12. 24. p. 21–94.

³ *Bánrévy Gábor*: Nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga, 9. javított kiadás. Szent István Társulat, Budapest, 2016, p. 87.

⁴ *Tattay Levente, Pintz György, Pogácsás Anett*: Szellemi alkotások joga. Szent István Társulat, 2014, p. 79.

⁵ 1998: IX tv. az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított, a Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó Marrakesh-i Egyezmény és mellékleteinek kihirdetéséről. Kihirdette: a Magyar Közlöny 1998. évi 17. száma 1998. március 7-én. 4. cikk.

1.2. A JELENLEGI NEMZETKÖZI SZABÁLYOZÁSBÓL ADÓDÓ PROBLÉMÁK MEGOLDÁSI KÍSÉRLETEI

1.2.1. „ALI Principles”

Az 1990-es évek elején az Egyesült Államok kezdeményezésére a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia keretein belül megszületett a „*Hague Judgement Project*”, mely egy nemzetközi egyezményt kívánt létrehozni a nemzetközi joghatósági kérdések megoldására és a külföldi ítéletek elismerésére vonatkozóan. Az egyezményt végül nem sikerült megalkotni annak ellenére sem, hogy három jogtudós, *Rochelle C. Dreyfuss*, *Jane Ginsburg* és *Francois Dessemonet* egy munkacsoportot hozott létre kifejezetten azért, hogy specifikusan szellemi tulajdon-jogi joghatósági szabályokat alkossanak meg – ugyanis az egyezményt tárgyaló felek többek között e kérdésben nem tudtak megegyezni. Nem vesztett azonban kárba a munkájuk, mivel az *American Law Institute* keretei között eredményeik 2007-ben „*ALI Principles*” néven elfogadásra kerültek, számos szabályozási javaslatot tartalmazva a joghatóságra (szigorítva a joghatósági okokat), az alkalmazandó jogra és a külföldi határozatok elismerésére szellemi tulajdoni jogvitákban.⁶

1.2.2. „CLIP Principles”

A „*CLIP Principles*”⁷ a müncheni és a hamburgi Max Planck Intézet által 2004-ben alapított munkacsoport, a *CLIP* által megalkotott elvek gyűjteménye, mely csakúgy, mint az „*ALI Principles*”, a szellemi tulajdon-jog területén foglalkozik a nemzetközi ügyekben a joghatóság, az alkalmazandó jog és a külföldi határozatok elismerésére vonatkozó szabályok megalkotásával.⁸ Ezek a szabályok független tanácsokat kívánnak adni az európai és a nemzeti jogalkotóknak.⁹

2. UNIÓS JOGHATÓSÁGI SZABÁLYOK

2.1. SZABÁLYOZÁSI HÁTTÉR

A nemzetközi magánjogi szabályok a szellemi alkotások védelme során is azt kívánják biztosítani, hogy amennyire lehetséges, a külföldi elemeket tartalmazó jogvitában az a bíróság

⁶ Toshiyuki Kono, Paulius Jurcys: General Report. In: Toshiyuki Kono (szerk.): Intellectual Property and Private International Law: Comparative perspectives. Hart Publishing, Oxford, 2014, p. 11.

⁷ European Max Planck Group on Conflict of Laws in Intellectual Property: Principles on Conflict of Laws in Intellectual Property. <https://goo.gl/Y9GvQI> “Article 2:202: Infringement”.

⁸ I. m. (7), p. 12.

⁹ http://www.cl-ip.eu/_www/en/pub/home.html.

ítélkezzen, mely a leginkább képes mindkét félnek a lehető legprofesszionálisabb módon igazságot szolgáltatni, és a legmegfelelőbb jogot alkalmazni a jogvita eldöntéséhez.

A szellemitulajdon-védelmi perekben az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete rendelkezik a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (a továbbiakban: Brüsszel I bis). A Brüsszel I bis a Brüsszel I rendelet¹⁰ váltotta fel 2015. január 10-i hatállyal, amelynek előzménye pedig a Brüsszeli Egyezmény volt. Dánia nem részese a Brüsszel I bis-nek.

Bár a Brüsszel I rendelethez képest a Brüsszel I bis számos új változást hozott, a vizsgált területen nem történt hangsúlyos változás. Így az Európai Bíróság által a Brüsszel I rendelet alapján elbírált jogesetek helytállóak a Brüsszel I bis értelmezéséhez is, az ettől eltérő esetek külön jelzésre kerülnek.

Továbbá, mivel a szerzői joggal kapcsolatos precedensügyek egy része nem elválasztható és a szakirodalom által sem elválasztott a szabadalmakkal és védjegyekkel kapcsolatos ügyektől, így ahol releváns, a szerzői jogokkal kapcsolatos ügyekre is kitérünk.

2.2. A BRÜSSZEL I BIS SZABÁLYOZÁSI RENDSZERE ÉS AZ EU BÍRÓSÁG GYAKORLATA

A rendelet 1. cikke alapján a Brüsszel I bis tárgyi hatálya alá a polgári és kereskedelmi ügyek tartoznak a bíróság jellegére való tekintet nélkül. A Brüsszel I bis, bár kivesz bizonyos területeket a hatálya alól, ezek között a szellemitulajdon-védelmi jogok nem szerepelnek.

2.2.1. Általános joghatóság

A Brüsszel I bis 4. cikke szerinti általános joghatósági elv az alperes lakóhelye, állampolgárságtól függetlenül. Az állampolgárságra vonatkozó kitétele 2002-es *Owusu*-ügyben¹¹ hozott ítéletével erősítette meg az Európai Unió Bírósága. Az általános joghatóság alapján eljáró bíróságok a szellemitulajdon-jog jellegére tekintet nélkül extraterritoriális hatással bíró intézkedéseket hozhatnak.¹²

A „*CLIP Principles*” a 2:101 cikkében más megoldást javasol: az alperes szokásos tartózkodási helye alapozza meg az általános joghatóságot (a szabályozás továbbá kifejti a szokásos tartózkodási hely fogalmát is).

¹⁰ 44/2001/EK rendelet a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, HL L 12, 2001. 1. 16., p. 1–23.

¹¹ C-281/02. sz. ügy, Andrew Owusu kontra „Villa Holidays Bal-Inn Villas” cégneven eljáró N. B. Jackson és társai. A Court of Appeal (England and Wales), Civil Division [Egyesült Királyság] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem [ECLI:EU:C:2005:120].

¹² *Marius Schneider, Olivier Vrins*: Cross-border enforcement of intellectual property: The European Union. In: *Paul Torremans* (szerk.): *Research Handbook on cross-border enforcement of intellectual property*. Edward Elgar Publishing Ltd., Northampton, MA, 2014, p. 196.

2.2.2. Különös joghatósági okok

A különös joghatósági okok azokat az esetköröket jelölik ki, amikor bár az alperes az egyik tagállamban lakóhellyel rendelkezik, de mégis egy másik tagállami bíróság előtt (is) perelhetővé válik. A különös joghatósági okok párhuzamos választási lehetőséget teremtenek a felperes számára, és megszorítóan kell őket értelmezni. A Brüsszel I bis 7–9. cikkében sorolja fel a különös joghatósági okokat.

2.2.2.1. 7. cikk (1) bekezdés – a teljesítés helye

A szellemi tulajdon-védelem szempontjából elsőként kiemelendő a 7. cikk (1) bekezdése alapján megállapítható különös joghatósági ok, amely szerint ha az eljárás tárgya egy szerződés, akkor a vitatott kötelezettség teljesítésének helye szerinti bíróság előtt perelhető egy más tagállamban lakóhellyel rendelkező személy. A szellemi tulajdon-védelem területén előforduló hasznosítási, illetve átruházási szerződések esetében tehát ez a szabály is alkalmazható. Azonban „a licenciamegállapodásokat nem lehet egységesen előre kategorizálni, hanem a konkrét szerződés rendeltetése és feltételei határozzák meg a minősítést”.¹³

a) A *Falco* kontra *Weller-Lindhorst*-ügy

A cikk alkalmazási körében releváns a C-533/07 számú, a *Falco* kontra *Weller-Lindhorst*-ügyben¹⁴ hozott ítélet. A Brüsszel I rendelet 5. cikk (1) bekezdése alapján, mely a Brüsszel I bis 7. cikk (1) bekezdéssel megegyező szabályt tartalmazott, szolgáltatás nyújtására irányuló szerződés esetén a kötelezettség teljesítésének helye a szolgáltatás nyújtásának a helye. Így helytálló az ügy értelmezése jelenleg is. Az EU Bírósághoz intézett kérdés itt arra irányult, hogy szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésnek minősül-e az a szerződés, amelynek értelmében valamely szellemi tulajdon-jog jogosultja díjazás ellenében a vele szerződő félnek átengedi az e joghoz kapcsolódó felhasználási jogokat.

Az alapeljárás felperesei egy Ausztriában létrehozott alapítvány, a *Falco Privatstiftung* és az ausztriai lakóhellyel rendelkező *T. Rabitsch* voltak, az alperes a németországi lakóhelyű *G. Weller-Lindhorts*. Az alapeljárás tárgya egyrészt annak a szerződésnek a teljesítése volt, amelynek értelmében az alapeljárás felperesei feljogosították az alapeljárás alperesét egy koncertről készült videofelvétel Ausztriában, Németországban és Svájcban történő forgalmazására, másrészt pedig az említett koncertről készült hangfelvétel forgalmazása, amely anélkül történt, hogy arra bármilyen szerződéses jogalap fennállt volna.

Az EU Bírósága megállapította, hogy fenti szerződés nem minősül szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésnek, mivel a „szolgáltatás” fogalma magába foglalja legalább azt, hogy a

¹³ Tattay, Pintz, Pogácsás: i. m. (4), p. 101.

¹⁴ C533/07. sz. ügy, *Falco Privatstiftung* és *Thomas Rabitsch* kontra *Gisela Weller-Lindhorst*. Az Oberster Gerichtshof [Ausztria] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem [ECLI:EU:C:2009:257].

szolgáltatást nyújtó fél meghatározott tevékenységet kifejtсен. A szellemi tulajdon-jog jogosultja azonban azzal, hogy a joghoz kapcsolódó felhasználási jogokat átengedi, nem végez ilyen tevékenységet. Csupán arra kötelezi magát, hogy nem fogja vitatni a szerződő fél joggyakorlását, csak megengedésre vállal kötelezettséget.

Az EU Bírósága ez alapján kimondta, hogy ebben az ügyben másik joghatósági rendelkezést kell alkalmazni. Külön kiemelte, hogy az ügyben a szolgáltatás fogalmát nem lehet a hozzáadottérték-adó tárgyában hozott közösségi irányelvek fogalom meghatározásai szerint értelmezni (ti. ahol a szolgáltatásnyújtás minden, ami nem termékértékesítés), ugyanis úgy túl tág lenne a szolgáltatás fogalma. Ez összhangban áll azzal, hogy a különös joghatósági okokat megszorítóan kell értelmezni.

b) A Swan kontra Kwik-ügy

A szerződés teljesítésének helye vonatkozásában felhozható további példaként a *JS Swan kontra Kall Kwik-ügy*,¹⁵ melyben egy franchiseszerződés megszegésének tárgyában kellett megállapítani a skót bíróságnak, hogy van-e joghatósága az ügy elbírálására. A skót bíróság végül az EU Bíróságának gyakorlatára támaszkodva joghatóságának hiányát állapította meg, mert a szerződésben meghatározott kötelezettségek tekintetében a szerződés nem rendelkezett kifejezetten arról, hogy azokat Skócia területén kell teljesíteni, illetve bizonyos kötelezettségek, amelyeket Skócia területén teljesítettek, csak hallgatólagosan következtek a szerződésből. A legfontosabb elv, hogy erre a joghatósági okra nem lehet annak érdekében hivatkozni, hogy az általános joghatósági okot lerontsa.¹⁶

c) „CLIP Principles”

A „CLIP Principles” szabályozási rendszerében a 2:201 cikk alapján a szerződéses kötelezettségekkel kapcsolatos jogvitákban annak az országnak a bírósága előtt perelhető az alperes, ahol a kérdéses kötelezettséget teljesíteni kellett volna. Külön rendelkezik a szabályozás arról, hogy azoknál a szerződéseknél, amelynek fő tárgya egy szellemi tulajdon-jog átruházása vagy licenciába adása, a kötelezettség teljesítésének helye szerinti ország – hacsak a felek másképp nem állapodnak meg – az az ország, amelyre vonatkozóan a szellemi tulajdon-jogot átruházzák, illetve licenciába adják. Amikor kizárólagosan e rendelkezésre alapítják a bíróság joghatóságát, a bíróság csak ezen ország tekintetében rendelkezik joghatósággal. Ugyanígy ez a bíróság fog joghatósággal rendelkezni a szerződéses jogviszonyból származó bitorlási keresetek tekintetében is.

¹⁵ [2009] CSOH 99, 2009 WL 1949468

¹⁶ Charlotte Waelde, Abbe Brown, Smita Kheira, Jane Cornwell: Contemporary intellectual property: law and policy, 4. kiadás. Oxford University Press, Hampshire, 2016, p. 996.

2.2.2.2. 7. cikk (2) bekezdés – a káresemény bekövetkezésének helye

a) Az alapfogalmak tisztázása

A szellemi tulajdon-védelmi jogviták leginkább meghatározó különös joghatósági oka a 7. cikk (2) bekezdésében lefektetett szabály, ugyanis a bitorlások a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint ítélandók meg.¹⁷ E cikk rendelkezéseinek értelmében valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy jogellenes károkozással, jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménnyel vagy ilyen cselekményből fakadó igénnyel kapcsolatos ügyekben annak a helynek a bírósága előtt is perelhető, ahol a káresemény bekövetkezett vagy bekövetkezhet. E cikk értelmezése körében is helytállóak a korábbi szabályozás során hozott ítéletek.

A *Kalfelis* kontra *Schröder*-ügyben¹⁸ az EU Bírósága kimondta, hogy a „jogellenes károkozás”, a „jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekmény” és az „ilyen cselekményből fakadó igénnyel kapcsolatos ügyek” önálló jelentéssel bírnak, magukba foglalják mindazon kérelmeket, amelyek az alperes felelősségre vonására irányulnak, és nem tartoznak a szerződés fogalma alá.¹⁹

A *Handelskwekerij Bier BV* kontra *Mines de Potasse d'Alsace SA*-ügyben²⁰ az EU Bírósága deklarálta, hogy a káresemény bekövetkezésének helye magába foglalja mindazt a helyet, ahol a kárt okozó cselekmény történt, és azt is, ahol a kár bekövetkezett, így a bitorlás helye szerinti és a káresemény bekövetkezése helye szerinti bíróság előtt is lehet perelni.²¹ A körülményektől függően mindkettő alkalmas arra, hogy a bizonyítást és az eljárásszervezést illetően különösen hasznos információkkal szolgáljon.²²

A *Shevill* kontra *Presse Alliance*-ügyben²³ az EU Bírósága lefektette az úgynevezett *Shevill*-szabályt, amelynek értelmében a kár bekövetkezésének helye szerinti bíróságok csak az adott tagállamban bekövetkezett kárra rendelkeznek joghatósággal kártérítést megítélni, míg az a tagállam, ahol az alperes letelepedési helye van, az egész, tehát az összes érintett tagállamban bekövetkezett kárra vonatkozó kártérítést jogosult megítélni.

¹⁷ *Schneider, Vrins*: i. m. (12), p. 197.

¹⁸ C-189/87. sz. ügy, Athanasios Kalfelis kontra Bankhaus Schröder, Münchmeyer, Hengst and Co. és mások. Előzetes döntéshozatal iránti kérelem: Bundesgerichtshof – Németország [ECLI:EU:C:1988:459].

¹⁹ *Waelde, Brown, Kheira, Cornwell*: i. m. (16), p. 997.

²⁰ 21–76. sz. ügy, *Handelskwekerij G. J. Bier BV* kontra *Mines de potasse d'Alsace SA*. Előzetes döntéshozatal iránti kérelem: Gerechtshof 's-Gravenhage – Hollandia. [ECLI:EU:C:1976:166].

²¹ *Schneider, Vrins*: i. m. (12), p. 197.

²² C-68/93. sz. ügy, *Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL és Chequepoint International Ltd* kontra *Presse Alliance SA*. Előzetes döntéshozatal iránti kérelem: House of Lords – Egyesült Királyság. [ECLI:EU:C:1995:61], 20–21. pont.

²³ C-68/93. sz. ügy, *Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL és Chequepoint International Ltd* kontra *Presse Alliance SA*. Előzetes döntéshozatal iránti kérelem: House of Lords – Egyesült Királyság [ECLI:EU:C:1995:61].

Az internet világában azonban a kár bekövetkezésének helyét nehéz meghatározni, éppen ezért a megsértett jog természetétől függően változóan ítélte meg az EU Bírósága, s állapította meg ennek megfelelően a joghatósággal rendelkező bíróságot.

b) eDate Advertising-ügy kontra Wintersteiger-ügy

Az *eDate Advertising*-ügyben²⁴ az EU Bírósága a személyiségi jogok megsértésének tükrében vizsgálta a problémát. Az ügyben az ausztriai székhelyű *eDate Advertising* által működtetett „rainbow.at” egy németországi lakóhellyel rendelkező személyről és bátyjáról nevük megjelölésével jelentetett meg hírt az elítélésükről és az az elleni panaszukról. Az érintett személy szerette volna a tájékoztatás abbahagyását és az abbahagyásról való kötelezettségvállalásról szóló nyilatkozat kiadását. A német alsóbb fokú bíróságok magukat az ügy elbírálására joghatósággal rendelkezőnek ítélték meg, a *Bundesgerichtshof* azonban előzetes döntéshozatali kérelemmel fordult a Bíróság felé a joghatóság kérdésében. A fő kérdés az volt, hogy az „ahol a káresemény bekövetkezhet” fordulat lehetővé teszi-e, hogy minden olyan tagállamban keresetet indítson a honlap üzemeltetőjével szemben a felperes, ahol a honlap letölthető, vagy pedig azon a tagállamon kívül, ahol az üzemeltető letelepedési helye van, a többi országban a keresetindításhoz valamilyen „sajátos kötődés” kell, hogy fennálljon.

Az EU Bírósága ítéletében kimondta, hogy a jogosult személyiségi jogainak a megsértése miatt pert indíthat mind az előtt a bíróság előtt, ahol a tartalom közzétevőjének letelepedési helye van, a teljes kárra, vagy pedig az előtt a bíróság előtt, ahol az ő érdekeinek a központja van, szintén a teljes kárra. De lehetősége van a jogosultnak arra is, hogy csak az adott tagállamban bekövetkezett kár iránti kártérítést kérelmezzen azok előtt a bíróságok előtt, ahol a jogsértő tartalom elérhető (volt).

Az EU Bírósága megjegyezte, hogy valamely személy érdekeinek a központja általában a szokásos lakóhelyének felel meg, de valamilyen szoros kapcsolat alapján más tagállamban is lehet, így például szakmai tevékenység gyakorlása alapján.²⁵

Érdekes megvizsgálni azonban, hogy a nemzeti védjegyekre elutasította az EU Bírósága a szabály kiterjesztését.²⁶ A *Wintersteiger*-ügyben²⁷ az EU Bírósága arra helyezte a hangsúlyt, hogy a nemzeti védjegy csak a lajstromozás szerinti országban élvez védelmet, így azt, az *eDate Advertising*-ügyben lefektetett elvet, hogy a felperes érdekeinek a központja szerinti bíróság előtt perelhető legyen az alperes, itt nem lehet alkalmazni. Ennek megfelelően az

²⁴ C-509/09 és C-161/10 egyesített ügyek, *eDate Advertising GmbH és társai kontra X és Société MGN LIMITED*. Bundesgerichtshof és Tribunal de grande instance de Paris által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelmek [ECLI:EU:C:2011:685].

²⁵ C-68/93. sz. ügy, *Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL és Chequepoint International Ltd kontra Presse Alliance SA*. Előzetes döntéshozatal iránti kérelem: House of Lords – Egyesült Királyság. [ECLI:EU:C:1995:61] 49. pont.

²⁶ *Schenider, Vrins*: i. m. (12), p. 198.

²⁷ C-523/10. sz. ügy, *Wintersteiger AG kontra Products 4U Sondermaschinenbau GmbH*. Előzetes döntéshozatal iránti kérelem: Oberster Gerichtshof – Ausztria [ECLI:EU:C:2012:220].

alperes vagy a lakóhelye szerinti bíróság előtt perelhető, vagy pedig annak a tagállamnak a bírósága előtt, ahol a védjegy lajstromozva van.

Az alapeljárásban felperes *Wintersteiger* egy Ausztriában letelepedett, téli sportfelszerelések gyártásához és forgalmazásához kapcsolódó vállalkozás, amely egyben a WINTERSTEIGER elnevezésre Ausztriában védjegyyoltalmat szerzett. Az alperes német *Products 4U* vállalkozás a *google.de* internetes oldalra korlátozva lefoglalta a „*Wintersteiger*” kulcsszót a Google hirdetési rendszerén (*Google AdWords*) keresztül, s ez alapján a „*Wintersteiger*” kereső kifejezéssel a *Products 4U* hirdetéséhez juthattak a felhasználók.

Az alapeljárás felperese a káresemény bekövetkezésének helyére alapította védjegybitorlás megállapítása iránti keresetét az osztrák bíróság előtt, hangsúlyozva, hogy a *google.de* oldal hozzáférhető Ausztriából is, és a reklámszolgáltatás német nyelven jelenik meg. Az osztrák bíróság előzetes döntéshozatali kérelme a joghatóságának fennállásának kérdésére irányult.

Az EU Bírósága ítéletében kihangsúlyozta, hogy jelen esetben nem lehet párhuzamot vonni az *eDate Advertising*-üggyel. Ott ugyanis a sértett személy érdekeinek központja a személyiségi jogok megsértése esetén helytálló joghatósági ok volt. Az EU Bírósága állást foglalt amellett, hogy a személyiségi jogok minden tagállamban védettek, míg a nemzeti védjegy főszabály szerint csak a lajstromozás szerinti tagállamban. (Azt pedig, hogy a tényállás szerinti esetben fennállt-e a tényleges bitorlás, az alkalmazandó anyagi jog alapján kell meghatározni.) Ennek megfelelően a kiszámíthatóság és a megfelelő igazságszolgáltatás céljai az oltalmat biztosító tagállam joghatóságát támasztja alá, hiszen ez a bíróság képes meghatározni a legjobban, hogy volt-e tényleges bitorlás, és hogy ennek megfelelően mennyi a teljes kár. Tehát az ilyen ügyekben az oltalmat biztosító tagállamot kell a kár bekövetkezése szerinti helynek tekinteni.²⁸

Az EU Bírósága fontosnak találta azonban hangsúlyozni, hogy a káresemény bekövetkezésének helye magába foglalja a kárt okozó cselekményt is. Jelen esetben pedig „az tekintendő a káreseménynek, hogy a hirdető előre megállapított feltételek szerint elindítja azon hirdetés megjelenítésének műszaki folyamatát, amelyet ő maga hozott létre a saját reklámtevékenysége érdekében.”²⁹ Ahogy a *Google France* és *Google*-ügyben³⁰ is megállapította az EU Bírósága, a hirdető, és nem pedig a reklámszolgáltatást nyújtó használja a védjegy gazdasági tevékenysége körében, tehát a hirdető cselekménye bitorol.³¹ Így joghatósági

²⁸ C-68/93. sz. ügy, Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL és Chequepoint International Ltd kontra Presse Alliance SA. Előzetes döntéshozatal iránti kérelem: House of Lords – Egyesült Királyság. [ECLI:EU:C:1995:61] 28. pont.

²⁹ Uo. 34. pont.

³⁰ C-236/08., C-237/08. és C-238/08. sz. egyesített ügyek, Google France SARL és Google Inc. kontra Louis Vuitton Malletier SA (C-236/08), Google France SARL kontra Viaticum SA és Luteciel SARL (C-237/08) és Google France SARL kontra Centre national de recherche en relations humaines (CNRRH) SARL és társai (C-238/08). Előzetes döntéshozatal iránti kérelmek: Cour de cassation – Franciaország. [ECLI:EU:C:2010:159].

³¹ Uo. 52. és 58. pont.

okként lehet hivatkozni ilyen esetekben a hirdető lakóhelye szerinti tagállam bíróságainak joghatóságára is mint a káresemény bekövetkezési helyére.³²

c) *A Pinckney kontra KDG Mediatech AG- és Hejduk-ügy*

Ezzel szemben az *eDate Advertising*-ügyben lefektetett elvet az EU Bírósága a szerzői jogra vonatkozóan elfogadta.³³ Ez jelenik meg a *Pinckney kontra KDG Mediatech AG*-ügyben.³⁴

P. Pinckney franciaországi lakos az osztrák székhelyű *KDG Mediatech* ellen indított kártérítés iránti pert, szerzői vagyoni jogainak megsértését állítva a francia bíróság előtt. Keresetét arra alapozta, hogy tizenkét, az *Aubrey Small* együttes által rögzített zeneszám szövegírója, zeneszerzője és előadója, és e zeneszámokat az alperes az ő engedélye nélkül CD-ken többszörözte, illetve a *Crusoe* és az *Elegy* brit társaság interneten hozzáférhető oldalakon forgalmazta.

Az EU Bírósága ítéletében megállapította, hogy a szerzői vagyoni jogok a területiségnek vannak alávetve, akárcsak a nemzeti védjegyek, ugyanakkor a 2001/29/EK irányelv³⁵ alapján valamennyi tagállamban automatikusan biztosítva vannak, s emiatt minden egyes tagállamban az ott alkalmazandó jog függvényében sérthetőek meg. Az EU Bírósága kiemelte, hogy a káresemény bekövetkezésének helye szerinti joghatósági ok nem követeli meg, hogy a szóban forgó tevékenység az eljáró bíróság tagállamát célozza meg, így a joghatóságot megalapozza az, hogy a tagállam védelemben részesíti az adott jogot, és fennáll az adott tagállam területén a kár bekövetkezésének veszélye. Jelen ügyben ez a veszély abban nyilvánult meg, hogy az eljáró bíróság illetékességi területén is hozzáférhető volt az internetes oldal. Tehát nem baj, ha egy másik tagállamban székhellyel rendelkező társaság egy másik tagállamban többszörözte fizikai hordozóra az alkotást, és ezt harmadik tagállamban székhellyel rendelkező tagállamok értékesítik, ha mindez egy olyan internetes oldalon keresztül történik, ami az eljáró bíróság tagállamában is hozzáférhető. És ebben az esetben is a bíróság joghatósága kizárólag az e bíróság tagállamának területén bekövetkezett károokra terjed ki.

A *Hejduk*-ügyben³⁶ is ugyanezt erősítette meg a bíróság. Az alapeljárás felperese a Bécsben (Ausztria) lakóhellyel rendelkező *P. Hejduk* volt, az alperes a düsseldorfi (Németország) székhelyű *EnergieAgentur.NRW GmbH* (a továbbiakban: *EnergieAgentur*). A köztük folyó eljárás tárgya annak a megállapítása volt, hogy az alperes megsértette a felperes szerzői joggal szomszédos jogait azáltal, hogy az általa készített képeket közzétette a hozzájárulása nélkül az *EnergieAgentur* honlapján.

³² *Jochem Vlek*: Jurisdiction in cases of Google Adword trademark infringement. European Law Blog: <https://goo.gl/2RHhsb>.

³³ *Schneider, Vrins*: i. m. (12), p. 199.

³⁴ C-170/12. sz. ügy, *Peter Pinckney kontra KDG Mediatech AG*. Előzetes döntéshozatal iránti kérelem: Cour de cassation – Franciaország [ECLI:EU:C:2013:635].

³⁵ 2001/29/EK irányelv az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról. HL L 167, 2001. 6. 22., p. 10–19.

³⁶ C-441/13. sz. ügy, *Pez Hejduk kontra EnergieAgentur NRW GmbH*. A Handelsgericht Wien (Ausztria) által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem [ECLI:EU:C:2015:28].

Az EU Bírósága megállapította, hogy a kárt okozó cselekmény helyéül az *EnergieAgentur* székhelye határozható meg, ez alapján nem lett volna az eljáró osztrák bíróságnak joghatósága. Az EU Bírósága vizsgálta azonban a kár bekövetkezésének a helyét, és nem fogadta el az alapeljárás alperesének érvelését, mely szerint a „*de*” kiterjesztésű doménnev miatt nem irányul a honlap Ausztriára, ugyanis, párhuzamot vonva a *Pickney*-üggyel, itt is megállapította, hogy az, hogy az eljáró bíróság tagállamában hozzáférhetőek voltak a fényképek, megalapozza a joghatóságot, de kizárólag a tagállam területén bekövetkezett károk tekintetében.

Kiemelendő, hogy a főtanácsnok indítványa ez ügyben egy ellenkező javaslatot tartalmazott, mely szerint az interneten bekövetkező és a szerzői vagyoni jogok sérelmével járó, „helytől elváló” károk esetében a kár megvalósulása szerinti tagállam bíróságai előtti keresetindítás lehetőségét ki kell zárni, és az általános joghatósági ok mellett a joghatóságot azon tagállam bíróságaira kell korlátozni, ahol a káresemény bekövetkezett. Kiemelte, hogy ez esetben ez különösen azért érvényesül, mert a tevékenység egyáltalán nem irányult Ausztriára.³⁷

d) A szabályozás problematikája

Egyes nézetek szerint a Bíróság által követett joggyakorlat kockázata, hogy egy jó anyagi helyzetben lévő felperes könnyedén sakkban tarthatja az alperest azzal, hogy megfenyegeti, hogy több államban pereli, s ezzel az alperes számára kedvezőtlen megállapodást kényszeríthet ki. Ezen nem változtat az a tény sem, hogy mindig csak az eljáró bíróság illetékességi területén bekövetkezett kárért perel, mert ugyanúgy érvelhet a jogosult azzal, hogy végső soron a helyi károkból összeállva a teljes kárért perel majd az alperessel szemben.

Ugyanakkor logikusnak tartható az is, hogy mindenhol csak a helyi kárért perel a felperes, egyszerűbbé téve az eljárást és elkerülve a hosszú pereskedést, valamint, ha kevés az esélye a győzelemre, akkor nem fog perelni egyáltalán vagy legalábbis nem mindenhol, így ez visszaszoríthatja, hogy visszaéljen ezzel a jogával.³⁸

A „*CLIP Principles*”³⁹ javaslata erre a problémára az alábbi, „*menekülési záradékként működő*” szabály.⁴⁰ Az előtt a tagállami bíróság előtt lehetne az alperes ellen keresetet benyújtani, amely tagállam területén a bitorlás bekövetkezett vagy bekövetkezhet. Nem lehetne azonban keresetet benyújtani ellene, ha megállapítható, hogy az állítólagos bitorló nem cselekedett a tagállamban úgy, hogy azzal a bitorlást kezdeményezze vagy elősegítse, és észszerűen nem tekinthető úgy a cselekménye, mint amelyik arra az államra irányult volna.

³⁷ Cruz Villalón főtanácsnok indítványa, az ismertetés napja: 2014. szeptember 11. C-441/13. sz. ügy. Pez Hejduk kontra EnergieAgentur.NRW GmbH. A Handelsgericht Wien (Ausztria) által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem [ECLI:EU:C:2014:2212] 45.pont.

³⁸ Paul Torremans: Jurisdiction in intellectual property cases. In: Paul Torremans (szerk.): Research Handbook on cross-border enforcement of intellectual property. Edward Elgar Publishing Ltd., Northampton, MA, 2014, p. 386.

³⁹ I. m. (7), Article 2:202: Infringement”.

⁴⁰ Torremans: i. m. (38), p. 387.

Így elkerülhető lenne az olyan eset, mint a fentebbi *Pinckney*-ügyben, hogy olyan bíróság rendelkezzen joghatósággal az alperes felett, ahol lényegében nem vagy alig esett kár, illetve ahova nem is irányult a tevékenység. Ez az internet világában különösen fontos, ahol tehát az elérhetőség alapján szinte mindenhol lehet perelni.

Ugyanakkor az internet által szült, lényegében „mindenütt jelen levő ügyek” azok, amelyek valóban az egész világban hatással bírnak. Itt a jogosultnak minden tagállamban kellene perelnie, vagy pedig az alperes letelepedési helye szerint, ugyanakkor az alperes elrejtőzködhet.⁴¹

A „*CLIP Principles*” megoldása erre az lenne, hogy a „mindenütt jelen levő” médián keresztül megvalósított bitorlások esetén, mint például az internet, a kár helye szerinti bíróság joghatósággal rendelkezne a többi tagállam területén bekövetkezett kár tekintetében is, feltéve, hogy a bitorlást megvalósító cselekmények közül egyik sem bír lényeges hatással egyik tagállamban sem, ahol a bitorló szokás szerint tartózkodik és

- a) a bitorlás egészének előmozdításához kapcsolódó lényeges tevékenységek abban a tagállamban történtek, ahol a bíróság székhelye van,
- b) vagy a bíróság székhelye szerinti tagállamban bekövetkezett, a bitorlás által okozott kár lényeges a bitorlás egészével kapcsolatban.⁴²

2.2.2.3. 8. cikk – együttes perlés

a) Általános szabályok

A rendelet 8. cikke rendelkezik az együttes perlés lehetőségéről. Eszerint különös joghatósági okként jelenik meg az a lehetőség, hogy valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy az alperesek egyikeként perelhetővé válik több személy együttes perlése esetén bármely alperes lakóhelyének vagy székhelyének bírósága előtt, feltéve, hogy a keresetek között olyan szoros kapcsolat áll fenn, hogy az elkülönített eljárásokban hozott, egymásnak ellentmondó határozatok elkerülése érdekében célszerű azokat együttesen tárgyalni és róluk együtt határozni. Az alábbiakban vizsgálat tárgyává tesszük ezt a szabályt az európai szabadalmakkal kapcsolatos korábbi bitorlási perekben kifejtett érvek mentén, melyek helytállóak a Brüsszel I bis értelmezésében is.

b) A „*spider-in-the-web*” doktrína

Az alább kifejtett *Roche*-ügyet⁴³ megelőzően az együttes perlés szabályának értelmezése nem volt egységes a tagállamok ítélkezési gyakorlatában abban az esetben, ha több tagállamra hatályosított európai szabadalom különböző nemzeti részeinek bitorlása volt a jog-

⁴¹ *Torremans*: i. m. (38), p. 388.

⁴² *Torremans*: i. m. (38), p. 388.

⁴³ C-539/03. sz. ügy *Roche Nederland BV és társai kontra Frederick Primus és Milton Goldenberg*. Előzetes döntéshozatal iránti kérelem: Hoge Raad der Nederlanden – Hollandia [ECLI:EU:C:2006:458].

vita tárgya. A holland bíróságok által kialakított „*spider-in-the-web*” doktrína lényegét az képezte, hogy a holland bíróságok megállapították saját joghatóságukat az együttes perlés szabályai alapján olyan, nem holland vállalatokkal szemben is, amelyek bár nem sértették meg az európai szabadalom holland részét, de a fő alperes székhelye viszont Hollandiában volt, és a többi alperessel együtt egy vállalatcsoportot képeztek, és közös üzletpolitika alapján jártak el. A megkívánt szoros kapcsolatot az alapozta meg, hogy ugyanannak az európai szabadalomnak különböző nemzeti részeit bitorolták egy közös üzletpolitika alapján eljárva.⁴⁴ A tagállami bíróságok többsége azonban ezt az értelmezést túl tágnak tartotta ahhoz, hogy alkalmazza saját gyakorlatában.⁴⁵

c) Roche-ügy kontra Painer-ügy

Az együttes perlés szabálya által megkívánt szoros kapcsolatot a Roche-ügyben értelmezte az EU Bírósága, s bár azóta következetesen erre az ítéletre hivatkozik a bíróság, látható némi flexibilitás is.⁴⁶ Az EU Bírósága ebben az ügyben vizsgálat tárgyává tette, hogy egy európai szabadalomnak különböző részeit sértő magatartások azonos jogalapnak minősülnek-e a keresetek tekintetében.

A Roche-ügyben egy tíz szerződő államra hatályosított európai szabadalom jogosultja indított pert szabadalombitorlás miatt a holland alapítású Roche Nederland BV és nyolc másik vállalat ellen, amelyek szintűgy a Roche vállalatcsoport tagjai voltak. Az alperesek a létesítésük szerinti országokban forgalmaztak a piacon gyógyászati felszereléseket, ezzel egy vagy több országban bitorolták a felperes szabadalmát. A holland legfelsőbb bíróság azzal a kérdéssel fordult az EU Bírósághoz, hogy az együttes perlés szabálya alkalmazható-e, melyre nemleges választ kapott. Az EU Bírósága azzal érvelt, hogy az európai szabadalom a hatályosításával a nemzeti szabályozás hatálya alá kerül, így ha egymástól eltérő határozatok születnének, azok nem ugyanazon jogalapból származnának. A Bíróság érvelése szerint a tényállások sem voltak azonosak, mivel különböző alperesek különböző tagállamokban elkövetett bitorlásáról szólt az eset. Nem volt közös tevékenység és átfedés a bitorlások és az alperesek között sem. Tehát a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy ha egymástól eltérő ítéletek is születnének, azok nem lennének egymásnak ellentmondóak, mert nem ugyanaz a ténybeli és a jogi alap sem. Mivel mindegyik kereset más-más tagállamban székhellyel rendelkező társaság ellen irányult az azon állam területén elkövetett bitorlás miatt, így nem áll fenn szoros kapcsolat a keresetek között.⁴⁷ Az EU Bírósága a szoros kapcsolat fennállását

⁴⁴ Laëtitia Bénard: Cross-border injunctions for registered IP rights in Europe: <https://goo.gl/LlqFah>, p. 3.

⁴⁵ Bénard: i. m. (44), p. 3.

⁴⁶ Torremans: i. m. (38), p. 389.

⁴⁷ I. m. (43), 33. pont.

még abban a vélemezett helyzetben is elutasította, hogy ha az alperes társaságok közös politika alapján azonos vagy hasonló módon jártak volna el.

A *Roche*-ügyben megfogalmazott érveket a jogirodalom is kritikával illette.⁴⁸ A későbbiekben pedig a *Freeport*-ügy⁴⁹ hatására a *Painer*-ügyben⁵⁰ éppen ennek a szigorú megközelítésnek az ellenkezője igazolódott be az EU Bíróságának döntése során.⁵¹ Ebben az ügyben ugyanis a felperes, akinek szerzői jogát megsértették képének engedélye nélküli felhasználásával, mind a német, mind az osztrák újságok szerkesztőit együttesen perelhette az osztrák bíróságok előtt. A bíróság ebben az ügyben a *Roche*-üggyel ellentétben kimondta, hogy a rendelkezés alkalmazásának nem akadályozza az, ha a több alperessel szemben tartalmilag azonos szerzői jogi jogsértések miatt benyújtott kérelmek tagállamonként eltérő nemzeti jogi alapokon nyugszanak. A nemzeti bíróságnak kell az ügy irataiban szereplő valamennyi körülményre tekintettel mérlegelnie, hogy elkülönített eljárások esetén fennáll-e az egymásnak ellentmondó határozatok meghozatalának a veszélye az egymástól eltérő ténybeli alapok ellenére.⁵² A bíróság a jogalapok azonosságát ebben az ügyben már nem tekintette nélkülözhetetlen tényezőnek, ha az alperesek számára előre látható volt annak a kockázata, hogy bármely alperes bírósága előtt perelhetőek lesznek.⁵³ Ezenkívül ez a szabály nem értelmezhető úgy, hogy alkalmazása lehetővé tegye a felperes számára, hogy csupán azért indítson eljárást több alperes ellen, hogy az egyik alperest kivonja a lakóhelye szerinti bíróság joghatósága alól.

d) A *Solvay kontra Honeywell*-ügy

Egy későbbi, a *Solvay SA kontra Honeywell Fluorine Products Europe BV* és társai-ügyben⁵⁴ az EU Bírósága a *Roche*-üggyel szemben azt vizsgálta, hogy egy európai szabadalomnak ugyanazt a nemzeti részét sértő magatartások azonos jogalaprak minősülnek-e. Az EU Bírósága úgy állapította meg, hogy „egymásnak ellentmondó határozatokat eredményezhet, amikor különböző tagállamokban székhellyel rendelkező két vagy több társaság mindegyikének e tagállamok egyikének bírósága előtt külön-külön azt róják fel, hogy ugyanarra a

⁴⁸ Lásd: *Anette Kur*: A Farewell to Cross-Boarder Injunctions? The ECJ Decisions *GAT v. LUK* and *Roche Nederland v. Primus* and *Goldenberg*, *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 37. évf. 7. sz., 2006; in: *Paul Torremans* (szerk.): *Intellectual Property and Private International Law*. Edward Elgar Publishing Ltd., Cheltenham, 2015.

⁴⁹ C-98/06. sz. ügy, *Freeport plc kontra Olle Arnoldsson*. Előzetes döntéshozatal iránti kérelem: Högsta domstolen – Svédország. [ECLI:EU:C:2007:595].

⁵⁰ C-145/10. sz. ügy, *Eva-Maria Painer kontra Standard VerlagsGmbH és társai*. Előzetes döntéshozatal iránti kérelem: Handelsgericht Wien – Ausztria [ECLI:EU:C:2011:798].

⁵¹ *Torremans*: i. m. (38), p. 391.

⁵² I. m. (50), 84. pont.

⁵³ I. m. (50), 81. pont.

⁵⁴ C-616/10. sz. ügy, *Solvay SA kontra Honeywell Fluorine Products Europe BV és társai*. Előzetes döntéshozatal iránti kérelem: Rechtbank 's-Gravenhage – Hollandia [ECLI:EU:C:2012:445].

termékre vonatkozó jogosulatlan tevékenységük folytatásával megsértették egy másik tagállamban érvényben lévő európai szabadalomnak ugyanazt a nemzeti részét. A kérdést előterjesztő bíróságnak kell az iratok valamennyi releváns elemét figyelembe véve mérlegelnie azt, hogy ennek veszélye fennáll-e.”⁵⁵ Ebben az ügyben tehát mivel ugyanazon szabadalom-bitorló termék forgalmazásával ugyanazon nemzeti részeit sértették meg egy európai szabadalomnak, így mindkét felhívott bíróságnak ugyanazon ténybeli és jogi helyzetet kellett volna megítélnie, ezért az EU Bíróságának álláspontja szerint az ügyek egyesítése helytálló.

A *Roche*-ügyben kifejtett elvek tehát nem kerültek módosításra a szabadalmak terén ebben az ügyben.⁵⁶

e) Új lehetőségek

A fentiek alapján megállapítható, hogy az EU Bírósága szigorú értelmezést képvisel az együttes perlés lehetőségének terén, így az európai szabadalmak vonatkozásában lényegében lehetetlenné teszi a szabály alkalmazását, ha különböző nemzeti részek bitorlásáról van szó.

A 2.2.6-os alfejezetben bemutatott Egységes Szabadalmi Bíróság felállításával feloldódik a fragmentált igazságszolgáltatás problémája ezen a területen, hiszen az európai szabadalmak bitorlásával kapcsolatos ügyek e bíróság hatáskörébe tartoznak majd. Egyébként azt a nézetet, amely szerint ezt a problémát csak egy közösségi bíróság felállításával lehet megoldani, a *Roche*-ügy főtanácsnoki indítványa is tartalmazta.

Figyelembe kell venni azonban, hogy az ESZB helyi divíziói között is létezni fog hatáskörmegosztás, de ha más nem, az a probléma megoldódik, hogy egy bíróság fog eljárni az ügyekben, így remélhető a konzekvens jogalkalmazás.

Ugyanakkor figyelembe kell venni a szintén a későbbiekben bemutatott „opt-out” lehetőséget, illetve a hétéves átmeneti időszakot. Ebben az esetekben végső soron mégis nemzeti bíróság elé kerülhet az ESZB helyett az ügy. Kérdés, hogy ilyen esetekben követhető-e az eddigi gyakorlat. Talán igen, mert bár az európai szabadalmak bitorlását egységesen az ESZB-megállapodás alapján kell majd megítélnie az ESZB-nek, így immáron azonos jogi alapokon nyugszanak majd az olyan ügyek, ahol különböző nemzeti részt bitorolnak az alperesek (l. 3.4.3. alfejezet), viszont a nemzeti bíróságok nem az ESZB-megállapodás alapján fogják meghatározni a bitorlást, hanem továbbra is saját nemzeti joguk alapján. Így nem kerülhet sor az ügyek egyesítésére.

f) „CLIP Principles”

A „CLIP Principles” szabályozása az együttes perlés fogalmát a Brüsszel I bis szabályával azonos módon adja meg, bármelyik alperes szokásos tartózkodási helyéhez igazítva azt. A szabályozás az egymással összeegyeztethetetlen ítéletek veszélyéhez megkívánja, hogy

⁵⁵ I. m. (54), 30. pont.

⁵⁶ Justine Pila, Paul Torremans: European Intellectual Property Law. Oxford University Press, Glasgow, 2016, p. 563.

a perek várható kimenetelében ellentmondás legyen, miközben lényegében azonos a jogi és ténybeli alap az ügyekben. A szabályozás kiemeli, hogy bitorlási ügyekben lényegében azonos a ténybeli alap még akkor is, ha az alperesek különböző tagállamokban cselekedtek, abban az esetben, ha azonosan vagy hasonlóan cselekedtek, és ez egy közös üzletpolitika alapján történt. Továbbá lényegében azonos a jogalap akkor is, ha különböző nemzeti jogokat kell alkalmazni a követelésekre abban az esetben, ha ezek a nemzeti jogok jelentős részben harmonizálva vannak egy regionális gazdasági integrációs szervezet vagy a kérdéses ügyben alkalmazandó nemzetközi egyezmények által.

A szabályozás külön kiemeli azt az esetet, ha nyilvánvaló a tényekből, hogy az egyik alperes koordinálta a lényeges cselekményeket vagy egyébként ő áll a legszorosabb kapcsolatban az ügy egészével – ekkor ezen alperes szokásos tartózkodási helyének bírósága előtt perelhetők csak együttesen az alperesek.

2.2.2.4. 24. cikk (4) bekezdés – kizárólagos joghatóság

A Brüsszel I bis 24. cikkének (4) bekezdése az általános és a különös joghatósági okokkal szemben a szellemi tulajdoni jogvitákra vonatkozóan kizárólagos joghatósági okot állapít meg. A szabály példálódzó jelleggel felsorolja a szabadság, a védjegy és a formatervezési minta lajstromozásával vagy érvényességével kapcsolatos eljárásokat, de egyben általánosan kiterjeszti a szabályt minden hasonló, letétbe helyezést vagy lajstromozást igénylő jog lajstromozásával vagy érvényességével kapcsolatos eljárásra. A felsorolt eljárásokra tehát a szabály szerint annak a tagállamnak a bíróságai rendelkeznek kizárólagosan joghatósággal, ahol a letétbe helyezést vagy lajstromozást kérelmezték, vagy ahol az megtörtént, illetve uniós jogi aktus vagy nemzetközi egyezmény alapján megtörténtnek tekintendő. A szabály alkalmazandó akár keresetben, akár kifogás útján merül fel a kérdés, és attól függetlenül, hogy maguk a felek hol rendelkeznek lakóhellyel.

Ezenkívül a Brüsszel I bis kiemeli, hogy az Európai Szabadalmi Hivatal 1973. október 5-én Münchenben aláírt, az európai szabadalmak megadásáról szóló egyezménye alapján fennálló joghatóságának sérelme nélkül az egyes tagállamok bíróságai kizárólagos joghatósággal rendelkeznek az adott tagállamban hatályosított európai szabadalom lajstromozását vagy érvényességét érintő eljárásban. Ez végső soron azt eredményezi, hogy a több tagállamban hatályosított európai szabadalommal kapcsolatban több párhuzamos eljárás indulhat meg, ha lajstromozását vagy érvényességét érintő kérdés merül fel az alapeljárásban. Ugyanakkor meg kell említeni, hogy Egységes Szabadalmi Bíróság felállításával az európai szabadalmak érvényességével kapcsolatos ügyek – a bitorlási ügyek mellett – e bíróság hatáskörébe tartoznak majd. Kiemelendő, hogy az érvényességgel kapcsolatos ügyek a központi divízió hatáskörébe fognak tartozni, így ezekben az ügyekben ténylegesen megszűnnek a párhuzamos eljárások (kivéve itt is az „opt-out” lehetőséget és a hétéves átmeneti időszakot).

A Brüsszel I bis kizárólagos joghatósági szabálya lehetőséget ad forum shoppingra oly módon, hogy az alperes, ha bitorlással vádolják, az érvényesség kérdésének kifogásolásával kikényszeríti az ügy áthelyezését a lajstromozás szerinti országba, ahol az alperes érdekeinek jobban megfelelő ítélet születhet.

Ezen kizárólagos joghatósági ok létjogosultságát megkérdőjelezhetetlenül igazolja, hogy végső soron egy ilyen érvényességgel, illetve lajstromozással kapcsolatos pernek az lehet a kimenetele, hogy egy nemzeti szellemi tulajdon-védelmi hivatalnak ki kell javítania a lajstromát. Ehhez a legelfogadottabb az, ha a nemzeti bíróság jár el a saját nemzeti eljárásjogi szabályait alkalmazva, és ő fog erre utasítást adni.⁵⁷ Ugyanis a nemzeti hivatal is a saját nemzeti anyagi és eljárásjogi szabályait alkalmazva adta meg az oltalmat, így ő a legkompetensebb az érvényesség vagy lajstromozás kérdésében.⁵⁸

Ezenkívül ha éppen arról kell dönteni, hogy érvényes-e az oltalom vagy sem, lajstromozák-e vagy sem, akkor az adott ország közérdekét fogja érinteni a kérdés, *erga omnes* hatállyal a hatása túlmutat a felek közötti jogvitán, ezáltal észszerű, hogy az oltalom megadásának helyességét és jogosságát a lajstromozás szerinti ország tudja a legjobban megítélni.⁵⁹ Helytálló továbbá az a nézet is, hogy az oltalom megadásával a tagállam saját szuverenitását gyakorolja, így ennek egy külföldi bíróság által történő felülvizsgálata elfogadhatatlan lenne. Mindenképp kiemelendő tehát ez a szoros kapcsolat, ami szükségessé teszi a kizárólagos joghatóság felállítását, de azt is látni kell, hogy ez csakis lajstromozott oltalmaknál és csak az érvényesség, illetve a lajstromozás kérdésében áll fenn. Idetartoznak azok az ügyek, amikor az oltalom megadása vagy a lajstromozás technikai folyamata során merül fel a probléma, valamint idetartozik a lajstromozás visszavonása és a megadott oltalom érvénytelensége is.⁶⁰

a) A GAT kontra LuK-ügy

A Brüsszel I rendelethez képest új elem az „akár kereset, akár kifogás útján merül fel” kitétel megjelenése a Brüsszel I bis-ben, a korábbi szabályozásból ez hiányzott. E hiány miatt még a Brüsszeli Egyezmény égisze alatt született meg a GAT kontra LuK-ügy,⁶¹ melyben az EU Bírósága egy már régóta várt értelmezést mondott ki, de ugyanakkor számos kritikát váltott ki.⁶²

Az ügy két német vállalkozás között folyt, a tárgya pedig az egyik vállalkozás francia szabadalmának a megsértése volt. Az állítólagos bitorló vállalkozás új keresetet terjesztett elő annak érdekében, hogy megállapítsák, hogy az általa állítólagosan bitorolt francia szabadal-

⁵⁷ Torremans: i. m. (38), p. 394.

⁵⁸ Kono, Jurcys: i. m. (6), p. 38.

⁵⁹ Torremans: i. m. (38), p. 394.

⁶⁰ Pila, Torremans: i. m. (56), 564.

⁶¹ C-4/03. sz. ügy, Gesellschaft für Antriebstechnik mbH & Co. KG kontra Lamellen und Kupplungsbau Beteiligungs KG. Előzetes döntéshozatal iránti kérelem: Oberlandesgericht Düsseldorf – Németország [ECLI:EU:C:2006:457].

⁶² Torremans: i. m. (38), p. 395.

mak semmisek, illetve érvénytelenek. Kérdésként merült fel azonban, hogy e kérdés eldöntésére a német bíróságok joghatósággal rendelkeznek-e. Az EU Bírósága ebben a kérdésben arra jutott, hogy a francia bíróság kizárólagos joghatósággal rendelkezik azokban a bitorlási ügyekben, ahol egy francia szabadalom érvényességét kifogásként vitatják. Végso soron a Bíróság itt már kimondta – a később tehát már a Brüsszel I bis-be is bekerülő szabályt –, hogy akár kereset, akár viszontkereset, akár kifogás útján, akár egy megállapítási kereset alátámasztásaként hívják fel az érvényesség vagy lajstromozás kérdését a szabadalom kapcsán, a lajstromozás szerinti ország fog kizárólagos joghatósággal bírni.⁶³

b) A Solvay kontra Honeywell-ügy

A már fentebb említett *Solvay* kontra *Honeywell*-ügyben arra, a *GAT* kontra *LuK*-ügyben megválaszolatlanul maradt azon kérdésre is választ adott a Bíróság, hogy a kizárólagos joghatósági ok érvényesül-e abban az esetben, ha a külföldi szabadalomra alapított ideiglenes intézkedés elrendelése iránti eljárásban védekezésként az alperesek a külföldi szabadalom semmisségére hivatkoznak. E kérdésben az bírt döntő jelentőséggel, hogy az eljáró bíróság ebben az esetben nem dönthet véglegesen a szabadalom érvényességéről, hanem csak azt mérlegeli, hogy a kizárólagos joghatósággal rendelkező bíróság a későbbiekben semmisnek fogja-e nyilvánítani a szabadalmat vagy sem. Valamint a Brüsszel I rendelet 31. cikke alapján (egyébként jelenleg pedig a Brüsszel I bis 35. cikke alapján) a valamely tagállam joga alapján rendelkezésre álló ideiglenes intézkedések akkor is kérelmezhetőek e tagállam bíróságánál, ha az ügy érdemére más bíróság rendelkezne joghatósággal. Az EU Bírósága az ügyben azt az értelmezést adta, hogy a kizárólagos joghatósági ok nem zárja ki ezen cikk alkalmazását, így az ideiglenes intézkedés iránti kérelmet jogosult lesz elbírálni a nem a lajstromozás szerinti ország is.

Egyes szerzők kiemelik, hogy ha csupán csak bitorlási keresetet terjesztenek elő, és nem kérdőjelezik meg az érvényességet, a bíróság nem állapíthatja meg arra hivatkozva joghatóságának a hiányát, hogy egyébként az alperesnek lehetősége van az eljárás során hivatkozni, és lehetséges is, hogy hivatkozni fog az oltalom érvénytelenségére.⁶⁴

Továbbá a szabályozás kritikájaként emelik ki, hogy azokban az esetekben, amikor több országra hatályosított európai szabadalom érvényességét vitatja kifogásként az alperes, a kizárólagos joghatósági szabályozás alkalmazása számos, egymással párhuzamosan zajló eljárást fog eredményezni. Ezzel viszont nő az egymástól eltérő határozatok esélye, jelentősen megnöveli a perköltséget és az eljárások hosszát, végső soron az igazságszolgáltatás megtagadásához vezetve.⁶⁵ A jogosultak ezáltal mind az igazságszolgáltatásba, mind a szabadalmi rendszerbe vetett hitüket elveszthetik, hiszen elméletileg párhuzamosan fennálló

⁶³ *Torremans*: i. m. (38), p. 396.

⁶⁴ *Torremans*: i. m. (38), p. 397.

⁶⁵ *Torremans*: i. m. (38), p. 399.

jogaik, ugyanazon ténybeli és jogi helyzet alapján mégis eltérően kerülnek elbírálásra eltérő országokban. Fontos kiemelni azt is, hogy a szabályozás alapján elegendő formálisan vitatni az érvényességet, sőt az alperes akár az eljárás kései szakaszában is előterjesztheti kifogását, ezáltal gyakorlatilag hiábavaló erőfeszítéssé válik, amit az elsőként eljáró bíróság fejtett ki az ügy elbírálására.⁶⁶

c) „CLIP Principles”

A „CLIP Principles” 2:401. cikkében ugyanezt a kizárólagos joghatósági szabályt állítja fel azzal a mérvadó különbséggel, hogy ez a szabály csak akkor alkalmazandó, ha kereset vagy viszontkereset útján merül fel az érvényesség vagy a lajstromozás kérdése, és nem vonatkozik olyan esetekre, amikor előzetes kérdésként kell eldönteni az érvényesség vagy a lajstromozás kérdését. Az utóbbi esetben tehát az egyébként más ügyben eljáró bíróság is dönthet a kérdésben. Ugyanakkor ez esetben, tehát ha nem kereset vagy viszontkereset útján merül fel az érvényesség kérdése, a bíróság ítélete nem érinti a lajstromozás, illetve az érvényesség kérdését harmadik személyek vonatkozásában, csak *inter partes* hatállyal bír. Végezetül pedig a szabály rendelkezik arról, hogy ha a felhívott bíróság megállapítja, hogy más bíróság rendelkezik kizárólagos joghatósággal, akkor önként meg kell állapítania joghatóságának a hiányát.⁶⁷

2.2.3. Összefoglaló táblázat

A fentiekben bemutatott rendelkezéseket a következő oldalon kezdődő táblázat szemlélteti:

⁶⁶ Torremans: i. m. (38), p. 399.

⁶⁷ Kono, Jurcys: i. m. (6), p. 43.

Joghatósági okok		Esetjogban felmerült kérdés			CLIP Principles megoldási javaslata
		szabadalom	védjegy	(egyéb jog)	
Általános joghatóság		Nincs.			Alperes szokásos tartózkodási helye
Különös joghatósági okok					
7. cikk (1)	<i>Ha az eljárás tárgya egy szerződés, a vitatott kötelezettség helye</i>	A licenciaszerződés nem minősül szolgáltatás nyújtására irányuló szerződésnek. Ez esetben a jogosult csak megengedésre vállalt kötelezettséget, de nem fejt ki semmilyen meghatározott tevékenységet (C-533/07 Falco-ügy).			Ahol az alperesnek a kérdéses kötelezettséget teljesíteni kellett volna. De ha a szerződés fő tárgya egy szellemi tulajdon-jog átruházása vagy licenciába adása, a kötelezettség teljesítésének helye szerinti ország az az ország, amelyre vonatkozóan a jogot átruházzák vagy licenciába adják. A bíróság csak ezen ország tekintetében rendelkezik joghatósággal, ha a kizárólagosan erre a joghatósági okra alapítják a joghatóságát.
	<i>Jogellenes károkozás:</i> ahol a káresemény bekövetkezett vagy bekövetkezhet; ez magába foglalja a kárt okozó cselekmény és a kár bekövetkezési helyét is; Shevill-szabály (C-68/93 Shevill-ügy): a kár bekövetkezésének helye szerinti tagállamban csak az adott tagállamban bekövetkezett károkra rendelkeznek joghatósággal a bíróságok; a 4. cikk szerinti tagállami bíróság előtt perelhető a teljes kárra az alperes	Interneten elkövetett bitorlás esetén mi tekinthető a kár bekövetkezési helyének és a kárt okozó magatartásnak?			Ahol a bitorlás bekövetkezett vagy bekövetkezhet. Kivétel: menekülési záradék: nem lehet perelni, ha az állítólagos bitorló nem cselekedett a tagállamban úgy, hogy azzal a bitorlást elősegítse vagy kezdeményezze, és ésszerűen nem tekinthető úgy a cselekménye, mint amelyik arra a tagállamra irányult volna.
7. cikk (2)		Nemzeti védjegy (C-523/10 Wintersteiger-ügy): csak ott keletkezett kár, ahol a nemzeti védjegy lajstromozva van → ebben az országban perelhető az alperes a	Személyiségi jog (C-509/09 és C-161/10 eDate-ügy), szerzői jog (C-170/12 Pickney-ügy, C-441/13 Hejduk-ügy): mindenhol, ahol a honlap elérhető volt, kár következett be → itt perelhető az alperes, de csak		„Mindenütt jelenlévő médian” keresztül megvalósított bitorlás (pl. internet): a kár helye szerinti bíróság joghatósággal rendelkezik a többi tagállam területén bekövetkezett károk tekintetében is, feltéve, hogy a bitorlást okozó tevékenységek közül egyik sem bír lényeges hatással egyik tagállamban sem, ahol a bitorló szokás szerint tartózkodik és

Joghatósági okok		Esetjogban felmerült kérdés		CLIP Principles megoldási javaslata
		szabadalom	védjegy	
			7. cikk (2) bekezdés alapján, az itt bekevezett kárakra, ezenfelül az alperes lakóhelye (4. cikk) szerinti tagállamban perelhet.	az adott tagállamban bekevezett kár. Az alperes lakóhelye (4. cikk) vagy a sértett érdekeinek központja szerinti tagállamban teljes kár. Perelhető az alperes. Nem számít, hogy az adott honlap a bíróság tagállamára irányult-e.
			A hirdető cselekménye bitorol, nem pedig a reklámszolgáltatás nyújtójáé -> a hirdető lakóhelye szerinti tagállam a kárt okozó cselekmény bekövetkezési helye (C-236/08, C-237/08, C-238/08 Google France- és Google-ügyek).	
8. cikk	Együttes perlés	Több tagállamban hatályosított európai szabadalom különböző nemzeti részeitnek bitorlása eltérő vállalatok által, akik egy vállalat-csoporthoz tartoznak: 1. Spider-in-the-web-doktrína 2. C-539/03 Roche-ügy 3. C-145/10 Painer-ügy 4. C-616/10 Solvay kontra Honeywell-ügy 5. Egységes Szabadalmi Bíróság.		Ugyanaz a szabályozás „lényegében azonos” ténybeli és jogi alap esetén. Ilyennek minősül ha az alperesek különböző tagállamokban, azonosan vagy hasonlóan, egy közös üzletpolitika alapján cselekedtek, továbbá az is, ha különböző nemzeti jogokat kell alkalmazni, ha ezek jelentős részben harmonizálva vannak egyezmények által. Ha egy alperes koordinálta a lényeges cselekményeket vagy egyébként ő áll a legszorosabb kapcsolatban az ügy egészével, akkor csak az ő szokásos tartózkodási helye szerinti bíróság előtt perelhetőek együtt.

Joghatósági okok	Esetjogban felmerült kérdés			CLIP Principles megoldási javaslata
	szabadalom	védjegy	(egyéb jog)	
24. cikk (4) <i>Kizárólagos joghatóság</i>	Több párhuzamos eljárás ugyanazzal az európai szabadalommal kapcsolatban, ha több nemzeti részt kifogásolnak (de! ESZB), C-616/10 Solvay kontra Honeywell-ügy: ha ideiglenes intézkedés iránti eljárásban hozzák fel kifogásként, akkor nem kell áthelyezni az ügyet.	Forum shopping: érvényesség kifogásolásával az ügy áthelyezése érhető el.		Hasonló szabály, de kizárólag ha kereset vagy viszontkereset útján merül fel. Előzetes kérdésként más bíróság is eldöntheti a kérdést, de csak inter partes hatállyal bír.

2.2.4. Az európai uniós védjegy bíróság joghatósága

2.1.4.1. Az európai uniós védjegy bíróságok

Az európai uniós védjegy különleges jogi státusszal bír, mivel az egész Európai Unióra kiterjedő oltalmat biztosít. Az európai uniós védjegyrendelet 95. cikkének megfelelően a tagállamok európai uniós védjegy bíróságokat kötelesek kijelölni saját nemzeti bíróságaik közül, ez Magyarországon a Fővárosi Törvényszék. Az európai uniós védjegyrendelet 124. cikke alapján ezek az európai uniós védjegy bíróságok kizárólagos joghatósággal rendelkeznek a következő ügyekben:

- a) az európai uniós védjegy bitorlásával összefüggő és – ha a nemzeti jog arról rendelkezik – az európai uniós védjegy bitorlásának kísérletével kapcsolatos perek;
- b) a nemleges megállapításra irányuló perek, ha a nemzeti jog arról rendelkezik;
- c) kártérítés iránti per az európai uniós védjegybejelentés meghirdetését követő olyan cselekmények eredményeként, amelyek a lajstromozás meghirdetését követően a meghirdetés tényéből adódóan megtilthatók lennének;
- d) az európai uniós védjegyoltalom megszűnésének megállapítására vagy az európai uniós védjegy törlésére irányuló viszontkeresetek.

2.1.4.2. Az európai uniós védjegyrendelet és a Brüsszel I bis viszonya

Mivel az európai uniós védjegyrendelet és a Brüsszel I bis azonos tárgyú szabályozást is tartalmaz, meg kell vizsgálni a két rendelet egymáshoz való viszonyát. Az európai uniós védjegyrendelet vonatkozó rendelkezéseit a közösségi védjegyrendelet⁶⁸ értelmezésére született szakirodalom alapján érdemes megvizsgálni. Az esetleges változások a szabályozásban külön jelzésre kerültek.

A Brüsszel I bis más, ugyanolyan tárgyban hozott EU-s jogszabályokhoz képest *lex generalis*, így az európai uniós védjegyrendelet egy *lex specialis* joganyagot képez.⁶⁹ Az európai uniós védjegyrendelet 17. cikke alapján az európai uniós védjegyoltalom joghatásait kizárólag a rendelet rendelkezései szabályozzák, fenntartva ugyanakkor, hogy a rendelet X. címével (a joghatósági és eljárás szabályokkal) összhangban egyéb kérdésekben az európai uniós védjegy bitorlására a nemzeti jogszabályoknak a nemzeti védjegy bitorlására irányadó rendelkezéseit kell alkalmazni.

Az európai uniós védjegyrendelet eltérő rendelkezése hiányában a 122. cikk alapján alkalmazni kell a Brüsszel I bis-t – mint a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságra és a határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó európai uniós szabályt – az európai uniós védjegybejelentésekkel és a védjegyekkel összefüggő ügyekben, illetve a nemzeti véd-

⁶⁸ 207/2009/EK rendelet a közösségi védjegyről, HL L 78, 2009. 3. 24., p. 1.

⁶⁹ *Schneider, Vrinis*: i. m. (12), p. 207.

jeggyel és európai uniós védjeggyel összefüggő egyidejűleg vagy egymást követően indított ügyekben. Habár az európai uniós védjegyrendelet szabályai még a Brüsszel I rendeletre utalnak, de azalatt a Brüsszel I bis megfelelő rendelkezéseit kell érteni.⁷⁰

a) Az európai uniós védjegybíróóságok kizárólagos joghatóságába tartozó ügyek

Az európai uniós védjegyrendelet 122. cikke felsorolást ad arról, hogy a Brüsszel I bis mely rendelkezését nem lehet alkalmazni, illetve milyen módosítással lehet az egyes rendelkezéseit alkalmazni az európai uniós védjegybíróóságok kizárólagos joghatóságába tartozó ügyekben. Így nem lehet alkalmazni a Brüsszel I bis által lefektetett általános joghatósági szabályt és a tagállami lakóhellyel nem rendelkező alperesre vonatkozó szabályt. A különös joghatósági okok közül a szerződéses kötelezettségre, a jogellenes károkozásra, illetve a fióktelepre, képviselőre és telephelyre vonatkozó szabályokat sem lehet alkalmazni. Ezeket a szabályokat helyettesítik az európai uniós védjegyrendelet joghatósági rendelkezései a kizárólagos joghatósági ügyekben.

Az európai uniós védjegyrendelet 125. cikke „Nemzetközi joghatóság” cím alatt rendelkezik arról, hogy a Brüsszel I bis általános joghatósági szabálya helyett a kizárólagos joghatósági keresetek és igények tárgyában az eljárást az alperes lakóhelye vagy székhelye szerinti tagállam bírósága előtt, vagy ha az alperes a tagállamokban lakóhellyel vagy székhellyel nem rendelkezik, az alperes telephelye szerinti tagállamban kell megindítani. Ha az alperes lakóhelye vagy székhelye nem a tagállamokban van, vagy a tagállamok egyikében sem rendelkezik telephellyel, az eljárást a felperes lakóhelye vagy székhelye szerinti tagállam bírósága előtt, vagy ha a felperes a tagállamokban lakóhellyel vagy székhellyel nem rendelkezik, a felperes telephelye szerinti tagállamban kell megindítani. Ha a felperes és az alperes egyikének sincs lakóhelye vagy székhelye a tagállamokban, vagy ott egyikük sem rendelkezik telephellyel, az eljárást annak a tagállamnak a bírósága előtt kell megindítani, ahol a hivatal (az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala, vagyis az EUIPO) székhelye található. A Brüsszel I bis-t e szabályozás körében csak értelmezésre lehet felhasználni.⁷¹

A nemleges megállapításra irányuló perek kivételével különös joghatósági szabályként annak a tagállamnak a bírósága előtt is megindítható a per, ahol a bitorlást elkövették, megkísérelték vagy a c) pont szerinti cselekményt elkövették. A többi különös joghatósági ok, amelyek alkalmazását nem zárja ki a rendelkezés, szintén felhívható ezekben az ügyekben is.

A joghatóságról való megállapodás keretében korlátozásokat állít fel az európai uniós védjegyrendelet: csak egy másik európai uniós védjegybíróóság joghatóságát köthetik ki a felek megállapodásukban. Továbbá egy tagállam bírósága akkor rendelkezik európai uniós védjegyügyben joghatósággal a Brüsszel I bis egyéb rendelkezései alapján fennálló jogha-

⁷⁰ Gordian D. Hasselblatt (szerk.): Community Trade Mark Regulation (EC) No 207/2009. Altusried-Krugzell, Verlag C. H. Beck oHG, 2015, p. 930.

⁷¹ Hasselblatt: i.m. (70), p. 948.

tóságtól eltekintve, ha az a bíróság, ami előtt az alperes megjelenik, európai uniós védjegy-bíróság.

A joghatóság terjedelme a 126. cikk alapján kiterjed a tagállamok bármelyikének területén elkövetett vagy megkísérelt védjegybitorlási cselekményre, illetve a tagállamok bármelyikén elkövetett c) pont szerinti cselekményre. Ez alól kivételt képez, ha a c) pont szerinti cselekmény, illetve a bitorlás elkövetésének, vagy a bitorlás kísérletének a helye szerinti bíróság előtt indították meg az eljárást, ez esetben csak a bíróság székhelye szerinti tagállamban elkövetett vagy megkísérelt cselekményekre terjed ki a joghatósága.

Ahol az európai uniós védjegyrendelet nem zárja ki a Brüsszel I bis alkalmazását, ott a 122. cikk alapján joghatósági kérdésekben a Brüsszel I bis valamely tagállamban lakóhellyel vagy székhellyel rendelkező személyekre vonatkozó szabályait alkalmazni kell a valamely tagállamban csupán telephellyel rendelkező személyekre is.

Így például a Brüsszel I bis 8. cikk (1) bekezdése szerinti együttes perlésről szóló rendelkezéseit oly módon érinti a rendelet, hogy ez alapján az együttes perlés szabályainál elegendő, ha az érintett alperesnek telephelye van csupán a tagállamok valamelyikében.⁷² A szoros kapcsolat pedig aszerint ítéendő meg, hogy abbahagyásra és tartózkodásra irányuló kereset, vagy járulékos követelésekre irányuló kereset kérdésében merül fel. A gyakorlat e tekintetben az, hogy mivel az európai uniós védjegy egységes hatállyal bír, így a bitorlási keresetek mindegyike ugyanazon jogi alapokon nyugszik mindegyik alperes tekintetében, így fennáll a szoros kapcsolat és az egymásnak ellentmondó ítéletek veszélye. És bár a járulékos követelések szabályozását a védjegyrendelet a nemzeti jogokra bízta, ettől függetlenül az érvényesség és a bitorlás megállapítása a védjegyrendeleten nyugszik, így e követelések elbírálásakor is fennállhat az ellentmondó ítéletek meghozatalának a veszélye.⁷³

A Brüsszel I bis 8. cikk (3) bekezdése szerint ha az eredeti keresettel megegyező szerződésen vagy tényálláson alapul egy viszontkereset, akkor annak alperese ugyanazon bíróság előtt perelhető, amely az eredeti kereset tárgyában eljár. Ezt a rendelkezést oly módon érinti az európai uniós védjegyrendelet 122. cikke, hogy elegendő, ha a viszontkereset alperese csak telephellyel rendelkezik valamely tagállamban. (Ugyanakkor a rendelet maga rendezi egyes viszontkeresetek joghatóságát, nevezetesen a megszűnés megállapítására vagy törlésre irányuló viszontkeresetnél.⁷⁴)

b) Egyéb ügyek

Azokban az ügyekben, amelyek nem tartoznak az európai uniós védjegy bíróságok kizárólagos hatáskörébe, a nemzeti bíróságok joghatóságát teljes egészében a Brüsszel I bis szabályai szerint kell megállapítani, és ha ez alapján egyik sem rendelkezik joghatósággal, akkor az EUIPO székhelye szerinti tagállamban kell lefolytatni az eljárást.

⁷² *Hasselblatt*: i.m. (70), p. 932.

⁷³ *Hasselblatt*: i.m. (70), p. 933.

⁷⁴ *Hasselblatt*: i.m. (70), p. 933.

c) Minden ügyre érvényes, további speciális szabályok

Az európai uniós védjegyrendelet 131. cikke alapján a tagállami bíróságoktól kérhetők az érintett tagállam jogszabályai által a nemzeti védjegyek tekintetében biztosított ideiglenes intézkedések az európai uniós védjegy, illetve védjegybejelentés tekintetében is, még abban az esetben is, ha egy másik tagállam európai uniós védjegy bíróságának lenne joghatósága. Az ideiglenes és biztosítási intézkedések tekintetében itt nem releváns még az sem, hogy az adott bíróság európai uniós védjegy bíróság-e.

Viszont jóval korlátozottabb azoknak a bíróságoknak a köre, amelyek a Brüsszel I bis elismerési és végrehajtási eljárásától függően bármelyik tagállam területén alkalmazható ideiglenes és biztosítási intézkedéseket rendelhetnek el. Erre csupán azok a joghatósággal rendelkező európai uniós védjegy bíróságok jogosultak, amelyek joghatóságukat nem a bitorlás vagy a cselekmény elkövetésének helyére alapították. E szabályozás tehát hasonlít a Brüsszel I bis 35. cikkéhez, de tartalmaz egy lényeges korlátozást is az intézkedések területi hatályára vonatkozóan. Azért van szükség a valamennyi tagállamra kiterjedő korlátozás lehetőségének a felállítására, mert maga az európai uniós védjegy is az egész EU területére kiterjedő, egységes oltalommal bír, így használata is csak az egész EU területén tiltható meg, így lehet elkerülni a különböző tagállamokban született következetlen ítéleteket.⁷⁵

A kapcsolódó perek tekintetében a rendelet előírása alapján az európai uniós védjegy bíróság felfüggeszti az eljárását (a nemleges megállapításra irányuló per kivételével), ha másik európai uniós védjegy bíróság előtt a védjegy érvényessége tárgyában viszontkereset alapján eljárás indul meg, vagy az EUIPO-hoz a megszűnés megállapítására irányuló vagy törlési kérelmet nyújtottak be.

Mivel a védjegyrendelet nem tartalmaz szabályokat a perfüggeszégről, így e tekintetben a Brüsszel I bis megfelelő szabályait kell alkalmazni. E körben kiemelendő, hogy azonos jogalap csak akkor állapítható meg, ha az európai uniós védjegyre vonatkozó keresetek ugyanazon tagállamok területét célozzák meg.⁷⁶

Az uniós védjegyrendelet részletes szabályozását tekintve látható, hogy a kivett és korlátozott területeken végső soron a Brüsszel I bis szabályaihoz lényegében hasonló szabályokat tartalmaz, melyeket azonban egyes helyeken az európai uniós védjegy bíróságok különleges szerepe miatt specifikálni kellett.

d) Coty Germany kontra First Note-ügy

A Coty Germany kontra First Note-ügyben⁷⁷ került hangsúlyozásra az európai uniós védjegyrendelet (akkor még közösségi védjegyrendelet) *lex specialis* jellege a Brüsszel I rendelethez képest. Az alapeljárásban egy német vállalat nyújtott be keresetet közösségi véd-

⁷⁵ Schneider, Vrins: i. m. (12), p. 210.

⁷⁶ Hasselblatt: i. m. (70), p. 934.

⁷⁷ C-360/12. sz. ügy Coty Germany GmbH kontra First Note Perfumes NV. Előzetes döntéshozatal iránti kérelem: Bundesgerichtshof (Németország) [ECLI:EU:C:2014:1318].

jegyének bitorlása miatt egy belga székhelyű vállalattal szemben. Az alperes egy német székhelyű vállalkozásnak Belgiumban értékesített egy olyan illatszert, amelynek az üvegcséje a felperes közösségi védjegyre hasonlított, és tudott arról, hogy a német vállalat Németországban fogja azt továbbértékesíteni. A német bíróságok először joghatóságuk hiányát állapították meg, majd az EU Bíróságának véleményét kérték ki a közösségi védjegyrendelet azon rendelkezésének értelmezéséhez, hogy a közösségi védjegy bitorlása miatti pert annak a tagállamnak a bírósága előtt is meg lehet indítani, ahol a bitorlást elkövették. Kérdésként merült fel, hogy ugyanúgy kell-e értelmezni, mint ahogy a Brüsszel I rendeletben a „káresemény bekövetkezésének helye” szerinti bíróság fogalmát. Az EU Bírósága azt a választ adta, hogy a közösségi védjegyrendelet szabályát *lex specialis* jellegére tekintettel önállóan kell értelmezni, nem lehet automatikusan párhuzamot vonni a Brüsszel I rendelet szabályával. A közösségi védjegyrendelet szabálya aktív magatartást feltételez, és így a szabály annak a tagállamnak a területére vonatkozik, ahol a bitorlás eredetét jelentő esemény bekövetkezett (a jelen ügyben Belgium), és ezt az értelmezést támasztja alá a rendelet azon szabálya is, hogy ez a tagállam csak a székhelye szerinti tagállamban elkövetett bitorlási cselekményekre vonatkozóan rendelkezik joghatósággal. Így a német bíróságoknak nem volt joghatóságuk az alperes cselekedete vonatkozásában, mivel az üvegcsé értékesítése Belgiumban történt, hiába következett be kár Németországban miatta azáltal, hogy a német vállalat ott azt továbbértékesítette.⁷⁸

2.1.5. Összefoglaló táblázat

A fentiekben bemutatott rendelkezéseket a következő táblázat szemlélteti.

⁷⁸ I. m. (77), 24–38. pont.

Az európai uniós védjegy bíróság joghatósága		
Az európai uniós védjegyrendelet a Brüsszel I bis-hez képest lex specialis		
Önállóan, a Brüsszel I bis fogalmi rendszerétől függetlenül kell értelmezni (C-360/12 Coty Germany kontra First Note-ügy)		
Az európai uniós védjegyrendelet szabályozása		
<i>Az európai uniós védjegy-bíróságok kizárólagos joghatóságába tartozó ügyekre vonatkozó szabályozás</i>	a) Az európai uniós védjegy bitorlásával és kísérlétével összefüggő perek; b) a nemleges megállapításra irányuló perek; c) kártérítés iránti perek a védjegybejelentés meghirdetését követő cselekmények eredményeként; d) az európai uniós védjegyvoltalom megszűnésének megállapítására vagy az európai uniós védjegy törlesztére irányuló viszontkeresetek.	EU védjegyrendelet 122. cikk: Brüsszel I bis következő rendelkezései nem alkalmazhatóak: általános joghatósági szabály, tagállami lakóhellyel nem rendelkező alperesre vonatkozó szabály, jogellenes károkozásra, szerződéses kötelezettségre vonatkozó különös joghatóság, fióktelepre, képviselőre, telephelyre vonatkozó szabályozás. Helyette EU védjegyrendelet 125. cikk.
<i>Egyéb európai uniós védjegyekkel összefüggő ügyekre vonatkozó szabályozás</i>		A Brüsszel I bis által kijelölt nemzeti bíróság jár el → ha egyik sem rendelkezik joghatósággal, az EUIPO székhelye szerinti tagállam bírósága rendelkezik joghatósággal.
<i>Minden ügyre vonatkozó szabályozás</i>		EU védjegyrendelet 131. cikk: Tagállami bíróságtól is kérhető ideiglenes vagy biztosítási intézkedés, akkor is, ha más bíróság rendelkezik joghatósággal, illetve ha az adott bíróság nem EU-s védjegy bíróság. Bármelyik tagállam területén végrehajtható ideiglenes vagy biztosítási intézkedést olyan védjegy bíróság rendelhet el, mely nem a bitorlás helyére alapította a joghatóságát.

2.2.6. Az Egységes Szabadalmi Bíróság hatása a Brüsszel I bis-re

2.2.6.1. A jövő: az Egységes Szabadalmi Bíróság

Az Egységes Szabadalmi Bíróságról (a továbbiakban: ESZB) szóló megállapodást az EU 25 tagállama írta alá 2013. február 19-én. Az ESZB az egységes hatályú európai szabadalom bevezetésével összefüggésben kerül felállításra, de hatálya az egységes európai szabadalmi ügyeken túl kiterjed majd az európai szabadalmakkal, valamint a kiegészítő oltalmi tanúsítványokkal kapcsolatos ügyekre is. Az ESZB a megállapodás 32. cikke alapján kizárólagos hatáskörrel rendelkezik majd ezek tekintetében a bitorlással és érvényességgel kapcsolatos ügyekben.

Az egységes hatályú európai szabadalom bevezetéséről az Európai Parlament és a Tanács a 1257/2012/EU rendelet⁷⁹ elfogadásával határozott. A rendeletet a 18. cikke értelmében 2014. január 1-je vagy az ESZB-ről szóló megállapodás hatálybalépésének napja közül a későbbi időponttól kell majd alkalmazni. Az ESZB-ről szóló megállapodás az alábbi három időpont közül a legkésőbbi időpontjában lép hatályba:

- a) 2014. január 1-je;
- b) a Brüsszel I bis rendeletnek a megállapodással való viszonyát rendező módosítások hatálybalépésétől számított negyedik hónap első napja (ez 2014. szeptember 1-je volt);
- c) vagy pedig attól számítva a negyedik hónap első napja, amikor tizenhárom szerződő tagállam letétbe helyezi megerősítő okiratát vagy csatlakozási okmányát, s ezek között szerepel az a három tagállam, amelyben a megállapodás aláírásának évét megelőző évben a legtöbb európai szabadalom volt hatályban (ez a három ország: az Egyesült Királyság, Németország és Franciaország).

Mivel 2016 novemberében az Egyesült Királyság az EU-ból való kilépési szándéka elnére kifejezte szándékát a megállapodás ratifikációjára tett előkészületek folytatására, ezért reálisak a várakozások arra nézve, hogy a c) pont szerinti időpont mint a megállapodás szerinti „legkésőbbi időpont” hamarosan bekövetkezik, s ezzel az ESZB-ről szóló megállapodás hatályba léphet, és így a rendelet is alkalmazandó lesz majd.⁸⁰

Az egységes hatályú európai szabadalom az Európai Szabadalmi Egyezményben foglalt szabályoknak és eljárásoknak megfelelően az Európai Szabadalmi Hivatal által megadott olyan speciális európai szabadalom lesz, mely egységes hatállyal fog rendelkezni a részt vevő tagállamokban, tehát egységes oltalmat fog nyújtani, azonos joghatással fog bírni mindenhol, így csak az összes részt vevő tagállam tekintetében lesz korlátozható, átruházható, megvonható és megszüntethető.

⁷⁹ 1257/2012/EU rendelet az egységes szabadalmi oltalom létrehozásának területén megvalósítandó megerősített együttműködés végrehajtásáról, HL L 361., 2012.12.31., p. 1–8.

⁸⁰ <https://www.gov.uk/government/news/uk-signals-green-light-to-unified-patent-court-agreement>.

Jelenleg az európai szabadalmak megadásuk után csak akkor érvényesek az Európai Szabadalmi Egyezményben részes államokban, ha azokat az adott, kiválasztott országokban a „nemzeti érvényesítés” eljárásával hatályosítják. Így ha valaki az EU minden tagállamában szeretné levédetni találmányát, az rendkívül költséges eljárást eredményez. Az egységes hatályú európai szabadalom ezzel szemben azt a lehetőséget nyújtja majd, hogy a rendeletben részt vevő tagállamok egységesen, egy országként lesznek megjelölhetőek.

Azt, hogy melyek ezek a ténylegesen „részt vevő tagállamok”, a rendelet úgy határozza meg, hogy azok az országok, amelyek az adott egységes hatályú európai szabadalom benyújtásakor részt vesznek a megerősített együttműködésben, így azok, amelyek a benyújtás időpontjában az ESZB-megállapodást már ratifikálták.⁸¹

Az ESZB felépítését tekintve egy elsőfokú bíróságból fog állni, mely központi, illetve helyi vagy regionális divíziókból fog állni, továbbá egy fellebbviteli bíróságból, melyek az uniós jog elsőbbségének a tiszteletben tartásával fognak működni, s előzetes döntéshozatali eljárás érdekében az Európai Bírósághoz fordulhatnak majd.⁸²

2.2.6.2. A Brüsszel I bis módosítása az ESZB-re tekintettel

Az ESZB közös bíróságként a megállapodás 32. cikkében felsorolt ügyekben az érintett nemzeti bíróságok helyébe lép, ezért a nemzeti bíróságokra vonatkozó joghatósági szabályoknak kell kijelölni az ESZB joghatóságát. A 32. cikkben felsorolt ügyek a Brüsszel I bis tárgyi hatálya alá tartozó ügyeket fedik le, így az ESZB-re joghatósági kérdésekben e rendelet alkalmazandó,⁸³ mint ahogy egyébként a „hagyományos” európai szabadalmakkal kapcsolatosan a nemzeti bíróságok joghatóságát is e rendelet jelölte ki eddig is. Maga az ESZB-megállapodás nem állít fel külön nemzetközi joghatósági szabályokat, hanem 31. cikke kifejezetten rendelkezik róla, hogy az ESZB nemzetközi joghatósága a Brüsszel I bis-en és, ahol szükséges, a Luganói Egyezményen alapszik. Mivel az ESZB nem nemzeti, hanem közös bíróságként fog funkcionálni, ezért ahhoz, hogy megfelelően el lehessen helyezni a Brüsszel I bis-ben, azt az Európai Parlament és a Tanács a 2014. május 15-én elfogadott 542/2014/EU rendelettel⁸⁴ módosította.

A módosítás értelmében több tagállam közös bíróságaként nemcsak az ESZB-ről helyeztek el új rendelkezéseket, hanem a Benelux Bíróságról is, melyet Belgium, Hollandia és Lu-

⁸¹ <http://www.sztnh.gov.hu/hirek/UPP-UPC-osszefoglalo-Dec2012.pdf>.

⁸² <http://www.sztnh.gov.hu/hirek/UPP-UPC-osszefoglalo-Dec2012.pdf>, p. 3.

⁸³ Fabrizio Marongiu Buonaiuti: The agreement establishing a unified patent court and its impact on the Brussels I recast Regulation. The new rules introduced under Regulation (EU) No 542/2014 in respect of the Unified Patent Court and the Benelux Court of Justice: <https://goo.gl/GNi8KJ>, p. 212.

⁸⁴ 542/2014/EU rendelet az 1215/2012/EU rendeletnek az Egységes Szabadalmi Bíróság és a Benelux Bíróság vonatkozásában alkalmazandó szabályok tekintetében történő módosításáról, HL L 163, 2014.5.29., p. 1–4.

xemburg 1965. március 31-én aláírt közös megállapodása hozott létre. A módosítás alapján ugyanazon szabályozások vonatkoznak mindkettőre.

A módosítások alapján a Brüsszel I bis 71a. cikkében kifejezetten kijelöli az ESZB-t mint több tagállam közös bíróságát, s úgy rendelkezik róla, hogy tagállami bíróságnak tekintendő, amikor a rendelet hatálya alá tartozó ügyekben joghatóságot gyakorol.

Az ESZB joghatósággal fog rendelkezni azon esetekben, amikor valamely, a megállapodásban részes tagállam bíróságai joghatósággal rendelkeznének valamely, a megállapodás hatálya alá tartozó ügyben. Tehát ahelyett a nemzeti bíróság helyett fog eljárni, amelyet egyébként a Brüsszel I bis joghatósági szabályai kijelöltek volna, de mivel az a tagállam részese az ESZB-megállapodásnak, ezért az ESZB hatáskörébe tartozik az ügy, és annak illetékes divíziója fog eljárni. Ez lehet olyan részes tagállami nemzeti bíróság, amely egyébként kizárólagos hatáskörrel rendelkezett volna. Továbbá az ESZB jár el olyan tagállamok nemzeti bírósága helyett is, melyek közül mindegyik részese az ESZB-megállapodásnak, és köztük a különös joghatósági okok miatt konkuráló joghatóság lett volna. E második esetben tehát, mivel részes tagállamai a megállapodásnak, saját joghatóságuk helyett átruházták ezt a hatáskört az ESZB-re, elismerve annak elsőbbségét.⁸⁵

Mi történik akkor, ha párhuzamos eljárás folyik két olyan tagállami bíróság előtt, amelyek közül csak egyik részese a megállapodásnak? Ezt a kérdést a 71c. cikk rendezi, mely alapján a Brüsszel I bis 29–32. cikke alkalmazandó ezekben az esetekben, tehát a perfüggőség és az összefüggő eljárások általános szabályai. Ilyen eset fordulhat elő például egy európai szabadalomnak a bitorlása esetén, amikor a részes tagállam szemszögéből az ESZB rendelkezik kizárólagos joghatósággal hatásköréből fakadóan, míg a nem részes tagállam szemszögéből a Brüsszel I bis általános szabályai szerint ő, mint az alperes szokásos tartózkodási helye vagy a bitorlás elkövetésének a helye, konkuráló joghatósággal bír az ESZB-vel szemben.

Ugyanígy a 29–32. cikk alapján a perfüggőség és összefüggő eljárások általános szabályai alkalmazandóak abban, a megállapodás hatálybalépését követő hétéves átmeneti rendszerben, amíg mind az ESZB-ben részes tagállam nemzeti bírósága előtt, mind pedig az ESZB előtt indítható kereset az európai szabadalom bitorlásával vagy megsemmisítésével kapcsolatban. Továbbá ez az átmeneti időszak azért is lényeges, mert a lejártát megelőzően tett bejelentések vagy megadott „hagyományos” európai szabadalmak esetében a bejelentő rendelkezik fog az „opt-out” lehetőségével, mely alapján, ha a bejelentő így rendelkezik, a szabadalma nem az ESZB kizárólagos hatáskörébe fog tartozni, hanem a nemzeti bíróság fog eljárni az ügyben.

A módosítások nem rendelkeznek arról, ha egyidejűleg folyik eljárás a megállapodásban részes tagállamban és egy harmadik országban, így ez esetben a Brüsszel I bis 33. és 34. cikke alkalmazandó, tehát úgy kell tekinteni ezekben a viszonylatokban az ESZB-re, mint arra a nemzeti bíróságra, amelyiknek a helyébe lép. Egyes szerzők a szabályozás hiányát

⁸⁵ *Buonaiuti*: i. m. (83), p. 215.

kritikával illetik, mivel ez esetben vagy ki kellett volna hagyni a 29–32. cikkekre való utalást is, vagy pedig bele kellett volna venni a módosításba a 33. és a 34. cikkekre való utalást. Így viszont a szabályozás pusztán „pedagógiai szándékkal” bír. És ugyanezen logika alapján az a szabályozás is, amely arról rendelkezik, hogy az ESZB által hozott határozatokat el kell ismerni a nem részes tagállamokban is.⁸⁶

Külön érdekessége a rendelet módosításának, hogy amennyiben az alperes egyik tagállamban sem rendelkezik lakóhellyel vagy székhellyel, és a rendelet nem biztosít vele szemben egyéb módon joghatóságot, az alperes lakóhelyétől vagy székhelyétől függetlenül vele szemben is alkalmazni kell a joghatósági rendelkezéseket. Ezzel tehát a rendelet a személyi hatályát az ESZB hatáskörébe tartozó ügyekben kiterjeszti olyanokra is, akik egyébként csak szűk körben tartoznának a rendelet hatálya alá (például a kizárólagos joghatóság eseteiben).⁸⁷ Ugyanis általános esetben a rendelet hatálya alá nem tartozó személyek esetében a nemzeti jog jelölné ki a joghatósággal rendelkező bíróságot, de mivel az ESZB egy közös bíróság, így kérdésként merülne fel, hogy melyik tagállami jog joghatósági szabályait alkalmazza. Ezt a konfliktust oldja fel a módosító rendelkezés.⁸⁸

Ugyanakkor egyes szerzők ezt a megoldást kritikával illetik, mert nagyon gyenge a kapcsolat az alperes és a Brüsszel I bis között, mégis fennállhat az ESZB joghatósága. Ez a kapcsolat sokkal szorosabb az általános esetekben, hiszen a 7. és a 8. cikket olyan alperessel szemben alkalmazhatják egyébként, aki rendelkezik lakóhellyel valamely tagállamban. E módosítás által sokkal könnyebb pereskedéssel „zaklatni” az alpereseket. A jelenlegi szabályozás nemkívánatos eseteként hozza fel például olyan gyártó beperlését, amelynek az önálló forgalmazója importálja egy olyan tagállamba a terméket, ahol a szabadalom oltalom alatt áll, így bár a gyártó tevékenysége soha nem irányult arra a tagállamra, mégis perelhető lesz. Ugyanakkor kedvezőnek tekintik, hogy emellett a szabályozás mellett a 8. cikk (1) bekezdésére való hivatkozás nélkül is perelhető az anyavállalat.⁸⁹

A módosító rendelet felállít egy „szubszidiárius joghatósági szabályt” is. Ha az ESZB egy európai szabadalomnak az Unióban kárt okozó bitorlásával kapcsolatos ügyben jár el egy olyan személlyel szemben, aki nem rendelkezik egyik tagállamban sem lakóhellyel vagy szokásos tartózkodási hellyel, akkor a szóban forgó bitorlás következtében az Unión kívül felmerült károkat illetően is gyakorolhatja a joghatóságot. Az „Unión kívül felmerült károk” fogalom azokat az országokat foglalja magába, amelyekben az európai szabadalom hatással bír, tehát tagjai az Európai Szabadalmi Egyezménynek, de nem tagjai az EU-nak, s ezáltal az

⁸⁶ P. Mankowski: Die neuen Regeln über gemeinsame Gerichte in Artt. 71a-71d Brüssel Ia-VO. GPR – Zeitschrift für Gemeinschaftsprivatrecht, 2014, p. 330.

⁸⁷ Buonaiuti: i. m. (83), p. 216.

⁸⁸ Pierre Véron: Extent of the Long-Arm Jurisdiction Conferred upon the Unified Patent Court by Art.71(b) (3) of the Brussels I Regulation as Amended by Regulation 542/2014 of May 15, 2014: Turkish Delight and a bit of Swiss Chocolate for the Unified Patent Court. European Intellectual Property Review, 37. évf. 9. sz., 2015.

⁸⁹ Paul Torremans: An International Perspective II: A View From Private International Law. In: Justine Pila, Christopher Wadlow (szerk.): The Unitary EU Patent System. Hart Publishing, Oxford, 2015, p. 170.

ESZB-megállapodásnak sem (bár a megállapodás korábbi tervezete még tartalmazott ilyen rendelkezést, de az elfogadott szöveg alapján nem EU-tagállam nem csatlakozhat a megállapodáshoz). Ezek az országok jelenleg Albánia, Bosznia-Hercegovina, Macedónia, Izland, Monaco, Montenegró, Norvégia, Szerbia, Svájc és Törökország.⁹⁰

Viszont ez a joghatóság csak két követelmény együttes megléte esetén állapítható meg: ha az alperesnek vagyontárgya van a megállapodásban részes bármely tagállamban, és a szóban forgó jogvita megfelelő mértékben kapcsolódik bármely részes tagállamhoz. Egyes nézetek szerint mivel a „gyakorolhatja” kifejezést tartalmazza a rendelkezés, így az ESZB mérlegelési körébe tartozik visszautasítani joghatóságának a fennállását.⁹¹ Ez a klauzula egyértelműen más logikát mutat, mint amit a jelenlegi európai bírósági gyakorlat a korábban ismertetett *Shevill*-ügyben kimondott, ahol a károkozás helye szerint eljáró bíróság csak a saját területén bekövetkezett károk tekintetében gyakorolhatott joghatóságot.⁹²

Ez a rendelkezés tükrözi azt a hozzáállást, hogy valóban egy közös bíróság előtt kívánják összpontosítani a pereskedést ugyanannak az európai szabadalomnak a megsértésével kapcsolatban, és nemcsak az EU-tagállamok vonatkozásában, hanem harmadik országok vonatkozásában is, végleg elkerülve ezzel a párhuzamos bírászkodást. Jogos aggodalomként merül fel az ítéletek harmadik országban való elismerése és a kikényszerítés nehézsége. Ezt igyekszik mérsékelni a két követelmény, aminek teljesülnie kell a rendelkezés alkalmazásához: a szoros kapcsolat követelménye alapján észszerűnek tűnjön harmadik ország szemszögéből is a jogvita itteni elbírálása, és ezáltal találkozzon a harmadik ország ítéletek elismerésére vonatkozó szabályaival; illetve a részes tagállambeli vagyontárgy pedig biztosítja, hogy abban az esetben, ha mégsem ismernék el a harmadik országban az ítéletet, akkor kikényszeríthető legyen az egyik részes tagállamban.⁹³ Hasonló szabály megjelenik a magyar Nemzetközi Magánjogi Kódexben⁹⁴ is, az 57. § alapján olyan alperes ellen, aki belföldön lakóhellyel vagy szokásos tartózkodási hellyel nem rendelkezik, vagyoni jogi perekben eljárhat magyar bíróság, ha az alperesnek belföldön végrehajtás alá vonható vagyona van.

A módosító rendelet (7) preambulumbekezdése alapján ez a szoros kapcsolat lehet például az, hogy a felperes ott rendelkezik lakóhellyel vagy székhellyel, vagy a jogvitához kapcsolódó bizonyíték ott található. Ezenkívül arról is rendelkezik, hogy a vagyontárgy értéke nem lehet jelentéktelen.

Ugyanakkor figyelembe kell venni azt is, hogy a 71d. cikk alapján az ESZB által hozott határozatokat a nem részes tagállamokban is el kell ismerni és végrehajtani, ezáltal bár az ESZB joghatósága ténylegesen nem terjed ki rá, de valójában az ítélet kikényszeríthetősége

⁹⁰ https://www.veron.com/publications/Colloques/2016-10-29_Veron_Regulation_542-2014_amend_Brussels_I_Venice.pdf?card=1396.

⁹¹ Véron: i. m. (88), p. 595.

⁹² Véron: i. m. (88), p. 595.

⁹³ Buonaiuti: i. m. (83), p. 216.

⁹⁴ 1979. évi 13. törvényerejű rendelet a nemzetközi magánjogról.

szempontjából a nem részes tagállamban található vagyontárgyakat is figyelembe kellene venni.⁹⁵

Egyes szerzők foglalkoznak továbbá azzal az esettel, ha egy bitorlási perben az ESZB előtt a szabadalom érvényességét vitatják. Nézőpontjuk szerint ebben az esetben az Unión kívül felmerült károk vonatkozásából vissza kell utasítania az ESZB-nek a joghatósága gyakorlását, vagy pedig fel kell függesztenie az eljárást addig, amíg az érvényesség kérdésében nem dönt a joghatósággal rendelkező bíróság.⁹⁶

További új rendelkezés, hogy az ESZB-hez abban az esetben is lehet ideiglenes, többek között biztosítási intézkedésre irányuló kérelemmel fordulni, ha az ügy érdemét illetően valamely harmadik ország bíróságai rendelkeznek joghatósággal.

A 71d. cikk alapján, amikor az ESZB által hozott határozat elismerését és végrehajtását egy részes tagállamban kérik, a Brüsszel I bis szabályai helyett az ESZB-megállapodás szabályait kell alkalmazni, amelyek alapján az ESZB határozatai és végzései bármelyik résztvevő tagállamban végrehajthatóak. Egyes szerzők kérdésként vetik fel, hogy egyáltalán lehetne-e az ESZB döntésére úgy tekinteni, mint valamely másik tagállam által hozott döntésre (és ezáltal a Brüsszel I bis rendelet elismerési és végrehajtási rendelkezéseit alkalmazni rá), hiszen mint közös bíróság, ítélezési tevékenysége együttesen a részt vevő tagállamoknak tulajdonítható.⁹⁷

Egyes szerzők kiemelik a megállapodás Luganói Egyezményhez való viszonyát. A 2007. október 30-án elfogadott Luganói Egyezményt az EU-tagállamok és az Európai Szabadkereskedelmi Társulásban részes tagállamok között kell alkalmazni polgári és kereskedelmi ügyekben joghatósági ügyekben és az ítéletek elismerése és végrehajtása vonatkozásában. A Luganói Egyezményt a 64. cikke alapján minden esetben alkalmazni kell a joghatósággal kapcsolatos ügyekben, ha az alperes lakóhelye olyan államban van, ahol az egyezményt alkalmazni kell, de a Brüsszel I bis-t nem. Így e szerzők nézetei szerint ez a rendelkezés korlátozhatja a jövőben az ESZB kiterjesztett joghatóságát az Európai Szabadalmi Egyezményben és Luganói Egyezményben is részes államok területén lakóhellyel rendelkező személyek vonatkozásában (ez Izlandot, Norvégiát és Svájcot jelenti), de más vonatkozásban egyébként ezen államok területén nem lesz korlátozva.

E nézet szerint tehát ha az alperes Izland, Norvégia vagy Svájc területén rendelkezik lakóhellyel, akkor hiába európai szabadalommal kapcsolatos az ügy, egyáltalán nem alkalmazható vele szemben az ESZB joghatósága, viszont ha az alperes bárki más, akkor az ESZB joghatósággal fog rendelkezni az Izland, Norvégia vagy Svájc területén bekövetkezett károk tekintetében is.⁹⁸

A felvázolt ESZB joghatósági rendelkezéseket az 1. ábra szemlélteti.

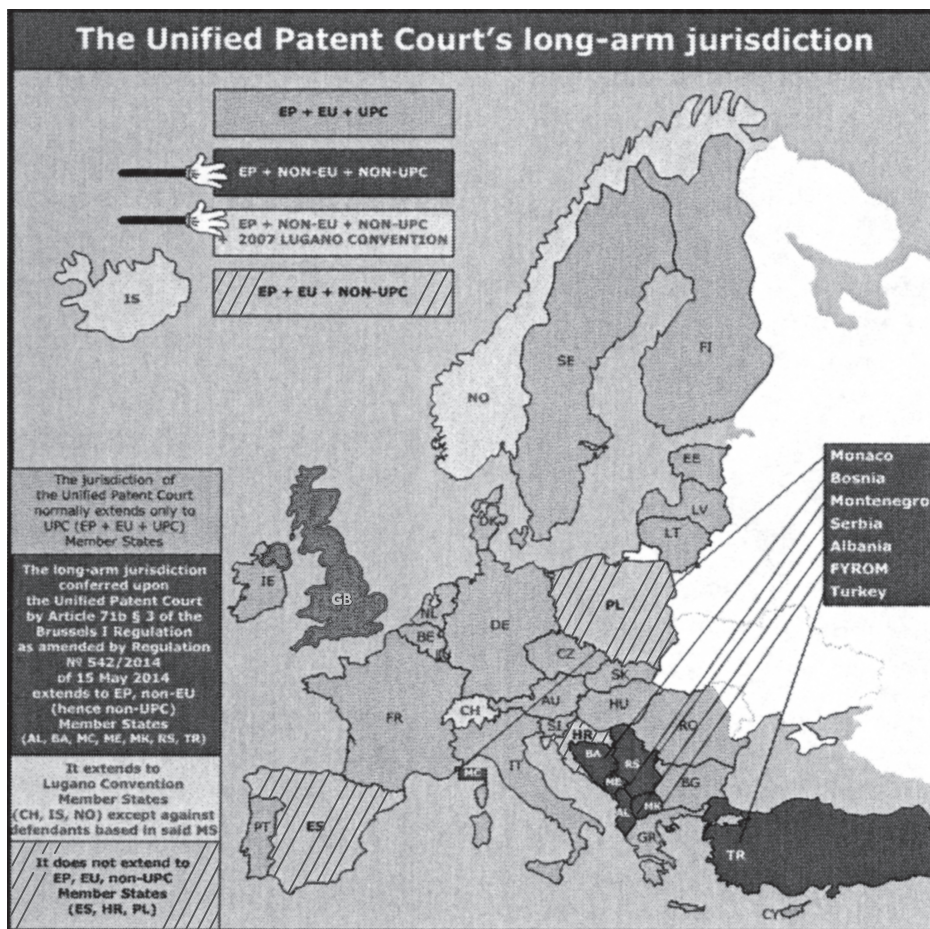
⁹⁵ *Buonaiuti*: i. m. (83), p. 217.

⁹⁶ *Véron*: i. m. (88), p. 596.

⁹⁷ *Mankowski*: i. m. (86), p. 341.

⁹⁸ *Véron*: i. m. (88), p. 596.

A ■ jelzésű területek azok az országok, amelyek tagjai az ESZE-nek, az EU-nak és az ESZB-megállapodásnak is, így alapvetően az ESZB joghatósága ezekre terjed ki. A ■ területek azok az államok, amelyek területén bekövetkezett károokra kiterjed a joghatósága a 71b. cikk (3) bekezdése alapján, mert részesei az ESZE-nek, de az EU-nak és így az ESZB-megállapodásnak nem. A ■ területek az ESZE-ben és a Luganói Egyezményben részes tagállamok, amelyeknek a területére kiterjed az ESZB joghatósága, kivéve, ha az alperes ott rendelkezik lakóhellyel. A ▨ területek pedig azok, amelyek bár részesei az ESZE-nek és az EU-nak is, de nem részesei az ESZB-megállapodásnak, így az ESZB joghatósága egyáltalán nem terjed ki rájuk. Az Egyesült Királyság helyzete még kétséges.

1. ábra: Az Egységes Szabadalmi Bíróság „hosszúkezü joghatósága”⁹⁹

⁹⁹ Véron: i. m. (88), p. 588.

Összefoglalva: önmagában az ESZB joghatósága is számtalan érdekes kérdést vetne fel, de a Brüsszel I bis módosítása is számtalan kritikus kérdést hagyott megválaszolatlanul. Ezekre a kérdésekre akkor fogunk érdemleges választ lelteni, amikor az ESZB ténylegesen elindul a maga útján, és valódi élethelyzetek merülnek fel problémaként. Addig csupán olyan elméleti felvetéseket tudunk vázolni, amelyek nem számolnak esetlegesen azzal a tényezővel, hogy az ESZB nemzetközi bírának származási országa milyen gyakorlatot követ a nemzetközi magánjog felmerülő értelmezési kérdéseivel kapcsolatban, ezáltal maguk a bírák milyen értelmezési szempontokat „hoznak majd magukkal”.

*Kiss Zoltán Károly PhD**

A MŰGYŰJTÉS ÉS A MŰKERESKEDELEM JOGI SZABÁLYRENDSZERE**

A magyarországi műgyűjtés és műkereskedelem fellendülése a rendszerváltással együtt járó piacgazdaság kialakulásának köszönhető, nem elfedve a hazai műkereskedelem 1948 előtti gyökereit, előzményeit, pontosabban az akkori időszak jelentős műgyűjtőit és magángyűjteményeit.

A rendszerváltás előtti időszakban a hazai művészeti élet struktúráját egyrészt az állami mecénatúra, másrészt az ennek keretében működtetett, szimulált művészeti (belső) piac tartotta fenn. Az 1990-es évek elején ez a rendszer szétesett, és a helyén azóta sem épült fel új, fenntarthatóan működő művészeti struktúra, pontosabban konszolidált, piaci alapú, egyúttal az iparágban elvárható állami szerepvállalás struktúrájával és forrásaival összhangolt modell. A szektor korszerűsítésének aktualitást ad kreatíviparunk expanziója, a fenntarthatóság sürgető ereje, a szakma alulról jövő igényei és a kívülről érkező nemzetközi nyomás egyaránt. Ezek mellett nem hagyható figyelmen kívül, hogy a 2008-as pénzügyi válságot követő fellendülés remélhetően jótékony hatással bír a kortárs képzőművészet piacára, mind több befektetői pénzt csatornázva erre a területre.¹

Mindezek okán is időszerű és úttörő vállalkozás a műgyűjtésre és műkereskedelemre vonatkozó jogi szabályozás áttekintése, különös figyelemmel az érintett szereplők (alkotók, műkereskedők, műgyűjtők) személyhez fűződő és vagyoni jogaira, valamint kötelezettségeire. Vizsgálódásunk elsődleges terepe tehát a szerzői jog, de semmiképpen nem megkerülhetők a polgári jogi, a kulturális jogi (döntően örökségvédelmi) és a pénzügyi jogi (elsődlegesen adójogi) szabályok sem.

1. Fogalmi kérdések: a műalkotás, a műkereskedő és a műgyűjtő

Az első kérdés annak tisztázása, hogy jogi aspektusból mit is értünk pontosan műalkotás, műtárgy alatt? Létezik-e egyáltalán egységes, egzakt jogi definíció ezekre a kifejezésekre? A

* Az MMA Kiadó Nonprofit Kft. főmunkatársa, a Szerzői Jogi Szakértő Testület tagja.

** A cikk alapjául a szerző ugyanezt a címet viselő, a Kortárs Műgyűjtő Akadémia (CCA) „A sikeres kortárs műgyűjtés alapjai” című képzésén 2017. március 4-én elhangzott előadása szolgált.

¹ *Gajzágó György: Morpheus Program – a változások időszerűsége. INTERART Alapítvány, 2016.*

válasz egyértelműen nem, ami összefüggésben lehet azzal is, hogy nincs egységes, mindenki által elfogadott definíció a művészet fogalmára sem.²

Nem jutunk sokkal közelebb a megoldáshoz, ha a művészeti alkotás³ vagy a véleménynyilvánítás szabadságából⁴ mint alapjogokból akarjuk levezetni a választ. A művészet szabadsága – a tudomány szabadságával együtt – mint kifejezési formák már a véleménynyilvánítás szabadságában implicit módon megfogalmazódtak, így az egyik legrégebbi elsőgenerációs jogok közé sorolhatók.⁵ A magyar Alkotmánybíróság az egyén szabad kibontakozása, illetve a kifejezés szabadsága mentén értelmezte a művészet szabadságát, és ebből az is következik, hogy a művészi kifejezést, alkotást, véleménynyilvánítást is tartalomtól független védelemben részesíti. Így pl. sérti a művészet szabadságát az, ha műalkotások kiállításán való bemutatása miniszteri (vagy más hatósági) jóváhagyástól függ.⁶ Mindazonáltal a sokkal inkább a filozófia és más társadalomtudományok hatókörébe tartozó művészet és mű(alkotás) fogalmának körülírására sem az Alaptörvény, sem az Alkotmánybíróság nem vállalkozott, és ez a közeljövőben sem várható.

Tovább vizsgálódva, a köznyelvben leggyakrabban „műalkotás” kifejezéssel szokták illetni azokat a tárgyakat, amiket a jogszabályok és az ezekből fakadó hatósági eljárások is „kulturális javak” vagy „kulturális tárgy” néven említene. Ebben a körben figyelmet érdemel a Magyar Műkereskedők és Galériák Országos Szövetségének útmutatója a műtárgyvasárláshoz,⁷ amely a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: örökségvédelmi törvény) fogalommeghatározását tekinti kiindulási alapnak.⁸ Ennek megfelelően – ha a részletesebb fogalommagyarázatot leegyszerűsítjük – a kulturális javak fogalmán két tárgycsoportot kell értenünk: a régiségeket és a műalkotásokat.

Szembetűnő, hogy a polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) egyáltalán nem ismeri és használja ezeket a fogalmakat, egyedül a „szellemi alkotás” jelenik meg a

² A művészet szó egy görög szóból ered, de már az ókorban is ismert és használatos volt. Az akkori időkben azokat nevezték művésznek, akik alkottak valamit a közösség számára. Sokszor a tudományok egyes részeit is a művészetek közé sorolták, így akkoriban igen tág fogalom volt. Manapság már a művészet egy jobban körülhatárolt irányzat, hiszen nagyobb részt esztétikai értelemben használjuk. Teljes mértékben még mindig nem tisztázták, hogy mi is tartozik konkrétan a művészet fogalmába, és mi az, ami biztosan nem. Így, hogy a határok nincsenek kijelölve, igazából sok mindent besorolhatunk a művészet fogalma alá. Talán a legjobban megfogalmazható és a köznyelv számára is érthető leírás, hogy a művészet a valóság visszatükrözése. Lásd: <http://www.propartis.hu/a-muveszet-fogalma> (utolsó letöltés: 2017. 10. 31.).

³ Magyarország Alaptörvénye X. cikkének (1) bekezdése.

⁴ Magyarország Alaptörvénye IX. cikke.

⁵ Kocsis Miklós, Tilk Péter (szerk.): A művészet szabadsága – alkotmányjogi megközelítésben. Kodifikátor Alapítvány, Pécs, 2013, p. 40.

⁶ 24/1996. (VI. 25.) AB határozat.

⁷ Lásd: <http://www.mukereskedok.hu/oldalak/5/utmutato-mutargyvasarlashoz> (utolsó letöltés: 2017. 10. 31.).

⁸ Az örökségvédelmi törvény 7. § 10. pontja szerint kulturális javak: az élettelen és élő természet keletkezésének, fejlődésének, az emberiség, a magyar nemzet, Magyarország történelmének kiemelkedő és jellemző tárgyi, képi, hangrögzített, írásos emlékei és egyéb bizonyítékai – az ingatlanok kivételével –, valamint a művészeti alkotások.

kódexben, és ez is csak a kutatási szerződés kapcsán.⁹ A régi Ptk. külön fejezetet szánt a szellemi alkotáshoz fűződő jogoknak.¹⁰ A hatályos Ptk. – itt nem részletezve ennek jogelméleti okát és hátterét – más utat követ; mindössze egy utaló szabállyal kapcsolja össze a kódexet a szerzői jogi és az iparjogvédelmi jogviszonyokra vonatkozó külön törvényekkel.¹¹ Ez természetesen nem jelenti, hogy a Ptk. ne lenne irányadó a műalkotások magánjogi viszonyaiban, csupán azt jelzi, hogy a jogalkotó nem tulajdonított a szellemi alkotásokhoz fűződő jogok szabályozásának – kiemelt megkülönböztetést igénylő – jelentőséget. A Ptk. alkalmazásában a műalkotás – mint a tulajdonjog tárgya – dolognak, vagyis birtokba vehető testi tárgynak minősül.

A műalkotás tulajdonosát is megilleti egyebek mellett a birtoklás joga,¹² a birtokvédelem, a használat és a hasznok sedezésének joga, a terhek viselése, a veszélyviselés, a rendelkezés joga (pl. biztosítéku adás, tulajdonátruházás). A Ptk.-nak a tulajdonjog megszerzésére vonatkozó általános szabályai irányadók a műalkotás tulajdonjogának átruházással való megszerzésénél is; ehhez egyfelől átruházásra irányuló (tipikusan adásvételi vagy ajándékozási) szerződés vagy más jogcím, másfelől a műalkotás birtokának átruházása szükséges. Evidensnek tűnik, mégis kiemelését érdemel, hogy az ingó tárgyaknál, így a műalkotásoknál fogalmilag kizárt az elbirtoklás, a kisajátítás, de pl. zálogjog, vagyis a zálogjogosult követelésének biztosítására szolgáló vagyontárgy (zálogtárgy) lehet bármely antik vagy kortárs képzőművészeti alkotás.

A Ptk. kapcsán kell kitérni arra, hogy a műalkotások tulajdonátruházása döntően adásvételi szerződés (az eladó a dolog tulajdonjogának átruházására, a vevő a vételár megfizetésére és a dolog átvételére köteles) vagy bizományi szerződés (a bizományos a megbízó javára a saját nevében ingó dologra adásvételi szerződés kötésére, a megbízó a díj megfizetésére köteles) útján történik. A bizományi szerződés alapján kötött adásvételi szerződés a bizományossal szerződő féllel szemben a bizományost jogosítja és kötelezi. A Ptk. kétféle bizományt különböztet meg, a vételi és az eladási bizományt. A műkereskedelemben elterjedtebbnek mondható vételi bizomány esetében a bizományos a szerződés teljesítése során megszerzett ingó dolog tulajdonjogát az elszámolás során ruhazza át a megbízóra. Eladási bizomány esetében pedig a bizományos jogosult a megbízó tulajdonjogában álló ingó dolog tulajdonjogának az átruházására.

Nem a Ptk., hanem a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) rögzíti a felhasználási szerződés fogalmát, valamint kógens és diszpozitív elemeit, szabályait. Mivel a felhasználási szerződés lényege az, hogy ennek keretében a szerző vagy más jogosult enge-

⁹ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.) 6:253. § (5) bek.

¹⁰ 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről VII. fejezet, A személyhez és a szellemi alkotásokhoz fűződő jogok.

¹¹ Ptk. 5:55. §: E törvényt kell alkalmazni a hatálya alá tartozó olyan kérdésekben, amelyeket a szerzői jogról és az iparjogvédelemről rendelkező törvények nem szabályoznak.

¹² Ptk. 5:1. § (1) bek.: Birtokos az, aki a dologt sajátjaként vagy a dolog időleges birtokára jogosító jogviszony alapján hatalmában tartja.

délyt ad műve, teljesítménye – többnyire korlátozott időtartamra, területre és felhasználási módra szóló – hasznosítására meghatározott díjazás fejében, ezért a műkereskedelemben a felek között nem vagy csak elvétve fordul elő.

A tételes jog által nem definiált műgyűjtés – mint tevékenység – klasszikusan a magán-szféra körébe tartozik, ennek ellenére műgyűjtő nemcsak természetes személy lehet, hanem az állami intézményrendszer körébe tartozó közgyűjtemények is. Közismertek a nagy, elsősorban befektetői céllal gyűjtő intézmények (leginkább bankok), de fontos szereplői a műkincspiaccnak a múzeumok is, még ha a magyar közgyűjtemények közel sem rendelkeznek olyan tőkeerővel (műtárgyvásárlási kerettel) mint pl. a neves nyugat-európai múzeumok. Önmagáért beszél, hogy a jelenlegi magyar gyűjteménygyarapítás és kulturális érték-megőrzés legjelentősebb szereplője a Magyar Nemzeti Bank (MNB), pontosabban az általa életre hívott, 100 millió euró (kb. 30 milliárd forint) keretösszegű Értéktár program.¹³

Egy elfogadottnak tekinthető összefoglaló meghatározás szerint a műkinc piac magába foglalja a művészeket mint „árutermelőket”, az eladókat és a kereskedőket mint „közvetítőket”, a vevőket, a különböző érdekgazdákat, akik részt vesznek a műtárgyak előállításában, piacra juttatásában, népszerűsítésében (marketing), kiállításában, a párbeszéd fenntartásában.¹⁴

Az adótörvényekben gyűjtőfogalomként szerepelt, illetve szerepel a műalkotás, a gyűjtemény és a régiség. Minderről előjáróban csak annyit, hogy a társasági adóban egészen 2010-ig adóalapot csökkentő tétel volt a művészeti értékűnek elismert képzőművészeti alkotás beszerzésére fordított összeg. Az áfakörben pedig az árverésszervezők részéről jelenleg is választható a különbözet szerinti adózás,¹⁵ ahol terméknek minősül az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény (áfatörvény) 8. számú mellékletében meghatározott műalkotás, gyűjtemény és régiség.¹⁶ A melléklet az érintett vámtarifaszámok alapulvételével sorolja fel a hatálya alá tartozó termékeket,¹⁷ de ennél is tovább megy a műalkotás definiálásában: az egyes termékfajták (festmény, rajz, pasztell, szobrászművészeti alkotás stb.) mindegyikénél alapfeltételként határozza meg a művész által saját kezűleg történő készítést.

¹³ Az MNB 2014. januárjában indította el műkincs-visszavásárlási Értéktár programját, amelynek célja az elmúlt történelmi periódusokban különböző okok miatt külföldi tulajdonba került legfontosabb műkincsek minél nagyobb hányadának a visszaszerzése, valamint a hazai hagyatékokban fellelhető legfontosabb műkincsek megvásárlásával azok itthon tartása, illetve olyan kiemelkedő értékű műkincsek megszerzése (letétként történő átadása) a hazai múzeumok számára, amelyek hiánypótlóak és jelentős mértékben gyarapítják a közgyűjteményeinkben őrzött nemzeti és egyetemes kulturális örökséget.

¹⁴ Vaszari Tamás: Jegyzetek a művészvilág és a műkereskedelem működéséről. Lásd: http://vaszaritamás.blog.hu/2015/10/31/jegyzetek_a_muveszvilag_es_a_mukereskedelem_mukodeserol (utolsó letöltés: 2017. 10. 31.).

¹⁵ A különbözet szerinti adózás lényege szerint a kereskedő (árverésszervező) által fizetendő áfa alapja – főszabályként – az árás, vagyis a vételi és az eladási ár különbözete.

¹⁶ 2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról (áfatörvény).

¹⁷ Pl. I. műalkotás: 1. művész által saját kezűleg készített festmény, rajz, pasztellkép, részekből összeállított kép (kollázs) és dekoratív tábla (vtsz. 9701-ből).

Az Szjt. már kifejezetten a törvény tárgyi hatályaként határozza meg a művészeti alkotásokat, majd pedig a védelem konkrét tárgyait definiáló példázó felsorolásban szerepelteti a rajzolás, festés, szobrászat, metszés, könyomás útján vagy más hasonló módon létrehozott alkotást és annak tervét.¹⁸ Ennél mélyebb fogalommeghatározásra nem vállalkozik az Szjt., tekintettel arra, hogy a szerzői jogi védelem feltétele nem az alkotás műfaji besorolása vagy elnevezése, hanem annak önálló és kreatív jellegét hordozó egyénisége, eredetisége. Mivel a szerzői jogi védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől és az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélettől sem, így a védelem – beleértve a jogérvényesítés széles eszköztárát is – adott esetben megilleti a végzettséggel és elismertséggel nem rendelkező, teljesen amatőr alkotó művét is. Fontos rögzíteni, hogy a szerzői jogban élesen elválik egymástól az alkotó (mint a személyhez fűződő jogok és a vagyoni jogok összességének jogsultja) és a műalkotás tulajdonosának pozíciója és az ebből fakadó jogok terjedelme, ami éppen a műkereskedelem és a műgyűjtés területén idéz elő különleges helyzeteket.

Kiemelést érdemel még, hogy az Szjt. a követőjog¹⁹ szabályozása körében tartalmazza az eredeti műalkotás részletes, valamint a műkereskedő tömör és kifejező definícióját.²⁰ Az eredeti műalkotás fogalommeghatározásából levezethető, hogy a jogalkotó a műkereskedelem szempontjából a képző-, ipar- és fotóművészeti alkotásokat sorolja ide. Az már egy külön (és igencsak messzire vezető) kérdés, hogy a művészet határtalanságának, valamint a kommunikációs és terjesztési technológia óriási ütemű változásának köszönhetően a vizuális művek újabb és újabb típusai jelennek meg, és a rájuk vonatkozó felhasználási lehetőségek és módok bővülésének, változásának lehetünk szemtanúi.²¹ Mindazonáltal, a műkereskedelem továbbra is a hagyományosnak tekinthető műtípusokat, és pl. nem a konceptuális művészet alkotásait vagy a fluxus²² megnyilvánulásait részesíti előnyben.

¹⁸ Szjt. 1. § (1) bekezdése és (2) bekezdésének h) pontja.

¹⁹ Eredeti műalkotás tulajdonjogának műkereskedő közreműködésével történő visszerhes átruházása (Szjt. §-a).

²⁰ Szjt. 70. § (2) bek.: E § alkalmazásában eredeti műalkotás a képzőművészeti alkotás (pl. kép, kollázs, festmény, rajz, metszet, nyomat, litográfia, szobrászati alkotás), az iparművészeti alkotás (pl. falikárpit, kerámia, üvegtárgy) és a fotóművészeti alkotás, feltéve, hogy azt maga a szerző készítette, vagy olyan másolat, amely eredetinek minősül. Eredetinek minősül a másolat, ha korlátozott számban a szerző maga készítette, vagy az ő irányításával készült. A sorszámmal, a szerző kézjeggyel ellátott, vagy más alkalmas módon a szerző által megjelölt műpéldányt ilyen másolatnak kell tekinteni.

(3) E § alkalmazásában műkereskedőnek minősül a műalkotásokat forgalmazó természetes vagy jogi személy.

²¹ *Pogácsás Anett: Vizuális művekkel kapcsolatos szerzői jogi kérdések.* In: *A szerzői jog gyakorlati kérdései.* SZTNH, Budapest, 2014, p. 90.

²² A Fluxus nemzetközi művészcsoport, amely az 1960-as évek elején jött létre, és ebben az évtizedben élte virágkorát. Maga a latin eredetű elnevezés „áramlás”-t jelent, ezzel is utalva a csoport és tevékenysége állandóan változó, „fluktuáló” jellegére. A Fluxus legfontosabb célkitűzése a művészet és az élet közti határok elmosása, legjellemzőbb jelszavai: „minden művészet”, „mindenki művész”. Szellemes, provokatív, banális vagy éppen harsányan látványos megnyilvánulásaival szembelikeződik a hagyományos művészetfogalommal, ezért „antiművészet”-nek is szokták tekinteni. Lásd: <http://www.artpool.hu/Research/fogalom/fluxus.html> (utolsó letöltés: 2017. 10. 31.).

A műkereskedő fogalmi meghatározásából leginkább az következik, hogy műkereskedelmi tevékenységet bárki végezhet, amennyiben létesítő okiratában szerepelnek a TESZOR'15-ben erre rendelt tevékenységi körök.²³ A magánszemélyek (beleértve a művészt is) között alkalmanként, nem üzletszerűen előforduló ügyletek nem minősülnek műkereskedelemnek (és nem is keletkeztetnek követő jogi díjigényt), viszont a muzeális intézmények műkereskedőnek minősülnek, ha műalkotások forgalmazásával rendszeresen foglalkoznak.

2. A műalkotások és az adózás

A pénzügyi jogszabályok az adótörvények (különösen a személyi jövedelemadóról, a társasági, valamint az általános forgalmi adóról szóló törvények) szabályrendszerén belül állapítanak meg a kulturális területhez kapcsolódó, speciális adózási szabályokat. Kijelenthető, hogy a kulturális tevékenységek folytatói, illetve a szellemi alkotások létrehozói – korábban és jelenleg is – különböző adómentességeket és adókedvezményeket élveznek az általános szabályokhoz képest. Az egyes kulturális ágazatok között folyamatos versenyfutás figyelhető meg mind az állami támogatásokért (pontosabban azok elosztásáért), mind a közvetett támogatásnak nevezett adókedvezményekért. Ebben a küzdelemben a képzőművészeti terület sohasem állt nyerésre az ágazati törvénnyel, normatív finanszírozással és központi szervezettel rendelkező egyéb (pl. filmes vagy előadóművészeti) területekhez képest. Ma már gyakorlatilag alig találunk az adórendszerben kifejezetten az alkotótevékenységet ösztönző, illetve a műgyűjtést és a műkereskedelmet preferáló mentességet vagy kedvezményt.

A személyi jövedelemadóban (SZJA) nem létezik műkereskedelem-specifikus szabály, amiből az is következik, hogy egy műalkotás adásvétele esetén az ingóság vagyónáruházasának általános adószabályai az irányadók. Eszerint a magánszemélynek nincs adókötelezettsége, amennyiben az ingóság értékesítéséből származó összes bevétele nem több 600 ezer forintnál. Ha ezt az összeget meghaladta, abból le lehet vonni az igazolt költségeket, többek között a vagyontárgy megszerzésére fordított összeget, az átruházással kapcsolatos kiadásokat, és az így keletkező jövedelem után kell a 15 százalékos adót megfizetni.²⁴ Ha nem ismert az ingóságok beszerzési ára, akkor kedvezményként nem a teljes bevétel minősül jövedelemnek, hanem annak csak 25 százaléka. Nem kell az adót megfizetni és bevallani akkor sem, ha a jövedelem nem haladja meg a 200 ezer forintot. Ha ennél több jövedelmet szerez a magánszemély, akkor is csak a 200 ezer forint feletti rész után kell SZJA-t fizetni. Az adókötelezettség szempontjából más elbírálás alá esik, ha gazdasági tevékenység²⁵ ke-

²³ Egyéni vállalkozó természetes személyek esetében a vállalkozói igazolványnak, míg szervezeteknél az alapító okiratnak kell tartalmaznia a TESZOR'15 szerinti 477901 jelű Használtcikk-kiskereskedelem, illetve 829803 jelű Aukció, árverés tevékenységeket.

²⁴ Ha a megszerzésre fordított összeg nem állapítható meg, a bevétel 25 százalékát kell jövedelemnek tekinteni.

²⁵ Gazdasági tevékenységnek számít az ingóság értékesítése, amennyiben az üzletszerű, tartós, illetve rendszeres, továbbá, ha ellenérték megszerzésére irányul, vagy azt eredményezi.

retében értékesítenek ingó vagyontárgyakat. Ebben az esetben már be kell jelentkezni a NAV-hoz, adószámot kell kérni, és ezzel egyidejűleg az általános forgalmi adó alanyiságáról is nyilatkozni kell. Amennyiben az értékesítés ellenértéke várhatóan nem éri el a 8 millió forintot, alanyi adómentességet is lehet választani, ekkor sem kell áfát fizetni.

A társasági adózásban²⁶ az adóalapot – pontosabban az adózás előtti eredményt – csökkenteni lehetett az erre jogszabályban feljogosított művészeti szervezet²⁷ által működtetett művészeti zsűrik szakvéleményében művészeti értékűnek elismert képzőművészeti alkotás beszerzésére fordított összeggel, de legfeljebb az adóévi beruházások értékének 1 százalékaival (2002-ig mindössze 2 ezrelékével). Az adóalany 2006-tól azt is választhatta, hogy a kortárs képző- és iparművészeti alkotás beszerzési értékét öt év alatt, 20-20 százalékonként vonja le az adóalapból. Ezáltal az a vállalkozó válhatott konkrét mecénássá, aki megrendelője volt a kortárs képző- és iparművészeti alkotásnak. Ilyennek minősült a naptári év első napján élő művész alkotása. Ez az adókedvezmény 2010. január 1-jétől megszűnt, ami a műkereskedelem valamennyi szereplőjének súlyos érvágást jelentett; a befektetők jelentős része kivonult erről a piacról. A szakma képviselői azóta is harcolnak a kortárs műtárgy-vásárlási adókedvezmények visszaállításáért, egyelőre eredmény nélkül.

Az áfatörvény szerint az ún. szuperkedvezményes (5 százalékos) adókulcs alá tartozik a könyv, a kotta, a napilap, az egyéb újság, a folyóirat, a népművészeti termék értékesítése, más művészeti termék azonban nem. Itt az árverésszervezőket érintő különbözet szerinti adózásra vonatkozó speciális szabályozás érdemel figyelmet, ami viszont nem jelent kedvezményt. A különbözet szerinti adózás lényege szerint a kereskedő (árverésszervező) által fizetendő áfa alapja – főszabályként – az árrés, vagyis a vételi és az eladási ár különbözete. A főszabálytól eltérően az árverésszervező választhatja azt is, hogy nem az árrés után, hanem a vevőtől beszerzett teljes ellenérték után fizeti meg az áfát. Az árverésszervezőt azonban ebben az esetben sem illeti meg adólevonási jog a termék beszerzésének vonatkozásában, és áfás számlát sem bocsáthat ki.

3. A műalkotásokhoz kapcsolható személyhez fűződő és vagyoni szerzői jogok

A műkereskedelem fókuszába tartozó képző-, ipar- és fotóművészeti alkotások esetében sajátosan alakulnak a szerzők személyhez fűződő és vagyoni jogai, amit mi sem bizonyít jobban, mint az, hogy az Szjt. külön fejezetet szentel ezeknek a műveknek és a csak rájuk vonatkozó, az általánostól eltérő szabályoknak. Tény ugyanakkor, hogy ezek a különleges szabályok elsősorban az építészeti alkotásokat, a műszaki létesítményeket és mindezek terveit érintik, míg a műalkotások esetében a kiállítás joga és a következő pontban részletezett követőjog jelenti a specialitást.

²⁶ 1996. évi LXXXI. törvény a társasági adóról és az osztalékadóról.

²⁷ Ez a szervezet a 2007. január 1-jével történő megszűnéséig a Képző és Iparművészeti Lektorátus volt.

A szerző személyétől elválaszthatatlan és át sem ruházható személyhez fűződő jogok körében az Szjt. első helyen tárgyalja a mű nyilvánosságra hozatalát, ezzel is kiemelve és hangsúlyozva a szerző döntési szabadságát alkotása felett.²⁸ A művészi szabadságba az is beletartozik, hogy az alkotó megsemmisítse a kizárólagos uralma alatt álló kéziratot, vázlatot vagy akár kész művet, mint ahogy erre több esetet is feljegyzett az esztörténet.²⁹ Ez a jog értelemszerűen magában hordozza a nyilvánosságra hozatalhoz adott hozzájárulás visszavonásának a jogát, illetve a már nyilvánosságra hozott mű további felhasználásának megtiltását. Sajátosan érvényesíthető ez a jog a műalkotások esetében, amikor a kizárólagos műpéldány egy műgyűjtő tulajdonába kerül. Itt a nyilvánosság tipikus esete a kiállítás, amihez a szerző beleegyezése szükséges.³⁰ Ebből az is következik, hogy a szerző megtagadhatja a hozzájárulását, ha a kiállítás időpontja, helyszíne, a kiállítandó alkotások vagy alkotók összetétele, a kiállítás tematikája stb. számára nem elfogadható. Erősebb pozícióban vannak viszont a közgyűjtemények: esetükben a szerző nem élhet ezzel a jogával, és díjazásra sem tarthat igényt,³¹ aminek a magyarázata az lehet, hogy itt bizonyos mértékig biztosított a szakszerűség és a szakmai hozzáértés.³² Kétségtelen ugyanakkor, hogy a közgyűjtemények széles körén belül kiállítások rendezésében leginkább a muzeális intézmények érintettek, amelyek szintén tág kategóriát képviselnek.³³

A kiállítási jog fordított esete, amikor az alkotó maga, vagy sokkal inkább a vele kapcsolatban álló galéria szervez kiállítást, amelyhez szükség lehet az alkotó életműve szempontjából kiemelten fontos, de időközben más személy tulajdonába került művekre is. Ebben az esetben a tulajdonos köteles a művet – a szerző kívánságára – átmeneti időre visszaadni az alkotónak.³⁴ A törvény két feltételhez köti a tulajdonos rendelkezési jogának ezt a meglehetősen nagyfokú korlátozását: az első feltétel szerint erre akkor kerülhet sor, ha a műre a szerzőnek valamely szerzői joga gyakorlása céljából van szüksége (a kiállítási jog gyakorlása értelemszerűen ilyen jog, de ezenkívül felmerülhet pl. a műről történő reprodukció vagy tanulmány készítése is), míg a másik feltétel szerint a joggyakorlás nem sértheti a tulajdonos méltányos érdekét. Ez utóbbi már sokkal általánosabb, ezáltal szűkebb körre korlátozható

²⁸ Szjt. 10–11. §-a.

²⁹ Claude Monet állítólag több száz vízililomos képét semmisítette meg, mert a kritikusok nem rajongtak értük, de Auguste Renoire-ról is feljegyezték, hogy alkotói válsága idején, depressziós hangulatában sok kész művét megsemmisítette.

³⁰ Az Szjt. 69. § (2) bek. első mondata.

³¹ Az Szjt. 69. § (2) bek. második mondata.

³² A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény (kulturális törvény) 1. számú mellékletének o) pontja szerint közgyűjtemény: az állam, a helyi önkormányzat, valamint a nemzetiségi önkormányzat, a köztisztület és a közalapítvány tulajdonában (fenntartásában) működő vagy általuk alapított könyvtár, levéltár, muzeális intézmény, kép-, illetve hangarchívumok.

³³ A kulturális törvény 37/A. § (7) bekezdése szerint a muzeális intézmény szakmai besorolása szerint lehet közérdekű muzeális kiállítóhely, közérdekű muzeális gyűjtemény, múzeum (tematikus múzeum, területi múzeum, megyei hatókörű városi múzeum, országos szakmúzeum, országos múzeum).

³⁴ Szjt. 69. § (1) bek.

meghatározás, aminek a konkrét tartalmát leginkább a szakmai szokások alakították ki, és egyeztetést, együttműködést feltételez a felek között: pl. nem sértheti a tulajdonos méltányos érdekét egy tipikusnak mondható 30 napos időtartamú időszak kiállítás. Problémás ugyanakkor, hogy ez a rendelkezés önmagában nem tudja betölteni a rendeltetését, mivel a kiállítási jog szerző általi gyakorlásának betartatásához, esetleges kikényszerítéséhez az Szjt. nem társít semmilyen eszközrendszert. Ha a műalkotás tulajdonosa nem adja ki a művet a szerzőnek, az egyetlen lehetőség a peres út, ami azért nem életszerű, mert amikor a bíróság jogerős ítélete megszületik, addigra a kiállítás rég bezár, vagy megrendezése okafogyottá vált.

Sajátosan érvényesül a név feltüntetésének személyhez fűződő joga műalkotások esetében. Természetszerűleg itt is alapvetés a szerző joga, hogy az alkotásán szerepeltesse saját vagy felvett nevét, vagy egyszerűen ne tüntesse fel nevét (szignó nélküli képek). Általában nem fűződik érdeke az alkotóművésznek a szignó elhagyásához, ugyanis ez később lehetetlenné teheti vagy megnehezítheti a művek beazonosíthatóságát. Ettől függetlenül, megkockáztatható az az állítás, hogy a képzőművészetben is – hasonlóan más alkotóművészethez – előfordul, hogy a szerző az általa kevésbé minősítettnek gondolt művét nem látja el kézjegyével. Egy irodalmi mű esetében általában nem is fordul elő, hogy az ilyen okból visszatartott művek a szerző (vagy jogutódja) engedélye nélkül napvilágot lássanak, míg műalkotásoknál sokkal egyszerűbben a műkereskedelmi piacra kerülhet egy szignó nélküli festmény, szobor vagy grafika. A szerzői jog nem tudja igazán kezelni ezeket a helyzeteket, és a polgári jog területén is legfeljebb azt lehet rögzíteni, hogy a szerző végintézkedéssel rendezheti a szignó nélküli műveinek jövőbeni sorsát.³⁵

Az Szjt. elsősorban az építészeti művek esetében határoz meg külön szabályokat a névfeltüntetésre, figyelemmel a tervező (szerző) különleges – pl. a tervezés idejéhez vagy a név épületen, műszaki létesítményen történő elhelyezésének módjához, helyéhez fűződő – érdekeire. Műalkotások tekintetében e tárgykörben csak annyit mond ki a törvény, hogy a mű kiállítása esetén a szerző nevét fel kell tüntetni.³⁶ Természetesen a szerző ebben az esetben is élhet azzal a joggal, hogy a kiállításhoz ugyan hozzájárul, de megtiltja nevének képfelíraton és katalógusban való megjelenítését.

Ugyancsak érdekes kérdéseket vet fel a mű egységének védelme (az alkotás integritásához való jog) műalkotások esetében. Az Szjt. itt is csak az építészeti művekre vonatkozóan állapít meg külön szabályt,³⁷ miközben a képzőművészetben is gyakran találkozhatunk olyan

³⁵ Alapvetően nem jogi kérdés, hogy a szignó nélküli művek általában kevesebbet érnek a műtárgypiacon, főleg ha nem egyértelmű az alkotó személye, és szakértőket kell bevonni az azonosításhoz. Amennyiben viszont a még élő alkotó utóbb kézjegyével látja el a korábban nem szignált művét, ezzel mintegy sajátjaként ismeri el azt, ami csak ellenkező bizonyítással dönthető meg.

³⁶ Szjt. 69. § (3) bek.

³⁷ 67. § (1) bek.: A mű jogosulatlan megváltoztatásának minősül az építészeti alkotás vagy a műszaki létesítmény tervének a szerző hozzájárulása nélkül történő olyan megváltoztatása, amely a külső megjelenést vagy a rendeltetésszerű használatot befolyásolja.

esetekkel, amikor nem egyértelmű annak a megítélése, hogy a műbe történő illetéktelen beavatkozás (pl. egy festmény megváltoztatása átfestéssel) csupán a szerző személyéhez fűződő jogát sérti, vagy vagyoni jogait is érinti (leginkább az átdolgozás jogát). Nyilvánvalónak tűnik, hogy ezeket az eseteket egyenként kell megítélni, és nem fűzhetők fel egyetlen főszabályra sem. A modern képzőművészetben (főként a neoavantgárd irányzatoknál) ugyanis gyakori az ún. átírás, a másolás. Ezekben az esetekben elvárás (sőt, kötelező) lenne az eredeti szerző nevének és a másolt mű címének feltüntetése, viszont a gyakorlatban erre ritkán (leginkább az új mű címében) kerül sor. Az is tény, hogy az ilyen ügyekből fakadó viták elvértve jutnak el bírósági tárgyalóteremig.³⁸

A személyhez fűződő jogokkal megegyezően, a szerzőt a mű keletkezésétől fogva megillető vagyoni jogok jelentik a szerző kizárólagos jogát műve anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és a felhasználás engedélyezésére.³⁹ Az Szjt. a mű egészére vagy valamely azonosítható részére tekinteti irányadónak ezt a szabályt, miközben a műalkotások esetében nem kifejezetten értelmezhető és kezelhető a műrészlet. A műkereskedelemben a mű egészének tulajdonátruházása történik meg, amiből az is következik, hogy a törvényben részletezett engedélyezési jogok közül az anyagi formát öltő terjesztés joga⁴⁰ a leginkább meghatározó vagy kizárólag előforduló. Továbbmenve, a többszörözés engedélyezésének joga⁴¹ szinte fogalmilag kizárt műalkotások esetében, hiszen a mű rögzítésével és arról másolatok készítésével az alkotás egyedisége, megismételhetetlensége sérülne. (Kivétel ez alól is létezik, ugyanis egyes műfajoknál – lásd pl. kisplasztika, rézkarc – ismert és megengedett a művész vagy a művészeti műhely által szignált, korlátozott számú és számozott példányban készített másolat.)

A nyilvános előadás,⁴² de sokkal inkább a nyilvánossághoz közvetítés⁴³ a művek nem anyagi formában történő felhasználásának legelterjedtebb, a kulturális piacon a legnagyobb bevétellel kecsegtető és technikai lehetőségeket jelentő módja. Műalkotások esetében ugyanakkor nem játszik meghatározó szerepet, legfeljebb akkor, amikor filmalkotásokban, audiovizuális művekben – akár célzottan (pl. egyes alkotókat vagy műveket kiemelve), akár háttérként – kerül sor azok bemutatására, megjelenítésére. Ezeket a felhasználásokat azonban Magyarországon nem a szerzők engedélyezik közvetlenül, hanem a képző-, ipar-

³⁸ Az ismertetett vált esetek közé tartozik Glenn Brown ügye, aki művészetében rendre megkérdőjelezi a szerzői művek eredetiségének követelményét, és gyakran másol klasszikus képeket, így pl. Fragonard, Rembrandt vagy Salvador Dali képeit. A Dali Alapítvány a '90-es években be is perelte a művészt. Glenn Brown megnyerte a pert arra hivatkozva, hogy ő csak felhasználta a képeket inspirációnak, és a saját egyéniségét hozzátéve már önálló műalkotássá emelte azokat.

³⁹ Szjt. 16. § (1) bek.

⁴⁰ Szjt. 23. § (1) bek.: A szerző kizárólagos joga, hogy a művét terjessze, és hogy erre másnak engedélyt adjon. Terjesztésnek minősül a mű eredeti példányának vagy többszörözött példányainak a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele forgalomba hozatallal vagy forgalomba hozatalra való felkínálással.

⁴¹ Szjt. 18. §-a.

⁴² Szjt. 24. §-a.

⁴³ Szjt. 26. §-a.

és fotóművészeti alkotásokra vonatkozó szerzői jogok közös kezelését végző HUNGART Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület (HUNGART) jogosítja önkéntes közös jogkezelés keretében.

Az átdolgozás, mint az Szjt. által szintén kiemelt engedélyezési jog,⁴⁴ ugyancsak nem tekinthető tipikusnak a képző-, ipar- és fotóművészetben. E felhasználási mód fogalma és tartalma eleve műtípusonként eltérő, de a vizuális műalkotások esetében nehezen értelmezhető. Mint láttuk, más műalkotásának átírása, átfogalmazása felvetheti az átdolgozás lehetőségét, ha viszont a származékos mű az eredetivel csupán távoli kapcsolatban van (pl. hasonló témát dolgoz fel vagy keretül szolgál az új motívumnak), akkor már nem átdolgozásról, hanem új, eredeti műről beszélünk. Érdekes felvetés a más stílusában festés szerzői jogi megítélése. Ha az újabb keletű származékos művek a szélesebb közönség és a szakmai közvélemény körében teszik összetéveszthetővé azokat egy másik művész korábbi műveivel, akkor inkább a személyhez fűződő jogok, ezen belül a mű integritásához fűződő jog sérelme merülhet fel.

A kiállítás jogát utolsóként nevesíti a jellemző engedélyezési jogok felsorolásában az Szjt., miközben ennek kifejtésére nem ebben a fejezetben, hanem a vizuális művészetekre vonatkozó részben kerül sor. Ennek magyarázata – a vizuális művekre vonatkozó egyedi, speciális szabályozáson túl – az lehet, hogy e jog sajátosan egyesíti a személyhez fűződő és a vagyoni jogokat: a kiállítás elsősorban a művész alkotásainak bemutatását, prezentálását jelenti a nagyközönség számára, és mint ilyen, szorosan kötődik az alkotó személyéhez, másfelől viszont minden érintett szereplő (alkotó, tulajdonos műgyűjtő, kiállító galéria) üzleti és vagyoni érdekei is óhatatlanul megjelennek a kiállítás kapcsán. Ezért is meglepő, hogy a kiállítási jog gyakorlását a HUNGART önkéntes közös jogkezelés körébe vonta, és díjszabásában is megjelenítette ezt a jogcímet. A kiállítási jogdíj mértéke 2017-ben – ha a kiállító művészek száma a 10-et nem éri el – 27 680 Ft. A közös jogkezelés ellen a szerző teljes bizonyító erejű (azaz két tanú előtt aláírt) magánokiratban tiltakozhat.⁴⁵

A művész tehát csak akkor kérhetné közvetlenül a jogdíjat a kiállítás szervezőjétől, ha előzetesen a közös jogkezelő felé jelentette, hogy a jogosítást a HUNGART helyett maga gyakorolja. A tényleges gyakorlat ugyanakkor ennek pont az ellenkezője: a kiállítóhely és a művészek közötti szerződésekben a művész hozzájárulását adja művei kiállításához, és általában lemond mindenfajta díjazásról, beleértve a kiállítási jogdíjat is. Az alapvetően bizalomra és szakmai együttműködésre épülő kiállításszervezői, galériás gyakorlat nem alkalmasza ezt az „életidegen” szabályt és díjszabást, ezért megfontolandó lenne a kiállítási jog önkéntes közös jogkezelésből történő kivezetése.

⁴⁴ Szjt. 29. §-a.

⁴⁵ 2016. évi XCIII. törvény a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről (Kjkt.) 18. §-a.

Az 1999. szeptember 1-jéig hatályos szerzői jogi szabályozás⁴⁶ kifejezetten rögzítette, hogy a műpéldány tulajdonjogának átruházása nem jelenti egyúttal a szerzői jogok átruházását. Ennek a hatályos Szjt.-ből is levezethető tételmondatnak különösen a képzőművészeti és iparművészeti alkotásoknál van jelentősége, ahol a műpéldány mint dolog átruházása élesen elválik a felhasználási jog átengedésétől.

Az Szjt. 2012. január 1-jétől hatályos rendelkezése – az esemény népszerűsítése által indokolt mértékben és körben – lehetővé tette a képző-, ipar- és fotóművészeti alkotások műpéldányainak reklámozási célú többszörözését és terjesztését a kiállított vagy a műkereskedelem keretében értékesített műalkotás reklámozása, népszerűsítése céljából, ha ez egyéb jövedelemszerzési vagy jövedelemfokozási célt közvetve sem szolgál.⁴⁷ Ez a szabály elsősorban a kiállítási plakátok és az árverési (aukciós) katalógusok kép- és fotóanyagainak a mentesítését szolgálja, ami egyfelől örvendetes a kiállítási- és árverésszervezők szempontjából, másfelől azonban szembemegy a szabad felhasználás alapelvével és rendelkezéseivel. A katalógusok ugyanis az általuk reklámozott árverések népszerűsítését szolgálják, ily módon egyértelműen jövedelemszerzési célúnak minősíthetők.

A szabad felhasználásoknál maradványként lezárva ezt a pontot, a vizuális művekre vonatkozó egyedi szabályok közé két speciális esetkört emelt be a jogalkotó.⁴⁸ A szabadban, nyilvános helyen, állandó jelleggel felállított alkotás látképének a szerző hozzájárulása és díjazás nélküli felhasználása nyilvánvalóan nincs összefüggésben a műgyűjtéssel és a műkereskedelemmel, ezzel szemben a műalkotás képének tudományos ismeretterjesztő előadás, továbbá iskolai oktatás céljára történő szabad felhasználása már érinthet magántulajdonban lévő műveket is. Ezek az oktatás és a tudomány szabadságát szolgáló (köz célú) hozzáférések – a szabad felhasználás szabályainak betartása mellett – nem csorbitják az eredeti műalkotás tulajdonosának jogait, következésképpen nem veszélyeztetik sem az alkotók személyhez fűződő, sem a műgyűjtők vagyoni jogait. A mű részletének idézése – mint az egyik leggyakoribb szabad felhasználási esetkör – nem értelmezhető, következésképpen nem megengedett a képzőművészeti, iparművészeti és fotóművészeti alkotásoknál.⁴⁹ E tiltás magyarázata az, hogy a vizuális művészetek terén az idézés – tehát a mű meghatározott részének felhasználása – automatikusan a mű integritásának sérelmével is járna.

4. Követőjog és fizető köztulajdon

Mivel a műgyűjtő és a műkereskedő jogai és kötelezettségei nem választhatók el és nem értelmezhetők az alkotó jogaitól és kötelezettségeitől elszeparáltan, ezért az előző pontban a kiállítási jog részletes elemzésénél tértünk ki a műalkotás tulajdonosának kötelezségeire.

⁴⁶ 1969. évi III. törvény a szerzői jogról (rSzjt.).

⁴⁷ Szjt. 36. § (5) bek.

⁴⁸ Szjt. 68. §-a.

⁴⁹ Szjt. 67. § (4) bek.

Másként kezelendő az eredeti műalkotás tulajdonjogának műkereskedő (galéria) közreműködésével történő visszerthes átruházásakor fizetendő díj (*követőjog – droit de suit*) szabályrendszere. A követőjog a szerzői vagyoni jogok része, de nem kizárólagos, engedélyezési típusú jogként, hanem díjigényként érvényesíthető.⁵⁰ A vagyoni jogokon belül a követőjog a terjesztési jog sajátos alfajaként is értelmezhető, ahol a specialitást a szerző díjigénye jelenti a tulajdonátruházást követően az uralma alól kikerült műalkotás után.

A képzőművészeti műalkotások sajátossága, hogy – szemben más művészeti alkotásokkal – a művek az első tulajdonátruházást követően nem csupán a kereskedelmi forgalom részévé válnak, hanem hasznosításuk is kizárólag az eredeti alkotás esetleges további eladása útján történik, kizárva a szerzőt ennek kontrollálásából. A helyzet méltánytalanságát tovább fokozta, hogy a műalkotások értéke – különösen a modern képzőművészet kezdeti időszakában, a 20. század első felében – a kereskedelmi forgalomban gyakran az eredeti vételárnak a többszörösére nőtt, amelynek hasznát csak a műkereskedő és a tulajdonos élvezte, a szerző egyáltalán nem részesült belőle. Ennek a helyzetnek a felismerése szolgált alapul – elsőként Franciaországban – az eredeti képzőművészeti alkotás szerzőjének javára szóló díjigény (a követőjog) bevezetésére a műalkotás tulajdonjogának átruházásakor. Az intézmény a műkereskedelmi szakma heves ellenállását váltotta ki, amely egészen a mai napig tart, meghíúsítva a teljes körű harmonizációt ebben a kérdésben. Továbbra is tartja magát az a nehezen cáfolható nézet, hogy azokban az országokban, ahol nem vezették be a követőjog intézményét (elsősorban Svájcban és az USA szinte valamennyi tagállamában), jóval élénkebb a műkereskedelem, mint pl. az Európai Unióhoz tartozó országokban.

4.1. Jogtörténeti előzmények

A jogintézmény nemzetközi jogi előzménye az 1975. évi 4. törvényerejű rendelettel kihirdetett Berni Uniós Egyezmény (BUE) 1948-ban beiktatott rendelkezése⁵¹ nem tette ugyan kötelezővé, de ajánlotta a részes államoknak a követőjogi szabályozás bevezetését. Nem részletezve a szabályozás hazai jogfejlődését, azt ki kell emelni, hogy a magyar jogba az 1978. évi 22. tvr. iktatta be a szabályt 1979. január 1-jei hatállyal, a kulturális miniszterre bízva a díj mértékének és részletszabályainak meghatározását.⁵² A szabályozás következő fontos állomását az 1994. évi LXXII. törvény jelentette, amely – az Alkotmánybíróság 14/1994.

⁵⁰ Gyenge Anikó: A képzőművészeti alkotások szerzői jogi védelméről – különös tekintettel a követő jogi szabályozás módosítására. Infokommunikáció és jog. 2005. 3. sz., p. 88.

⁵¹ BUE 14ter cikk (1) bek.: Az írók és zeneszerzők eredeti műalkotását és eredeti kézíratait illetően a szerzőnek – halála után azon személyeknek vagy intézményeknek, akiket, illetőleg amelyeket a hazai törvényhozás erre feljogosít – elidegeníthetetlen joga, hogy a szerző által eszközölt első átruházást követően részt vegyenek a mű eladására vonatkozó műveletekben.

⁵² A szerzői jogi törvény végrehajtásáról szóló 9/1969. (XII. 29.) MM rendelet (Vhr.) 34/A. §-a. A Vhr. a szerzői díj mértékét a vételár 5%-ában határozta meg, amely a vevőt terhelte. A díj beszédéséért és a Művészeti Alaphoz történő átutalásáért a közvetítő vállalat (abban az időszakban jellemzően a BÁV és a Képcsarnok) volt a felelős.

(III.10.) AB határozatának megfelelően – törvényi szintre emelte és pontosította a rendeleti szabályokat. Az 1999. szeptember 1-jén hatályba lépett Szjt. megtartotta a követőjogi szabályok szerkezeti elkülönítését a vizuális művekre vonatkozó fejezetben, ugyanakkor külön fejezetbe emelte át a védelmi idő lejártá utáni járulékfizetésre, más néven a fizető köztulajdonra (*domain public payant*) vonatkozó előírásokat. Az elhatárolás magyarázata az, hogy alapvető az eltérés a két jogintézmény között: amíg a követőjog ellenértéke a szerzőt vagy jogutódját illeti meg, addig a befolyt járulékot az alkotói tevékenység támogatására és az alkotóművészek szociális céljaira kell fordítani.⁵³

Az Szjt. lényegében a korábbi szabályozást (rSzjt.) vette át a követőjog és a fizető köztulajdon alapvetései tekintetében: a díj kötelezettjeként a vevőt nevezte meg, a díj mértékét az általános forgalmi adót (áfa) nem tartalmazó vételár 5 százalékában határozta meg, a díj beszedésének és átutalásának felelőseként a kereskedelmi tevékenységet folytató gazdálkodó szervezetet jelölte meg, a muzeális intézményeket mentesítette a díjfizetési kötelezettség alól. A rendelkezést csak az alkotás tulajdonjogának a szerző részéről történő, első átruházását követően kellett alkalmazni. Ez utóbbiak kivételezett helyzetét egyrészt az idetartozó intézmények közfeladat-ellátása, másrészt a műtárgyvásárlásra rendelkezésre álló forrásaik szükségessége indokolta (a múltban és a jelenben egyaránt). Ekkor került törvényi szinten rögzítésre a díjfizetésnek a közös jogkezelő szervezethez (HUNGART) történő „csatornázása” azzal a céllal, hogy a szervezet a díjat értelemszerűen az érintett alkotás szerzőjének vagy jogutódjának fizesse ki.

A nemzetközi jogfejlődés mindmáig utolsó állomása a követőjogi irányelv⁵⁴ 2001. szeptember 27-én történő elfogadása volt, amelynek az átültetésére a tagállamok 2006. január 1-jéig kaptak meglehetősen tág határidőt.⁵⁵ Jóllehet a magyar szabályozás alapvetően összhangban volt az irányelvvel, több koncepcionálisnak is mondható kérdésben változtatásra volt szükség az összhang megteremtése érdekében. A legfontosabb – eltérést nem engedő – módosulások a magyar szabályozáshoz képest:

- az eredeti műalkotás fogalommeghatározása,⁵⁶
- a követőjogdíjról való lemondás kizárása,⁵⁷

⁵³ Kiss Tibor: A követő jog – Egy jogintézmény múltja, jelene és jövője a magyar szerzői jogban. Miskolci Jogi Szemle, 2. évf. 1. sz., 2007, p. 61.

⁵⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (2001. szeptember 27.) 2001/84/EK irányelve eredeti műalkotás szerzőjét megillető követő jogról.

⁵⁵ Az Szjt. módosításáról szóló, 2006. január 1-jétől hatályos 2005. évi CVIII. törvény teremtette meg az összhangot a követőjogi irányelvvel.

⁵⁶ A követőjog szerinti eredetiségfogalom nem azonos a szerzői jogi védelem alapfeltételeként rögzített egyéni, eredeti jelleg követelményével, amivel valamennyi műalkotásnak rendelkeznie kell. Az irányelv és annak harmonizációját követően az Szjt. szerint az a műalkotás minősül eredetinek, amelyet a szerző maga készített, vagy az a másolat, amely eredetinek minősül. Az a másolat minősül eredetinek, amelyet a szerző sajátjának ismer el. Ez azt is jelenti, hogy a szerző adott esetben több műpéldányt is úgy tekinthet, mintha azok egyetlen műpéldányok lennének (tipikusan ez jellemző a szerző által meghatározott példányszámban készülő, sorszámozott kispasztikákra).

⁵⁷ Összhangban a követőjogi irányelv 1. cikkének (1) bekezdésével, amely szerint a követőjog nem átruházható, elidegeníthetetlen szerzői jogi jogosultság.

- a díjfizetési kötelezettség nem a vevőt, hanem az eladót, pontosabban a követőjogi irányelvben a műtárgypiac hivatásos szereplőjeként definiált személyt terheli,⁵⁸
- a díjmérték felső határának rögzítése (12 500 euró),
- a díjfizetés alóli mentesítést adó alsó küszöbérték meghatározása,
- a díjszámítás körében egy degresszív (sávós mértékű) kulcsrendszer bevezetése,
- a díjfizetési kötelezettség alóli alanyi mentesség feltételeinek szélesítése.

4.2. A követőjog hatályos szabályrendszere

A követőjogi szabályozás hatálya kiterjed minden, a szerző által eszközölt első átruházást követő visszterhes tulajdonátruházásra. Az ingyenes ügyletek (például ajándékozás) mentesek a díjfizetési kötelezettségtől, de a visszterhes tulajdonátruházásra irányuló bármely megállapodás (adásvétel, csere, illetve egyéb, a Ptk.-ban nem nevesített, visszterhes tulajdonátruházást eredményező ügylet) díjigényt von maga után. A műkereskedőnek nem minősülő magánszemélyek közötti – akár visszterhes, akár ingyenes – szerződések nem tartoznak a szabályozás körébe. Ez azért is érthető és elfogadható, mert a magánszférában zajló és egyébként hatósági közreműködést vagy ügyvédi ellenjegyzést nem igénylő ügyletek nem igazán nyomon követhetők, teljes körű ellenőrzésük aligha valósítható meg.

Kérdésként merülhet fel a muzeális intézmények megítélése abban az esetben, amikor kvázi műkereskedőként eljárva működnek közre egy műalkotás megszerzésében vagy értékesítésében. A közérdekből fakadó mentesítés értelemszerűen csak akkor illeti meg a muzeális intézményt,⁵⁹ ha nem műkereskedőtől, hanem magánszemélytől szerzi meg az eredeti műalkotás tulajdonjogát.⁶⁰ Ebből következően a kivételi szabály nem terjedhet ki azokra az esetekre, amikor a muzeális intézmény műkereskedőtől vásárol vagy pedig jövedelemszerzési céllal értékesít műalkotást. Műtárgyvásárlásra fordítható forrásaiak szükségése okán ugyanakkor ritkán fordul elő, hogy a múzeumok önállóan jelenjenek meg árveréseken; a gyakorlatban az a tipikus, hogy közvetlenül a művésztől szereznek be alapműveket (a szakmában ezt nevezik műtermi vásárlásnak), ami értelemszerűen nem tartozik a követőjog körébe.

2006-ig a fizetendő díj mértéke minden ügylet után egységesen 5 százalék volt, ami viszont nem felelt meg az irányelv küszöbértékeket, továbbá degresszíven növekvő kulcsú díjszámítási metodikát meghatározó rendelkezéseinek. Az irányelv szerint a tagállamoknak

⁵⁸ Az irányelvben a „műtárgypiac hivatásos szereplői” kifejezés szerepel, minden további szűkítés nélkül. Magyarországon e fogalomnak leginkább a műkereskedő felel meg. Idetartoznak a bármilyen szervezeti formában működő aukciós házak, művészeti galériák és általában bárki, aki műalkotásokat hivatásszerűen forgalmaz.

⁵⁹ Az Szt. ebbe a körbe sorolja a múzeumok mellett a közérdekű muzeális gyűjteményeket és kiállítóhelyeket is, összhangban a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény által támasztott egységes szakmai követelményrendszerrel.

⁶⁰ Összhangban a követőjogi irányelv (18) preambulumbeközlésével.

meg kellett határozni egy 3000 eurót meg nem haladó minimális eladási árat, amely alatt nem kell megfizetni a díjat. A magyar műtárgypiac jellegzetessége viszont, hogy a kortárs művek jelentős hányada ezen összeg alatt talál gazdára, ezért a jogalkotó ennél alacsonyabb szinten, az adminisztrációs költségeket még éppen meghaladó 5000 Ft-ban határozta meg a küszöbértéket.⁶¹

Az irányelv az 50 000 euró⁶² alatti eladási ár 4 százalékában határozta meg a jogdíj mértékét, de lehetővé tette a tagállamok számára ugyanerre a kategóriára vonatkozóan az 5 százalékos díj bevezetését, amit az Szjt. jogharmonizációs módosítása magáévá is tett az akkori piaci helyzet figyelembevételére alapján. A 2008-ban kirobbant pénzügyi világválság negatív hatását ellensúlyozandó, a jogalkotó 2012. január 1-jei hatállyal 4 százalékra mérsékelte ezt a tarifát⁶³ – más kérdés, hogy a műtárgypiac stabilizálódása és élénkülése (2016-tól kezdődően) nem ennek az intézkedésnek volt köszönhető.

Az Szjt. a műalkotás – adót és más köztartozást nem tartalmazó – pénzben kifejezett vagy kifejezhető ellenértékében határozza meg a nettó vételárnak mint a szerzői díj alapjának a fogalmát.⁶⁴ Az adó elsősorban az áfára utal, de más adójellegű köztartozás is szóba kerülhet. Jóllehet a jogalkotó 2012-től törölte a normaszövegből a kulturális járulékra való utalást, összhangban e különadó adórendszerből való kivezetésével, ugyancsak 2012-től bevezetésre került a kulturális adó intézménye, amely a pornográf tartalmú termékek és szolgáltatásnyújtások értékesítési árbevételének 25 százalékos különadóztatását írja elő.⁶⁵ Az Eat. értelmében adóköteles terméknek minősülnek a festők, grafikusok, szobrászok pornográf tartalmú eredeti alkotásai is.

A követő jogi díjigény érvényesítése az irányelv szerint egyéni joggyakorlás, továbbá kötelező, illetve önkéntes közös jogkezelés útján is lehetséges. Tekintettel elsősorban arra, hogy Magyarországon ezen a területen a kötelező közös jogkezelés honosodott meg, az Szjt. módosítása is ezt tartotta fent. Ez azt is jelenti, hogy a szerzők – a művek másodlagos felhasználásának közös jogkezelés keretében történő engedélyezésével ellentétben – nem léphetnek ki ebből a jogkezelésből, és a rájuk eső díjról is csak utólag, a felosztás időpontját követő hatállyal, a rájuk jutó összeg erejéig mondhatnak le. A díjat a HUNGART számára kell megfizetni.⁶⁶ Az Szjt. jogharmonizációs módosítása szerint a díjat a műkereskedő fizeti meg

⁶¹ A küszöbérték kizárólag forintban történő megállapításának elsődleges indoka az, hogy a díjfizetési kötelezettség ne függjön az árfolyam esetleges ingadozásától.

⁶² 2017 novemberi középárfolyamon kb. 15 300 e Ft.

⁶³ Megállapította a 2011. évi CLXXIII. törvény 34. §-a.

⁶⁴ Szjt. 70. § (4) bek.

⁶⁵ Az egyes adótörvények és azzal összefüggő egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CLVI. törvény (Eat.) X. fejezete.

⁶⁶ A műkereskedőknek az eladások után negyedévente, a negyedévet követő hónap 20-ig, azaz január, április, július és október 20. napjáig kell befizetési kötelezettségüket teljesíteni. Az átutalást a HUNGART bankszámlájára kell teljesíteni. A befizetett összegről annak beérkezését követően a HUNGART számlált küld. 2016-ban a HUNGART részéről kiszámlázott követő jogi díjösszeg 53 628 e Ft volt.

a HUNGART-nak. Ez alól csak azok az esetek képeznek kivételt, amikor több műkereskedő vesz részt az ügyletben.

Összefoglalva a fentieket, jogdíjfizetés szempontjából az alábbi esetek lehetségesek:

- a) Ha az eladó műkereskedő, a vevő pedig nem, főszabály szerint az eladó fizeti a jogdíjat, és a HUNGART is a műkereskedőtől követelheti a jogdíj megfizetését.
- b) Ha a vevő műkereskedő, az eladó pedig nem (ha pl. galéria vásárol a maga részére), akkor a vevőtől lehet követelni a díj megfizetését.
- c) Ha sem az eladó, sem a vevő nem műkereskedő, azonban a közvetítő igen, akkor a közvetítőtől követelheti a HUNGART a jogdíjat.
- d) Ha az eladó és a vevő is (illetve a közvetítő is) műkereskedő, akkor egyetemlegesen felelnek a HUNGART felé. Az Sztj. megengedi, hogy a felek maguk rendezzék, ki lesz a díjfizetés végső kötelezettje. Abban az esetben, ha ez elmarad, a törvény az ügyletben eladóként részt vevő műkereskedőt kötelezi a jogdíj megfizetésére. Olyan esetben, ha az ügyletben részt vevő műkereskedők közül egyik sincs eladói pozícióban, szintén csak eltérő megállapodás hiányában határozza meg az Sztj., hogy közülük a vevő lesz a végső kötelezett.⁶⁷
- e) Ha a műkereskedő első alkalommal szerzi meg a szerzőtől a műalkotást, akkor az ügylet után nem kell szerzői jogdíjat fizetni.

Az Sztj. azoknak a szerzőknek biztosítja a követőjogi védelmet, akik az EGT valamely tagállamának állampolgárai. Az irányelv alapján a tagállamok biztosítják, hogy azoknak a szerzőknek (illetve jogutódainak), akik harmadik országok állampolgárai, csak akkor jár szerzői jogdíj, ha a szerző (illetve jogutódja) állampolgársága szerinti ország jogszabályai is biztosítják a követőjogot az illető országban a tagállamokból származó szerzők és jogutódok számára.⁶⁸ Az irányelvet követve, az Sztj. módosítása lehetővé tette a követőjog biztosítását olyan szerzők és jogutódok számára is, akik nem állampolgárai az EGT egyik tagállamának sem, de szokásos tartózkodási helyük az adott tagállam területén van.

4.3. A fizető köztulajdon és az ennek jogcímén beszédett járulék

Az Sztj. a törvény vegyes és záró rendelkezései között a követőjoghoz hasonló szabályrendszerrel állapít meg a lejárt védelmi idejű eredeti műalkotások műkereskedő közreműködésével történő visszerthes átruházása utáni díjfizetésre. A díj elnevezése járulék lett, amely egyfelől utal a szerzői díjaktól való határozott különbségre, másfelől azonban nem szerencsés, mivel a pénzügyi szakzsargonban a járulék kifejezés a társadalombiztosítási ellátásokért fizetendő közterheket jelenti. A fizető köztulajdon intézménye a követőjogtól két lényeges ponton tér el:

⁶⁷ Sztj. 70. § (9) bek.

⁶⁸ A viszonyosság fennállásáról az Európai Bizottság tájékoztató jellegű listát tesz közzé, amely önmagában nem alapozza meg a viszonyosságot.

- a 70 éves védelmi idő lejártá után kell megfizetni,
- nem közvetlenül a szerző, illetve jogutódja kapja, hanem a HUNGART a hozzá átutalt járulékot – pályázatok útján – az alkotói tevékenység támogatására és az alkotóművészek szociális céljaira fordítja.⁶⁹

A követőjogi irányelv a tagállamok kompetenciájába utalta a fizető köztulajdonra vonatkozó szabályozást, ezért az Szjt. jogharmonizációs módosítása is csak annyiban érintette a fizető köztulajdonra vonatkozó szabályokat, amennyiben a követőjogi szabályoktól való eltérés igénye azt indokolta. Ebből következően a fizető köztulajdon tekintetében nem érvényesül a követőjogdíj megállapításánál irányadó degresszív kulcsrendszer sem. Korábban az érintett ügyletek után a vételár 5 százalékát kellett megfizetni. Az Szjt. 2012-től hatályos módosítása a járulék mértékét 4 százalékra szállította le, összhangban a követőjog esetében az 50 000 euró eladási ár alatti tartományban 4 százalékra csökkentett díjmértékkel. A díj-fizetési kötelezettség nem terjed ki azokra az ügyletekre, amelyekben muzeális intézmény eladóként vagy vevőként működik közre.

5. Műalkotások hamisítása; a hamisítványokkal kereskedés jogi megítélése

A műalkotások hamisítása egyidős a műgyűjtés nagyjából kétezer évvel ezelőtti megjelenésével. Az első műgyűjtők az ókori római politikusok és hadvezérek voltak, akik Görögországot gyakorlatilag teljesen kifosztották. Ezzel egyidejűleg a legszebb görög szobrokról – az eredetiekkel megegyező anyagokból és technikával – számos másolatot készítettek, amiket aztán eredetiként próbáltak meg értékesíteni. A középkorban a műtárgyhamisítás eleinte a ritka pénzermékre korlátozódott, majd a reneszánsz térhódításával a festészet területére tevődött át. A képek szerzőségének megállapítását a 16. századtól a festőműhelyek létrejötte nehezítette, ugyanis a műhelyt fenntartó mesterek gyakran csak a kép kompozícióját vázolták fel, a részleteket a tanítványok dolgozták ki. A képeket ezután a mesterek általában sajátjukként szignálták és értékesítették. Még bonyolultabbá teszi a helyzetet, hogy a korabeli művészek egymás munkáit is gyakran másolták technikájuk fejlesztése céljából. Az utólagos azonosítást, illetve eredetmegállapítást tovább nehezíti, hogy a 19. században elterjedt mások képeinek a szignálása egyes neves alkotók részéről. Az ilyen művészek alkotásainak szerzőségét illetően ma nagy a bizonytalanság a piacon, és sok esetben azt is nehéz eldönteni, hogy hamisítványnak tekinthetőek-e azok a művek, amelyeket a festő még életében magáénak ismert el és gyakran ő maga értékesítette azokat.⁷⁰ A 20. században jelent meg

⁶⁹ 2016-ban a HUNGART által kiszámlázott járulékok összege 32 605 e Ft volt.

⁷⁰ Ennél is érdekesebb Kassák Lajos esete, aki saját kezűleg „hamisította” műveit. Amikor az '50-es, '60-as években a nemzetközi műtárgypiacon festményei keresettek lettek, a külföldi galériások korai, a húszas években készült műveket kérték tőle megvételre. Kassák nekiült, festett, és egyszerűen harminc évvel visszadatálta képeit. Jogi értelemben nem tekinthetőek hamisítványnak ezek a képek, ugyanakkor felvetődik a vevők megtévesztése és tévedésben tartása, amennyiben számukra nem vált világossá a művek megalkotásának ideje.

és terjedt el a profi műtárgyhamisítás, majd mindezek betetőzéseként alakult ki a legsikere-
sebb hamisítók elismerése, műveik piaci beárazása és gyűjtése.⁷¹

A műtárgyhamisítás történetének e rövid bemutatása segít rávilágítani arra, hogy nem egyszerű jogi kategóriákkal és eszközökkel meghatározni magát a jelenséget, és nem könnyű hatékonyan fellépni ellene, miközben a műtárgyhamisítás által okozott kár az értéklánc valamennyi szintjén jelentkezik. A hamis tárgy jóhiszemű tulajdonosa mellett kár éri a műtárgyat értékesítő galériát (aukciósházat), mivel ilyen esetekben általában vissza kell téríteni a vevőnek a vételárat. Közvetetten az is kárnak tekinthető, hogy a hamisításoktól való félelem miatt számos műalkotás be sem kerül a műkereskedelembé, mert a galériák elutasítják azokat. A gyűjtők részéről pedig erősödhet a bizalmatlanság: vásárlási kedvük csökkenése visszaveti a műkereskedelem forgalmát, aminek adóbevételi vonzatai is vannak. A vagyoni kár mellett számottevő az alkotót, illetve a kulturális örökséget érő eszmei kár is.⁷²

A hamisítás tilalmát az örökségvédelmi törvény direkt módon (ugyanakkor e törvény tárgyi hatályából következően csak a védett műalkotásokra vonatkozóan),⁷³ míg az Szjt. közvetetten (a szerzői jog megsértése esetén a jogsértővel szembeni igényérvényesítés szabályaiból levezethetően)⁷⁴ mondja ki. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényben (Btk.) – hasonlóan több jelentős kontinentális (pl. a német) büntető törvénykönyvhöz – nem szerepel önálló tényállásként a kulturális javak, illetve e halmazon belül a műalkotások hamisítása. Magyarországon jelenleg csalás, valamint szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése miatt lehet fellépni a hamisítóval szemben.⁷⁵ Ez az alulszabályozottság – beleértve az alacsonyabb szintű szakmavédelmi szabályok és megfelelő etikai normák hiányát is – magyarázat lehet az ismertté vált és jogerős ítélettel zárult ügyek alacsony számára.⁷⁶

A fogalmak tisztázásában, illetve a képhamisítás és hamisítványokkal kereskedés jogi megítélésében mérőfldkőnek számít a Szerzői Jogi Szakértő Testület SZJSZT-10/2006 számú szakvéleménye. A képhamisítvány konjunktív feltételeit a következőkben foglalta össze a rendőrhatalósági megkeresésre született vélemény:

⁷¹ Lásd: A magyar képpiac is hamisítványokkal fertőzött. www.api.hu/befekteto/a_magyar_keppiac_ishamisitvanyokkal_fertozott.21099.html (utolsó letöltés: 2017. 12. 07.).

⁷² Németh Balázs: A műtárgyhamisítás és a vele szembeni fellépés lehetséges eszközei Magyarországon: <https://artportal.hu/magazin/a-mutargyhamisitas-es-a-vele-szembeni-fellepes-lehetes-eszkozai-magyarorszagon/> (utolsó letöltés: 2017. 10. 31.).

⁷³ 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről, 4. § (1) bek.: A kulturális örökség a nemzet egészének közös szellemi értékeit hordozza, ezért megóvása mindenkinek kötelessége. Tilos a kulturális örökség védett elemeinek veszélyeztetése, megrongálása, megsemmisítése, meghamisítása, hamisítása.

⁷⁴ Szjt. 94. §-a a szerző jogainak megsértése esetén alkalmazható polgári jogi jogkövetkezményekről.

⁷⁵ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 373. és 385. §-a.

⁷⁶ 2000 és 2012 között mindössze 36 esetben került sor vádemelésre hamis kulturális javakkal való visszaélés miatt. A vádlottak azzal érveltek, hogy szakértelem híján nem tudták (vagy nem tudhatták), mit adnak el, más esetekben pedig a szakértő véleményére hivatkoztak. Jól bevált védekezés az is, hogy ők korábban eredetiként vásárolták az alkotást, vagy éppen ellenkezőleg az, hogy nem eredetiként adták el a művet.

- olyan másolat, amelyet a szerző engedélye nélkül egy meglévő eredeti műről készítettek,
- az eredeti mű szerzőjének nevével látták el,
- a másolat forgalmazási céllal készült, vagy azt szándékosan vagy gondatlanságból eredetiként forgalomba hozták,
- az eredeti mű szerzője még él vagy halálának évét követő év január 1-jétől számítva még nem telt el 70 év (védelmi idő).

A szakvélemény egyértelművé tette, hogy amikor egy meglévő védett eredeti mű forgalomba hozatali célú engedély nélküli lemásolása, az eredeti szerző nevével ellátása, és a forgalmazása egy rosszul sikerült hamisítvánnyal történik, ezzel a már említett vagyoni jogok (többszörözés, terjesztés joga) mellett sérül a szerző személyéhez fűződő joga is: a mű egységének védelme.⁷⁷ Szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése akkor állapítható meg, ha a jogsértést haszonszerzés végett vagy vagyoni hátrányt okozva követik el (értékesítési szándékkal történő másolatkészítéssel már megvalósul a haszonszerzési célzat). Fontos hangsúlyozni, hogy a forgalomba hozatali céllal másoló személy és a terjesztésben tudatosan résztvevők ugyancsak megvalósítják a bűncselekmény tényállását. Feltétel végül az is, hogy a jogsértést a védelmi időn belül kövessék el. Nem védett mű esetében más bűncselekmény, leginkább csalás valósulhat meg. A csalás tényállása más stílusában való alkotás esetén is megvalósulhat a szerző életművének, jó hírének, azaz személyiségi jogainak sérelme mellett. Az értékesítési szándék nélkül, saját kezűleg, magáncélra történő engedély nélküli másolás nem bűncselekmény és nem jogsértő, ez a szabad felhasználás körébe tartozik.⁷⁸

Mindazonáltal a szellemi tulajdon-jogok megsértése elleni fellépés hatékonyabbá tétele, ezen belül a képző- és iparművészeti alkotások hamisítása elleni küzdelem fokozása érdekében 2008-ban létrehozott Hamisítás Elleni Nemzeti Testületet – ágazati jogszabály hiányában – szakmai alapvetések megfogalmazásával és konkrét javaslatokkal is segíti a műkereskedők speciális jogosultságainak és kötelezettségeinek a meghatározását, tisztázását. Javaslaik közül érdemes kiemelni azoknak a kulturális javaknak az értékháttérhez kötését, amiket már csak megfelelő végzettséggel és előírt dokumentációs kötelezettséget teljesítve lehetne árusítani.⁷⁹ Az eredetiségre vonatkozó állásfoglalás szakértői kompetenciába tartozik, miközben Magyarországon nincs szakértőképzés. Fontos célkitűzés tehát a szakértőkkel szembeni követelmények egységesítése, a munkájukhoz szükséges tárgyi-technikai feltételek biztosítása és a vitatott eredetű műtárgyak belső információs adatbázisának létre-

⁷⁷ Sztj. 13. §-a.

⁷⁸ Sztj. 35. § (1) bekezdésének első mondata.

⁷⁹ Így pl. nyilvántartást kellene vezetni a műkereskedőknek a 300 e forint felett kínált tárgyakról, ami tartalmazza a beadó nevét és elérhetőségét is. Üzletet vagy legalább bemutatóhelyet kellene működtetniük, ami az interneten vagy a piacon áruló, illetve a házaló csálók dolgát nehezítené meg. Magánszemélyek között is fontos lenne írásbeli szerződésbe foglalni az ügyletet, amelyben pontosan meg kellene határozni az adásvétel tárgyát.

hozása. Az elsődleges feladat azonban továbbra is a műkereskedelmi tevékenység önálló – a használtcikk-forgalmazástól eltérő, a terület sajátosságait és a fogyasztóvédelmet, valamint az örökségvédelmet is szem előtt tartó – minimum kormányrendeleti szintű – szabályozása lenne.

6. Műtárgyfelügyelet és hatósági műtárgyvédelem

A műgyűjtési tevékenységhez meghatározott esetekben szorosan kapcsolódnak az örökségvédelmi törvény műtárgyfelügyeletre, illetve a műtárgyak védelmére vonatkozó előírásai, valamint e törvény egyes végrehajtási rendeletei. A 2001. október 8-ától hatályos törvény megalkotásának elsődleges célja az volt, hogy megteremtse a kulturális örökség feltárásának, tudományos feldolgozásának, megóvásának, védelmének, fenntartható használatának és közkinccsé tételének törvényi feltételeit. Ennek érdekében szabályozta a nemzeti és az egyetemes kulturális örökség megőrzésére irányuló tevékenységeket, meghatározta a feladatokat, és egyszerűsítette, hatékonyabbá tette a hatósági eljárásokat, továbbá elősegítette a kiemelkedő jelentőségű kulturális értékek állami tulajdonba kerülését. Tárgykörünkben az örökségvédelmi törvény védetté nyilvánítási eljárással foglalkozó előírásai és egyéb, a védett műtárgyak tulajdonosait kötelező szabályai bírnak kiemelt jelentőséggel.⁸⁰ Hangsúlyozandó, hogy a szellemi örökség védelméről nem az örökségvédelmi törvény, hanem külön jogszabály intézkedik.⁸¹

Az ingó kulturális javak felügyeletét és védelmét kevésbé, az örökségvédelem számottevőbb részét azonban hűsbavágóan érinti a műemlékvédelem szervezetrendszerének folyamatos átszervezése: 2016. december 31. óta a Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ megszüntetése és feladatainak három szervezethez rendelése.⁸² 2017-től a Miniszterelnökség Műtárgyfelügyeleti Hatósági Főosztálya (a továbbiakban:

⁸⁰ Az örökségvédelmi törvény hatálya kiterjed a kulturális örökség fogalmkörébe tartozó javakra – ideértve annak ingatlan (műemlékek, régészeti emlékek, régészeti lelőhelyek és ezek védőövezetei) és ingó (régészeti leletek, kulturális javak) elemeit is –, valamint az ezekkel kapcsolatos minden tevékenységre, személyre és szervezetre.

⁸¹ 2006. évi XXXVIII. törvény a szellemi kulturális örökség megőrzéséről szóló, Párizsban, 2003. év október hó 17. napján elfogadott UNESCO egyezmény kihirdetéséről. A (tárgyi) kulturális örökség szabályozási rendszerébe ugyanis a szellemi örökségre vonatkozó rendelkezések nehezen illeszthetők be, lévén ezek fenntartása és védelme szerzői jogi, illetve szociológiai, etnográfiai-etnológiai vagy éppen a gazdasági fejlődéssel összefüggő kérdés.

⁸² Az egyes központi hivatalok és költségvetési szervi formában működő minisztériumi háttérintézmények felülvizsgálatával összefüggő jogutódlásról, valamint egyes közfeladatok átvételéről szóló 378/2016. (XII.2.) Korm. rendelet 34. §-a értelmében a Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ 2016. december 31. napján jogutódlással megszűnt. 2017. január 1-jétől a tudományos és a hatósági feladatok a Miniszterelnökséghez kerültek, a nagyberuházások régészeti előkészítését, a kiemelt nemzeti örökségvédelmi programok fejlesztéseit, valamint a Forster ingatlanjainak üzemeltetését és beruházásait a Budavári Ingatlanfejlesztő és Üzemeltető Nonprofit Kft. vette át, míg az Építészeti Múzeum a Magyar Művészeti Akadémiához került.

hatóság) látja el a műalkotásokkal összefüggő hatósági feladatokat, amelyek közül a következők tartoznak a tárgykörünkbe:

- a műtárgyak védetté nyilvánítása, védettségének megszüntetése, a védetté nyilvánított műtárgyak felügyelete,
- műtárgyak ideiglenes és végleges kiviteli engedélyezése,
- a műtárgyakkal kapcsolatos jogellenes cselekmények elleni ágazati fellépés (restitúció),
- a műtárgyakkal kapcsolatos más hatósági és hivatali eljárások (pl. nyilvántartások vezetése a védett műtárgyakról, elővásárlási jog).

6.1. A védettség és a védési eljárás

Az örökségvédelmi törvényben foglaltak alapján – egyebek mellett – védettnek minősülnek a muzeális intézményekben őrzött, alaplettárban nyilvántartott kulturális javak (általános védelem).⁸³ Ezek értelemszerűen kívül esnek a műkereskedelem és a műgyűjtés fogalmi körén. A törvény azt is egyértelműsíti, hogy melyek azok a kulturális javak, amelyek nem nyilváníthatók védetté (ezek között előfordulhatnak magángyűjteményekben lévő művek):

- az alkotójuk tulajdonában vannak,
- az országba visszaviteli kötelezettséggel érkeztek,
- magyar kultúrtörténeti vonatkozással nem rendelkeznek, és a tulajdonos (birtokos) által bizonyítottan 50 évnél nem régebben kerültek az ország területére.⁸⁴

A hatóság a kiemelkedő jelentőségű és pótolhatatlan kulturális javakat azok megőrzése érdekében – hatósági határozattal – védetté nyilvánítja. A védetté nyilvánítási eljárásban egy 2013-ban megjelent, tehát viszonylag friss miniszteri rendelet felsorolása ad támpontokat az alkotások kiemelésére.⁸⁵ Ezek közül képzőművészeti művek esetében a kiemelkedő alkotó-művész életművének vagy alkotói korszakainak meghatározó alkotásai bírnak jelentőséggel (a felsorolás többi pontja leginkább épületekre és tárgye gyűttesek darabjaira értelmezhető). Bár a jogszabályok nem zárják ki egyértelműen a védettségi körből a kortárs alkotásokat, a kialakult évtizedes gyakorlat a legalább ötven évnél régebbi műveket tekinti irányadónak, és általában nem veszi számításba az élő művészek alkotásait. Szabályt erősítő kivételként kerülhetett sor egy 1936-ban született (és még élő!) grafikus művének védetté nyilvánítására 2011-ben.

A védési eljárás menetét mint hatósági eljárást a közigazgatási eljárás általános, illetve az örökségvédelmi törvény és végrehajtási rendeleteinek sajátos szabályai részletesen megha-

⁸³ Örökségvédelmi törvény 46. §-a.

⁸⁴ Örökségvédelmi törvény 47. §-ának (2) bekezdése. A törvényi felsorolás tartalmazza továbbá a levéltári törvény 33. §-ának (2) bekezdésében meghatározott kulturális javakat, döntően a személyes jellegű magániratokat és a működő szerv irattári anyagát.

⁸⁵ A kulturális javak védetté nyilvánításának részletes szabályairól szóló 57/2013. (VIII. 7.) EMMI rendelet 1. §-ának (2) bekezdése.

tározzák. Az érintettek részére illeték- és díjmentes védési eljárást a hatóságnak 70 nap alatt kell lefolytatnia. Védetté nyilvánításra bárki tehet javaslatot, akár szakember, akár nem, és maga a hatóság is kezdeményezheti azt (az esetek túlnyomó többségében az eljárás hivatalból indul). A védési eljárás részeként a hatóságnak szakvéleményt kell bekérnie a gyűjtőkör szerinti országos közgyűjteményektől, magyarországi eredetű képzőművészeti alkotás esetében a Szépművészeti Múzeumtól. A védés ügyében a hatóság a szakértői vélemény(ek) és a közgyűjteményi, akadémiai és műkereskedelmi szakemberekből álló Kulturális Javak Bizottsága (KJB) állásfoglalása alapján hozza meg a döntést.⁸⁶ Az elmúlt évek hatósági gyakorlata azt mutatja, hogy a védetté nyilvánított tárgyak többsége a 19. században készült.⁸⁷

A védettség megszüntetésére – az eljárási határidőt is beleértve – a védetté nyilvánítás szabályai érvényesek, így a hatóságnak ennek az eljárásnak a lefolytatására is 70 munkanap áll rendelkezésére.

A védettség kimondása számos kötelezettséggel jár együtt, ugyanis az örökségvédelmi törvény a kiállítási jog tartalmánál jóval szigorúbb – feladatokat, költségviselést is előíró – szabályok betartására kötelezi a tulajdonosokat.⁸⁸ A védetté nyilvánított kulturális javak tulajdonosa (birtokosa) köteles e javakat épségben fenntartani, őrzésükről, szakszerű kezelésükről és megóvásukról gondoskodni, amire hatósági úton is kötelezhető, vagyis lényegében kényszeríthető. A tulajdonjog gyakorlásának jelentős mértékű korlátozását jelenti, hogy a védetté nyilvánított kulturális javak csak kiviteli engedéllyel (ideiglenesen) vagy még azzal sem vihetők ki az országból. A védett kulturális örökség (beleértve a kulturális javakat is) tulajdonosai kötelesek a hatóságnak lehetővé tenni az örökség egészének vagy meghatározott részének tanulmányozását, megtekintését, dokumentálását.⁸⁹

A védetté nyilvánítás a tulajdonos számára kedvező is lehet, hiszen ezáltal hitelesnek tekinthető szakértői vélemények garantálják az adott műtárgy eredetiségét, pontos meghatározását és jelentőségét, valamint a műtárggyal kapcsolatos pályázati források is megnyílhatnak (Nemzeti Kulturális Alap, önkormányzatok stb.).

6.2. Kiviteli engedélyezés

Hazánk uniós csatlakozása óta – a magyar jogszabályok mellett – az Európai Unió vonatkozó előírásait is alkalmazni kell a magánszemélyek tulajdonában lévő, illetve közgyűjteményen kívüli⁹⁰ védett, vagy a meghatározott kort és forgalmi értéket is egyszerre meghaladó

⁸⁶ A hatóság a védetté nyilvánítást (és a javaslat elutasításaként az eljárás megszüntetését) elsőfokú közigazgatási szervként, határozatban mondja ki. A határozat ellen jogorvoslatnak, fellebbezésnek van helye. A fellebbezést végső soron a Miniszterelnökséget vezető miniszter bírálja el, a megtámadott határozatot helyben hagyva, elutasítva, vagy módosítva.

⁸⁷ <http://mutargy.forsterkozpont.hu:8080/statikus-4.html> (utolsó letöltés: 2017. 10. 31.).

⁸⁸ Örökségvédelmi törvény 51–52. §-a.

⁸⁹ Kiss Zoltán Károly: Szemben az árral? A kulturális sokszínűség védelme és az uniós jogharmonizáció ellentmondásai. Magyar Művészet, 2016. 1. sz., p. 53.

⁹⁰ A közgyűjteményi tárgyak (ideiglenes) kiviteli engedélyezéséről külön szabályok rendelkeznek.

műtárgyak végleges vagy ideiglenes kiviteli engedélyezése során.⁹¹ A kétféle szabályozás egymással összhangban van, egymást kiegészíti. A kiviteli engedélyezés feltétele az, hogy a műtárgy tartozzon a kulturális javak körébe, továbbá a műtárgy kora és forgalmi értéke egyszerre érje el az örökségvédelmi törvény 1. számú mellékletében meghatározott értékeket (képzőművészeti alkotások esetében legalább 50 évet).

A fenti körbe tartozó tárgyak végleges vagy ideiglenes kivitele kizárólag a hatóság engedélyével történhet. Az ügyfél kérelemére a hatóság műtárgykísérő igazolást állít ki, és a kiszállításnál csupán ezt a dokumentumot kell ellenőrzés esetén felmutatni. Engedély nélkül vihetők ki az országból az 50 évnél fiatalabb kulturális tárgyak,⁹² valamint az országba visszaviteli kötelezettséggel behozott műalkotások. Értelemszerűen nem engedélyezhető a kérelem, ha a tárgy kiviteli engedélyezése során a hatóság kezdeményezi a védetté nyilvánítást. Az elmúlt évek tapasztalata alapján ez kevesebb, mint a kérelmek egy százaléka esetében fordul elő.

A védetté nyilvánítás és a kiviteli engedélyezés ellentmondásaira, illetve a visszaviteli kötelezettség jogi tisztázatlanságára enged rávilágítani a Munkácsy Mihály Golgota című festménye körül kialakult, máig lezáratlan jogvita a magyar állam és a kép tulajdonosa között. Az ügyben a Kúria 2017. július 10-én hozott ítéletében hatályon kívül helyezte a festmény védetté nyilvánításáról szóló bírósági döntést, és az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására kötelezte. A Kúria azt is kimondta, hogy a kulturális javak védetté nyilvánítása iránti eljárásban hivatkozott visszaviteli kötelezettség intézményét a közjog szabályozza, így az nem azonos a letéti szerződéshez kapcsolódó visszaadási kötelezettséggel.⁹³

⁹¹ ABizottság 1993. március 30-i 752/93/EGK rendelete a kulturális javak kiviteléről szóló, 3911/92/EGK tanácsi rendelet végrehajtására vonatkozó rendelkezések megállapításáról.

⁹² Az idetartozó – jellemzően kortárs – művészeti alkotások esetében a hatóság az ügyfél kérelemére igazolja, hogy a kivinni szándékozott tárgy nem tartozik az engedélyköteles kulturális javak körébe.

⁹³ Munkácsy Golgota című festményét a külföldi tulajdonos 1991 novemberében szállította Magyarországra állandó kiállítási célra az Egyesült Államokból. A mű letéti szerződés alapján a restaurálása után a debreceni Déry Múzeumba került, majd 2003-ban vásárolta meg a felperes Pákh Imre. Mivel a felperes és a magyar állam képviselői között a festmény megvásárlásáról folytatott tárgyalások nem jártak eredménnyel, a hatóság 2015-ben határozatában védetté nyilvánította a képet, és rögzítette, hogy eladása esetén a magyar államot elővásárlási jog illeti meg, valamint hogy az alkotás csak a hatóság engedélyével vihető ki az ország területéről. Az indokolásban a hatóság kiemelte, hogy visszaviteli kötelezettség – mint a védetté nyilvánítást kizáró ok – a mű tekintetében nem állapítható meg. A felperes keresete folytán eljáró elsőfokú bíróság jogerős ítéletében a keresetet elutasította azzal, hogy az eljárás során a felperes a visszaviteli kötelezettségre irányadó, értékelhető tartalmú iratot nem csatolt, a letéti szerződések ezt igazoló adatot nem tartalmaztak. Ráadásul Pákh Imre tulajdonjogának korlátozása a közérdek védelméhez képest nem aránytalan. A jogerős ítélet ellen benyújtott felülvizsgálati kérelem alapján eljáró Kúria végzésével az ítéletet hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróságot új eljárásra és határozat hozatalára utasította. Az indokolásban a Kúria rámutatott: a Golgota az elsőfokú ítéletben írtakkal szemben nem állt általános védelem alatt. Az egyedi védetté nyilvánításnak akadálya a visszaviteli kötelezettség fennállása, amely fogalmat az irányadó jogszabály nem definiálja. A Kúria azt is kimondta, hogy a visszaviteli kötelezettség az adott kulturális értéket fogadó államot – esetünkben Magyarországot – elsősorban arra kötelezi, hogy a kulturális értéket teher nélkül kiengedje az országból.

Fontos jelezni, hogy a hatóság által kiadott iratnak (határozatnak, műtárgykísérő igazolásnak) nem a tárgy eredetiségét kell igazolnia, hanem azt, hogy az azon szereplő műtárgy kivihető-e az országból, azaz hogy nem szerepel sem a védett, sem a lopott műtárgyak nyilvántartásában, és nem is védendő. A műtárgykiviteli engedélyezési eljárásért igazgatási szolgáltatási díjat kell fizetni. Az igazgatási szolgáltatási díj összege 7200 forint tárgyanként, illetve tárgyegetesenként. A kiviteli engedélyezés eljárása során a közigazgatási eljárások általános szabályai szerint 21 nap alatt kell döntést hozni, és az engedélyt megadni, vagy a kérelmet elutasítani.⁹⁴ A végleges kiviteli engedély a hatóság döntésének függvényében korlátlanul vagy egytől tíz évig terjedő időtartamon belül használható fel.

A műalkotások védelmére vonatkozó szabályok megszegése esetén a hatóság örökségvédelmi bírságot szabhat ki,⁹⁵ súlyosabb esetekben pedig büntetőjogi szankciók alkalmazására kerülhet sor.⁹⁶

6.3. Restitúció

Az ellopott vagy más módon jogtalanul eltulajdonított műalkotások visszaszerzése, az eredeti állapot visszaállítása (a restitúció) egyértelmű kulturális örökség-védelmi érdek, amit a hazánk által aláírt és kihirdetett nemzetközi egyezmények és az EU vonatkozó jogszabályai is garantálnak. Mindezekből következően az illetékes kormányzati szerveknek fontos feladataik vannak a restitúció folyamatában.⁹⁷ A Miniszterelnökség Műtárgyfelügyeleti Hatósági Főosztálya egyfelől ellátja a lopott műtárgyak nyilvántartását, másfelől támogatja a bűnügyi együttműködés keretében a rendvédelmi szervek munkáját. Az elsődleges cél a visszaszerzés előmozdítása, amelynek érdekében 2014. januárjától kezdődően a hatóság meghatározott esetekben az eltűnt védett műtárgyak (rendőrségi) körözését is elrendelheti. A hatóság megkülönböztetés nélkül gondoskodik a köz- vagy magángyűjteményekből ellopott műalkotások visszaszerzéséről.

A rendőrség, az aukciósházak és a hatóság együttműködésének – továbbá a műkincslopásokat övező médiafigyelemnek és a hatóság által működtetett adatbázisnak – köszönhetően az értékesebb műalkotások nagyobb eséllyel kerülnek meg. 2012 márciusában történt az elmúlt évek egyik legnagyobb itthoni műkincslopása: egy magángyűjteményből hat festményt tulajdonítottak el, köztük Csontváry Kosztka Tivadar A szerelmesek találkozása című alkotását, amely a hazai árverések történetének addigi legmagasabb áron értékesített képzőművészeti alkotás volt 2006-ban 230 millió forintos leütési árával. A képet védett besorolása miatt ráadásul csak ideiglenesen, hatósági engedéllyel lehetett volna kivinni az

⁹⁴ Maga az eljárás – ha minden mellékletet benyújtottak a kérelemmel együtt – rendszerint rövidebb ennél.
⁹⁵ Örökségvédelmi törvény 82–85. §-a.

⁹⁶ Műemlék vagy védett kulturális javak megrongálása (Btk. 358. §-a) és védett kulturális javakkal visszaélés (Btk. 358. §-a).

⁹⁷ 2004 óta mintegy 400 eltűnt, nagy értékű műtárgy visszaszerzését sikerült érdemben előmozdítani.

országból. 2012 májusában a rendőrség megtalálta a képeket, és azokat visszajuttatta jogos tulajdonosaikhoz.

A hatóság közel 49 000 védett tárgyat tart nyilván, amiből jelenleg nagyjából ezer van illetéktelen kezekben. Évről évre százas nagyságrendben regisztrálják műtárgyak eltűnését, ugyanakkor ezekből csak egy-két tucatot találnak meg. Még rosszabbak az esélyek a II. világháborúban elrabolt és kivitt, illetve a későbbiekben gyanús körülmények között, az országból jogtalanul kikerült közel 100 000 műkincs visszaszerzésére. A világháborút követően egyes múzeumokból, vidéki kastélyokból és magángyűjteményekből a szovjet hadsereg által széthordott műalkotások többsége orosz múzeumok raktáraiban porosodik, ezeket az orosz fél továbbra is egyfajta háborús jóvátételnek tekinti. Ebből következően a visszaszolgáltatásukra kezdett tárgyalások sem jártak eredménnyel, az erre a célra a '90-es években létrehozott munkacsoportot is felszámolták. A Seuso-kincsek visszaszerzése és állami birtokba vétele ennél sikeresebb volt, de nem szabad elfeledkezni arról, hogy ez a magántulajdonban lévő műtárgyegyüttes a nemzetközi piacon lopott árunak minősült, ezért a külföldi tulajdonosoknak érdekükben állt a helyzet tárgyalásos úton történő rendezése.

6.4. Egyéb hatósági feladatok

A védetté nyilvánított műalkotás fizikai állapotába való beavatkozással járó, az egyszerű karbantartási (állagmegőrzési) munkálaton túlmenő beavatkozás kizárólag a hatóság előzetes engedélyével történhet. Műemléki épületekben restaurálást csak megfelelő képzettségű szakember végezhet,⁹⁸ ugyanakkor ez az előírás nem vonatkozik az egyedi (vagyis a műemléki tárgyegyüttesek részét nem képező) műalkotásokra. Ettől függetlenül a restaurálást, átalakítást előzetesen engedélyeztetni kell, amit a hatóság külön eljárás keretében engedélyez.⁹⁹

A restaurálási engedély – fellebbezés hiányában – jogerőre emelkedik, és ettől az időponttól számított egy évig érvényes. A restaurálás befejezését követő nyolc napon belül azt a hatóságnak be kell jelenteni, valamint 90 napon belül restaurálási dokumentációt is be kell nyújtani. A hatóság jogkörében eljárva, a védetté nyilvánított tárgyak őrzési helyén jogosult helyszíni ellenőrzést, szemlét végezni. Ez azért lényeges, mert ennek keretében ellenőrzi a védett tárgyak meglétét, állapotát, őrzési körülményeit, amiről jegyzőkönyv is készül.

A védetté nyilvánított kulturális javakat hozzáférhetővé kell tenni a nyilvánosság (pl. kiállítás) és a kutatás számára.¹⁰⁰ Az ilyen címen a hatósághoz a közgyűjteményektől vagy kutatóktól érkezett megkereséseket, amennyiben azok szakmailag, örökségvédelmi szem-

⁹⁸ A kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 496/2016. (XII. 28.) Korm. rendelet 45. §-a.

⁹⁹ A restaurálási engedélyezési eljárás illetékköteles, a kérelmezőnek – a kérelemmel érintett tárgyak számától függetlenül – az általános tetelű eljárási illetéket, azaz 3000 forintot kell fizetnie.

¹⁰⁰ Örökségvédelmi törvény 79. §-a.

pontból indokoltnak tekinthetők, a tulajdonoshoz kell továbbítani. Ezt követően a tulajdonos és a kérelmező között létrejött megállapodás alapján kerülhetnek a védetté nyilvánított tárgyak kiállításra, illetve tudományos vizsgálat céljából a kutatók elé. A tulajdonosok általában együttműködnek a közgyűjteményekkel, így csak kivételes esetekben kell a hatóság-nak kényszerintézkedést alkalmaznia a jogsértővel szemben.

Védetté nyilvánított kulturális javak tulajdonjogát átruházni csak írásbeli szerződéssel lehet. Az ellenérték mellett történő tulajdonátruházás (jellemzően adásvétel) esetén az államot elővásárlási jog illeti meg. Ez azt jelenti, hogy az eladó és a vevő között kialakult áron és feltételekkel az állam beléphet a vevő helyébe, hogy az így megszerzett mű közgyűjteménybe kerüljön. Az államot ezen elővásárlási joga tekintetében a hatóság képviseli.

7. Összegzés

Jelen írás főbb vonalaiban áttekintette a magyarországi műkereskedelemre és műgyűjtésre, illetve a képzőművészeti piac három nélkülözhetetlen szereplőjére (alkotó, műkereskedő, műgyűjtő) vonatkozó legfontosabb jogszabályi előírásokat. Ez a pillanatfelvétel is rávilágított arra, hogy amíg egyes területekre (szerzői jog, örökségvédelem) a viszonylagos túlszabályozottság jellemző, addig máshol jelentős joghézagok mutatkoznak. Szabályozatlan és ellenőrizetlen terepen zajlik az online műkereskedelem, nincs kötelező eredetvizsgálat és adatszolgáltatás, nincs a szektornak felügyeleti szerve, amely őrködne a szabályok betartása felett, és még folytathatnánk a felsorolást. Összességében megoldásra vár a műkereskedői szakmagyakorlás alapvető szabályainak (ideértve elsősorban a műkereskedők speciális jogosultságait és kötelezettségeit) lefektetése, továbbá a műtárgyhamisítás önálló törvényi tényállásának kidolgozása és a Büntető Törvénykönyvbe emelése. Törvényhozói szándékra és akaratra lenne szükség a társaságiadó-alanyok kortárs műtárgyvásárlási adókedvezményének visszaállításához is.

Mindezek a célok széles körű szakmai összefogással és együttműködéssel valósíthatók meg, szoros szimbiózisban az állami szerepvállalás fokozásával, új piaci modellek bevezetésével, meghonosításával. 2015-ben valami megmozdulni látszott: az INTERART Alapítvány ügyvezető elnökének kezdeményezésére a hazai kreatív ipar képzőművészeti szektorának korszerűsítését és nemzetközi szintű fellendítését célzó interdiszciplináris szakmai konzultációra került sor a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalában. Az érintett állami szervezetek és a szcéna jeles képviselői részvételével lezajlott kerekasztal-beszélgetés középpontjában a kortárs képzőművészeti iparág piaci alapokon nyugvó élénkítése és megújítása állt. Az alapítvány az itt megfogalmazott állásfoglalások mentén előkészített egy rendszerszemléletű, átfogó iparági programot, amelynek elsődleges célja az volt, hogy az erős nemzetközi potenciállal bíró, mégis a rendszerváltás óta rendezetlen és kiaknázatlan vizuális kultúrát a többi, már előrébb tartó kreatív és kulturális iparági területtel azonos szintre emelje. Ez volt a Morpheus Program, amely az alapját képezte a szintén az alapítvány ügyvezető elnöke és

munkacsoportja által 2016-ban kidolgozott – a 20. század első felének talán legjelentősebb hazai műgyűjtő-mecénásáról elnevezett, azóta is a helyét és a mecénását kereső – Nemes Marcell programnak.¹⁰¹

Nem kétséges, hogy a magyar műtárgypiac nem mérhető a nemzetközi piac paramétereireihez.¹⁰² Ettől függetlenül a szakma egészének és az állami döntéshozóknak is rá kellene ébredniük arra, hogy csak egy jogilag megfelelően körülbástyázott és költségvetési oldalról megtámogatott, célirányos nemzeti stratégia képezheti az alapját a kortárs képzőművészetünkben rejlő kreatív erőforrások globális szintű kiaknázásának, a tehetséges alkotók menedzselésének, képzőművészeink szélesebb körű nemzetközi elismerésének, a műgyűjtés népszerűsítésének és mindezek együtthatójaként a műkereskedelem újbóli felvirágoztatásának.

¹⁰¹ Gajzágó György: Nemes Marcell Program 2.4.: http://www.artcenter.hu/images/letoltesek/Nemes_Marcell_Program_2.4.pdf (utolsó letöltés: 2017. 10. 31.).

¹⁰² Mivel a hazai műtárgypiacon az aukciós házak egy része nem teszi közzé árverési adatait, az árverésen kívüli adásvételek pedig eleve nem publikusak, csak becsülni lehet a piac méretét. A szakértői becslések szerint 2016-ban Magyarországon az éves forgalom 15-20 milliárd forint volt, beleértve az árverésen kívül elkelt műtárgyak összértékét is.

NINTENDO V. BIGBEN – DIZÁJN ÉS JOGHATÓSÁG EGY ÜGYBEN

Az Európai Unió Bírósága 2017. szeptember 27. napján előzetes döntéshozatali eljárás keretében a düsseldorfi tartományi felsőbíróság (Oberlandesgericht Düsseldorf) által a következőkben bemutatott kérdésekkel kapcsolatban hozott ítéletet. A döntés érdekes, a közösségi formatervezésiminta-oltalmat korlátozó idézést boncolgatott, továbbá joghatósági és az alkalmazandó jogi kérdésekben adott útmutatást. Jelen ügyismertetés során az ítélet lényeges következtetései kerülnek bemutatásra az Yves Bot főtanácsnok indítványába¹ (a továbbiakban: „főtanácsnoki indítvány”) foglalt érdekes megállapításokkal fűszerezve.

A döntés fontosságát az is mutatja, hogy egyelőre alapvetően igen kisszámú döntés ad iránymutatást a közösségi formatervezésiminta rendelettel² kapcsolatban, főleg, ha összehasonlítjuk az európai uniós védjegyrendelettel kapcsolatos döntések számával.³

* Ügyvédjelölt, Oppenheim ügyvédi iroda.

¹ A főtanácsnoki indítvány száma: ECLI:EU:C: 2017:146.

² A közösségi formatervezési mintáról szóló, 2001. december 12-i 6/2002/EK tanácsi rendelet az elemzés során a továbbiakban: „CDR”.

³ A közösségi formatervezési mintával kapcsolatos legfontosabb ítéletek az alábbiak:

Előzetes döntéshozatal	Fellebbezési eljárás
Celaya Emperanza y Galdos International SA v. Proyectos Integrales de Balizamiento SL, C-488/10	Easy Sanitary Solutions BV, EUIPO v. Group Nivelles NV, C361/15.P. és C405/15.P. sz. egyesített ügyekben
Bayerische Motoren Werke AG v. Acacia Srl, C-433/16	Herbert Neuman, Andoni A. Galdeano del Sel, OHIM v. José Manuel Baena Grupo, SA, C101/11.P. és C102/11.P. sz. egyesített ügyekben
Thomas Philipps GmbH & Co. KG v. Grüne Welle Vertriebs GmbH, C-419/15	PepsiCo, Inc. v. Grupo Promer Mon Graphic, SA, OHIM, C281/10.P.
Ford Motor Company v. Wheeltrims srl, C-500/14	
Karen Millen Fashions Ltd v. Dunnes Stores, Dunnes Stores (Limerick) Ltd, C-345/13	
H. Gautzsch Großhandel GmbH & Co. KG v. Münchener Boulevard Möbel Joseph Duna GmbH, C-479/12	
Fundación Española para la Innovación de la Artesanía (FEIA) v. Cul de Sac Espacio Creativo SL, Acierta Product & Position SA, C32/08	

AZ ELŐZMÉNYEK ÉS A FELTETT KÉRDÉSEK

A japán székhelyű *Nintendo Co. Ltd* (a továbbiakban: „Nintendo”) többek között a Wii videojáték-konzol forgalmazója, amely konzolok közül több is közösségi formatervezésimintatoltalom alatt áll.⁴ A *BigBen Interactive SA* (a továbbiakban: „BigBen Franciaország”) pedig egy okostelefonokhoz, tabletekhez és videojátékokhoz különböző tartozékokat gyártó és forgalmazó vállalkozás, amely többek között a Nintendo által gyártott és forgalmazott Wii videojáték-konzolhoz is forgalmaz kompatibilis tartozékokat. A BigBen Franciaország Belgiumba, Franciaországba és Luxemburgba értékesít közvetlenül, valamint Németországba és Ausztriába a *BigBen Interactive GmbH* (a továbbiakban: „BigBen Németország”) útján. A termékek szállítása ugyanakkor mindig Franciaországból történik, a BigBen Németország saját raktárkészlettel nem rendelkezik.

A BigBen a tartozékok forgalmazása során azok csomagolásán, valamint internetes felületén feltüntette a Nintendo lajstromozott közösségi formatervezési mintáját annak érdekében, hogy egyértelműen látszódjon, hogy az általa forgalmazott tartozék a Nintendo Wii konzoljával kompatibilis. A Nintendo ezért eljárást indított a BigBen Franciaország és a BigBen Németország (a továbbiakban együttesen: „BigBen”) ellen formatervezési minta bitorlása jogcímén, és kérte a düsseldorfi bíróságtól (Landgericht Düsseldorf), hogy a bitorlás megállapítása mellett kötelezze a BigBent arra, hogy (i) szüntettesse meg a vitatottnak tekintett termékek gyártását, valamint importjukat és exportjukat, (ii) tiltsa meg a védett közösségi mintát megtestesítő termékek képezésének ábrázolását, illetve felhasználását, (iii) nyújtson be bizonyos számviteli dokumentumokat, (iv) nyújtson pénzügyi kártérítést, (v) térítse meg az ügyvédi költségeket, (vi) tegye közzé az ítéletet, (vii) valamint a jogvita tárgyát képező valamennyi terméket semmisítse meg és hívja vissza. A (iii)–(vi) kérelemre a továbbiakban együttesen mint „kapcsolódó kérelmek” utalunk.

Az első fokon eljáró düsseldorfi bíróság a bitorlás tényét megállapította a BigBennel szemben, ugyanakkor a mintának megfelelő képek elhelyezésével kapcsolatos igényt részben elutasította. Területi korlátozás nélkül így az elsőfokú bíróság a minta használatának abbahagyására kötelezte a BigBen Németországot, valamint a kapcsolódó kérelmeknek is helyt adott. A BigBen Franciaország tekintetében a kapcsolódó kérelmekkel kapcsolatban ítéletének hatályát csak azokra a cselekményekre terjesztette ki, amelyek azon szóban forgó termékekkel kapcsolatosak, amelyeket a BigBen Franciaország a BigBen Németország részére szállít, ugyanakkor ítélete területi hatályának korlátját nem ismerte el. Alkalmazandó jognak a jogsértés helye szerinti jogot tekintette, így a német, az osztrák és a francia jogot.

Az elsőfokú döntés ellen mindkét fél fellebbezett. A másodfokon eljáró düsseldorfi tartományi felsőbíróságnak kétségei támadtak az alkalmazandó joggal, a bíróság joghatóságával

⁴ Lásd például a következő lajstromszámú lajstromozott közösségi formatervezésimintákat: 000483631-0001 – 000483631-0012.

és egy lajstromozott közösségi formatervezési minta idézésével/szemléltetésével kapcsolatban, így az alábbi kérdések tekintetében az Európai Unió Bíróságához (a továbbiakban: „Bíróság”) fordult.

- (1) Valamely tagállam olyan bírósága, amelynek joghatóságát az egyik alperes tekintetében kizárólag a közösségi formatervezési mintáról szóló, 2001. december 12-i 6/2002/EK tanácsi rendeletnek a polgári [és kereskedelmi] ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet⁵ 6. cikkének 1. pontjával⁶ összefüggésben értelmezett 79. cikkének (1) bekezdése⁷ alapozza meg, arra való tekintettel, hogy ez a másik tagállamban székhellyel rendelkező alperes esetlegesen oltalmi jogot sértő termékeket szállított az érintett tagállamban székhellyel rendelkező alperes részére, elrendelhet-e olyan intézkedéseket az elsőként említett alperessel szemben egy közösségi formatervezésiminta-oltalomból eredő igények érvényesítésére irányuló per keretében, amelyek hatálya az Unió egészére kiterjed, és amelyek túl lépnek a joghatóságot megalapozó szállítási jogviszonyok keretein?
- (2) Úgy kell-e értelmezni a közösségi formatervezési mintáról szóló, 2001. december 12-i 6/2002/EK tanácsi rendeletet, különösen annak 20. cikke (1) bekezdésének c) pontját,⁸ hogy valamely harmadik személy kereskedelmi célokból ábrázolhatja a közösségi formatervezési mintát, ha tartozékokat kíván forgalmazni a jogosult – közösségi formatervezési mintának megfelelő – termékeihez? Ha igen, milyen kritériumok alkalmazandók e tekintetben?

⁵ A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet az elemzés során a továbbiakban: „Brüsszel I. rendelet”.

⁶ A Brüsszel I. rendelet 6. cikk 1. pontja: Valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy perelhető továbbá: amennyiben több személy együttes perlése esetén az adott személy az alperesek egyike, bármely alperes lakóhelyének bírósága előtt, feltéve, hogy a keresetek között olyan szoros kapcsolat áll fenn, hogy az elkülönített eljárásokban hozott, egymásnak ellentmondó határozatok elkerülése érdekében célszerű azokat együttesen tárgyalni és róluk együtt határozni;

⁷ CDR 79. cikk (1): Ha e rendelet másként nem rendelkezik, a közösségi formatervezésiminta-oltalommal és a közösségi formatervezési minta lajstromozására irányuló bejelentésekkel összefüggő ügyekben, valamint párhuzamos – egyszerre közösségi és nemzeti – oltalomban részesülő formatervezési mintákkal összefüggő ügyekben a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-én Brüsszelben aláírt egyezményt kell alkalmazni.

⁸ CDR 20. cikk (1): A közösségi formatervezésiminta-oltalomból eredő jogok nem gyakorolhatók a következők tekintetében:

a) a magánhasználat céljából végzett, illetve a gazdasági tevékenység körén kívül eső cselekmények;

b) a kísérleti célú cselekmények;

c) az idézés és iskolai oktatás céljából végzett cselekmények, feltéve, hogy e cselekmények összegegyeztetetők a tisztességes kereskedelmi gyakorlattal, indokolatlanul nem sérelmesek a minta rendes felhasználására, és e cselekményekkel összefüggésben a forrást megnevezik.

(3) Hogyan kell meghatározni „a jogsértés elkövetésének” a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló, 2007. július 11-i 864/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet⁹ 8. cikkének (2) bekezdésében¹⁰ említett helyét olyan esetben, amelyben a bitorló a közösségi formatervezésiminta-oltalmi jogot sértő termékeket

a) egy weboldalon kínálja, és e weboldal a bitorló székhelye szerinti tagállamtól eltérő tagállamokból – is – elérhető,

b) a székhelye szerinti tagállamtól eltérő tagállamba is szállítja?

Úgy kell-e értelmezni az említett rendelet 15. cikkének a) és g) pontját,¹¹ hogy az így meghatározott jog más személyek közreműködési cselekményeire is alkalmazandó?

1. A joghatósági kérdésről és egy határozat területi hatályáról

1.1. A bíróság másodrendű alperes feletti joghatóságáról

A CDR értelmében a közösségi formatervezésiminta-bíróságoknak a közösségi formatervezésiminta-bitorlással összefüggő perek tekintetében kizárólagos hatáskörük van.¹² A CDR 82. cikk (1) bekezdése értelmében a bitorlási keresetet az alperes lakóhelye vagy székhelye szerinti tagállam közösségi formatervezésiminta-bírósága előtt szükséges megindítani. Vagylagos joghatóságot állapít meg e cikk (5) bekezdése, miszerint az eljárást annak a tagállamnak a bírósága előtt is meg lehet indítani, ahol a bitorlást elkövették. Ezen joghatósági kikötések a Brüsszel I. rendelethez képest *lex specialis* jellegűek, amit a BMW-ügyben¹³ hozott ítélet is megerősít. A BMW-ügy alapvetően a közösségi formatervezési mintákkal kapcsolatos joghatósági kérdésekkel részletesen foglalkozik, alátámasztva a CDR *lex specialis* jellegét a Brüsszel I. rendelethez viszonyítva.

Jelen esetben, mivel a BigBen Németország és a BigBen Franciaország ellen is benyújtásra került Németországban a kereset, ezért a Bíróság a Brüsszel I. rendelet 6. cikk (1)

⁹ A szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló, 2007. július 11-i 864/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet az elemzés során a továbbiakban: „Róma II. rendelet”.

¹⁰ A Róma II. rendelet 8. cikk (2) bekezdése: Az egységes közösségi oltalommal védett szellemi tulajdonjog megsértéséből eredő, szerződésen kívüli kötelmi viszony esetén az alkalmazandó jog az irányadó közösségi jogi eszköz által nem szabályozott valamennyi kérdésben a jogsértés elkövetésének helye szerinti ország joga.

¹¹ A Róma II. rendelet 15. cikk: A szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra e rendelet szerint alkalmazandó jog különösen a következőkre vonatkozik:

a) a felelősség alapja és mértéke, beleértve azon személyek meghatározását, akik felelősségre vonhatók az általuk elkövetett cselekményekért;

g) kártérítési felelősség más személy cselekményeiért.

¹² CDR 81. cikk a) pont.

¹³ Bayerische Motoren Werke AG v. Acacia Srl, C-433/16, 39. bekezdés.

bekezdése¹⁴ alapján vizsgálta, hogy a két alperes tekintetében benyújtott kérelmek között fennáll-e olyan összefüggés, amelynek alapján célszerű róluk együtt határozni, elkerülve az esetlegesen ellentmondó határozatokat,¹⁵ tehát lehet-e joghatósága a másodrendű alperes felett. A Bíróság teljesülnék látta az azonos jogi helyzetet, hiszen a Nintendo mindkét alperessel szemben a CDR 19. cikkében foglalt kizárólagos jogát kívánta érvényesíteni. E jog pedig az Unió egész területén azonos hatásokat vált ki, és irreleváns, hogy a közösségi formatervezésiminta-bíróság által hozható határozatok némelyike a nemzeti jog rendelkezéseitől függ.¹⁶ Továbbá a Bíróság a már említett *Roche Nederland*-ügyben azt is rögzítette, hogy az azonos csoporthoz tartozó társaságok – mint a BigBen társaságok – azonos vagy hasonló eljárása az egyikük által kidolgozott közös politikájuk mentén azonos ténybeli helyzetet teremtet.

1.2. A közösségi formatervezésiminta-bíróság határozatának területi hatályáról

Ebben a kérdésben az európai uniós védjeggyel kapcsolatos ítélkezési gyakorlatot hívta segítségül a Bíróság, mégpedig leginkább a *DHL Express France*-ügyben¹⁷ megállapítottakat. A *DHL Express France*-ügyben egy európai uniós védjegyre vonatkozó eltiltás területi hatályával kapcsolatban megállapításra került, hogy bitorlási cselekmények abbahagyására való kötelezés területi hatályát az abbahagyást elrendelő bíróság területi illetékessége, valamint azon európai uniós védjegy jogosultja kizárólagos jogának területi hatálya határozza meg, amelyet a bitorlással megsértenek. Főszabály szerint pedig az Európai Unió egész területére kiterjed az európai uniós védjegyrendelet, és így a CDR által biztosított jogok területi hatálya is, hiszen a minták egységes oltalmamat élveznek és azonos joghatásokat váltanak ki.¹⁸

A CDR 83. cikke önálló jelleggel megállapítja, hogy a joghatósággal rendelkező közösségi formatervezésiminta-bíróság hatásköre kiterjed valamennyi tagállam területén elkövetett

¹⁴ A Brüsszel I. rendelet 6. cikk: Valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy perelhető továbbá: 1. amennyiben több személy együttes perlése esetén az adott személy az alperesek egyike, bármely alperes lakóhelyének bírósága előtt, feltéve, hogy a keresetek között olyan szoros kapcsolat áll fenn, hogy az elkülönített eljárásokban hozott, egymásnak ellentmondó határozatok elkerülése érdekében célszerű azokat együttesen tárgyalni és róluk együtt határozni.

¹⁵ A *Roche Nederland*-ügyben (*Roche Nederland BV és társai v. Frederick Primus és Milton Goldenberg*, C-539/13) a Bíróság a szabadalmakkal kapcsolatos ítélkezési gyakorlatát rögzítette, amely szerint amikor különböző tagállamok bíróságai előtt az e tagállamokban lakóhellyel vagy székhellyel rendelkező alperesekkel szemben indítanak szabadalombitorlási keresetet a területükön olyan európai szabadalom tekintetében állítólagosan elkövetett cselekmények miatt, amelyet e tagállamok mindegyikében megadtak, a szóban forgó bíróság által hozott határozatok közötti esetleges eltérések nem ugyanazon jogi helyzet keretében illeszkednek, hiszen az európai szabadalombitorlási kereseteket az összes olyan tagállam hatályos nemzeti jogszabályaira figyelemmel kell vizsgálni, amelyben azt megadták. Ily módon az esetlegesen eltérő határozatok nem minősíthetők egymásnak ellenmondóknak.

¹⁶ Ítélet 49. bekezdés.

¹⁷ *DHL Express France SAS v. Chronopost SA*, C-235/09, 32–50. bekezdés.

¹⁸ *DHL Express France*-ítélet, 39. bekezdés, ítélet, 59. bekezdés.

vagy megkísérelt bitorlási cselekményre. A CDR nem pontosítja azt, hogy abban az esetben, ha közösségi formatervezésiminta-bíróság a másodlagos alperes feletti joghatósága a Brüsszel I. rendelet 6. cikk 1. pontján alapszik, arra kiterjed-e a határozatának hatálya. A Bíróság helyesen megállapítja, hogy miután szabályszerűen megindult az eljárás az alperesek ellen, miért korlátozódna a közösségi formatervezésiminta-bíróság határozatának területi hatálya azon alperes tekintetében, amely nem rendelkezik székhellyel a bíróság székhelye szerinti tagállamban. A CDR logikájának és célkitűzésének csak ez az értelmezés feleltethető meg, megerősítve így a közösségi formatervezési minta egységes jellegét.

A fentiekhez hozzátartoznak a *Nokia-ügy*¹⁹ kapcsán megállapítottak, miszerint a bitorlással összefüggő cselekmények folytatásától való eltiltást és az ahhoz kapcsolódó kötelezettségeket egy egységnek kell tekinteni, és kényszerítő intézkedések hiányában a bitorlási tilalom egyáltalán nem rendelkezne elrettentő hatással. Az a tény, hogy a védelem érvényesítése érdekében hozott intézkedések ne bírjanak hatállyal az Unió egészén, aláásná a közösségi formatervezési minta egységes jellegét.²⁰

2. A közösségi formatervezési minta idézéséről/szemléltetéséről

A jelen ügyben a Nintendo keresetében bemutatta a düsseldorfi bíróságnak, hogy a BigBen weboldalán, illetve a Wii videojátékkonzol tartozékán feltüntette a Nintendo lajstromozott közösségi formatervezés mintájának a képét. A második kérdést előterjesztő bíróság arra volt kíváncsi, hogy a CDR 20. cikk (1) bekezdésének c) pontja alapján a közösségi formatervezési minta jogosultjának hozzájárulása nélkül szemléltetés céljából az érintett jogosult lajstromozott mintájának képét elhelyezheti e weboldalán egy olyan termék jogszerű értékesítése során, amelyet a jogosult mintájához mint termékhez gyártott tartozékként való használatára szánnak.

A CDR 20. cikk (1) bekezdés c) pontja ugyanis a dizájnjogosult oltalomból eredő jogait korlátozza azzal, hogy „az idézés céljából végzett cselekmény” végzését engedi felhasználási engedély nélkül is, persze ennek hármas feltételrendszerrel állít fel. A Bíróság ítéletében kimondta,²¹ hogy a CDR ezen pontját megjelenítési cselekményekre kell alkalmazni, amelyek azon használatnak minősülő cselekmények, amelyek az oltalom alatt álló dizájnok harmadik fél általi szemléltetése céljából történnek. A valamilyen dizájnnak megfelelő termék két-dimenziós ábrázolása minősülhet ilyen cselekménynek.

A megjelenítési cselekményt továbbá „szemléltetés” céljából kell végezni, hogy jogszerű legyen. Ezen a téren a CDR különböző nyelvi változatai között különbség van, a magyar változat „idézésnek” fordítja, más nyelvi változatok „szemléltetésnek”.²² Az uniós jog egységes

¹⁹ *NokiaCorp. v. Joacim Wärdell*, C-316/05.

²⁰ Főtanácsnoki indítvány, 32–35. bekezdés.

²¹ Ítélet, 69. bekezdés.

²² Valójában a szemléltetés kifejezés helyes, egy dizájn idézéséről nem igazán beszélhetünk.

alkalmazásának követelményéből és az egyenlőség elvéből az következik, hogy a tagállami jogra kifejezett utalást nem tartalmazó uniós jogi rendelkezést az Unió egészében önállóan és egységesen kell értelmezni, az uniós jogszabály valamely nyelvi változata előnyt nem élvezhet a szó szerinti értelmezés miatt. Mint ahogyan a *Vnuk*-ítélet²³ is kimondja, „az uniós szövegek nyelvi változatai közötti eltérés esetén a szóban forgó rendelkezést azon szabályozás általános rendszerére és céljára tekintettel kell értelmezni, amelynek az a részét képezi”. A CDR célja, ahogy a *Celaya*-ítélet²⁴ is megerősíti, a közösségi formatervezési minta hatékony oltalmának biztosítása, ezt természetesen a CDR preambuluma maga is rögzíti. Erre tekintettel szigorúan kell értelmezni a biztosított jogokat korlátozó rendelkezéseket, így a CDR 20. cikk (1) bekezdésének c) pontját is.

A CDR 20. cikk (1) bekezdés a) és c) pontjának együttes értelmezéséből a Bíróság arra a következtetésre jutott, mivel a c) pont eltér az a) pontban említett magáncéltól, illetve a gazdasági tevékenység körén kívül eső cselekményektől, ezért a c) pontba foglalt megjelenítési cselekmény kereskedelmi tevékenység keretében végzendő.²⁵ A kereskedelmi tevékenység során pedig ha egy új termék csomagolásán, amely egy már létező termékkel kompatibilis, és amely termékeknek megfelelő lajstromozott dizájnoknak nem ugyanazon személy a jogosultja, nem lehetne feltüntetni az eredeti terméket abból a célból, hogy elmagyarázza a két termék együttes alkalmazását, akkor az demotiválóan hatna az innovációra. Ahogyan korábban említettük, ennek korlátja a hármas feltételrendszer, amely a következőkből áll:

(i) *A megjelenítési cselekmény a tisztességes kereskedelmi gyakorlattal összeegyeztethető*

Erre vonatkozóan a bíróság közösségi formatervezési mintákkal kapcsolatosan nem foglalt korábban állást, jelen esetben is az európai uniós védjegyre vonatkozó ítélkezési gyakorlatot hívta segítségül. Alapul véve a *Gillette Company és Gillette Group Finland*-ítéletet,²⁶ tisztességtelen, ha a szemléltetés oly módon történik, hogy azt a benyomást kelti, hogy üzleti kapcsolat áll fenn a szemléltető fél és a szemléltetéssel érintett mintaoltalmak jogosultjai között, vagy a szemléltető fél indokolatlan előnyre tesz szert a korábbi minta jogosultjának üzleti hírnevéből. Az idézett *Gillette*-ügy kapcsán levonható az a következtetés, hogy nagyon fontos tényező a tisztességes kereskedelmi gyakorlat vizsgálatakor a szemléltető erőfeszítése, hogy biztosítsa, hogy a vásárló meg tudja különböztetni az érintett terméket a korábbi eredeti mintajogosult termékétől.

A többszörözési cselekmény tisztességes kereskedelmi gyakorlattal való összeegyeztethetőségével kapcsolatban kitűnik a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlathoz szülő 2005/29/EK irányelv 5. cikkéből, hogy a kereskedelmi gyakorlat akkor tisztességtelen, ha egyrészt ellen-

²³ Damijan Vuk v. Zavarovalnica Triglav d.d., C-162/13, 46. bekezdés.

²⁴ *Celaya Emperanza y Galdos International SA v. Proyectos Integrales de Balizamiento SL*, C-488/10, 44. bekezdés.

²⁵ Ítélet, 75. bekezdés.

²⁶ *The Gillette Company és Gillette Group Finland Oy v. LA-Laboratories Ltd Oy*, C-228/03, 42–48. bekezdés.

tétes a szakmai gondosság követelményeivel, másrészt ha a termékkel kapcsolatban jelentősen torzítja vagy torzíthatja azon átlagfogyasztó gazdasági magatartását, akihez eljut vagy aki a címzettje. Érdekes ítéletben, a *Toshiba*-ügyben²⁷ mondta ki a bíróság, hogy méltánytalan hasznot nem tudott húzni a versenytárs forgalmazó a gyártó védjegyének ismertségéből, aki feltüntette a fénymásológép-gyártó cikkszámait és alkatrész-számaikat katalógusában, mivel az adott ügyben a közönség a védjegy hírnevét nem kapcsolta a versenytárs termékeihez.

(ii) *A megjelenítés nem sérelmes indokolatlanul a minta rendes felhasználására nézve*

E feltétel meglétével sem a Bíróság, sem pedig a főtanácsnoki indítvány nem foglalkozott részletesen. Mindazonáltal a Bíróság megjegyezte, hogy e feltétel szerinte teljesül, mert a BigBen szemléltetése nincs negatív kihatással a Nintendo azon gazdasági érdekeire, amelyek a lajstromozott közösségi formatervezési minták rendes felhasználásához fűződhetnek.²⁸

(iii) *A forrást a megjelenítés során megnevezik*

A forrás megjelenítésének lehetséges módjai nincsenek a CDR-ben rögzítve. Jelen esetben annak van jelentősége, hogy a feltüntetés módja lehetővé teszi-e az átlagosan tájékozott fogyasztó számára azt, hogy könnyen be tudja azonosítani, hogy a feltüntetett Nintendo Wii videójátékkonzol-minta valóban a Nintendo terméke. Ezt jelen ügyben a BigBen a Nintendo európai uniós védjegyének elhelyezésével tette meg. A forrás így jogszerűen meg lett nevezve, vagyis egyszerű ránézés alapján tudnia kell a tájékozott közönségnek, hogy a Nintendo által gyártott termék kapcsolódik a BigBen által értékesített termékhez azzal, hogy a feltüntetés védjegyjognak való megfelelését a Bíróság nem vizsgálhatta.

Ugyan közösségi formatervezésminta-ügyben EUB-döntés még nem ad nekünk segítséget, de, ahogy a főtanácsnoki indítvány is rámutat, a weboldal révén történő értékesítéssel kapcsolatban a *Google*-ítélet²⁹ ad támpontot. A *Google*-ítélet védjegyek tekintetében ugyan, de rámutat, hogy a védjegy származásjelző funkciója sérül, ha a kulcsszó begépelése után megjelenő hirdetés nem teszi lehetővé, illetve igen nagy nehézségek árán lehetséges, hogy a tájékozott és észszerűen figyelmes internethasználó megállapítsa, hogy a hirdetésben szereplő termék a védjegyjogosulttól, ahhoz gazdaságilag kapcsolódó vállalkozástól vagy független harmadik személytől származik. Annak ellenére, hogy a formatervezési minta nem árujelző, az ítélezési gyakorlat által megállapítottak analógia útján abszolút alkalmazandók a BigBen weboldalán történő Nintendo formatervezési minta megjelenítésére.

²⁷ *Toshiba Europe GmbH v. Katun Germany GmbH*, C-112/99, 58. bekezdés.

²⁸ Ítélet, 82. bekezdés.

²⁹ A *Google*-ítéletekért lásd C-236/08–C-238/08 sz. egyesített ügyek.

3. A jogsértés elkövetésének helye alapján alkalmazandó jogról

3.1. Általános megállapítások

A kérdés alapja, hogy a Róma II. rendelet 8. cikk (2) bekezdés értelmében azokban az esetekben, amelyeket az irányadó közösségi jogi eszköz nem szabályoz, valamennyi kérdésben a jogsértés elkövetésének helye szerinti ország joga alkalmazandó. A BigBen azonban több tagállamban is elérhető weboldalon kínálta termékeit, illetve számos tagállamba is szállított, így a jogsértés helye közel sem annyira egyértelmű.

A főtanácsnoki indítvány a kérdés átfogalmazását javasolta,³⁰ amit a bíróság ítéletében mellőzött.³¹ A szankciók tekintetében ugyanis a CDR nem szabályoz önálló jelleggel, a 88. cikk (2) bekezdését alapul véve visszautal az adott joghatósággal rendelkező közösségi formatervezésminta-bíróság nemzeti jogára. A CDR szankciókkal foglalkozó 89. cikk *d*) pontja ezzel ellentétben kimondja, hogy a bíróság a bitorlás vagy kísérletének elkövetési helye szerinti tagállam jogszabályai (beleértve a nemzetközi magánjogot is) alapján elrendelhet bármely más jogkövetkezményt is. Tehát a Nintendo által kért kapcsolódó kérelmek tekintetében adott esetben más jog lenne alkalmazandó, mint a fő kérelemmel (eltiltás, lefoglalás) kapcsolatban.

Polgári és kereskedelmi ügyekben a szerződésen kívüli felelősség esetén alkalmazandó jog ütközése tekintetében a Róma II. rendelet alkalmazandó. A Róma II. rendelet 8. cikk (2) bekezdése speciális kapcsolóelvet állapít meg, amely eltér a *lex loci damnitól*, tehát az e rendelet 4. cikk (1) bekezdésében említett főszabálytól. A jogsértés elkövetésének helye fogalom egyértelműen eltér a főszabály szerinti, a kár bekövetkeztének helyétől, és a jelen esetben a bitorlási cselekmény elkövetésének helyét fogja jelenteni.³²

A bitorlási cselekmény/kárt okozó cselekmény azonosításához átfogó jelleggel kell értékelni az alperes magatartását, és nem az egyes felrótt bitorlási cselekményeket kell számba venni.³³ Így a bíróságok számára könnyen beazonosítható az alkalmazandó jog, ami megfelel mind a Róma II. rendelet, mind pedig a CDR preambulumban megfogalmazott céloknak.

³⁰ „A 6/2002 rendelet 89. cikke (1) bekezdésének *d*) pontját úgy kell-e értelmezni, hogy a 'más jogkövetkezmények' fogalma az olyan kérelmekre utal, mint a számviteli dokumentumok benyújtása, a pénzbeli kártérítés megítélése, az ügyvédi költségek megtérítése, a bitorlással előállt termékek megsemmisítése, ugyanezen termékek visszahívása, valamint az ítélet közzététele, és ezáltal az e kérelmekre alkalmazandó jog a bitorlás vagy a bitorlás kísérletének elkövetési helye szerinti tagállam joga. Az e kérdésre adott igenlő válasz esetén a kérdést előterjesztő bíróság azt szeretné tudni, hogy melyek a bitorlás vagy kísérletének elkövetési helye meghatározása érdekében figyelembe veendő szempontok.”

³¹ Külön érdekesség, hogy a főtanácsnoki indítvány a CDR 89. cikk (1) bekezdés *d*) pontjába foglalt más jogkövetkezményeket hosszasan értelmezi (43–62. bekezdések), és így a kapcsolódó kérelmekre vonatkozó alkalmazandó jogot is külön-külön megállapítja. A Bíróság ítéletében ennél jóval egyszerűbb oldalról közelítette meg a kérdést, lásd a jelen ismertetés 3.1. pontjában foglaltakat.

³² Ítélet, 98. bekezdés.

³³ Ítélet, 103. bekezdés.

3.2. A jogsértés elkövetésének helye weboldalon keresztüli értékesítés esetén

A mai világban könnyűszerrel megtörténik, hogy egy állítólagosan bitorló terméket weboldalon keresztül értékesítenek, amely a jogsértést elkövető személy székhelye szerinti tagállamon kívüli fogyasztók számára is elérhető. Az ilyen weboldalon történő értékesítésre való kínálás, illetve forgalomba hozatal a CDR 19. cikk (1) bekezdés szerinti hasznosításnak fog minősülni.³⁴

A kárt okozó cselekmény abból áll, hogy a BigBen értékesítésre kínálta az állítólagosan jogsértő terméket, többek között a weboldalon online módon való elérhetővé tételével. A Róma II. rendelet 8. cikk (2) bekezdéssel összhangban a Bíróság kimondta, hogy a kárt okozó cselekmény ott következik be, ahol a kínálatnak a hozzá tartozó weboldal online elérhetővé tételi folyamatát elindították.

3.3. Jogsértés elkövetésének helye székhelytől eltérő tagállamba történő szállítás esetén

Ennek a kérdésnek a megválaszolása alól a Bíróság kitért, mégpedig a jelen ismertetés 3.1. bekezdésében foglaltakra hivatkozással. A Bíróság nem vizsgálta ezt a kérdést azzal, hogy átfogó jelleggel kell értékelni az alperes magatartását, így nem szükséges a Róma II. rendelet 8. cikk (2) bekezdése értelmében vett kárt okozó esemény beazonosításához a düsseldorfi tartományi felsőbíróság kérdésének megválaszolása.

4. A válaszok és összegzés

Végül a teljesség kedvéért a Bíróság tehát a fent feltett kérdésekre az alábbi válaszokat adta.

- (1) A [CDR-t] – a [Brüsszel I.] rendelet 6. cikkének 1. pontjával együttes olvasatban – úgy kell értelmezni, hogy olyan körülmények esetén, mint az alapeljárások tárgyát képező körülmények, amikor egy bitorlási kereset ügyében eljáró közösségi formatervezésiminta-bíróság joghatósága az elsőrendű alperes tekintetében a [CDR] 82. cikkének (1) bekezdésén alapul, a valamely másik tagállamban székhellyel rendelkező másodrendű alperes tekintetében pedig e 6. cikk 1. pontján, a [CDR] 79. cikkének (1) bekezdésével együttesen értelmezve, mivel e másodrendű alperes gyártja és szállítja az elsőrendű alperes számára azokat a termékeket, amelyeket ez utóbbi forgalmaz, e bíróság a felperes kérelmére hozhat olyan végzéseket a másodrendű alperes tekintetében, amelyek a [CDR] 89. cikke (1) bekezdésének és 88. cikke (2) bekezdésének hatálya alá tartozó intézkedésekkel kapcsolatosak, és kiterjednek e másodrendű alperesnek a fent említett

³⁴ Ítélet, 107. bekezdés.

szállítói láncban kívüli magatartásaira is, illetve amelyeknek a hatálya adott esetben az Európai Unió területének egészére kiterjed.

- (2) A [CDR] 20. cikke (1) bekezdésének c) pontját úgy kell értelmezni, hogy valamely harmadik fél, aki a közösségi formatervezési minták jogosultjának hozzájárulása nélkül használja weboldalán keresztül az e formatervezési mintáknak megfelelő képeket, olyan termékek jogszerű értékesítése során, amelyeket e formatervezési minták jogosultja speciális termékeinek tartozékaiként való használatra szánnak abból a célból, hogy elmagyarázza vagy bemutassa az így értékesített termékek és az említett jogosult termékeinek együttes alkalmazását, az említett 20. cikk (1) bekezdésének c) pontja értelmében vett megjelenítési cselekményt végez „szemléltetés céljából”, és e cselekmény ily módon megengedett e rendelkezés alapján, amennyiben tiszteletben tartja az ott meghatározott együttes feltételeket, aminek megítélése a nemzeti bíróság feladata.
- (3) A [Róma II. rendelet] 8. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az e rendelkezés értelmében vett, „a jogsértés elkövetésének helye szerinti ország” fogalma arra az országra vonatkozik, amelyben a kárt okozó esemény bekövetkezik. Olyan körülmények esetén, amikor ugyanannak az alperesnek különböző tagállamokban elkövetett különféle bitorlási cselekményeket rónak a terhére, a kárt okozó esemény beazonosításához nem az egyes felrótt bitorlási cselekményekre kell hagyatkozni, hanem átfogó jelleggel kell értékelni az említett alperes magatartását ahhoz, hogy meghatározható legyen az a hely, ahol az eredeti bitorlási cselekményt – amely a felrótt magatartás alapját képezi – elkövették vagy megkísérlik elkövetni.

Összességében megállapítható, hogy a 1. és a 3. kérdésre adott válaszok az uniós szellemi-tulajdon-jogok jogosultjai számára pozitív válaszok, hiszen a jogérvényesítést mindenképpen megkönnyítik. Nem csak a formatervezési minta jogosultjai a pozitívum élvezői, hiszen ahogy a dizájn jogászok merítenek analógia útján a védjegy jog kitaposott jogelveiből, úgy a közösségi formatervezésiminta-joggal kapcsolatos megállapításokból is merítkezhetnek más szellemi tulajdon-jogok jogosultjai. A 2. kérdésre adott válasz mindenképp korlátot jelent, azonban a szellemi tulajdon által adott monopólium és a gazdaság/fogyasztók közötti egyensúly megtartásához álláspontunk szerint ez így helyes.

AZ ANGOL BÍRÓSÁGOK SZABADALMI ÜGYEKBE HOZOTT NÉHÁNY ÉRDEKESEBB DÖNTÉSE 2016-BAN

A 2016. év a szabadalmi szakemberek számára az Egyesült Királyságnak az Európai Unióból tervezett kiválása miatt megrázkódtatást és zavart okozott. Némi meglepetés forrása volt a brexiten kívül – legalábbis a szabadalmi közösség számára – az Egyesült Királyságnak az a bejelentése, hogy a brexit ellenére ratifikálni fogják az Egységes Szabadalmi Bíróságra (UPC) vonatkozó egyezményt.

E nagyszabású események mellett a szabadalmi pereskedésre vonatkozó törvény tovább fejlődött. E fejlemények közül az alábbiakban csak néhányat emelünk ki.

– Megváltozott szabadalmi ügyekben a fellebbezés engedélyezésének megközelítése, amit Floyd bíró a *Teva v. Boehringer Ingelheim*-ügyben¹ fejtett ki. Ettől kezdve a szabadalmi ügyeket nem fogják más ügyektől eltérően kezelni, vagyis a szabadalmi ügyek műszaki bonyolultságuk ellenére elvesztik azt az eddigi előnyüket, hogy könnyebben kaptak engedélyt fellebbezésre.

– A hihetőség népszerű téma maradt. A *Gilead*-² és a *Shionog*-ügy³ szemlélteti, hogy a Markush-csoportot tartalmazó igénypontok, amelyek vegyületek milliárdjait vagy akár billióit ölelik fel, azt kockáztatják, hogy a bíróság érvénytelennek találja őket, mert nem hihető, hogy az igénypont teljes oltalmi köre hozzájárul a műszaki haladáshoz.

– Az angol bíróságok továbbra is versenyképesek maradnak Európában. Ennek világos bizonyítékát szolgáltatja a *Napp v. Dr Reddy's*-ügy,⁴ amelyben az igény befogadásától a fellebbezés befejezéséig 6 hónapnál rövidebb idő telt el.

– A bíróságok a szokásos leterheltség mellett dolgoztak. Figyelemre méltó, hogy 2016-ban a felsőbíróság (High Court) és a fellebbezési bíróság (Court of Appeal) érdemi döntéseinek együttes száma 82 volt, szemben a 2015. évi 78 és a 2014. évi 79 döntésszámmal.

Az alábbiakban az angol szabadalmi törvényre (UK Patents Act 1977) csak törvényként, a 2000. évi Európai Szabadalmi Egyezményre ESZE-ként utalunk. A tárgyalt ügyek felölelik a szabadalmi jog szinte valamennyi fontosabb területét és fejleményét.

* Dabubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

¹ *Teva v. Boehringer Ingelheim*, England & Wales Court of Appeal polgári ügyek (EWCA Civ), 1296 [2016].

² *Idenix v. Gilead*, EWCA Civ, 1089 [2016].

³ *Merck v. Shionogi*, England & Wales High Court szabadalmi ügyek (EWHC Pat), 2989 [2016].

⁴ EWHC 1517 [2016].

1. Igénypontszerkesztés és bitorlás

Számtartományok

A Kirin Amgen v. Hoechst Marion Roussel-ügy⁵ egyetlen kérdése az angol bíróságokon az igénypontszerkesztés maradt, nevezetesen az, hogy egy szakember mit értett volna meg a szabadalmas által az igénypontokban használt nyelvezetből. Itt természetesen a szövegösszefüggés a döntő. A fellebbezési bíróság Smith & Nephew v. ConvaTec-ügyben⁶ hozott döntése ezüstözött sebbevonatra vonatkozó szabadalommal foglalkozott. A bíróság megállapította, hogy a szakember az igénypontokban előforduló egész számokat (vagyis az 1%-ot és a 25%-ot) úgy értelmezné, hogy azok oltalmi köre 0,5%-tól 25,5%-ig terjed. Ugyanezt a megközelítést alkalmazta Arnold bíró a Napp v. Dr Reddy's-ügyben⁷ Napp szabadalmával kapcsolatban a fájdalomcsillapításra használt, buprenorphine transzdermális tapasz összetételének oltalmi körével kapcsolatban. A bíró megállapította, hogy a „10%–15%” kifejezést úgy kell érteni, hogy az 9,5%–15,5% tartományt jelent. Emellett a bíró megállapította, hogy a „körülbelül 10%” kifejezésben a „körülbelül” szót kisértékű megengedett pontatlanságként lehet értelmezni, amely ebben az esetben 9,0–11,0%-nak felel meg. Végül a bíró leszögezte, hogy a kompozíció említett számértékei a végtermékre, nem pedig a recept alkotórészeire vonatkoznak. A fellebbezési bíróságon Floyd vezetőbíró minden pontjában fenntartotta a döntést.

Bitorlás

De Minimis bitorlás

Arnold bíró a Napp v. Dr Reddy's-ügyben⁸ quia timet alapon vette figyelembe a de minimis szabadalombitorlást, utalva arra a lehetőségre, hogy a jövőben a Dr Reddy's és a Sandoz által gyártandó kisszámú termék a szabadalmi igénypontok oltalmi köre alá esne. A bíró, áttekintve az esetjogot ezen a területen, az előtte levő tények alapján megállapította azt a küszöbértéket, amely alatt a bitorlást de minimis alapon 1 a 10 000 termékarányként lehetne számítani. Valójában a benyújtott bizonyíték alapján csupán az 1 a 153 millió termékben és az 1 a 69 millió termékben közötti arányokat védik az igénypontok. Ezért Arnold bíró megállapította, hogy nem fenyegethet bitorlás a Dr. Reddy's és a Sandoz részéről.

Közvetett bitorlás

A közvetett bitorlás kényes terület gyógyszer szabadalmi ügyekben. Itt két régóta húzódo vitára utalunk: a pregabalin- és a pemetrexedügyre.

⁵ Kirin Amgen v. Hoechst Marion Roussel, House of Lords of the United Kingdom (UKHL), 46 [2004].

⁶ EWCA Civ 607 [2015].

⁷ EWHC 1517 (Pat) [2016].

⁸ L. 7. lábj.

Emlékeztetünk arra, hogy a közvetett bitorlás esetén tudáskövetelmény áll fenn a kérdéses áruk szállítója részéről azzal kapcsolatban, hogy a végfelhasználó(k) szándékoznak-e felhasználni az árukat bitorlásra. A pregabalínügyben az volt a kérdés, hogy az áruk elő vannak-e írva a szabadalmazott fájdalomcsillapítás indikációra. A vélt bitorló mindkét ügyben széles körű lépéseket tett annak bizonyítására, hogy nem rendelkezett a szükséges tudással, ami ahhoz kellett volna, hogy leveleket írjon és értesítéseket küldjön a végfelhasználó(k) számára, figyelmeztetve őket, hogy a szabadalmazott felhasználást kerülni kell.

Azok a szakemberek, akik tanácsot adnak ügyfeleiknek arra vonatkozólag, hogy milyen lépéseket szükséges elkerülni a közvetett bitorláshoz, hálások lehetnek a fő döntésekért ezekben az ügyekben.

A pemetrexedügy⁹ követi a fellebbezési bíróság döntését, amely megállapította, hogy Lilly pemetrexed-dinátriumra vonatkozó szabadalmát nem bitorolták közvetlenül az Actavis más sóból álló termékei,¹⁰ de közvetett bitorlás következne be, ha az ezeket a sókat tartalmazó készítményeket nátriumionokat tartalmazó sóoldattal hígítanák. Az Actavis azt kérte, hogy a bíróság küldje vissza az ügyet az első foknak annak megállapítása céljából, hogy előfordul-e közvetett bitorlás, ha a pemetrexedtermékeket nátriumionokat nélkülöző dextrózoldattal hígítják. Az ítélet lényege itt akörül forgott, hogy jöllehet az utasítás dextrózoldattal való kezelést írt elő, az egészségügyi szakemberek ennek ellenére sóoldattal végezhetik a pemetrexedtermékek kezelését, és hogy vajon az Actavis tudna-e erről. A döntést nehezítette az a tény, hogy Lilly szabadalmának lejártáig még hosszú idő volt hátra, amely alatt a körülmények változhattak (például előfordulhatott olyan ösztönzés, amelynek alapján előnyben részesítik a sóoldatot a dextrózoldat helyett). Arnold bíró jellemzően alapos ítéletében megállapította, hogy az Actavis nem rendelkezett azzal a szükséges tudással, hogy termékeit egy végfelhasználó sóoldattal hígíthatja. A termékjellemző összefoglalása, amely dextrózoldattal való hígítást ír elő, csatolva van a termékhez, hacsak nincs valamilyen jó ok az attól való eltéréshez. Ilyen okok nem voltak, és különösen nem volt ok arra, hogy a sóoldatot előnyben részesítsék azon az alapon, hogy az stabilabb lenne, és az sem volt várható, hogy a belátható jövőben a sóoldat nagyobb stabilitását igazoló adatokat publikálnak. Ennek megfelelően a bíró megadta az Actavisnak a kért nyilatkozatot, amely szerint nem bitorol.

A pregabalinfellebbezés alapját¹¹ svájci típusú 2. indikációs gyógyászati felhasználásra vonatkozó szabadalom képezte. Floyd bíró áttekintette az Európában született egyéb pregabalindöntéseket. Ennek alapján megjegyezte, hogy néha a bitorlás kérdése műszaki megkülönböztetésre vezethető vissza a gyártás folyamán végrehajtott ténykedések jellegétől függően. Például a dán döntés hangsúlyozza, hogy egy gyógyszerész, aki csupán kiadni szándékozik a gyógyszert a szabadalmazott indikációra, nem teszi a további felhasználót bitorlásért felelőssé, mert itt már nem történik „további gyártás”. Ha azonban ugyanaz a

⁹ Warner-Lambert v. Actavis, EWCA Civ 1006 [2016].

¹⁰ Actavis v. Eli Lilly, EWHC Civ 555 [2015].

¹¹ L. 9. lábj.

gyógyszerész egy címkét helyez a kiadott gyógyszerre, ez a gyógyszerész általi közvetlen bitorlást idézhet elő – mert gyártásnak minősülő cselekedetet végzett –, valamint közvetett bitorlást a gyártó részéről. Floyd bíró megjegyezte, hogy ő egyetértett a dán elemzéssel (vagyis hogy a kompozíció előállítási eljárása folytatódhat a gyártó által végzett csomagolási lépéssel, és ezt követi a gyógyszerész által elvégzett címkézés), majd megjegyezte, hogy nem ért egyet Arnold bíró nézetével, amely szerint nincs kilátás további bitorló cselekedetre. A közvetlen bitorlás szövegösszefüggésében Floyd bíró azt is figyelembe vette, hogy mi lenne elegendő ahhoz, hogy tagadni lehessen a gyártó vonatkozó szándékának a meglétét, és arra a következtetésre jutott, hogy többre van szükség, mint csupán egyszerű címkézésre; a gyártónak figyelembe kell vennie „valamennyi észszerű lépést, amellyel módjában áll megakadályozni az előfordulható következményeket”. Floyd bíró nem adott további útmutatást azzal kapcsolatban, hogy mi elegendő ennek a követelménynek a kielégítéséhez.

FRAND és versenyjogi védekezők

A fellebbezési bíróság megerősítette, hogy egy ETSI-alapú (European Telecommunications Standards Institute) FRAND-nyilatkozat (fair, reasonable and non-discriminatory), amelyet egy olyan vállalat ad, amely nem tagja az ETSI-nek, ugyanolyan jogokat biztosít harmadik felek részére, mint egy ETSI-tag által adott nyilatkozat.¹² Ez részét képezte egy fellebbezésnek Birss bíró döntése ellen, amellyel kiütötte a Samsung versenyjogi törvényen alapuló védekezésének egyes elemeit; a per szerint a Samsung bitorolta az Unwired Planet szabványon alapuló fontos szabadalmát,¹³ amelyben a szabadalmas azzal érvelt, hogy a francia törvény, amely a tagok és a nem tagok ETSI-nyilatkozatait szabályozza, harmadik felek számára eltérő jogokat biztosít. Kitchin bíró döntése szerint Birss bíró döntése megtámadhatatlan, ezért fenntartotta azt. A fellebbezési bíróság azonban helyreállította a védelemnek egy második szempontját, amely a nem diszkriminációs kötelezettségnek az Ericssonról az Unwired Planetre történő nem teljes átruházására vonatkozott. A bíró úgy gondolta, hogy a Samsungnak tényleges kilátása van arra, hogy egy bírót rá tud beszélni egy teljes tárgyalásra, amely az ügy körülményei között az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (Treaty on the Functioning of the EU, TFEU) 101. cikke alapján előírta az Ericsson FRAND-kötelezettségének a tényleges átruházását az Unwired Planetre, úgyhogy az Unwired Planet nem kaphatott kedvezőbb feltételeket licencadójától, mint amilyeneket maga az Ericsson kapott. A Samsung azzal érvelt, hogy a szabadalmak magasabb royaltyértéket érnének el, mint abban az esetben, ha a nagyobb Ericsson-portfólió részét képeznék, és ez ellentétes volt a FRAND-kötelezettségekkel, amelyek követnék az Unwired Planetre átszállt szabadalmakat. Hatályon kívül helyezve a bíró döntését, amely kiütötte ezt az elemet, a fellebbezési bíróság megállapította: vitatható volt, hogy ez a lehetőség magasabb royaltyértékre torzítaná vagy korlátozná a versenyt.

¹² Samsung v. Ericsson, EWCA Civ 489 [2016].

¹³ Unwired Planet v. Huawei, EWHC 2097 (Pat) [2015].

Az Illumina-pereskedés, amely génszekvenálási technológiára vonatkozott, azt bizonyította, hogy a versenytörvényre hivatkozó védekezések nem képezik az egyetlen szakterületét a mobiltelefon- vagy az integrált áramkörüi számítógépes ügyeknek.¹⁴ Az alperesek utalásokat tettek uralkodó helyzettel való visszaélésre és versenyellenes egyezményekre, amikor válaszoltak az Illumina szabadalombitorlási keresetére. Ezeket a védekezéseket azonban későn nyújtották be, és Roth bíróra jutott a feladat, hogy eldöntse, hogyan kezelje azokat. Elhalasztotta a versenyjogi védekezések előadását a „műszaki tárgyalás”, vagyis a bitorlási/érvényességi tárgyalás utánra. Megjegyezte, hogy a versenyjogi törvény szempontjai csupán ekkor öltenek alakot – például egyáltalán nem lehet szó visszaélésről, ha nincs bitorlás.

Ezzel szemben John Baldwin (helyettes bíróként járva el) helyt adott a HTC kérelmének, hogy licencvédekezését előzetes ügyként kezeljék a Philips elleni ügyében,¹⁵ amely nagy sebességű csomaghozzáférésre vonatkozó szabvány szempontjából lényeges szabadalmakra vonatkozott. A HTC azzal érvelt, hogy a Philips és a Qualcomm közötti licencmegállapodásban nem érvényesített rendelkezés következtében védelme volt a keresetben szereplő igények legtöbbszörével szemben, valamint hogy az ügygel foglalkozva a kereset nagy részét el tudta intézni anélkül, hogy szüksége lett volna műszaki felelősségi tárgyalásra, és hogy miközben a rendelkezésre támaszkodott, nem volt képes kétségbe vonni a per tárgyát képező szabadalmak érvényességét. A Philips azzal érvelt, hogy a megállapodásban nem volt szó licenciáról, és hogy az mindenképpen érvénytelen, mert ellentétes volt a TFEU versenytörvénnyel kapcsolatos rendelkezéseivel. A Birss bíró által a Wagner v. Earlex-ügyben¹⁶ lefektetett követelményeket használva, a helyettes bíró engedélyezte az előzetes kérdés vizsgálatát, megállapítva, hogy valószínűleg lényeges költség- és forrásmegtakarítás történt.

2. Érvényesség

Újdonság

A Merrel Dow v. Norton-ügy¹⁷ nehéznek tekinthető. Különböző nem lett volna arra szükség, hogy Lord Hoffmann bíró külön ülést tartson az „intuitív válasz” tárgyában, megmagyarázva, hogy miért rossz az intuitív válasz. Erre az ügyre támaszkodtak a GSK v. Wyeth-ügyben,¹⁸ amelyben a GSK azzal támasztotta alá érvelését, hogy egy vakcina korábbi kubai használata újdonságrontó volt a Wyeth meningitisz B elleni vakcinára vonatkozó szabadalmára nézve. Az újdonsághiány egyike volt a szabadalom ellen felhozott, érvénytelenséget alátámasztó számos oknak, amelyekkel Henry Carr bíró széles körű ítéletben foglalkozott.

¹⁴ Illumina v. Premaitha, EWHC 1726 (Pat) [2016].

¹⁵ Koninklijke Philips v. Asustek, EWHC 867 (Pat) [2016].

¹⁶ EWHC 3897 (Pat) [2011].

¹⁷ UKHL 14 [1995].

¹⁸ EWHC 1045 (Civ) [2016].

A szabadalmas azzal érvelt, hogy a Merrell Dow-ügy szükségtelenné tette a szakember számára, hogy elemezze és azonosítsa az elsőbbség napján a vakcinában adagolt proteint, mert elegendő, hogy a vakcinát adagolták és az hatott. Ezzel Henry Carr bíró nem értett egyet. Az újdonságrontáshoz nem volt elegendő csupán a vakcina felhasználása a páciensek által anélkül, hogy ismerték volna annak alkotórészeit. Az újdonságrontáshoz arra lett volna szükség, hogy a szakember azonosítani tudja a vakcina hatóanyagát képező proteint, és hogy azt túlzott nehézség nélkül tudja reprodukálni. A bíróság előtti bizonyítás alkalmával Henry Carr bíró megállapította, hogy az elsőbbség időpontjában egy szakember nem lett volna képes a protein azonosításához szükséges elemzések elvégzésére. Ezzel szemben, azaz az állítással kapcsolatban, hogy a szabadalom nem volt jogosult a második elsőbbségre, Henry Carr bíró megállapította, hogy az elsőbbségi irat tartalmazott egy szakember számára elegendő kinyilvánítást annak ellenére, hogy nem tartalmazta a szabadalomban közölt génszekvencia-listákat. A bíró megállapította, hogy elegendő útmutatás volt olyan kísérletek végrehajtásához, amelyek megadnák a vonatkozó szekvenciákat, és az nem számított, hogy a kísérleti hozamok nem voltak összeegyeztethetők az igényelt szekvenciával.

Az egy orvosi eszközre vonatkozó szabadalom megsemmisítésére vonatkozó *Thoratec v. AIS-ügyben*¹⁹ a Thoratec eredményesen érvelt korábbi nyilvános gyakorlatba vétellel azon az alapon, hogy Hollandiában már rendelkezésre állt tanulmányozásra egy másik ventrikuláris segédeszköz, amelyről egy orvosi publikációban számoltak be. Az AIS azt állította, hogy a holland törvény szerint az eszköznek tanulmányozás céljából történő rendelkezésre bocsátása közvetett titoktartási kötelezettség alatt állt. Arnold bíró megemlítette, hogy az angol törvény szerint a Thoratecen volt annak a bizonyítási terhe, hogy a korábbi használat a terméket a köz számára hozzáférhetővé tette, azonban ennek kielégítése után a bizonyítási teher az AIS-re hárult a titkosság bizonyításával kapcsolatban. Mindkét fél benyújtott holland jogi szakértők által készített bizonyítékot, aminek alapján a bíró megállapította, hogy a holland törvény szerint cáfolható volt az a feltevés, hogy egy harmadik fél számára egyetem vagy más akadémiai intézetek által végzett kutatás titkos. A bíró azonban a bizonyítékok alapján meg volt győződve arról, hogy a feltételezést megcáfolták.

Elsőbbségi jogosultság

Az elsőbbségre való jogosultság próbája eltér az újdonság próbájától. Az újdonságiánnyhoz a korábbi dokumentumnak csupán egyetlen dolgot kell kinyilvánítania, ami hibás az igénypontokban. A korábbi dokumentum elsőbbségére való jogosultsághoz azonban ennek a dokumentumnak az igénypontokat teljes terjedelmükben alá kell támasztania. Néha lehetséges általánosítani egy konkrét kinyilvánítást az elsőbbségi jog elvesztése nélkül. Így például Floyd bíró a *Samsung v. Apple-ügyben*²⁰ annak a véleményének adott hangot, hogy

¹⁹ EWHC 2637 (Pat) [2016].

²⁰ EWHC 467 (Pat) [2013].

egy „tű” kinyilvánítása egy elsőbbségi iratban általánosítható egy igénypontban „rögzítő-eszközként” az elsőbbség elvesztése nélkül, mert egy szakember a kinyilvánításból közvetlenül és egyértelműen le tudná vezetni az általánosítást. A *Nicocigs v. Fontem*-ügyben²¹ ez nem volt lehetséges. A Fontem szabadalmának igénypontjai, amelyek egy aeroszolt képező elektronikus cigarettára vonatkoztak, egy atomizáló alkotórész térbeli elrendezését tartalmazták és egy folyadéktartály-komponenst, míg az elsőbbségi irat kinyilvánítása csupán egyetlen változatot ismertetett. Miután elveszett az elsőbbségi jog, az igénypontokra nézve újdonságrontóvá vált az elsőbbségi irat kinyilvánítása, amit reprodukáltak egy egyidejűleg függő szabadalmi bejelentésben.

Az elsőbbségi jogot igénylő személynek a bejelentőnek vagy a bejelentő jogutódjának kell lennie, bár az *Idenix v. Gilead*-ügyben²² Kitchin bíró egyetértett Arnold bíróval az első fokon, és megállapította, hogy ami tényleges átruházást képez, az a nemzeti jogra tartozik, és ami az angol jogot illeti, az alapjog átruházása valószínűleg elegendő, ahol a jogi cím tényleges átruházásának alakiságai még nincsenek befejezve.

Az *Actavis v. ICOS*-ügyben²³ Birss bíró megállapította, hogy egy egyidejűleg függő szabadalmi bejelentés [amely a törvény 2(3) cikke alapján fontos] elsőbbségének bizonyítási terhe a szabadalom újdonságát megtámadó félre hárul, azonban a szabadalmasra tolódik át, ha elegendő bizonyíték áll rendelkezésre annak a következtetésnek az alátámasztására, hogy jogi elsőbbség létezik. A vonatkozó „Stoner-” szabadalmi bejelentést a Merck & Co. és Ms. Waldstreicher nyújtotta be az Amerikai Egyesült Államokon kívül és Ms. Stoner az Amerikai Egyesült Államokban (ez a különbség az amerikai joggyakorlatból származik, ahol a szabadalmi bejelentést a feltaláló nevében kell benyújtani még akkor is, ha azt később a felhasználóra ruházzák át). Az elsőbbségi irat feltalálóként Ms. Stonert és Ms. Waldstreichert nevezte meg. Nem volt bizonyíték a helyes jogátruházásra. A bíró azonban megállapította, hogy a bíróság ott, ahol a harmadik bejelentő fél egy nagyobb gyógyszervállalat, mint a Merck & Co. egy szakértő szabadalmi osztállyal, amelynek a feladata részben az, hogy biztosítsa az alakiságok betartását, levonhatja azt a szükséges következtetést, hogy az ICOS nem tudta megcáfolni ezt a következtetést (például azzal, hogy felhossa a Merck bizonyítékát vagy Stoner feltalálóiéit), és ezért Birss bíró megállapította, hogy Stoner jogosult volt az elsőbbségére. Birss bíró azonban megjegyezte, hogy a helyzet más lehetett volna, ha Stoner a vita bármelyik feléhez tartozó bejelentő lett volna. Bár Stoner jogosult volt az elsőbbségére, a bíró megállapította, hogy az egyidejűleg függő bejelentés kinyilvánítása ezt nem támasztotta alá, és ezért nem előzte meg az ICOS tadalafil-dózistartományra vonatkozó szabadalmát. A szabadalmat a bíró érvényesnek és bitoroltnak találta.

²¹ EWHC 2161 (Pat) [2016].

²² *Idenix v. Gilead*, EWCA Civ 1089 [2016].

²³ EWHC 1955 (Pat) [2016].

Kézenfekvőség

Ahhoz, hogy egy gyógyszert piacra lehessen vinni, klinikai próbákra van szükség. Az újabb eset jog azt mutatja, hogy az ilyen klinikai próbákkal kapcsolatos publikációk veszélybe sodorhatják egy vonatkozó szabadalom érvényességét. Itt hivatkozunk a *Hospira v. Genentech*-ügyre,²⁴ amelyben a Genentech egyik trastuzumabszabadalmáról megállapították, hogy nélkülözte a feltalálói tevékenységet egy olyan anterioritáshoz viszonyítva, amely ismertette a trastuzumab III. fázisú próbáját paclitaxellel és egyéb anyagokkal kombinálva, azonban nem nyilvánított ki eredményeket ezzel a próbával kapcsolatban. A szabadalmat a kinyilvánításhoz viszonyítva újnak találták, mert az igénypont hatékony terápiát írt elő, és az anterioritás – minthogy nem közölt eredményeket – hallgatott a hatékonyságról. A kinyilvánítás azonban végzetes volt a feltalálói tevékenységgel kapcsolatban. 2016-ban ezt a döntést fenntartotta a fellebbezési bíróság. A kézenfekvőség kérdésével kapcsolatban Floyd bíró elutasította a Genentechnek azt az állítását, amely szerint gyógyászati hatékonyságot kívánó igénypontok kézenfekvőségéhez a siker olyan nagyfokú elvárására van szükség, hogy többé vagy kevésbé magától értetődő, hogy az állítólagos találmánynak hatásosnak kell lennie. A bíróság elutasította, hogy ilyen igénypontok esetére külön törvényt (*lex specialis*) kellene alkotni. Floyd bíró elutasította a Genentechnek azt az érvelését is, hogy Arnold bíró nem helyezte magát egy szakértő helyzetébe, amikor megítélte azt a munkát, amelynek a végrehajtására lett volna szükség a III. fázisú klinikai próba elvégzéséhez, megerősítve, hogy bár a szükséges klinikai próbák jelentős időt és kiadást igényelnek, ez a munka műszakilag nem volt nehezen elvégezhető, és nem haladta meg a szakember képességeit.

Hasonló helyzet állt elő a *Hospira v. Cubist*-ügyben.²⁵ A szabadalmas Cubist sajtóközleményt publikált, amelyben felhívta a figyelmet arra, hogy III. fázisú klinikai próbákat fog végezni dózizstartományok vizsgálatára, amelyek az igénypontok oltalmi köre alá esnek. A sajtóközlemény az első elsőbbség napja után jelent meg, de kérdésessé vált, mert Henry Carr bíró megállapította, hogy a vonatkozó szabadalom nem volt jogosult erre az elsőbbségi időpontra. A klinikai próbák kinyilvánítását újdonságrontónak és a feltalálói tevékenységet is lerontónak ítélték. A trastuzumabügyhöz hasonlóan az újdonság megtámadása sikertelennek bizonyult, mert a publikáció semmit nem mondott a hatékonyságról, és a Cubist által igényelt dózizstartományt hatékony tartományként kellett értelmezni. Ugyanakkor Henry Carr bíró az igényelt dózizstartományt a sajtóközlemény fényében kézenfekvőnek találta, mert a szakember úgy gondolná, hogy a javasolt klinikai próbák a hatékonyság bizonyítása szempontjából a siker józan várakozását teszik lehetővé. Eredménytelennek bizonyult a Cubistnak az az érvelése, hogy a gyógyszer körül bizonytalanság uralkodott, mert fejlesztését korábban az Eli Lilly abbahagyta. Továbbá a III. fázisú próbák folytatása egyértelműen jelezte, hogy a II. fázisú eredmények bátorítók voltak. Úgy tűnik, hogy a gyógyszerállá-

²⁴ *Hospira v. Genentech*, EWCA Civ 1185 [2016].

²⁵ EWHC 1285 (Pat) [2015].

latoknak óvatosan kell eljárniuk a jövőben a klinikai próbákra vonatkozó, elsőbbség előtti publikációkkal.

Gyakran mondják, hogy a nehéz ügyek olyan döntésekhez vezetnek, amelyeket nehéz elfogadni. Ezzel ellentétben áll az a nézet – amiről rendszerint nem beszélnek –, hogy a törvény egyértelmősége olyan tényállásokból fakad, amelyek hasonlóak, de eltérőek. Ennek jó példája a fellebbezési bíróság egy másik döntése a *Hospira v. Genentech*-ügyben²⁶ és az a kérdés, hogy kézenfekvő-e kitartani egy konkrét formula mellett egy szkrínelőprogramban. Itt a bíróságtól azt kérték, hogy hatálytalanítsa Birss bíró azon megállapítását, amely szerint kézenfekvő két trastuzumabszabadalom. A bíró kézenfekvőnek találta, hogy számos komponenst beiktattak a szkrínelőprogramba, és hogy az így kapott képletek magukban foglalták az igényelteteket. Azzal érveltek, hogy ez összeütközésbe került az ESZH „could/would”-próbájával, amely nyilvánvalónak talál mindent, amit egy szakember megtenne (de nem csupán megtehetne). Floyd bíró magyarázata szerint az angol bíróságok nincsenek kötve a „could/would”-próbához, és a szakember néha szembesülhet nyilvánvaló lehetőségek egy sorával; az a tény, hogy kicsi a statisztikai valószínűsége annak, hogy bármelyikkel találkozunk (vagyis hogy nincs „would”), nem teszi ezt a lehetőséget feltalálói jellegűvé. Hasonlóképpen az a tény, hogy előre nem lehet rámutatni azokra a lehetőségekre, amelyek működnének, nem gátolja meg kézenfekvőség megállapítását.

A műszaki hozzájárulás hiánya miatti kézenfekvőség állt az előterében az *Idenix v. Gilead*²⁷ fellebbezési döntésnek. Az *Idenix* szabadalma HCV és egyéb fertőzések – amelyeket a Flaviviridae család vírusai okoztak – kezelésére szolgáló nukleozidanalógok családját igényelte. A szabadalom 1. igénypontja Markush-csoportban határozott meg Flaviviridae ellen hatásos vegyületeket, amelyekkel kapcsolatban kezdettől fogva az volt a probléma, hogy a szóbeli tárgyalás alatt az *Idenix* saját szakértője elismerte, hogy az igénypont, amely hagyományos becslés szerint mintegy 50 milliárd vegyületre vonatkozott, olyan vegyület-osztályokat is felölelt, amelyekről nem volt hihető, hogy hatásosak lennének. Ennek az elismerésnek a fényében az *Idenix* egy feltételes kérelmet nyújtott be igénypontjainak a módosítására, a módosítást olyan igénypontok alcsoportjára összpontosítva, amelyek hatékony vegyületeket igényelnek. Ezt követően a módosított igénypontokat Arnold bíró feltalálói tevékenységet nélkülözőnek találta, és ezt a megállapítást a fellebbezési bíróság is osztotta. Így például nem voltak kísérleti adatok a kérdéses vegyületekkel kapcsolatban, és a leírás nem tartalmazott hihető elméletet annak az állításnak az alátámasztására, hogy a korlátozott oltalmi kör alá eső vegyületek közül valamennyi hatásos.

Egy még tágabb oltalmi körű igénypont volt a tárgya egy másik kézenfekvőségi támadásnak a *Merck v. Shionogi*-ügyben.²⁸ A *Shionogi* szabadalma svájci igénypontot tartalmazott, amely vírusos betegségek kezelésére szolgáló integrázinhibitor vegyületeket használt fel. A

²⁶ EWCA Civ 780 [2016].

²⁷ L. 2. lábj.

²⁸ L. 3. lábj.

főigénypontban a Markush-csoport a szubsztituensek olyan sok változatát igényelte, hogy a védett vegyületek száma 1030 volt. Ezt a számot a Merck szakértője úgy próbálta összefüggésbe helyezni, hogy a következő becslést tette: ha 200 vegyületet vizsgálnának hatékonyságra hetenként, az igényelt vegyületek 0,01%-ának a kipróbálásához a Föld koránál 2x10²¹-szer hosszabb időre lenne szükség. Arnold bíró elutasította a Shionoginak azt az érvét, hogy a műszaki haladás hiánya miatt nem lehet támadást indítani a szabadalom ellen, mert az igénypontok egy funkcionális korlátozást tartalmaztak, vagyis a műszaki hozzájárulás az igénypontba volt beleírva. Utalva az *Idenix v. Gilead*,²⁹ valamint a *Novartis v. Johnson&Johnson-ügyre*³⁰ a bíró megjegyezte, hogy az ilyen igénypontok akkor szolgáltatnak műszaki hozzájárulást, ha a szabadalmas azonosít egy olyan elvet, amely észszerű jóslást (prediction) tesz lehetővé, amely szerint az igénypont oltalmi köre alá eső lényegileg összes vegyület mutatja az igényelt funkcionális jellemzőt. Ebben az esetben ami hiányzott elvi vonalon, az egy meghatározott „farmakofor” – vagyis szerkezetaktivitási viszonyok tanulmányozásával azonosított funkciók csoportok viszonylagos helyét meghatározó – egység volt, amely lehetővé tenné az integrálgátlás megjósolását. Továbbá a leírás nem tartalmazott semmilyen adatot a vegyületek vírus elleni hatékonyságáról, csupán biokémiai próbák eredményeit, amelyek nem érték el a kívánt mértéket. A bíróság azon a véleményen volt, hogy a Shionogi által javasolt módosítások nem befolyásolják az elért következtetéseket.

Az *American Science and Engineering v. Rapiscan Systems-ügyben*³¹ a szabadalmas egy ismerős kérdést tett fel, amikor azzal érvelt, hogy másodlagos mutatói vannak a nem kézenfekvőségnek, nevezetesen: ha kézenfekvő volt, miért nem valósították meg korábban? Az ügy röntgensugár-visszaszóródásra vonatkozó biztonsági képalkotáshoz, és bár az elsőbbségi időpont és a technika állásának publikálása közötti időszak csak 6 év volt, a területen nagyon aktívan dolgoztak. Az alperes azzal érvelt, hogy senki más nem tudta kidolgozni az igényelt találmányt a szabadalmas létező szabadalmi oltalma miatt, és – ennek eredményeként – a szabadalmasra hárult a bizonyítás terhe azzal kapcsolatban, hogy nem ez volt a helyzet. Arnold bíró elutasította ezt a „rendkívüli véleményt”. Megerősítette, hogy ha egy fél kézenfekvőség alapján támad meg egy szabadalmat, és egy tényre kíván támaszkodni, hogy megmagyarázza, azt miért nem valósították meg korábban, a félén nyugszik a bizonyítási teher azzal kapcsolatban, hogy ez a tény létezik. Ez egyformán igaz volt, függetlenül attól, hogy ez a tény az anyagok hozzáférhetősége, egy szabályozó korlátozás, egy kereskedelmi tényező vagy korábbi szabadalmi oltalom létezése volt.

Az *Accord v. Medac-ügyben*³² Birss bíró feltalálói jellegűnek találta a Medac szabadalmát, amelynek tárgya metotrexát alkalmazása volt gyulladásos autoimmun betegségek kezelésé-

²⁹ L. 2. lábj.

³⁰ EWHC 1671 (Pat) [2009].

³¹ EWHC 756 (Pat) [2016].

³² EWHC 24 (Pat) [2016].

re. E megállapításánál Floyd bíró véleményére támaszkodott, amely szerint ilyen támadások esetén alapos vizsgálatra van szükség:

„A probléma a közös általános tudásra vonatkozó érvelésekkel kapcsolatban egyedül az, hogy a figyelembe vett jellemzők kombinálása mindig és szükségszerűen a találmány utólagos bölcsességen (hindsight) alapuló ismeretével történik, és még rosszabb, amikor a szabadalom érvényességét megtámadó személy nem volt képes a technika állásában korábbi kombinációt találni. Vagy a kombinációt nem alkották meg egyáltalán a konkrét technika állásában, vagy pedig az csak további kellemetlen részletekkel együtt jelenik meg. Ha egy találmány nem kézenfekvő a felhozott konkrét technika állásához viszonyítva, a bíróság jogosult kételkedve fogadni egy olyan állítást, amely szerint helyes egy olyan érvelés, hogy a találmány mindazonáltal kézenfekvő egyedül a közös általános tudáshoz viszonyítva.”

Annak a fontosságát, hogy megfelelő perbeli előadást tegyünk, amikor csupán kézenfekvőségre hivatkozunk, egyaránt hangsúlyozta Birss bíró a harmadik *Unwired Planet v. Huawei*-ügyben³³ és Daniel Alexander barrister, aki megbízott bíróként szerepelt 2016-ban a *Meter-Tech v. British Gas*-ügyben.³⁴ Az *Unwired Planet*-ügyben a bíró megfelelő perbeszéd szükségességét említette annak ellenére, hogy a felek megegyeztek abban, hogy az alperes szakértőjének nyilatkozata az ügy ismertetéseként fog szolgálni. Az alperes ügyére jellemző az utólagos bölcsesség, amely elkerülte a kortárs dokumentumokban levő kellemetlen részleteket, és mindezt az utólagos bölcsesség igénybevételével kialakított általánosság szintjén. Daniel Alexander Barrister később kifejtette, hogy egy cél által egy ügyre vonatkozólag tett nyilatkozatnak részletesen ki kell fejtenie, hogy a találmány miért kézenfekvő a technika állásának ismeretében. Emellett a kiindulási pont kifejtésekor ismertetni kell az állítólag kézenfekvő utat a találmányhoz, mégpedig úgy, hogy azt egy szakember elméleti gondolkodás útján ki tudja értékelni. E megjegyzések megtétele után a Barrister nem volt hajlandó értékelni a perbeli felek érvelését.

A jártas címzett

A *Saertex v. Hexcel*-ügyben³⁵ Hacon bíró emlékeztetett a Lord Diplock által a *Catnic*-ügyben³⁶ tett megállapításra, amely szerint a szabadalmas a szabadalmat azoknak küldi, „akik találmánya tárgyában gyakorlati érdeklődéssel rendelkeznek”. Hacon bíró megállapította, hogy ez a „gyakorlati érdek olyan érdekre irányul, amelyet a vélt szakember az igényelt

³³ *Unwired Planet v. Huawei*, EWHC 576 (Pat) [2016].

³⁴ *Meter-Tech v. British Gas*, EWHC 2278 (Pat) [2016].

³⁵ *Saertex France v. Hexcel Reinforcements*, EWHC 966 (Pat) [2016].

³⁶ *Catnic Components v. Hill & Smith*, Reports of Patent, Design and Trademark Cases, 99. évf. 1. sz., 1982. január 1., p. 183–246.

találmány közvetlen megvalósítása iránt mutat – vagy saját maga által, ahol a tények megkívánják, vagy együttműködve egy vagy több másik eltérő szakértelmű szakemberrel”. Úgy tűnik, hogy ezzel a hangsúllyal az igényelt találmány közvetlen megvalósításán túl figyelembe kell venni az igénypont kategóriáját, és egy, a bíró által használt példát tekintve, egy szabadalmazott eljárás szerint előállított termék gyakorlott felhasználója nem vesz szükségszerűen részt a szakemberekből álló teamben.

Elégtelen kinyilvánítás

Bár a valószínűség fogalma az ESZH-nál született a feltalálói tevékenység szövegösszefüggésében, a nem kielégítő kinyilvánítás szövegösszefüggése vált az angol joggyakorlatban a leggyakrabban alkalmazottá. 2016-ban számos jelentős ügy volt ezen a területen.

A fellebbezési bíróság döntése a pregabalinügyben megjegyzi, hogy a „valószínűségpróba” küszöbe nagyon alacsony.³⁷ A perben vitatott szabadalom igénypontja szerint a pregabalin hatékony kezelést nyújtott fájdalom (1. igénypont), konkrétan neuropátiás fájdalom ellen (3. igénypont). Floyd bíró elutasította a Warner-Lambert által az Arnold bíró döntése ellen benyújtott fellebbezést. Arnold bíró döntése szerint egyik igénypont oltalmi köre sem volt hihető főleg azért, mert a neuropátiás fájdalomnak két komponense – egy centrális és egy perifériás – van, és csupán a perifériás neuropátiás fájdalom kezelésében volt hihető a hatékonyság. Az a tény, hogy a valószínűségpróbának alacsony a küszöbértéke, azt jelenti, hogy egy szakember nem igényel külön kitanítást a szabadalmi leírásban ahhoz, hogy biztos jóslást tudjon tenni, vagy hogy ösztönözve legyen észszerű várakozással sikerrel kecsegtető próbák elvégzésére; elegendő, ha egy szabadalmi leírás észszerűen hihető elméletet vagy néhány olyan adatot tartalmaz, amely az olvasót arra bátorítja, hogy kipróbálja a találmányt. Ebben az esetben a leírásban állatkísérleti adatok (patkánymancs formalinos próbája) azt valószínűsítették, hogy a gyógyszer hatékony lehet perifériás neuropátiás fájdalom kezelésére – így ez valószínű volt. Ezt a következtetést megerősítették a kísérletek, amelyek a szakértői csoportot a szabadalmi leírásban levő adatok alapján felbátorították arra, hogy egyszerű próbákat végezzen annak megerősítésére, hogy a pregabalin alkalmas perifériás neuropátiás fájdalom kezelésére. Ezt azonban nem lehetett kiterjeszteni más fájdalomtípusokra olyan elmélet alapján, hogy egységesítő elv működött. Az ESZH joggyakorlata és különösen a Salk Institute for Biological Studies-ügyben³⁸ az egyik műszaki fellebbezési tanács által hozott, T 0609/02 sz. döntés alapján arra lehet következtetni, hogy egy betegséget mint egészet valószínűsíteni lehet kevés adat segítségével, ha ezek az adatok azt mutatják, hogy a gyógyszer közvetlenül hat egy olyan molekuláris mechanizmusra, amely sajátosan szerepet játszik a betegségben. A szabadalmi leírás azonban semmit sem tartalmazott, ami

³⁷ Warner-Lambert v. Actavis [2016] EWCA Civ 1006, 130. bekezdés.

³⁸ Salk Institute for Biological Studies, T 0609/02.

alátámasztotta volna a szabadalmasnak azt az érvelését, hogy az adott ügyben szerepet játszott egy egységesítő jellemző vagy elv.

Nem meglepő, hogy az *Idenix v. Gilead*-perben³⁹ a szabadalom nem nyújtott hihető műszaki hozzájárulást a technika állásához, és ezért a fellebbezési bíróság is elutasította a fellebbezést Arnold bíró azon döntése ellen, hogy az igénypontok nem kellő mértékben nyilvánították ki a találmányt, mert nem volt valószínű, hogy a műszaki hozzájárulás az igénypontok oltalmi körének teljes szélességére kiterjedhet. A döntés fenntartotta Arnold bírónak a nem kellő kinyilvánításra vonatkozó egyéb megállapításait is, ideértve azt a tényt, hogy szakember nem lenne képes előállítani az igényelt vegyületeket vagy megvalósítani a találmányt túlzott megterhelés nélkül. A fellebbező fél azt állította, hogy Arnold bíró elvi hibát követett el, amikor arra a kérdésre összpontosított, hogy a vegyületeket elő lehetett-e állítani „rutinmódszerekkel” ahelyett, hogy azt kérdezte volna: a befektetett erőfeszítés túlzott terhet rótt volna-e a próbálkozóra. Kitchin bíró elutasította ezt az érvelést, megjegyezve, hogy a bíró megközelítése „teljesen megfelelő” volt. A fellebbezési döntés emlékeztetül szolgál, hogy a fellebbezési bíróság vonakodni fog attól, hogy beavatkozzon egy nem kielégítő kinyilvánításra vonatkozó elsőfokú döntésbe, hacsak abban nem követtek el elvi hibát.

Arnold bíró hasonló következtetésre jutott a *Merck v. Shionogi*-ügyben,⁴⁰ megállapítva, hogy a szabadalmi leírás a szakértő csapat olyan határtalan kutatási tervvel mutatta be, amely nagy valószínűséggel csődöt mondana. Mindkét fél bizonyítékot nyújtott be olyan kísérleti munkáról, amelyet az igényelt Markush-csoport oltalmi körébe eső vegyületekkel kapcsolatban végeztek. Arnold bíró következtetése szerint a bizonyíték azt mutatta, hogy a vegyületek egy jelentős része vagy nem mutatott tumorelles hatékonyságot, vagy pedig rendelkezett vírusellenes hatékonysággal, de túlzott toxicitás mellett.

A *Regeneron* szabadalmát⁴¹ olyan transzgenikus egérre, amelyet fel lehetett használni gyógyászati antitest-felismerés platformjaként, Henry Carr bíró nem találta kielégítőnek, mert a szabadalom 1. igénypontja egérgenom olyan nagy inszercióra és delécióra vonatkozott, amelyeket egy szakember túlzott igénybevétel nélkül nem tudott volna megvalósítani.

Az *Unwired Planet*-ügy⁴² harmadik műszaki tárgyalásán Birss bíró egyetértett Arnold bírónak a *Generics v. Yeda*-ügyben⁴³ tett azon megállapításával, amely szerint az a tény, hogy egy igénypontnak „határozatlanok a határai”, még nem teszi elégtelenné vagy kétértelművé. Megjegyezte, hogy a korszerű törvénykezésben csupán két példa volt a valóban kétértelmű igénypontokra a *Kirin-Amgen*-⁴⁴ és a *Sandvik*-ügyben,⁴⁵ és hogy ezek az igénypontok azért bizonyultak érvénytelennek, mert egy szakember nem tudhatta, hogy a helyes

³⁹ L. 2. lábj.

⁴⁰ L. 3. lábj.

⁴¹ *Regeneron v. Kymab*, EWHC 87 (Pat) [2016].

⁴² L. 33. lábj.

⁴³ EWHC 1848 (Pat) [2012].

⁴⁴ L. 5. lábj.

⁴⁵ *Sandvik v. Kennametal*, EWHC 3311 (Pat) [2011].

próbát hajtotta-e végre annak meghatározására, hogy egy termék/eljárás az igénypontok oltalmi köre alá esik-e. A bíró azonban megjegyezte, hogy az elv nem korlátozódott műszaki próbákat magukban foglaló igénypontokra, amit bizonyít a SmithKline Beecham-ügy.⁴⁶ Ha egy alperesről a bíróság azt állapítja meg, hogy bitorol, ez önmagában azt bizonyítja, hogy az igénypont legalább bizonyos szempontokból egyértelmű, ami azt jelenti, hogy a bíróság kétkedéssel fogad egy olyan érvet, amely kétértelműség miatti elégtelen kinyilvánításra vonatkozik. A kérdéses igénypont megfontolása kapcsán fő szempontnak azt tekintették, hogy egy szakember képes lenne-e túlzott erőfeszítés nélkül megvalósítani az igénypont szerint egy feladatot. Ennek a következtetésnek a levonásakor a bíró megkülönböztetett egy olyan igénypontot, amely szükségessé tette egy átalakítás elvégzését ahhoz, hogy értékbeli összehasonlítást lehessen végezni két eltérő rendszer között, egy olyan igényponttól, amely a Kirin-Amgen-ügyben fordult elő, ahol az igénypont oltalmi köre nem függött az összehasonlítás eredményétől.

Arrow-nyilatkozatok

A 2016. év egyik figyelemre méltó fejleménye volt az ún. „Arrow-nyilatkozat” újjáélesztése egy könnyített formaként, amelyet szabadalmasokkal szemben használnak, amikor világszabba teszik a helyzetet. Elnevezve Kitchin bíró közbenső döntéséről az Arrow v. Merck-ügyben,⁴⁷ a rendelkezés alapja egy nyilatkozat, amely szerint bizonyos termékek vagy cselekmények egy szabadalom elsőbbségének az időpontjában ismertek vagy kézenfekvők voltak, ami mentességet biztosít jövőbeli bitorlási keresetek ellen a Gillette-védekezés alkalmazásával.⁴⁸

A 2016. évben ilyen vonatkozásban három lényeges ítélet született. Valamennyi ugyanarra a szabadalmasra és ugyanarra a termékre vonatkozott: az AbbVie-re és annak Humira (adalimumab) nevű antitesttermékére, amely a világ legjobban keresett gyógyszere volt. Az Arrow-nyilatkozatokat kérők biohasonló termékek gyártói voltak, így a Fujifilm Kyowa Kirin Biologics (FKB) és a Samsung Bioepis. Az ügyek arra a kérdésre vonatkoztak, hogy ilyen nyilatkozatokat elvi alapon lehet-e tenni; a kérdés megválaszolatlan maradt, mert az eredeti Arrow-ügyet tárgyalás előtt megállapodással lezárták. Az AbbVie azt állította, hogy a nyilatkozatok nem voltak hozzáférhetőek, és megpróbálta kiütni a biohasonlókra vonatkozó igénypontokat.

Fontos megjegyezni, hogy szokatlanok voltak a háttérkörülmények. A nyilatkozattétel-kéréseket eredetileg megadott európai szabadalmak megsemmisítési keresetével egyidejűleg terjesztették elő. Az eljárások folyamán bizonyos megosztott szabadalmi bejelentéseket, amelyek szintén függő nyilatkozatok tárgyát képezték, engedélyeztek. De az AbbVie az el-

⁴⁶ EWCA Civ 1568 [2004].

⁴⁷ EWHC 1900 (Pat) [2007].

⁴⁸ Gillette Safety Razor Company v. Anglo-American Trading, 30 RPC 465 [1913].

járás folyamata alatt mindegyik esetben egyoldalúan tett lépéseket, amelyek az ESZH-nál vagy az Egyesült Királyság bíróságain a szabadalmak megvonásához vezettek. Azt állították, hogy az AbbVie szándékosan kerülte a bírói döntést a szabadalmak érdemével kapcsolatban, és hogy a nyilatkozatokra azért volt szükség, hogy kereskedelmi biztonságra tegyenek szert ugyanannak a szabadalomcsaládnak a függő bejelentései vonatkozásában, amit más úton nem tudtak volna elérni.

Az első esetben⁴⁹ Henry Carr bíró elutasította az AbbVie kérését, hogy utasítsa el az FKB nyilatkozattételi igényét, kifejtve, hogy „ha a bíróságnak nem volt hatásköre engedélyezni az Arrow nyilatkozatait, akkor lehetetlen lenne azon felek számára, akik meg kívánják tisztítani az utat termékük piacra viteléhez ezt megtenni anélkül, hogy ne kellene éveken keresztül kereskedelmi bizonytalansággal szembenézniük, egymás után sorakoztatva megosztott bejelentéseket, amelyek az ESZH előtt függőben lennének”.

A második ügyben, amely az AbbVie Humira-szabadalmainak egy másik sorozatára vonatkozott, Arnold bíró egyetértett⁵⁰ azzal, hogy az FKB-nek komoly kilátása volt arra, hogy megállapíthassa: az AbbVie ESZH előtti ténykedései „megvédhették szabadalmának némely vagy összes tárgyát a bíróság általi alapos vizsgálattal szemben, vagy legalábbis meghosszabbíthatták a bizonytalanságot arra vonatkozólag, hogy egy ilyen tárgy érvényes szabadalomra talál-e”. A bíró azt is megállapította, hogy a bíróságnak hatásköre van kiadni per elleni döntést, hogy ezáltal megakadályozza bitorlási per indítását a nyilatkozatok által érintett cselekmények vonatkozásában.

A harmadik ügyben⁵¹ Henry Carr bíró elutasította az AbbVie egy további kérelmét az ügy gyorsított vizsgálatára vagy megszüntetésére. Ekkor az AbbVie, amellett, hogy olyan lépéseket tett, amelyek az Egyesült Királyságban megadott szabadalmi jogainak elvesztéséhez vezettek, olyan megállapodást is ajánlott, hogy az Egyesült Királyságban nem kapna olyan szabadalmi oltalmat, amely a dózistartomány használatával bitorolná az FKB termékeit, amelyekre vonatkozóan a nyilatkozatokat kérte. Ezután az AbbVie azzal érvelt, hogy a kért nyilatkozatok nem szolgálnának semmilyen hasznos célt, mert – az AbbVie cselekményeinek eredményeként – az FKB már megtisztította az utat. Henry Carr bíró azonban megállapította, hogy valódi kilátás volt arra, hogy az ügyet érdemben tárgyaló bíró megadja a kért nyilatkozatokat, mert: (i) arra lehet következtetni abból, hogy az AbbVie elutasítja, hogy alávesse magát bírói döntésnek, vagy hogy beleegyezzen a kért nyilatkozatokba, hogy a nyilatkozatok FKB számára hasznos célt szolgálnának, (ii) egy ítélet közvetett értéke egy szerződő államban nagyon értékes lehetne; (iii) a kért nyilatkozatok az FKB Egyesült Királyságba és Európa egyéb részeire irányuló szállító láncát védenék, és ez előnyös lehet harmadik felek számára; (iv) a kért nyilatkozatok nagyobb egyértelműséget szolgáltatnának,

⁴⁹ Fujifilm v. AbbVie, EWHC 425 (Pat) [2016].

⁵⁰ Fujifilm v. AbbVie, EWHC 2204 (Pat) [2016].

⁵¹ Fujifilm v. AbbVie, EWHC 3383 (Civ) [2016].

mint az AbbVie ígéretei; és (v) a kért nyilatkozatok elősegítenék a megállapodást, amennyiben megváltoztatnák a felek tárgyalási helyzetét.

A három döntés következménye, hogy az AbbVie elleni ügy 2017 januárjában szóbeli tárgyalásig jutott.

3. Kártérítés

Következtetések a szabadalmi törvény 69. cikke alapján

Hacon bíró a kártérítés egy érdekes szempontjával foglalkozott azt követően, hogy a fellebbezési bíróság bitorlást állapított meg az AP Racing javára.⁵² Annak ellenére, hogy elismerte: a bitorlás a bejelentés igénypontjainak oltalmi köre alá esett, az Alcon azzal érvelt, hogy az AP Racing nem volt jogosult az összes kártérítés elnyerésére attól az időponttól kezdve, amikor a bejelentést a törvény 69. cikke alapján publikálták. A 69(3) cikk alapján az Alcon csökkentést kért, mert mind az ESZH, mind az Egyesült Királyság Szellemitulajdon-védelmi Hivatalának kutatási jelentésében a legtöbb igénypont ellen korábbi publikációkat neveztek meg, ezért szakemberek észszerűen nem várnák, hogy a szabadalmat azonos oltalmi körű igénypontokkal engedélyezik. A bíró megjegyezte, hogy joggal mondható: a szakemberek megnéznék a kutatási jelentéseket, de mindebből nem következik, hogy a kutatási jelentésekben megjelölt technika állása okot adna olyan észszerű várakozásnak, hogy ezeket az igénypontokat nem fogják engedélyezni. Mindenesetre Hacon bíró feljegyezte, hogy az Alconnak bizonyítási nehézségei voltak érvelésének fenntartásában.

4. Eljárási kérdések

Szakértők

Arnold bíró a Medimmune v. Novartis-ügyben⁵³ iránymutatással szolgált arra nézve, hogy szabadalmi ügyekben hogyan kell szakértői véleményt készíteni. Arnold bíró különösen két szokásos csapdára hívta fel a vigyázatlanok figyelmét, amelyek közül az első az, hogy ügyelni kell a technika állásának kiegyensúlyozott nézetként való bemutatására, vagyis kerülni kell az olyan részek kimazsolázását, amelyek a legjobban támasztják alá a szakértő nézetét. Úgy tűnik, hogy Henry Carr bíró egészen laza volt ilyen szempontból a Hospira v. Cubist-ügyben,⁵⁴ amikor felülvizsgálta a Cubist szakértőjének kritikáját, amely szelektíven idézett egy kézikönyvből, és megjegyezte: „Fontos távlatot tartani az ilyen jellegű kritikánál ... A szakértőknek választaniuk kell, hogy szövegekből mely részeket idézzék, és gyakran

⁵² AP Racing v. Alcon Components, EWHC 116 (Pat) [2016].

⁵³ EWHC 1169, 99-114. bekezdés [2011].

⁵⁴ L. 25. lábj.

az történik, hogy nem vesznek figyelembe fontos részeket. Nem gondolom, hogy a Cubist szakértője megkísérelte félrevezetni a bíróságot.”

Arnold bíró most további irányelvet adott a szakértőkkel, ezúttal a szakértő tanúk kereszt-kérdésekkel való kihallgatásával kapcsolatban szabadalmi ügyekben. A Merck v. Shionogi-ügyben⁵⁵ hozott ítéletében óvatosságot javasol egy szakértő kritizálásakor tanúvallomásából való kihagyások miatt, hacsak nem nyilvánvaló, hogy ennek a hibának a szakértő, nem pedig az utasításokat adó jogi team az oka: „A keresztkérdéseket feltevőknek tartózkodniuk kell a tanú megfeddésétől amiatt, hogy valamit nem említett beszámolójában, hacsak a kérdéseket feltevőknek nincs oka feltételezni, hogy ez a tanú pártatlanságára, szakértelmére vagy az ügy tanú általi sajátos megközelítésére utal, és nem tulajdonítható a számára adott instrukciónak.” Általánosabban Arnold bíró azon a véleményen van, hogy szabadalmi ügyekben túl sok időt töltenek a keresztkérdések feltevésénél személyes támadásokkal, amelyek a tanúkkal szemben nem tisztességesek, nem segítik a bíróság munkáját, és pocsékolják a drága időt.

Folytatva a szakértői tanúvallomás szigorú vizsgálatát, Arnold bíró két eltérő megközelítést vett fontolóra a kézenfekvőség szakértői vizsgálatánál az American Science and Engineering (ASE) v. Rapiscan Systems-ügyben.⁵⁶ Mindkét fél az átgondolt megközelítést alkalmazta, arra kérve szakértőjét: vegye fontolóra a szakértőt és a CGK-t, majd a technika állását és végül a szabadalmat. A különbség annál a pontnál jelentkezett, amikor mindegyik szakértőt arra kérték, hogy kézenfekvő lépéseket vegyen figyelembe. Az ASE szakértője ezt a kérdést a szabadalom olvasása előtt fontolta meg. Ennek eredményeként megfontolásait szükségszerűen a szabadalom ismerete nélkül közölte, azonban bizonyítása nem érintette azt a kérdést, hogy kézenfekvők voltak-e a technika állása és az igényelt találmány közötti különbségek. A bíró azonban ezt kedvezőnek ítélte a Rapiscan megközelítéséhez viszonyítva, akinek a szakértőjétől nem kérték, hogy a kézenfekvőség kérdését a szabadalom elolvasása előtt vegye fontolóra. Továbbá, amikor keresztkérdéseknek vetették alá, ez a szakértő megerősítette, hogy a kézenfekvőség kérdését az igénypontok vonatkozásában értelmezte. Ennek eredményeként a bíró megjegyezte, hogy ez a szakértő nem értette meg annak a fontosságát, hogy megpróbálják elkerülni az utólagos bölcsességet. Úgy tűnik, hogy a kritika elkerülése érdekében a szakértőnek állítania kell, hogy tisztában van az utólagos bölcsesség veszélyeivel, és azokat elkerülte.

Tudományos tanácsadók

Az esetjognak a tudományos tanácsadókra gyakorolt hatását Birss bíró tekintette át az EMGS és a PGS közötti perben⁵⁷ tartott szóbeli tárgyaláson. A PGS azt javasolta, hogy a bíróságot a vonatkozó technológiában járatos tanácsadó segítse. Az EMGS ennek ellentmondott azzal

⁵⁵ EWHC 2989 (Pat), 87–93. bekezdés [2016].

⁵⁶ L. 55. láb. 89. bekezdés.

⁵⁷ Electromagnetic Geoservices v. Petroleum Geo-Services, EWHC 27 (Pat) [2016].

érvelve, hogy az ügy nem volt a szokásosnál bonyolultabb, és hogy lényegében az átláthatóság hiányát a bíróság kérdéseire adott tájékoztatás pótolni tudja. Továbbá, minthogy vita volt az érintett alapvető tudományról, az EMGS azzal érvelt, hogy egy tudományos tanácsadó akaratlanul közölne nézeteket erről a területről anélkül, hogy a felek ennek tudatában lennének. Ezt a problémát elismerte a fellebbezési bíróság a Halliburton-ügyben.⁵⁸ A bíró leszögezte, hogy egy helyesen gondolkodó és értelmes megfigyelő megértené a bíróság és a tudományos tanácsadó vonatkozó szerepeit, és hogy a bíróság feladata, nem pedig a tudományos tanácsadóé, hogy döntsön az ügyben.

Hasonló megközelítést alkalmazva a Nokia v. Interdigital-ügyben⁵⁹ a bíró egy nem hivatalos napján eszmecsérét folytatott egy semleges tudományos tanácsadóval, és ezt követően a tanácsadó nem játszott további szerepet az ügyben. Annak ellenére, hogy a felek a szóbeli tárgyalás után megállapodtak, Birss bíró ítéletet hozott az eszmecsere hasznosságáról. Megjegyezte, hogy a felek távollétében őszinte kérdéseket tehetett fel, és sokat tanult. Ez lehetővé tette, hogy a szóbeli tárgyalás élénkebben menjen végbe, időt és költséget takarítva meg. Miután a bíróság előre megállapodott a tanácsadó utasításaiban, majd az írott anyagot hozzáférhetővé tette a felek számára, a tanácsadóval folytatott eszmecsere után a felek az ügyben megfelelő mértékű jártasságra tettek szert.

Tárgyalási időpontok

Henry Carr bíró 2015. december 7-én „Gyakorlati megállapítások a szabadalmi bíróságon tartott tárgyalásokról” címmel írta le azokat a fontos változtatásokat, amelyeket a szabadalmi ügyek kezelésében célszerűnek tart. E cikk kiadásával a bíró azt a célt kívánta elérni, hogy a szabadalmi ügyek – ahol ez lehetséges, és természetesen feltételezve a felek együttműködését – a per megindításától számított 12 hónapon belül eljussanak a szóbeli tárgyalásig. A szerző kifejtette, hogy az új gyakorlattal az angol bíróságokat versenyképesebbé kívánja tenni az európai bíróságokkal általában és különösen a német bíróságokkal szemben. Henry Carr bíró a Celltrion v. Biogen-ügyben⁶⁰ a gyakorlati útmutatás alapján 12 hónapon belül elrendelte egy sokszoros szabadalommegsemmisítési ügyben a szóbeli tárgyalást.

Ugyanezt a gyakorlati útmutatást használta Hacon bíró a Fujifilm v. AbbVie-ügyben⁶¹ annak eldöntéséhez, hogy nem lenne-e helyes elhalasztani egy tárgyalás listára vételét és a kérelem törlését. Bár igaz volt, hogy a 12 hónapos cél nem kényszer, a bíró úgy döntött, hogy az ügyet nem kell félretenni a bírói kihívás és a törlési kereset miatt.

A Napp v. Dr Reddy's-ügy figyelemre méltó példája annak a gyorsaságnak, amelyet el lehet érni megfelelő ügykezeléssel és a felek együttműködésével. A perbeli kérdések bo-

⁵⁸ Halliburton v. Smith International, EWCA Civ 1599 [2006].

⁵⁹ EWHC 3007 (Pat) [2007].

⁶⁰ EWHC 188 (Pat) [2016].

⁶¹ A Lawtel adatbázisban 2016. 6. 28-án publikálva.

nyolultsága ellenére a kereset benyújtásától a fellebbezés ügyében hozott végső döntésig hat hónapnál rövidebb idő telt el.⁶² Mind Arnold bíró az első fokon, mind Floyd bíró a fellebbezési fokon úgy látta, hogy ez rekordteljesítmény, méltányolva a felek jogi teamjeinek erőfeszítését.

Módosítás

A módosítással kapcsolatban érdekes kérdés merült fel a Warner-Lambert v. Actavis-ügyben⁶³ benyújtott fellebbezés kapcsán, nevezetesen az, hogy vajon eljárással való visszaélés volt-e a Warner-Lambert részéről, hogy a szóbeli tárgyalás után kérte az egyik igénypont módosítását olyan korlátozással, amely világossá tette annak az igénynek a jelentését, amelyet a szóbeli tárgyaláson terjesztett elő (és amelyet elutasítottak). A fellebbezési bíróság fenntartotta Arnold bíró döntését, amely szerint a módosítási javaslat elfogadása ajánlással való visszaélés lenne. Bár Floyd bíró bevallotta, hogy egy ponton vonzónak találta a Warner-Lambert érvelését, mégpedig ott, hogy nem lenne visszaélés, mert elvileg nem terjesztenének új anyagot a bíróság elé, és az ügy a szóbeli tárgyaláson eltérő irányt vehetett volna, ha a Warner-Lambert a szóbeli tárgyalás elején jelezte volna, hogy a módosítást feltételes alapon kéri – mindez különösen megváltoztatta volna az Actavis érvelésének a gyújtópontját. A bíróság nézete szerint azonban a tényeken nem változtatott volna, ha a Warner-Lambert a módosítást korábban terjesztette volna elő. Ha a módosítást a szóbeli tárgyalás után elfogadták volna, gyakorlatilag azzal lett volna egyenlő, hogy a Warner-Lambert egy rókáról két bőrt húzott volna le.

Ideiglenes intézkedések

A Warner-Lambert v. Actavis-ügyben⁶⁴ a fellebbezési bíróság által hozott döntés egyik következménye, hogy bár a Warner-Lambert benyújtott egy fellebbezést a legfelsőbb bíróságnál, az nem fogja meggátolni a generikus gyártókat a pregabalin forgalmazásában olyan indikációkra, amelyeket csupán olyan igénypontok védenek, amelyeket a fellebbezési bíróság érvénytelennek tartott. A Warner-Lambert különösen nem kérne ideiglenes intézkedést a 3. igénypont alapján, amely sajátosan neuropátiás fájdalomra irányul, és amelyet érvénytelennek tartottak azon az alapon, hogy nem volt hihető, hogy a pregabalin hatékony kezelést biztosít mind centrális, mind perifériás neuropátiás fájdalomra. Ezt megértette a Sandoz, ami tárgya volt egy ideiglenes intézkedésnek 2015 végén teljes indikációjú terméke vonatko-

⁶² A fellebbezési bíróság tájékoztatta a feleket, hogy a fellebbezést a 2016. augusztus 2-i szóbeli tárgyaláson ex tempore el fogja utasítani. A fellebbezést 2016. február 19-én nyújtották be; a teljes mértékben indokolt ítéletet 2016. november 1-jén publikálták.

⁶³ L. 11. lábj.

⁶⁴ L. 11. lábj.

zásában, amelyet röviddel azt követően hozott forgalomba, hogy a Warner-Lambert szabadalmát első fokon érvénytelennek nyilvánították. Bár Arnold bíró elutasította a Sandoznak azt a beadványát, hogy a fellebbezési bíróság érvényességre vonatkozó döntése lényeges változást okozott azokban a körülményekben, amelyek indokoltá tették az ideiglenes intézkedésre vonatkozó döntést, Arnold bíró elfogadta, hogy fontos volt a Warner-Lambert jogosítványa az érvénytelennek tartott igénypontok érvényesítése vonatkozásában.

A Sandoz érvelése ellenére, hogy aránytalan lenne az ideiglenes intézkedést hatályban tartani, minthogy a vonatkozó igénypontok a piacnak csak egy kis részét érintik, Arnold bíró, elismerve, hogy ezt nem találta könnyen eldönthető kérdésnek, fenntartotta a Sandoz elleni intézkedést. Miután megvizsgálta az *American Cyanamid v. Ethicon-ügy*⁶⁵ kérdéseit, meggyőződött, hogy a Warner-Lambert kára, ha a Sandoz termékét piacra engednék, nagyobb lenne, mint az eltiltás alatt álló Sandoz vesztesége. A Sandoz ugyanis teljes indikációjú címkét használt, és bizonyos gyógyszerláncok sokkal kedvezőbbnek tartják a „full label” termékeket, mert csak egy terméket kell raktáron tartaniuk és kiadniuk. A bíró azon a véleményen volt, hogy egy „full label” Sandoz-termék belépése azt jelentené, hogy azt gyorsan követnék más, „full label” generikumok, és nemsokára „mindenki számára szabad full label” piac jönne létre (ahol jelenleg csupán a Warner-Lambert „full label” terméke található). A bíró arról a tényről is tudomást szerzett, hogy a kockázatos piacon jelen voltak olyan indikációk, amelyek a „full label”-en kívül álltak, de a szabadalom igénypontjainak oltalmi köre alá estek, és hogy ezek a felhasználások a piac majdnem 14%-át foglalták le. A Sandoz nem tudta meggyőzni a bírót azzal az ajánlatával, hogy lépéseket tesz annak megakadályozására, hogy „full label” termékét receptre felírassák.

2016-ig a *Novartis v. Hospira-ügy*⁶⁶ egyedül állt olyan ügy példaként, ahol egy sikertelen szabadalmasnak függő fellebbezés mellett sikerült ideiglenes intézkedést biztosítania. Ebben az ügyben a Novartis zoledronsavra vonatkozó szabadalmát első fokon megvonták, azonban a Novartis ennek ellenére el tudta érni ideiglenes intézkedés elrendelését, amit akkor szüntettek meg, amikor a fellebbezési bíróság fenntartotta a megvonási döntést.

A 2016. év egy további példáját hozta az ilyen típusú intézkedésnek. A *Napp v. Dr Reddy's-ügyben*⁶⁷ Napp érdemben elvesztette a bitorlási pert, amely buprenorfin transzdermális tapasz tárgyú szabadalmára vonatkozott. Arnold bíró elutasította a Napp quia timet keresetét a Dr Reddy's és a Sandoz ellen, azonban engedélyezte, hogy a Napp fellebbezést nyújtson be a bitorlási keresetet az igénypontoszerkezet miatt elutasító döntés ellen. A Napp ideiglenes intézkedést kért. Arnold bíró helyt adott a kérelemnek azon az alapon, hogy rövid volt az általa engedélyezett eltiltás rögzített időtartama (ezt arra alapozta, hogy a fellebbezés korlátozott jellegű, mert úgy becsülte, hogy a fellebbezési bíróság néhány hónap alatt el tudja dönteni az ügyet). Döntésében a bírót az is befolyásolta, hogy az igazság mérlege a Nappnak

⁶⁵ *American Cyanamid v. Ethicon*, UKHL 1 [1975].

⁶⁶ EWCA 583 [2013].

⁶⁷ L. 7. lábj.

kedvezett. Számos generikum várt kibocsátásra, és elkerülhetetlennek tűnt, hogy ha a Dr Reddy's vagy a Sandoz elkezd az árusítást, árháború és jelentős árcsökkenés következzen be. Bár a döntés azt kockáztatta, hogy helyrehozhatatlan kárt okoz a Dr Reddy's-nek és a Sandoznak, egy engedélyezett generikus termék forgalomba hozatala a közbenső időben a Napp által azt jelentette, hogy a generikumok első forgalmazója által szerzett előny már kiegyenlítőddött. Érdekes módon a bíró érdeklődést mutatott azzal kapcsolatban, hogy a fellebbezési bíróság a Novartis v. Hospira-ügyben ideiglenes intézkedést elrendelő döntése nem vette figyelembe a National Commercial Bank of Jamaica v. Olin-ügyet,⁶⁸ amelyben Lord Hoffmann bíró nyilvánvalóvá tette, hogy a tervezett fellebbezés érdemére vonatkozó érvek erőssége olyan tényező, amelyet a bíróságok figyelembe vehetnek. Itt az volt Lord Hoffmann véleménye, hogy a Napp ügye gyenge volt ugyan, de kötelességének érezte, hogy kövesse a fellebbezési bíróság döntését a Novartis v. Hospira-ügyben. Ez azt bizonyítja, hogy a bíróság rendes körülmények között kialakít egy álláspontot az érdemek erősségével kapcsolatban, feltéve, hogy a küszöbérték alapján már nyilvánvaló volt, hogy a fellebbezésnek valódi – nem csak képzelt – kilátása van a sikerre.

Engedély fellebbezésre

Mostanáig a bíróságok különleges esetként kezelték szabadalmi perekben a fellebbezés engedélyezésére irányuló kérelmeket: a bonyolult műszaki tárgy miatt könnyebben engedélyezték a fellebbezést, mint egyéb esetekben.⁶⁹ A fellebbezési bíróság azonban azt gondolta, hogy ez a megközelítés már nem helyes, és hogy a fellebbezés engedélyezésének megfontolásakor a szabadalmi ügyeket többé nem kell az egyéb ügyektől eltérően kezelni. A Teva v. Boehringer Ingelheim-ügyben⁷⁰ Floyd bíró megállapította: „Ügy gondolom, elérkezett az idő, hogy kimondjuk: a háttér műszaki bonyolultsága nem olyan tényező, amelyet a tárgyaló bírónak figyelembe kell venniük, könnyebben adva fellebbezési engedélyt. Ebből kifolyólag nem indokolt fellebbezés engedélyezésekor vagy elutasításakor a szabadalmi ügyeket bármilyen egyéb ügytől eltérően kezelni.”

A fentebb ismertetett ügyek egyértelműen bizonyítják, hogy az angol bírók igen lelkiismeretesek, kitűnően felkészültek, és rendkívül jóindulatúak ügyfeleikkel szemben. Mindezt megerősítik a szerző ügyvivői gyakorlata folyamán korábban több alkalommal szerzett személyes tapasztalatai is.

⁶⁸ National Commercial Bank of Jamaica v. Olin, (UKPC) 16 [2006].

⁶⁹ Pozzoli v. BOMA, EWCA Civ 588 [2007].

⁷⁰ L. 1. lábj.

Dr. Baticz Csaba – Péteri Attila***

A SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉGÉNEK FŐBB JELLEMZŐI 2017 MÁSODIK FELÉBEN

MAGYARORSZÁG KÉPVISELETE A SZELLEMI TULAJDON VILÁGSZERVEZETE (WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION, WIPO) KERETÉBEN FOLYÓ NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSBEN

A korábbi évekhez hasonlóan a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH) 2017 második felében is ellátta Magyarország képviselőtét a WIPO rendezvényein, valamint bizottságainak és munkacsoportjainak ülésein.

Júliusban került megrendezésre a Szabadalmi Jogi Állandó Bizottság 26. ülése, illetve a Program- és Költségvetési Bizottság 26. ülése. Szeptemberben tartották a Jogérvényesítési Tanácsadó Bizottság 12. ülését, illetve a Program- és Költségvetési Bizottság 27. ülését. Októberben zajlott a WIPO-tagállamok közgyűléseinek 57. ülőorozata, illetve ebben a hónapban tartották az Új Növényfajták Oltalmára Létrehozott Nemzetközi Unió (UPOV) őszi üléseit. Novemberben került sor a Védjegyek, Ipari Minták és Földrajzi Árujelzők Jogi Oltalmával Foglalkozó Állandó Bizottság 38. ülésére, a hágai rendszerről szóló szemináriumra, a szabadalmak nemzetközi osztályozásának felülvizsgálatára létrehozott munkacsoport 38. ülésére, a Szerzői és Szomszédos Jogi Állandó Bizottság 35. ülésére, valamint a Locarnói Unió Szakértői Bizottságának 13. ülésére. Decemberben tartották a Szabadalmi Jogi Állandó Bizottság 27. ülését.

*A Szabadalmi Jogi Állandó Bizottság (Standing Committee on the Law of Patents, SCP)
26. ülése, Genf, július 3–6.*

Az ülésen a Jogi és Nemzetközi Főosztály jogi ügyintézője képviselte a hivatalt.

Általános nyilatkozatok

A fejlődő országok felszólalásainak középpontjában a szellemi tulajdon-jogok jogosultjainak érdekei és a közérdek közötti egyensúly jelentősége állt. Nézetük szerint a szellemi tulajdon-védelem segítheti és gátolhatja is a gazdasági fejlődést, a jelenleg érvényesülő szabályok nagy része azonban káros a fejlődő országokra nézve, ezért olyan munkaterv elfogadását sürgették, amely tekintettel van a fejlődők problémáira.

* Főosztályvezető, Jogi és Nemzetközi Főosztály, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.

** Nemzetközi ügyintéző, Nemzetközi Együttműködési Osztály, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.

Jelentés a nemzetközi szabadalmi rendszerről

A titkárság beszámolt arról, hogy kiegészítették a nemzeti jogok összefoglalóját az Argentína, Fehéroroszország, Németország, Írország, Kirgizisztán, Litvánia, Szaúd-Arábia és Törökország által szolgáltatott információkkal. Több tagállam felszólalásában ismertette a szabadalmi rendszerében, illetve a vonatkozó jogi szabályozásban bekövetkezett változásokat.

Kivételek és korlátozások

A szabadalmi oltalom alóli kivételek és korlátozások témájának napirenden tartása mellett szólt fel Argentína, Brazília, Chile, Ecuador, a GRULAC Csoport, Indonézia, Irán, Kína, Szenegál, Tunézia, valamint a megfigyelők közül a Knowledge Ecology International (KEI). Valamennyi felszólaló támogatta Brazília arra vonatkozó korábbi javaslatait, hogy a bizottság folytassa a különböző kivételek alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatcserét, valamint hogy adjon megbízást a titkárságnak egy útmutató (*non-exhaustive manual*) elkészítésére, amely kézikönyv jelleggel segítené a kivételeknek a nemzeti jogokban történő szabályozását.

A szabadalmak minősége, a felszólalási rendszer

A titkárság bemutatta az SCP 24. ülésén született döntésnek megfelelően köröztetett kérdőívre érkezett tagállami válaszokat összefoglaló és rendszerező dokumentumokat. Összesen 57 tagállam és két regionális hivatal töltötte ki a kérdőívet. A felszólaló tagállamok egyetértettek abban, hogy a jó minőségű – azaz a jogszabályi feltételeknek maradéktalanul megfelelő – szabadalmak megadása minden szabadalmi rendszer elsődleges célja kell, hogy legyen, mert ez garantálja egyrészt a jogbiztonságot, másrészt azt, hogy csak a technika állását valóban meghaladó innovációkat lehessen kivonni a közkincs köréből. Ezt meghaladóan azonban a bizottság további munkáját illetően nem alakult ki egyetértés.

Szabadalmak és egészség

A titkárság bemutatta a *szabadalmi flexibilitások teljes kihasználásának akadályairól és ennek a megfizethető gyógyszerellátásra gyakorolt hatásairól* szóló tanulmányt. A dokumentum legfontosabb megállapítása, hogy nem állnak rendelkezésre olyan megbízható empirikus kutatási eredmények, amelyekből megállapítható lenne, hogy a szabadalmi flexibilitások kihasználása hatással van-e a gyógyszerellátásra. A tanulmány elkészítésénél ezért először azt próbálták meghatározni, hogy a gyógyszerek mekkora hányada áll szabadalmi oltalom alatt a fejlődő és legkevésbé fejlett országokban. A tanulmány végkövetkeztetése, hogy nincs elég adat a szabadalmi rendszer gyógyszerellátásra gyakorolt hatásainak megbízható feltérképezéséhez, ezért további tagállami információszolgáltatásra, esetleg *sharing sessionre* lenne szükség.

Az ügyfelek és az ügyvivők közötti kommunikáció bizalmassága

Indonézia, az Afrikai Csoport és Irán a fejlődő régiók korábbi álláspontjával egyezően hangsúlyozta, hogy jelenleg semmilyen nemzetközi szerződés nem rendezi ezt a kérdést, az a PUE alapján is nemzeti hatáskörbe tartozik. Mivel úgy vélik, hogy a témakör az SCP mandátumán kívül esik, nem támogatják, hogy napirenden maradjon. Ismét elhangzott, hogy a titoktartásra vonatkozó szabályok bármilyen kiterjesztése sérti a szabadalmi rendszer egyik alapját jelentő feltárási követelményt.

Technológiatranszfer

A technológiatranszfer témájának napirenden tartása mellett szólalt fel az Afrikai Csoport, Brazília, a GRULAC Csoport, Indonézia és Irán. Elmondták, hogy a műszaki tudás hatékony terjesztése a szabadalmi rendszer megfelelő működésének az alapfeltétele, és a fejlődő országok számára is nagy gazdasági jelentősége van. Emlékeztettek, hogy a TRIPS-megállapodás 66. cikk (2) bekezdése kötelezettségként írja elő a fejlett államok számára, hogy a fejlődőket technológiatranszferrel segítsék.

A Program- és Költségvetési Bizottság (Program and Budget Committee, PBC), 26. ülése, Genf, július 10–14.

Az ülésen a Jogi és Nemzetközi Főosztály vezetője és jogi ügyintézője vett részt az SZTNH képviselőtében.

A WIPO főigazgatója beszámolt az elmúlt időszak fejleményeiről, a WIPO pénzügyi helyzetéről és kiemelte többek között a következőket:

1. a 2018–19-es időszak az ötödik egymást követő kétéves periódus lesz a díjak emelkedése nélkül, tehát az elmúlt 9 évben nem volt díjemelés, ami példátlan rekord a nemzetközi intézmények között;
2. a 2016–17-es időszakhoz képest a szervezet bevétele 10,4%-kal nő;
3. továbbra is különös hangsúlyt fektetnek a „WIPO Knowledge Network” fejlesztésére, amelyben a több mint 80 WIPO-tagállamra vonatkozó szellemi tulajdon-védelemmel kapcsolatos információk találhatók, és amelyből az adatokat globális adatbázisok segítségével ún. TISC-ekbe (*Technology and Innovation Support Center*) rendezik, hogy még könnyebben felhasználhatóak legyenek;
4. reményét fejezte ki, hogy az új külső irodákkal kapcsolatos napirendi pontról is érdemi döntésre jutnak a tagállamok;
5. a globális innovációs indexszel (*Global Innovation Index*) kapcsolatban kiemelte, hogy további fejlesztéseket terveznek, mert a titkárság munkáját a statisztikák és a gazdasági elemzések terén a tagállamok és a nagyközönség is nagyra értékelték, hiszen segítséget nyújt a döntéshozóknak az egyre összetettebb „IP-landscape” világszerte történő megértésében.

Az ülés fő témája a 2018–19-es kétéves időszakra előkészített program- és költségvetési tervezet első olvasatban történő megtárgyalása volt a kilenc stratégiai cél mentén. A tagállamok az alábbi pontokra fektettek különös hangsúlyt:

1. új WIPO külső irodák megnyitása a 2016–17-es és a 2018–19-es kétéves költségvetési időszakokban; az egyes tagállamok prezentációban ismertették a pályázatukat, köztük a CEBS csoportból Románia is;
2. az Egyesült Államok többször felhozta a költségek uniók közötti megoszlásának kérdését, s bár a PCT-n kívül egyik unió sem fedezi arányosan a költségeket, különösen a Lisszaboni Unió pénzügyi helyzetét, költségvetési hiányát kifogásolta;
3. Brazília az ülés során több programpontra kapcsolatban felhozta az egyetemekre vonatkozó PCT-díj tervezett csökkentésének a kérdését.

Emellett a PBC megtárgyalta és döntési jogköre szerint nyugtázta, illetve a WIPO-közgyűlések számára jóváhagyásra terjesztette elő az alábbi kérdésekben előkészített javaslatokat, egyes kérdésekben pedig további tárgyalásokat irányzott elő:

1. a tagállamok még mindig nem fejezték be a WIPO szervezete irányítási reformjának részeként az 1999-ben és 2003-ban elfogadott alapszerződés-módosítások ratifikációs folyamatát, a módosítások egyike sem lépett hatályba, így szakadék van a WIPO működése és alkotmányos szabályai között. A főigazgató kérésére a titkárság készített egy notifikációsokmány-mintát, amely lehetővé teszi a WIPO-tagállamok számára, hogy egyetlen dokumentummal jelezzék ratifikációs szándékukat;
2. a programok előrehaladási jelentése (2016);
3. a 2016. év végi pénzügyi helyzetelemzés – előzetes eredmények, a WIPO 2016. évi bevételeinek alakulása az egyes oltalmi formák szerint;
4. a befektetési politikára vonatkozó módosítási javaslat;
5. a pénzügyi szabályzat módosítása, benne a közbeszerzési keretrendszer;
6. a szolgálati időt követő egészségbiztosítási rendszer (After-Service Health Insurance, ASHI).

A Jogérvényesítési Tanácsadó Bizottság (Advisory Committee on Enforcement, ACE) 12. ülése, Genf, szeptember 4–6.

Az ülésen az Iparjogvédelmi Osztály vezetője képviselte az SZTNH-t.

A tárgyalt napirendi pontok elsősorban a jogérvényesítés nemzeti és regionális szintű összehangolásának intézményes és szervezeti kereteinek áttekintését, a hatékony vitarendezési modelleket, az online jogsértések elleni fellépési lehetőségeket, a tudatosságnövelést és a stratégiai kampányokkal kapcsolatos tapasztalatokat, valamint a nemzetközi magánjog kérdéseit érintették.

A tagállami előadások a jogérvényesítésben érintett szereplők közötti intézményes koordináció, a tudatosságnövelés és a nemzetközi és kétoldalú együttműködések jelentőségére hívták fel a figyelmet. A tapasztalatok szerint elősegíti a hatékony vitarendezést a speciális bíróságok felállítása és a mediációs rendszer intézményesítése. Az online jogérvényesítés terén a fekete és fehér listák együttes használatának vannak igazán pozitív tapasztalatai, illetve csak az érintettek összefogásával érhetőek el sikerek a jogsértések elleni fellépésben (jogosultak, aukciós oldalak, internetszolgáltatók). Szintén eredményesen működnek az önkéntesen vállalt kötelezettségek (voluntary collaboration practices), de a kapacitásépítés is fontos szereppel bír.

A WIPO ismertette véglegesítés előtt álló, a szellemi tulajdon-jogi jogérvényesítéssel kapcsolatos nemzetközi magánjogi útmutatóját (*Resource Tool on the Intersection Between IP and Private International Law*), továbbá tájékoztatást kaptak a résztvevők a hágai konferenciának a szellemi tulajdon-jogok érvényesítésével kapcsolatos nemzetközi magánjogi vetületeit érintő munkájáról. A tagállamok a jogsértések csökkentésének egyik leghatékonyabb eszközeként a tudatosságnövelés és képzés szerepét hangsúlyozták, elsősorban a fiatalokra fókuszálva, valamint a „train the trainers” megközelítés alkalmazásával.

A Program és Költségvetési Bizottság (Program and Budget Committee, PBC), 27. ülése, Genf, szeptember 10–13.

Az ülésen a Jogi és Nemzetközi Főosztály vezetője és jogi ügyintézője vett részt.

Az ülés fő témája a 2018–19-es kétéves időszakra előkészített program- és költségvetés-tervezet második olvasatban történő megtárgyalása volt a kilenc stratégiai cél mentén. A tagállamok az alábbi két témára fektettek különös hangsúlyt.

1. A 2018–19-es kétéves időszak program- és költségvetés-tervezete, valamint a beruházási terv (*Capital Master Plan*) vitája kapcsán az USA többször felhozta a költségek uniók közötti megoszlásának kérdését. Bár a PCT-n kívül egyik unió sem fedezi arányosan a költségeket, különösen a Lisszaboni Unió pénzügyi helyzetét, költségvetési hiányát kifogásolták. A nyitott kérdéseket a PBC a WIPO-közgyűlések elé terjesztette további vitára.
2. Új WIPO külső irodák (external offices) megnyitása a 2016–17-es és a 2018–19-es kétéves időszakban. Döntés nem született, a PBC a WIPO-közgyűlések elé utalta a kérdést további megtárgyalásra.

Emellett a PBC megtárgyalta és döntési jogköre szerint nyugtázta, illetve a WIPO-közgyűlések számára jóváhagyásra terjesztette elő az alábbi kérdéskörökben előkészített javaslatokat:

- I. ellenőrzés és felügyelet;
- II. a programok előrehaladása és pénzügyi áttekintés;
- III. tervezés és költségvetés;

- IV. nagy projektek és adminisztratív ügyek;
- V. a pénzügyi szabályzat módosítása;
- VI. a 26. PBC-ülés és a 2016. évi WIPO-közgyűlések döntéseiből fakadó ügyek (külső irodák kérdése).

A WIPO-tagállamok 57. közgyűléssorozata (56th series of the Assemblies of the Member States of WIPO), Genf, október 2–11.

A közgyűléssorozaton az elnök, a jogi főigazgató, a Jogi és Nemzetközi Főosztály vezetője és jogi ügyintézője képviselte az SZTNH-t.

A WIPO általános közgyűlése megválasztotta következő elnökét Vietnam genfi nagykövete, Duang Chi Dung személyében, aki a közgyűléssorozatot követően lép hivatalba, és a 2019. évi közgyűléssorozat végéig tölti be a tisztséget. Magyar szakdiplomáciai siker, hogy dr. Baticz Csabát a Lisszaboni Unió közgyűlése alelnökévé választották. Magyarország 2019 októberéig a Program- és Költségvetési Bizottság, valamint a Koordinációs Bizottság tagja lesz.

A WIPO tagállamainak száma 191-re emelkedett, a két új csatlakozó állam a Marshall-szigetek és a Kelet-timori Demokratikus Köztársaság. A közgyűléssorozat alatt Indonézia 100. tagállamként csatlakozott a nemzetközi védjegyrendszerhez, míg Nigéria négy szerzői jogi nemzetközi megállapodásnak lett részes állama.

A tagállamok közgyűlései jóváhagyták a megfigyelői státusz iránti kérelmeket, köztük a Visegrádi Szabadalmi Intézet (VSZI) kérelmét.

A tagállamok elfogadták a WIPO 2018–2019. évi költségvetését – és ezen belül az egyes programokat –, amely a bevételek 10,9%-os növekedésével számol az előző időszakhoz képest, így az tervezetten összesen 830 millió CHF. Mindezt elsősorban a WIPO globális szolgáltatásai iránti igény további növekedésének előrejelzése támasztja alá, anélkül egyébként, hogy a szolgáltatások díjai növekednének. A tervezett többlet – IPSAS-kiigazítás mellett – 65 millió CHF, amelynek alapvető felhasználási célja a pénzügyi tartalék növelése lesz egy még inkább biztonságot nyújtó szintre. A kiadások tervezett összege 726 millió CHF (2,7%-os növekedés).

A tagállamok jóváhagyták a WIPO 2018–2027-re vonatkozó beruházási tervét (Capital Master Plan), amelynek keretében a következő bienniumban 25,5 millió CHF fordítható a célzott területek fejlesztésére: váratlan és sürgős javításokra történő kiadások megelőzése, környezetvédelmi, biztonsági és egészségügyi kockázatok csökkentése irányába mutató, valamint információ- és kommunikációs technológiai fejlesztések.

A költségvetés elfogadásával szoros összefüggést mutatott a közgyűléssorozat alatt a Lisszaboni Unió költségvetési hiányának kezelése. Az USA a 2015. évi döntéshez hasonlóan rá kívánta erőltetni az unióra, hogy hozzon intézkedéseket a következő bienniumra tervezett hiány (1,364 millió CHF) csökkentése érdekében, az esetlegesen fennmaradó hiány összegét

pedig a hozzájárulásokból finanszírozott uniók (CF Unions) által nyújtott kölcsön fedezze (A/57/10). Nyitó pozíciójukban a költségvetés elfogadását három feltételhez kötötték: 1. a Lisszaboni Unió tagjai vállaljanak kötelezettséget a hiány csökkentésére, 2. módosítani kell az uniók közvetett kiadásokhoz való hozzájárulásának arányát meghatározó ún. allokációs módszert, 3. a következő bienniumban csak olyan diplomáciai értekezletet finanszírozhat a WIPO, amelyen a teljes tagság szavazati joggal vehet részt. A tagállamok ezzel szemben a WIPO költségvetésének egységességét és a *capacity to pay* elvét hangsúlyozva kérték az USA javaslatának elvetését. A javaslat kapcsán hosszas informális egyeztetések folytak, amelyek eredményeként kiegyensúlyozott döntés született. Ez nem emeli ki a Lisszaboni Uniót, hanem általában a deficittel küzdő uniókat kéri fel a hiány csökkentésére (ilyen a Hágai Unió is, jóval nagyobb hiánnyal, mint a Lisszaboni), és amennyiben az intézkedések nem bizonyulnak elegendőnek, a szervezet saját tőkéjéből, elsősorban a CF-uniók tartalékaiból, másodsorban pedig a többi, díjakból finanszírozott unió tartalékaiból lehet forrásokat átcsoportosítani a részükre.

A tagállamok döntöttek arról, hogy a 2018–2019-es bienniumban négy külső WIPO-iroda megnyitásáról születhet döntés, köztük a Kolumbiába tervezett irodáról. Az utolsó pillanatban megszületett döntés lehetővé teszi, hogy az ebben a bienniumban rendelkezésre álló egy hely – két afrikai iroda (Algéria és Nigéria) megnyitásáról tavaly született döntés – ne vesszen el, és a dél-amerikai régió is biztosítva érezze magát. A CEBS csoportból kandidáló Románia pályázatának sikere továbbra is kérdéses, főleg úgy, hogy a kolumbiai irodát nem számítva a maradék három helyre további erős pályázók, így pl. Dél-Korea vagy India, vannak. Mellettük szólhat azonban az, hogy a közép-európai és a balti régióban nincs WIPO-iroda. A WIPO Koordinációs Bizottsága jóváhagyta a WIPO Algériával és Nigériával a külső irodák kapcsán megkötött tervezett megállapodásait.

A tagállamok elfogadták az IGC következő két évre szóló új mandátumát és munkatervét, amely szerint: *the IGC will continue to expedite its work with the objective of reaching an agreement on an international legal instrument(s), without prejudging the nature of outcome(s), relating to intellectual property which will ensure the balanced and effective protection of genetic resources, traditional knowledge and traditional cultural expressions.* Az EU-nak eredetileg három red line-ja volt: 1. a diplomáciai értekezlet összehívása tárgyában nem tartalmazhat pontos rendelkezést a szöveg, 2. az ülésnapok száma nem haladhatja meg a harmincat, 3. nem lehet ülésközi munka.

A tagállamok nyugtázták a független tanácsadó és ellenőrző szerv, az Independent Advisory Oversight Committee (IAOC), a külső könyvvizsgáló (external auditor), valamint a belső ellenőrzési részleg (Internal Oversight Division) jelentéseit.

A 2018. január 1-től kezdődő 6 éves időszakra kijelölésre került az új külső könyvvizsgáló: Amyas Morse, the Comptroller and Auditor General of the United Kingdom.

A tagállamok elfogadták a szerzői jogi állandó bizottság, az SCCR jelentését, és felkérték a bizottságot a munka folytatására a műsorsugárzó szervezetek védelme, a könyvtárak és

archívumok, az oktatási és kutatási intézmények, valamint a fogyatékos személyek (kivéve a látássérültek) tekintetében érvényesíteni hivatott kivételek és korlátozások, továbbá a művészeket illető követőjog és a digitális környezet szerzői jogait érintő kihívások elemzése témájában.

A tagállamok nyugtázták a Védjegyjogi Állandó Bizottság (SCT), valamint a Szabadalmi Jogi Állandó Bizottság (SCP) munkájáról szóló jelentést is.

A formatervezésiminta-oltalmi bejelentések alaki szabályainak nemzetközi harmonizációját célzó megállapodás (Design Law Treaty, DLT) kapcsán a diplomáciai értekezlet összehívásáról ismét nem született döntés figyelemmel arra, hogy az Afrikai Csoport és az EU nem tudott megállapodni a hagyományos tudást (TK) és folklórt (TCE) érintő feltárási követelmény – mint alaki követelmény – szövegbe illesztéséről. Az EU és a GRULAC Csoport meglehetősen rugalmas volt, az Afrikai Csoport azonban ragaszkodott ahhoz, hogy a DLT vagy a végrehajtási szabályzat törzsszövegében legyen az említett rendelkezés, ezért megállapodás nem jött létre, a 2018. évi WIPO-közyűlés dönthet a diplomáciai értekezlet összehívásáról, amelyre – pozitív döntés esetén – 2019 első félévének végén kerülhet sor.

A PCT Unió közgyűlése elfogadta a PCT végrehajtási szabályzatának módosítására irányuló javaslatokat, nemzetközi kutatási és elővizsgálati szervvé jelölte ki a Fülöp-szigetek Szellemi Tulajdoni Hivatalát, a jelenlegi PCT-hatóságok kijelölését – köztük a VSZI-ét – pedig 2027. december 31-ig meghosszabbította.

A Lisszaboni Unió közgyűlése a munkacsoport javaslatának megfelelően elfogadta a Lisszaboni Megállapodás és a genfi szöveg közös végrehajtási szabályzatát, amely – a díjak megállapításával együtt – a genfi szöveg hatálybalépésének napján lép majd hatályba. A lisszaboni munkacsoport mandátuma, elsősorban az unió pénzügyi fenntarthatóságát érintő döntések előkészítésének céljából, meghosszabbításra került.

A *B+ csoport és a B+ csoport szabadalmi anyagi jogi harmonizációval foglalkozó alcsoportja* 2017. október 3-án Genfben, a WIPO-közyűlések margóján tartotta soros üléseit. A megbeszélések eredményei az alábbiakban foglalhatók össze.

1. A *client-attorney privilege* (CAP) határon átnyúló aspektusai kapcsán a Svájc által vezetett „core group” tovább folytatja munkáját annak érdekében, hogy egy „multilateral instrument” jöhessen létre (valószínűleg non-binding „best practice”-ként, de a pontos formáról még nincs megállapodás). Az „IP advisor” fogalmára nézve már van egy többség által elfogadott javaslat, a következő lépés a „professional advice” meghatározása lesz. 2018 októberében számolnak be legközelebb a munkák eredményéről.
2. A *szabadalmi anyagi jogi harmonizációval foglalkozó alcsoport* szóban is bemutatta az Industry Trilateral (IT3) képviselőinek a 2017 kora nyarán elkészített írásos anyagukra készített *Response Paper*-t (high level reakció az IT3 felvetéseire, kiemelve, hogy hol van szükség további reflexióra, és mire érdemes hangsúlyt fektetni, az IT3 pedig beszámolt a 2017 júniusában az EPO-ban tartott user symposium óta bekövetkezett fejleményekről és a tervezett következő lépésekről:

Az IT3-n belüli egyeztetések intenzíven folynak, és komoly előrehaladásról tudtak beszámolni. A „prior art” meghatározása kapcsán már megállapodásra is jutottak (de az „enablement” kérdésköre nem tartozik ide), még apróbb szövegezési pontosítások vannak hátra; a conflicting applications kapcsán érvényesítendő „distance” kritérium (ti. milyen messze kell lennie a későbbi bejelentésnek a secret prior arttól az oltalomképességhez) kapcsán pedig már kialakulóban van a konszenzus. 2018-ra sok face-to-face találkozót terveznek annak érdekében, hogy felgyorsíthassák a folyamatot (január 31. Tokió, március 1. Tokió, júniusi IP5 industry meeting, októberi B+ plenáris, és még ezeken kívül is dedikált workshopok formájában). Arra kéri a B+ sub-groupot, hogy adjanak nekik egy kis időt a márciusi találkozásuk után, és a tervezett közös találkozót ne februárban tartsák Tokióban, hanem inkább áprilisban.

Örömkre szolgálna, ha a sub-group részletesebb kommentárral is szolgálna a javaslatokra, és nyitottak arra is, hogy kisebb csoportokban közös workshopok megszervezésére kerüljön sor.

A szélesebb körű konzultáció érdekében ők maguk is komoly „outreach” erőfeszítéseket tesznek, hogy minél több ország szakmabeli szakértői értesüljenek a gondolkodási folyamatról.

Tartalmi szempontból lényegesnek tartják, hogy az egyes jogintézmények közötti kapcsolatokra kellő hangsúlyt fektessünk, és hogy törekedjünk egy egyszerű és áttekinthető rendszer létrehozására. A grace periodra hivatkozó szabadalmi bejelentők bejelentéseire nézve előírni javasolt *előrehozott közzététel* kapcsán arra kéri a sub-groupot, hogy vizsgálják felül kritikus élő meglátásaikat, mert ez egy igen hasznos garancia lehetne a jogbiztonság és a köz tájékoztatása szolgálatában. Ugyanígy lényeges, hogy az *administrative fees* hatékony szankció jellege is felismerhető legyen. A *Defence for Intervening Users* (DIU) és a PUE 4B. cikkének konfliktusos kapcsolatával összefüggésben két megoldást tudnak elképzelni: vagy kötelezni kell a bejelentőt egy „waiver of enforcement” aláírására (ha hivatkozni akar a grace periodra), vagy pedig 6 hónapos grace periodot kell előírni, aminek kapcsán a probléma nem jelentkezik. A grace perioddal kapcsolatos, késői bejelentéstől eltántorító tényezők rendszerét tehát a többletdíjak, az előhasználati jog, a DIU és az előrehozott közzététel jelentenék.

Patricia Kelly, a B+ csoport elnöke végül úgy foglalta össze az eredményeket, hogy a sub-group 2018 áprilisában találkozik újra az IT3 képviselőivel, de ezt megelőzően és ezt követően is intenzív kapcsolatban maradnak annak érdekében, hogy a 2018 októberében tartandó B+ plenárisra már kialakulhasson egy olyan („industry led”) harmonizációs csomag, amely egy szélesebb körű hivatalos konzultáció alapját képezheti majd.

Az Új Növényfajta-oltalmára Létrehozott Nemzetközi Unió bizottságainak és Tanácsának őszi ülései, Genf, október 23–27.

Az üléseken a Szabadalmi Főosztály vezetője és helyettes vezetője vett részt az SZTNH részéről.

Az Adminisztratív és Jogi Bizottság (Administrative and Legal Committee, CAJ) 74. ülése
Az ülés megnyitóját követően a bizottságot tájékoztatták a személyi változásokról. A küldöttek megvitatták az UPOV-egyezményhez kapcsolódó információs anyagokat az Orosz Föderáció delegációjának korábbi, írásban beterjesztett észrevételei alapján. A vita során az Európai Unió, Argentína, Japán és az USA képviselői szólaltak fel, és hangot adtak annak az aggályuknak, hogy az orosz javaslatok szigorúbb kritériumokat vezetnének be az információs anyagokba, mint amelyeket az UPOV-egyezmény, illetve az egyes nemzeti jogszabályok előírnak. A vita hatékony kezelése érdekében az elnök kétoldali eszmecsere-t javasolt Oroszország és a többi tagállam között az ülések szüneteiben.

A CAJ megtárgyalta a fajtaelnevezésekre vonatkozó dokumentumot, ennek során tudomásul vette a PLUTO adatbázisban végrehajtott fejlesztéseket, amelyek a hatékonyabb keresést szolgálják.

A CAJ megvitatta az elektronikus bejelentési rendszerrel (EAF) kapcsolatos dokumentumot, és elfogadta az ezzel kapcsolatos további fejlesztési stratégiát. A CAJ az EAF-fel kapcsolatos anyagi kérdések megvitatását az Egyeztető Bizottság (Coordination Committee, CC) hatáskörébe utalta.

A CAJ elfogadta az UPOV információs adatbázisaiban (PLUTO, GENIE) történt fejleményekről szóló beszámolót, illetve a szoftverek tagállamok közötti lehetséges cseréjéről szóló előkészítő anyagokat.

A „Nemzetközi Együttműködési Rendszer” munkacsoporti ülése

A munkacsoport azért jött létre 2016 októberében, hogy feltárja a lehetséges együttműködési formákat annak érdekében, hogy a növényfajta-oltalmi bejelentők számára egyszerűbbé és átláthatóbbá váljék az oltalomszerzés. Az ülésen az UPOV hivatala tartott előadást a DUS vizsgálatokkal kapcsolatos együttműködés lehetőségeiről. Az előadás alapját egy korábban a tagállamoknak kiküldött kérdőívre beérkezett válaszok összesítése képezte, és ennek alapján értékelték a jelenlegi helyzetet.

A Közösségi Növényfajta-hivatal (Community Plant Variety Office, CPVO) elnöke ismertette a CPVO minőségbiztosítási rendszerét, illetve annak a növényfajta-újdonságához kapcsolódó, és a DUS-vizsgálatokkal összefüggő aspektusait.

Az Egyeztető Bizottság (Coordination Committee, CC) 94. ülése

A CC tanulmányozta a 2018–2019-re vonatkozó költségvetési tervezetet, és ezzel kapcsolatban meghallgatta az UPOV főtitkárhelyettesének beszámolóját. A CC a tanácsnak elfogadásra javasolta a tervezetet, és kérte, hogy hagyja jóvá a költségvetési kiadások javasolt maximumát, illetve az UPOV hivatalának összlétszámát. A CC a tanácsnak elfogadásra ajánlotta a 2016-os évi költségvetési beszámolót, megvitatta és elfogadta a külsőaudit-jelentést és a WIPO Független Tanácsadó és Felügyelőbizottságának (IAOC) jelentéseit.

Az UPOV Tanácsának (Council) 51. ülése

A 2018–2019-es időszakra vonatkozóan a tanács egyetértett a költségvetési tervvel, és jóváhagyta a költségvetési kiadások javasolt maximumát, illetve az UPOV hivatalának összlétszámát. A tanács szintén elfogadta a 2016. évre vonatkozó költségvetési beszámolót, illetve meghallgatta a főtitkár beszámolóját az UPOV 2016. évre, valamint 2017 első 9 hónapjának tevékenységére vonatkozóan. Áttekintette a tagállamok adatszolgáltatásairól szóló dokumentumot, megállapította, hogy 2016-ban összesen 9,6%-kal növekedett a fajtaoltalmi bejelentések száma 2015-höz viszonyítva, a megadott oltalmak száma pedig 1,1%-os enyhe növekedést mutat. Összességében a 2016. december 31-én fennálló oltalmak száma 4,6%-kal volt magasabb, mint 2015 ugyanezen időpontjában. A tanács végül áttekintette a DUS-vizsgálatokkal kapcsolatos dokumentumot.

A Védjegyek, Ipari Minták és Földrajzi Árujelzők Jogi Oltalmával Foglalkozó Állandó Bizottság (Standing Committee on the Law of Trademarks, Industrial Designs and Geographical Indications, SCT) 38. ülése, Genf, október 30. – november 3.

Az SZTNH részéről a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály jogi ügyintézője, illetve a Jogi és Nemzetközi Főosztály jogi ügyintézője vett részt.

Az előző ülés jegyzőkönyvének elfogadását követően a regionális csoportok általános nyilatkozataikban egyöntetűen a konstruktív hozzáállásukról biztosították a plénomot, és a formatervezésiminta-oltalmi eljárások alakításait harmonizáló új egyezmény (DLT) kérdésében a diplomáciai értekezlet összehívására irányuló törekvésüknek adtak hangot. Mindezek mellett az Afrikai Csoport képviselőjében nyilatkozó Uganda utalt arra is, hogy – bár támogatják a diplomáciai konferencia összehívására vonatkozó törekvést – továbbra sem érzik kiegyensúlyozottnak a DLT szövegét. Valamennyien üdvözlötték a mobil eszközökön használt ikonok, felhasználói felületek és betűkészletek formatervezésiminta-oltalmának (GUI) tárgyában megtartásra kerülő félnapos informális tájékoztatót, ugyanis a tapasztalatcsere nagymértékben hozzájárulhat az oltalmi feltételek vizsgálatához ezen a területen.

A közép-európai és balti államokat tömörítő CEBS csoport támogatását fejezte ki a GUI témájában folytatott munka és a földrajzi árujelzőkre vonatkozó napirendi pont munkatervének elfogadása kapcsán. A földrajzi árujelzők vonatkozásában késznek mutatkoztak párbe-

szédet folytatni az SCT elé tárt dokumentumok alapján, és támogatták egy kiegyensúlyozott munkaprogram elfogadását, de hangsúlyozták, hogy a munka semmiképp nem terjedhet ki a Lisszaboni Megállapodás genfi szövegének felülvizsgálatára vagy értelmezésére.

Az EU támogatta a hatékony védelem biztosítását az országnevek számára, de álláspontja szerint erre megfelelő jogi eszközök már rendelkezésre állnak. Jelezte, hogy az országnevek témájában informális ülés szervezését kezdeményeznék az SCT soron következő ülésére.

Az érdemi napirendi pontok közül elsőként az országnevek fokozott védelme került megvitatásra. A titkárság ismertette a védjegyeljárásokkal összefüggésben készített, több alkalommal kiegészített tanulmányt, valamint a 37. ülésen már ismertetett, tagállami hozzászólásokat összegző összefoglalót.

Az ülés első napján az oriGIN (Organisation for an International Geographical Indications Network) egy kapcsolódó esemény keretében bemutatta a földrajzi árujelzőket tartalmazó, online, térítés ellenében elérhető árujelző-nyilvántartását.

A GUI témakörben félnapos információs ülés került megtartásra. A rendezvényen kilenc, kiemelkedő szakmai múlttal rendelkező előadó ismertette gyakorlati tapasztalatait.

Az EU koordinációs ülésén a tagállamok értékelték és elfogadták az Európai Unió közös nyilatkozatának konszolidált szövegét. A szöveggel kapcsolatos egyeztetések során a magyar delegáció jelezte, hogy fenntartással él az 5. bekezdésből a „country names and geographical terms” törlésével kapcsolatosan, azonban az egységes EU-álláspont kialakítása érdekében hajlandó elfogadni a többség által támogatott szövegtervezetet.

A DLT tervezete kapcsán az SCT elnöke ismételten rámutatott arra, hogy olyan kérdések körül zajlik az eszmecsere, amelyeket szakértői szinten láthatóan nem tudnak lezárni a tagállamok, ezért azokról az állandó bizottságban érdemi vitát nem lehet folytatni. Kifejtette továbbá, hogy a DLT a következő ülésen is napirenden marad, azonban a WIPO-közyűlés döntési jogát tiszteletben kell tartania a bizottságnak.

A földrajzi árujelzők nemzeti és regionális rendszereinek működése, valamint a földrajzi árujelzők és az országnevek védelme az internetes doménnevek körében kérdésben megegyezés született a munka folytatásának irányairól, és elfogadásra került az SCT 40. üléséig tartó munkaterv.

*A Szabadalmi Jogi Állandó Bizottság (Standing Committee on the Law of Patents, SCP)
27. ülése, Genf, december 11–15.*

Az ülésen a Jogi és Nemzetközi Főosztály jogi ügyintézője képviselte a hivatalt.

A bizottság napirendjén szereplő öt téma a tagállamok jelentősen különböző prioritásait tükröző egyensúly eredményeként került kialakításra, ezért a témák köre változatlan marad, és a következő ülésen folytatódik a megvitatásuk. Nemzetközi jogharmonizációt eredményező megoldások mellett egyelőre nem alakult ki konszenzus, így a bizottság munkája továbbra is csak tényfeltárássra korlátozódik.

Az SCP a következők szerint határozta meg jövőbeli munkaprogramját.

- A WIPO Titkársága a következő ülésre elkészíti a szabadalmi oltalom alóli *kivételeket és korlátozásokat* összegyűjtő referenciadokumentum újabb változatát. A dokumentumban egyelőre csak a forgalombahozatali engedélyezési célú kivétel tagállami szabályai szerepelnek majd.
- A *szabadalmak minősége* témában a titkárság egy további tanulmányt készít a feltalálói tevékenység megítéléséről, a következő ülésen pedig tagállami tapasztalatcserére kerül sor a felszólalási és megvonási rendszerekről, valamint a szabadalmi hatóságok közötti nemzetközi munkamegosztási tapasztalatokról.
- A szabadalmi rendszer és a *közegészségügy* kapcsolata a napirenden szereplő kérdések közül a leginkább vitás. Az SCP folytatja a gyógyszerek és oltóanyagok szabadalmi adatait tartalmazó, nyilvánosan hozzáférhető adatbázisok tárgyában megkezdett információcserét. A titkárság frissíti a gyógyszerek nemzetközi szabadnevei (*International Nonproprietary Names*) szabadalmi bejelentésekben történő feltárásának megvalósíthatóságát vizsgáló tanulmányt. A tagállamok megosztják tapasztalataikat a szabadalmi elbírálók gyógyszerészeti felkészültségének fejlesztéséről.
- A tagállamok folytatják a szabadalmi *képviselők és az ügyfelek közötti kommunikáció bizalmasságának* biztosításáról megkezdett tapasztalatcserét.
- A tagállamok folytatják a nemzeti szabadalmi jogok hatékony *technológiatranszfer*t elősegítő rendelkezéseiről szóló információcserét.

AZ EURÓPAI SZABADALMI EGYEZMÉNYBŐL (ESZE) FAKADÓ TAGÁLLAMI JOGOK GYAKORLÁSA ÉS KÖTELEZETTSÉGEK TELJESÍTÉSE

Az Európai Szabadalmi Szervezetben (ESZSZ) az SZTNH 2017 második felében is ellátta a magyar kormányzati képviseletet. Munkatársaink részt vettek az ESZSZ Igazgatótanácsa, illetve Albizottsága és a Költségvetési és Pénzügyi Bizottság ülésein, valamint különböző továbbképzéseken.

Az ESZSZ Igazgatótanácsa Albizottságának 22. ülése (Select Committee of the Administrative Council, SC), München, október 9.

Az ülésen a jogi főigazgató és a Jogi és Nemzetközi Főosztály jogi ügyintézője képviselte az SZTNH-t.

Az albizottság elnöke elmondta, az ülés időzítésének indoka, hogy 2018 folyamán várhatóan hatályba lép az ESZB-megállapodás, ezért szükséges az előkészítő munkálatok befejezése.

Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) jogi és nemzetközi ügyekért felelős elnökhelyetese bemutatta az egységes hatályú szabadalmi rendszerrel összefüggő feladatok végrehaj-

tásának tervezett bevételeiről és kiadásairól készített kimutatást. Az SC jóváhagyta a költségvetés tervezetét.

A SC jóváhagyta a pénzügyi szabályzat javasolt módosítását, amely biztosítja, hogy az egységes hatályú szabadalmi rendszer működtetése során felmerülő költségeket az ESZH által alkalmazott általános költségszámítási módszer alapján határozzák meg. A SC általi elfogadást követően a módosítási javaslat a Költségvetési és Pénzügyi Bizottság októberi ülésének napirendjére kerül, az igazgatótanács által történő elfogadást követően pedig, a tervek szerint, 2018. január 1-én lép hatályba.

Az ESZH bemutatta az egységes hatály bejegyzése iránti kérelmek benyújtására létrehozott elektronikus alkalmazásokat. Az új modulok a hagyományos európai szabadalmakkal kapcsolatos ügyek elektronikus intézésére jelenleg is használt rendszerekhez illeszkednek, hogy az ügyfeleknek ne okozzon gondot az újdonságok használata. Több mint 70 új űrlapot készítettek.

Tagállami felvetés kapcsán az ESZH elnökhelyettese elmondta, hogy a tagállami hivatalok értesítése a kérelem elutasításáról be van építve a rendszerbe, a díjvisszatérítés minden formájának lehetővé tételén pedig még dolgoznak.

Az ESZSZ Igazgatótanácsának (Administrative Council, AC) 153. ülése, München, október 10–11.

Az ülésen az elnök, a jogi főigazgató, a Szabadalmi Főosztály vezetője, valamint a Jogi és Nemzetközi Főosztály jogi ügyintézője képviselte az SZTNH-t.

Az ESZH elnöke ismertette féléves tevékenységi jelentésének legfontosabb adatait. Elmondta, hogy szeptember végéig 5%-kal több bejelentést nyújtottak be a hivatalhoz az előző év azonos időszakához képest, közben pedig 6-7%-kal nőtt a kibocsátás. A vizsgálati munka hátraléka is elkezdett csökkenni, jól haladnak a párizsi kritériumok teljesítésével, 2017-ben pedig várhatóan 4-5%-kal több megadásra kerül sor, mint 2016-ban. Folyamatban van továbbá az igazgatótanács által 2017 júniusában elfogadott hárompilléres szolgálati szabályzati reform végrehajtása. Végül jelezte, hogy 2017. december 1-én hatályba lép a Tunéziával megkötött együttműködési megállapodás.

Az igazgatótanács az ESZH következő elnökévé választotta António Campinost, aki 2018. július 1-től kezdődően tölti be a tisztséget.

A következő napirendi pontok keretében a fellebbezési tanácsok elnöke beszámolt a tanácsok tevékenységéről, illetve döntések születtek tisztségek betöltéséről. Dr. Németh Gábort, az SZTNH Tájékoztatási és Innovációtámogatási Főosztályának vezetőjét az igazgatótanács egyhangú döntéssel 3 évre újraválasztotta az Európai Szabadalmi Akadémia Felügyelőbizottságának tagjává.

Az igazgatótanács albizottságának (SC) elnöke beszámolt az előző ülésről. Az SC jóváhagyta az egységes hatályú szabadalmi rendszerrel összefüggő feladatok végrehajtásának költségvetési tervezetét, valamint a pénzügyi szabályzat módosítását annak érdekében, hogy az egységes hatályú szabadalmi rendszer működtetése során felmerülő költségeket az ESZH által alkalmazott általános költségszámítási módszer alapján határozzák meg. Végül bemutatta az egységes hatály bejegyzése iránti kérelmek benyújtására létrehozott elektronikus alkalmazásokat.

Az ESZH jogi és nemzetközi ügyekért felelős elnökhelyettese ismertette az ESZH kiváltásairól és mentességeiről szóló jegyzőkönyvet kiegészítő megállapodások létrehozására tett javaslatot. Az elektronikus adatközpontok fizikai biztonságát növeli az adattárolás kiszervezése, a jegyzőkönyv szerinti jogi védelem azonban jelenleg csak a papíralapú iratok sérthetlenségét biztosítja. Annak érdekében, hogy a jegyzőkönyv az elektronikus adattárakra is alkalmazható legyen, megállapodást kell kötni az adatközpontokat üzemeltető cégek székhelye szerinti tagállamokkal. Az adatközpontok kiszervezése 2018 elején kezdődne. Mivel személyes adatok és közzé nem tett szabadalmi bejelentések adatai is érintettek, feltétlenül szükséges a kiegészítő megállapodások létrehozása a megfelelő jogi védelem érdekében. Az igazgatótanács egyhangú döntéssel elfogadta a javaslatot.

Az igazgatótanács egyhangú döntéssel jóváhagyta az ESZH és a WIPO Nemzetközi Irodája között az ESZH nemzetközi kutatási és nemzetközi elővizsgálati szervként történő működéséről szóló megállapodás megújítását. A megállapodás 2018. január 1-jén lép hatályba.

Az ESZH elnöke bemutatta az igazgatótanács júniusi döntését követően készített hivatali minőségi jelentést, és beszámolt a minőség fenntartása és fejlesztése érdekében tett intézkedésekről. Elmondta, hogy az IP5 hivatalok közül az ESZH az első, amelyik ilyet készít, és a teljes szabadalmi engedélyezési eljárásra ISO minőségirányítási tanúsítással rendelkezik.

Az ESZSZ Költségvetési és Pénzügyi Bizottságának (Budget and Finance Committee, BFC) 117. ülése, München, október 24.

Az ülésen az SZTNH részéről a gazdasági főigazgató és a Jogi és Nemzetközi Főosztály jogi ügyintézője vett részt.

Az ESZH működését érintő kérdések megtárgyalása után az ESZH és az egyes tagállamok közötti együttműködési megállapodásokban szereplő kutatási díjak kerültek napirendre. A javaslatok alapján először kerül sor díjcsökkentésre az ESZH történetében. A javaslat a kutatási díjak csökkentését a következő hároméves időszakra (2018–2020) nézve irányozza elő. A csökkentést az ESZH reformintézkedései teszik lehetővé, amelyeknek eredményeként jelentősen csökkent a kutatás önköltsége.

Megvitatásra került az ESZE végrehajtási rendeletének módosítására vonatkozó javaslat, amelynek értelmében az 51. szabály (1) bekezdése módosul a harmadik évről vonatkozó megújítási díj legfeljebb hat hónappal az esedékesség napja előtti megfizetésének engedé-

lyezésével. A javaslat lehetővé teszi valamennyi bejelentőnek az előzetes fizetést az európai szakaszba léptetés fázisában. A felhasználói érdekcsoportok kifejezetten kérték mindezt az ESZH-től, így a javaslat osztatlan sikert aratott. A BFC a javaslatot egyhangúlag támogatta.

A működést, illetve a munkavállalókat érintő kérdések megvitatását követően a pénzügyi szabályzat időszaki felülvizsgálatáról szóló napirendi pont következett. A szabályzat éves felülvizsgálata során a javaslat az egységes hatályú európai szabadalom bevezetésének előkészítését és a közbeszerzési eljárásoknak a köz- és a magánszektorban bevált gyakorlatokkal való kiegészítését célozza. A változtatások hatálybalépésének tervezett időpontja 2018. január 1. A BFC a javaslatot egyhangúlag támogatta.

A költségvetés végrehajtásának időszaki felülvizsgálatáról szóló dokumentum táblázatos formában naprakész előrejelzést nyújt a 2017. pénzügyi évre vonatkozó pénzügyi eredményekről az elfogadott költségvetés, másrészt az IFRS szerint. A költségvetés működési eredményének várható nagyságrendje 431 millió euró, tehát mintegy 77%-kal az előirányzottak feletti a teljesítés (243 millió euró). Ez annak az eredménye, hogy az eljárásdíj-bevételek növekedtek. A működési szektor teljes bevétele várhatóan kissé meghaladja a tavalyi eredményt, az idei költségvetés elérte a 2085 millió eurót, így a harmadik egymást követő alkalommal sikerül befejezni az évet a 2 milliárd eurós küszöb felett. A költségvetési egyenleg működési kiadásai várhatóan eléri az 1671 millió eurót, és így jelentősen a költségvetés alatt maradnak (165 millió euró alatti összeg). A BFC nyugtázta a javaslatot.

A BFC megtárgyalta a díjszabályzat módosítására irányuló javaslatot. 2017 júniusában az igazgatótanács egyhangúlag kedvező véleményt adott az inflációs alapú kétéves díjkiigazítás 2008-as befagyasztására az infláció referenciaindexének alacsony változása miatt. Ez lehetővé teszi az ESZH díjainak felülvizsgálatát a PCT-kérelmezők támogatása érdekében, díjszabási ösztönzők bevezetésére a karakterkódolt formátumban (XML) benyújtott bejelentések vonzerejének növelése, valamint a fellebbezések jobb költségmegtakarítása érdekében. Az ESZH mind a nemzetközi kutatási, mind az előzetes vizsgálati díjak 100 euróval történő csökkentésére tett javaslatot (1875 euróról 1775 euróra, illetve 1930 euróról 1830 euróra). A változtatások hatálybalépésének tervezett időpontja 2018. április 1. A BFC a javaslatot 32 igen (köztük Magyarország) és 5 tartózkodás mellett támogatta.

Végül a 2018. évi költségvetési tervet vitatta meg a BFC.

Az Európai Szabadalmi Akadémia (European Patent Academy, EPA) által szervezett szemináriumok és továbbképzések

Az EPA szervezésében 2017 második felében a következő külföldi szemináriumok és továbbképzések valósultak meg:

- „EPOQUE Net-kutatások”, Hága, szeptember 11–15.;
- „A klímaváltozást enyhítő technológiák”, Athén, szeptember 21–22.;

- „Elbírálói gyakorlat – nanotechnológia/3D nyomtatás/alkalmazási igénypontok”, Stockholm, október 10–12.;
- „Hatékony párbeszéd a szabadalmi elbírálók és a szabadalmi ügyvivők/bejelentők között”, Helsinki, október 17–19.;
- „Betekintés: felszólalások”, Hága, november 7–9;
- „Kiterjesztett szellemi tulajdon-diagnózis támogatása”, Luxemburg, november 14–16.;
- „Fellebbezési tanácsok és fontos döntések”, München, november 22–23.

Egyéb ESZSZ-vonatkozású rendezvények

Az ESZSZ a következő témájú rendezvényeket szervezte meg 2017 második félévében:

- a tagállami együttműködésről megrendezett éves találkozó, Bergen, július 3–4;
- az Európai Szabadalmi Hálózat és a WIPO közös rendezvénye az ügyviteli rendszerekről, San Marino, szeptember 19.;
- a kiegészítő oltalmi tanúsítványokról rendezett szakértői találkozó, Riga, szeptember 25–26.;
- az Európai Szabadalmi Akadémia Felügyelőbizottságának 18. ülése, München, szeptember 26.;
- Szabadalmi információs konferencia, Szófia, november 7–9.;
- az ESZH és a Közösségi Növényfajta-hivatal közös rendezvénye a növényfajtákhoz kapcsolódó innováció támogatásáról, Brüsszel, november 29.

AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA SZELLEMI TULAJDONÉRT FELELŐS MUNKACSOPORTJAINAK MUNKÁJÁBAN, ILLETVE EGYÉB UNIÓS RENDEZVÉNYEKEN VALÓ RÉSZVÉTEL

Az SZTNH munkatársai továbbra is rendszeresen részt vettek a Brüsszelben, illetve az egyéb helyszíneken tartott munkacsoporti és szakértői üléseken, konferenciákon. Téma szerinti és időrendi csoportosításban az ülések a következők voltak:

- a közös jogkezelőkről szóló EU-irányelv szakértői csoportjának ülése, Brüsszel, július 5.;
- az EU Tanácsa szellemi tulajdonnal foglalkozó tanácsai munkacsoportjainak ülései: Brüsszel, július 10–12., szeptember 11–12., szeptember 20., szeptember 21., október 17–18., október 23., november 6–7., november 22–23., december 4–5.;
- EU dizájnnapok, Brüsszel, szeptember 19–20.;
- az iparjogvédelmi jogérvényesítésről szóló szakértői munkacsoport ülése, Brüsszel, szeptember 25.;

AZ EURÓPAI UNIÓ SZELLEMI TULAJDONI HIVATALÁVAL (EUIPO) FOLYTATOTT EGYÜTTMŰKÖDÉS FŐBB ESEMÉNYEI

Az EUIPO Szellemi Tulajdoni Jogsértések Európai Megfigyelőközpontjának plenáris ülése, Alicante, szeptember 27–28.

Az ülésen az SZTNH fejlesztési és innovációtámogatási elnökhelyettes, illetve a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület titkára vett részt.

A 2017. évi tevékenységek általános áttekintése

A megfigyelőközpont 2017. évi tevékenységéről egy videóban számolt be, tájékoztatást nyújtva olyan kérdésekről, mint például az együttműködés más uniós és nemzetközi szervezetekkel, újabb eszközök kifejlesztése, a főbb tanulmányok és események áttekintése. A végrehajtás tekintetében említést tettek a CEPOL-lal együttműködve elindított, a szellemi tulajdon-jogok virtuális képzési központjának létrehozásáról, valamint az Európával való együttműködésről (IPC3). Az internetes jogi ajánlatok hiánya és a felhasználók bizonytalansága azzal kapcsolatban, hogy az általuk elérni kívánt tartalom vagy az általuk vásárolt áruk jogszerűek-e, egy olyan portál létrehozását eredményezték, amely segítséget nyújt a felhasználóknak az online jogi tartalom eléréséhez (agorateka).

A megfigyelőközpont tevékenységének értékelése

A Technopolis megállapította, hogy a megfigyelőközpont tevékenysége javította az információk összegyűjtését és terjesztését, elősegítette a megfelelő hálózatok fejlesztését, valamint méltatta a fogyasztók körében a tudatosság növelése érdekében végzett munkát. Elemzése végén arra a következtetésre jutott, hogy a megfigyelőközpont munkája releváns és pozitív hatással jár, hiánypótló a szellemi tulajdon védelme terén. A Szellemitulajdon-védelem Nemzetközi Szövetsége (AIPPI) elismerését fejezte ki a megfigyelőközpont által végzett munkáért, és hozzátette, szükség van a különböző érdekelt felek közötti információmegosztás előmozdítására.

Aktualitások az Európai Bizottságtól

Az EU Bizottság Belső Piaci, Ipar-, Vállalkozás- és Kkv-politikai Főigazgatósága bemutatta az elkövetkező időszak elképzeléseit, így például szellemitulajdon-védelmi csomagon dolgoznak a jogérvényesítést a fókuszba helyezve. Rámutattak, hogy a szellemitulajdon-jogok érvényesítéséről szóló EU-irányelv (IPRED) szövegét továbbra is megfelelőnek tartják, azonban bizonyos rendelkezések egyértelművé tételére van szükség, ezért az ítélkezési gyakorlaton alapuló iránymutatást fognak kidolgozni. A további tervezett projektek közé tartozik a védjegyreform (amely főként a jogérvényesítést könnyíti majd meg) és a kkv-csomag, valamint egy IP-prediagnózis, amely a kkv-kat IP-portfóliójuk elkészítésében segítené.

Internet: biztonságos és átlátható a fogyasztók számára?

Az Európai Szövetség a Gyógyszerekhez Való Biztonságos Hozzáférésért (EAASM) egyetértett azzal, hogy az internet az egészségügyi termékek terén nem biztonságos, és nem kellően átlátható. Az európaiak mintegy 18%-a online vásárol gyógyszert, és gyakran nem tudják, hogy illegális szert kapnak, amint erre az EAASM által készített felmérés is rámutat. Fontos szerep jut a megfigyelőközpontnak abban, hogy a fogyasztók felvilágosításán keresztül csökkenjen a hamis gyógyszerek iránti kereslet.

A hálózati tevékenység áttekintése

Az EAASM bemutatta a fiatalok tudatosságnövelésére irányuló tevékenységét, kiemelve a szellemi tulajdoni ismeretek oktatásának fontosságát. A WIPO ismertetett néhány olyan eszközt és programot, amelyet a szellemi tulajdon presztízsének növelésére fejlesztettek ki, például rajzfilmeket (*Pororo the Penguin*) vagy könyveket gyermekeknek és tanároknak, amelyek több nyelven elérhetők a honlapjukon.

2018. évi munkaterv

A megfigyelőközpont körképet adott a 2018-as tervekről, köztük 36 eseményről és akcióról, amelyeknek 20%-a teljesen újnak tekinthető.

Többéves terv és módszertani javaslat

A 2014–2018-as többéves terv hamarosan véget ér, ezért szükség van a megfigyelőközpont és az EUIPO stratégiai tervezésének összehangolására. Javasolták a jelenlegi többéves terv 2020-ig történő meghosszabbítását, amelyet egy ötéves terv követne, amit az EUIPO következő, 2020–2025-ig tartó stratégiai tervébe illeszthetnének be. Ez a megközelítés lehetővé tenné az összhang megteremtését az EUIPO stratégiai tervezési ciklusaival, illetve a cselekvés egyes szakaszaiban biztosítaná a tervezett munka elvégzését, valamint az Európai Bizottság ajánlásainak végrehajtását.

A jogérvényesítési hatóságok együttműködése az IPC3-n (Intellectual Property Crime Coordinated Coalition) keresztül

Az EUROPOL köszönetet mondott az EUIPO-nak az IPC3 finanszírozásáért, és számos sikeres műveletet mutatott be, ahol az együttműködés fontos szerepet játszott. Hangsúlyozta a nemzetközi és nemzeti szintű képzési és ügyviteli hálózatok fontosságát, amelyeket az EUIPO finanszírozása nagymértékben segített. Az EUROPOL a tudatosságnövelés szerepét hangsúlyozva hozzátette, hogy a fogyasztók nem minden esetben tekinthetők áldozatnak, hiszen sokan rendszeresen vásárolnak illegális forrásokból. A hatóságoknak meg kell különböztetniük a hamisított termékek vétlen vásárlóit az ügyfelektől, akik szándékosan vesznek ilyen árukat.

Harmadik országokkal folytatott együttműködés

Az EUIPO nemzetközi együttműködésért és jogi ügyekért felelős főosztályának, illetve az EU Bizottsága Kereskedelmi Főigazgatóságának szakértői csoportja ismertette harmadik országokkal folytatott tevékenységét. A főigazgatóság kifejtette, hogy az együttműködés alapvető fontosságú, mivel az EU exportjának 94%-át a szellemi tulajdon-intenzív iparágak generálják.

A fogyasztók felvilágosítása

A megfigyelőközpont ismertette az oktatási projekt során elért előrehaladást, kiemelve a tagállamok oktatási minisztériumai közötti együttműködés szükségességét. A cél az, hogy – összegyűjtve a szükséges információkat – bemutassák a tagállamoknak a szellemi tulajdonra vonatkozó ismeretek iskolai tantervbe való beillesztésének a fontosságát.

Az EUIPO 18. kapcsolattartó ülése a védjegyekről, Alicante, október 17–18.

Az ülésen a hivatal részéről a Nemzetközi Védjegy Osztály vezetője és a Nemzetközi Védjegy Osztály jogi ügyintézője vett részt.

A védjegyreformhoz kapcsolódóan az EUIPO nemzetközi együttműködésért és jogi ügyekért felelős részlegének munkatársa az EUIPO módszertani útmutatójának újabb változatát mutatta be. A legtöbb észrevétel az abszolút kizáró okok, valamint a lajstromvezetéssel kapcsolatos fejezetek tekintetében érkezett. Az EUIPO a megjegyzések több mint 57%-át elfogadta.

Átfogó előadás hangzott el a védjegyreform EUIPO-n belül történő végrehajtásáról. Az előadó hangsúlyozta, hogy minden egyes osztály tekintetében rengeteg munkát végeztek, amelynek során módosították a formaleveleket és a módszertani útmutatót. Modernizálták továbbá az IT-rendszereket, és biztosították a kollégáknak a reform következtében kialakult változásokra történő felkészítését is különböző tréningek, előadások keretében.

A fellebbezési tanácsok (BoA) eljárásainak a védjegyreform következtében történő változásairól számolt be az EUIPO BoA munkatársa.

Az ECP4 „Convergence Analysis” projekt kapcsán az előadó felvázolta a 2018 végéig tartó ütemtervet, amely szerint a novemberi igazgatótanácsi ülés dönt majd a jövő évben induló CP10 és CP11 projektről, 2018 júniusában születik döntés a CP12 és a CP13 konvergencia-projektről, illetve 2018 végén a CP14 projektről. A CP8 és a CP9 védjegykonvergencia-projektek kick-off megbeszélésére október elején került sor. A soron következő CP10 formatervezési minta tárgyú konvergenciaprojekt indító tanácskozása 2018 márciusában lesz.

A védjegycsalád kérdéséről szóló előadás során az előadó kiemelte, hogy a védjegyrendelet nem rendelkezik külön a védjegycsalád fogalmáról. Elhangzott, hogy az EUIPO a védjegycsalád kérdését kizárólag abban az esetben vizsgálja, ha arra a felszólaló hivatkozik, és

az EUIPO által kitűzött határidőn belül benyújtja az annak alátámasztásául szolgáló bizonyítékokat.

Az európai együttes és tanúsító védjegyről szóló prezentációban az előadó ismertette a védjegyrendelet vonatkozó rendelkezéseit. Az európai uniós tanúsító védjegyre mint az európai uniós védjegyek új típusára vonatkozóan október 1-től lehet bejelentést tenni.

Az ülésen bemutatásra került az egy adott földrajzi területen hivatalos nyelvnek nem minősülő, ugyanakkor a releváns fogyasztók által ismertnek tekintett nyelveknek a védjegyjelzésben játszott szerepét érintő európai uniós és tagállami joggyakorlat.

Sor került a védjegy- és dizájnsektor szakértőinek közös ülésére is, amelynek során előbb a „Product Quality Programme” keretében indított projektek, majd az európai együttműködési projektek, végül az Európai Unió új adatvédelmi szabályozása került bemutatásra.

Az EUIPO Igazgatótanácsának (Management Board, MB) és Költségvetési Bizottságának (Budget Committee, BC) ülései, Alicante, november 21–23.

Az üléseken az SZTNH részéről az elnök, a jogi elnökhelyettes, a gazdasági főigazgató, valamint a Jogi és Nemzetközi Főosztály jogi ügyintézője vett részt.

Az MB ülése

Az MB megvitatta az EUIPO 2018. július 1-jétől megüresedő ügyvezető igazgatói posztjával kapcsolatos kérdéseket. A jelenlegi ügyvezető igazgató, António Campinos lemondott az egyébként 2020. szeptember 30-ig tartó kinevezéséről, mert 2018. július 1-jétől az Európai Szabadalmi Hivatal elnöki tisztét tölti majd be.

Az MB és a BC együttes ülése

Az ülésen beszámoltak az EUIPO módszertani útmutatójának felülvizsgálatáról. Kiemelték, hogy nagymértékben támaszkodnak a tagállamoktól kapott észrevételekre. Megemlítették, hogy a nemzeti hivatalok közül a legtöbb észrevételt az Egyesült Királyság, Magyarország, Svájc és Svédország tette.

Ismertették az európai együttműködési projektek eredményeit, és döntöttek az indítani tervezett új projektekről. A magyar delegáció vezetője, dr. Łuszcz Viktor, az SZTNH elnöke méltatta az EUIPO kiváló éves eredményeit. Köszönetét és egyetértését fejezte ki az új együttműködési programok – CP10 a formatervezési minták világhálón történő közzétételéről, valamint az új típusú védjegyek vizsgálatára irányuló újabb konvergenciaprojekt – kapcsán, és jelezte Magyarország további aktív együttműködési szándékát. Méltatta továbbá a jogi reform által a szilárd jogi keret megteremtését, a közös gyakorlatok kialakításáért folytatott együttműködést és az egységes megállapodás bevezetésével járó egyszerűsítést is.

Beszámoló hangzott el a 2016 márciusában részben már hatályba lépett európai védjegyjogi reform állásáról. Az új típusú védjegyek tipizálásáról, ábrázolásáról és az elfogadott fájlformátumokról készült közös közleményt az ülés egyhangúlag elfogadta.

A BC ülése

A BC döntött az EUIPO 2018. évi költségvetéséről. Az ennek előkészítéséhez figyelembe vett főbb feltevések az alábbiak voltak. Bevételek: az EUTM-alkalmazások növekedési üteme 6,6%-kal alacsonyabb a 2017-es év várakozásaihoz képest (8,5%-os növekedést irányoznak elő 2018-ban), de még mindig meghaladta a korábbi 5%-ot. Kiadások: az SP2020 alatt megvalósuló projektekhez kapcsolódó kiadások 2017-ben érték el csúcspontjukat, főként az új épület építésének befejezése miatt. Ezért a kiadásokat 2018-ban 9,6 millió euróval csökkentik a 2017-es évre vonatkozó legfrissebb előrejelzéshez képest. A fentiek alapján a javasolt 2018-as költségvetés-tervezetben +0,8 millió EUR operatív eredmény lenne: bevételként 243,8 millió EUR, kiadásként 242,9 millió EUR. Az ülés egyhangúlag megszavazta a javaslatot.

KÉT- ÉS TÖBBOLDALÚ HIVATALKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉG

Augusztus 29–31-én az SZTNH munkatársai tanulmányúton vettek részt a Finn Szabadalmi és Lajstromozási Hivatalban a finn hivatal ügyviteli rendszerének megismerése céljából.

Augusztus 31-én a kínai Kuangtung tartomány médiahatóságának delegációja látogatott a hivatalba. A vendégek a magyar szerzői jogi rendszerről kaptak tájékoztatást.

Szeptember 12-én az SZTNH munkatársai részt vettek a Visegrádi Szabadalmi Intézet szakértői találkozásán Varsóban.

Szeptember 12-én a „Koreai Egyesület a Tudományos Kultúra Fejlesztéséért” delegációja látogatott a hivatalba, és a technológiatranszfer kérdéseiről tárgyaltak az SZTNH munkatársaival.

Szeptember 13-án az EUIPO és az SZTNH munkatársai a hivatalban áttekintették a közös európai együttműködési projekteket.

Szeptember 18-án a kínai Csianghszi tartomány szellemi tulajdoni hivatalának delegációja látogatott a hivatalba, hogy áttekintést kapjanak a magyar szellemi tulajdoni rendszerről.

A WIPO-közgyűlések margóján, október 4-én az SZTNH elnöke megbeszélést folytatott a WIPO főigazgatójával, helyettes főigazgatójával és a közép-európai régióért felelős részleg igazgatójával.

Október 17–18-án az ESZH és az SZTNH munkatársai folytattak megbeszélést a hivatalban a kétoldalú együttműködési tervről.

November 7-én az EUIPO munkatársai mutatták be az AGORATEKA portált az SZTNH-ban.

November 13–14-én az SZTNH elnöki delegációja részt vett a „Visegrádi országok és barátai” zágrábi találkozóján.

November 14-én az SZTNH munkatársai részt vettek a VSZI szakértői találkozóján Prágában.

November 29-én az EUIPO fellebbezési tanácsának elnöki delegációja látogatott a hivatalba. A megbeszélés témája az EUIPO fellebbezési rendszerének és a magyar szellemi tulajdoni jogorvoslati rendszernek az áttekintése volt.

November 30-án Pozsonyban tartották a VSZI Igazgatótanácsának 7. ülését.

AZ SZTNH KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL MEGVALÓSULT, A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMEHEZ KAPCSOLÓDÓ NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEK

2017. szeptember 5-én az SZTNH a Szellemi Tulajdon Világszervezetével közösen az elektronikus PCT-bejelentéseknek a továbbfejlesztett ePCT rendszerben történő benyújtásáról szóló szemináriumot rendezett. A szemináriumon az SZTNH PCT-vel foglalkozó munkatársai mellett 30 ügyvivői iroda képviselője, illetve egyéni szabadalmi ügyvivő vett részt.

A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMEVEL KAPCSOLATOS EGYÉB NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEKEN VALÓ HIVATALI RÉSZVÉTEL

Az SZTNH munkatársai az év második felében is számos alkalommal képviselték a hivatalt különböző szakmai konferenciákon és üléseken. A jelentősebb rendezvények a következők voltak:

- az EUIPO és az ESZH közös rendezvénye vezetőknek, Alicante, július 10–13.;
- „IP Week @ SG”, Szingapúr, augusztus 28–30.;
- európai szabadalmi információs éves konferencia, Peking, szeptember 5–6;
- európai szabadalmireform-fórum, Párizs, szeptember 7;
- „Iparjogvédelem az innovatív gazdaságban” c. konferencia, Krakkó, szeptember 7–8.;
- B+ csoport plenáris ülése és a B+ alcsoport ülése, Genf, október 3.;
- „Szellemi tulajdon az innovatív gazdaságban” konferencia, Moszkva, október 11–12.

KÜLFÖLDI HÍREK AZ IPARJOGVÉDELEM TERÜLETÉRŐL

Amerikai Egyesült Államok

A) *Michelle Lee* 2014 óta volt az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatalának (United States Patent and Trademark Office, USPTO) igazgatója, de 2017. június 15-én minden magyarázat nélkül benyújtotta lemondását. Lee-t különösen nagyra becsülte a műszaki részleg, amely azon a véleményen volt, hogy elősegítette a szabadalmak kiegyensúlyozott megközelítését.

Lee korábban a Google-nál dolgozott, és elnyerte az ipari szakemberek elismerését, mert egyike volt az első vállalati jogászoknak, aki szóvá tette a „szabadalomtrollok” által okozott egyre növekvő problémát.

Korábban 50-nél több vállalat – közöttük a Facebook is – fordult Trump elnökhöz 2017 áprilisában azzal a kéréssel, hogy engedje Lee-t hivatalban maradni.

Az USPTO igazgatóját az elnök nevezi ki, azonban ezt a kinevezést a szenátusnak meg kell erősítenie. A Washington Post szerint még 431 olyan munkakör van, amely szenátusi megerősítést kíván, de amelyre a Trump-adminisztráció még nem tett jelölést.

B) Lehetséges, hogy az Amerikai Egyesült Államokban a szabadalmak megkérdőjelezésére használt eljárás megváltozik, miután a legfelsőbb bíróság (Supreme Court, SC) elfogadott egy fellebbezést az *Oil States Energy Services* (OSES) v. *Greene's Energy Group LLC* (Greene)-ügyben. A megtámadás *inter partes* felülvizsgálatokra (*inter partes reviews*) módosul olyan szabály alapján, amelyet az amerikai találmányi törvény (America Invents Act, AIA) részeként 2012 után hoztak létre, és amely lehetővé teszi vállalatok és egyének számára, hogy az USPTO-nál kétségbe vonják szabadalmak érvényességét.

Az OSES megkérdőjelezte az *inter partes* felülvizsgálati eljárás alkotmányosságát azon az alapon, hogy az USPTO felülvizsgálatai megvonják a szabadalomtulajdonosok jogát attól, hogy egy esküdtszék előtt védhessék meg szabadalmaikat. Az ügyben alperes Greene szerint az USPTO a törvényes határokon belül van, amikor szabadalmak elleni támadásokat vizsgál.

„Röviden, a CAFC [Court of Appeals for the Federal Circuit, Szövetségi Kerületi Fellebbezési Bíróság] ismételten és helyesen utasította el azt az érvet, hogy az alkotmány tiltja az USPTO-nak, hogy saját hibáját helyesbítse olyan szabadalom adásakor, amely nem felel meg a törvényes követelményeknek” – írta a Greene 2017. januárban, amikor az SC-től kérte az ügy befogadását.

* Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

Az OSES elemzésének egy része azt állítja erről, hogy a szellemi tulajdon és így a szabadalmak nem a közjog, hanem a magánjog hatálya alá esnek, amelyet törvényes bíróságnak, nem pedig egy kormányhivatalnak kell megítélnie.

„Alapvetően a kormány álláspontja teljesen rossz alapon nyugszik, mert 'a szabadalmak fontos közjogok'” – írta az OSES 2017. májusban.

„Ezzel szemben a bíróság megállapította, hogy egy szabadalom kizárólagos jogot ad a találmányra a szabadalmasnak” – folytatta az OSES az SC egy 2009-ben a *Horne v. Department of Agriculture*-ügyben hozott döntésére hivatkozva. „Ez a bíróság azt is megállapította, hogy a magánjogok hagyományosan magukban foglaltak tulajdonjogokat is” – írta az OSES, az SC által 2016-ban a *Spokeo Inc. v. Robins*-ügyben hozott SC-ítéletet idézve.

Az SC bírái 2016 októberében elhárították az ügy befogadását, de 2016-ban elbíráltak egy hasonló – a *Cuozzo Speed Tech v. Lee* – ügyet, amely körül forgott, hogy az USPTO *inter partes* felülvizsgálatát nem kell-e alávetni bírói felülvizsgálatnak. A bíróság 6:2 arányban a Cuozzo és az USPTO javára döntött, megállapítva, hogy a hivatalnak joga van felülvizsgálni szabadalmi kifogásokat.

C) Egy kerületi bíróság 2017. augusztus 4-i döntése csökkentette a diagnosztikai eljárások szabadalmazásának esélyeit. A döntés jól szemlélteti azokat a nehézségeket, amelyek az Egyesült Államokban a diagnosztikai módszerek szabadalmazásával járnak.

Az *Athena Diagnostics Inc.* (Athena) az USPTO-nál szabadalmat kapott a myasthenia gravis nevű autoimmun betegség diagnosztizálási eljárására. E szabadalmának bitorlásáért az Athena beperelte a laboratóriumi vizsgálatokkal foglalkozó *Mayo Medical Laboratories* (Mayo) vállalatot.

A diagnosztikai módszerek a világ számos országában nem szabadalmazhatók. Ilyen szempontból az Amerikai Egyesült Államok kivételt képez. Az USA-ban egy szabadalom engedélyezése elsősorban attól függ, hogy a találmány új és hasznos eljárás, gép, gyártmány vagy anyagösszetétel vagy azok új és hasznos javítása-e, feltéve hogy a találmány nem természeti törvény, fizikai jelenség vagy elvont ötlet.

Az Athena által indított perben a Mayo a bitorlási keresettel szemben azzal érvelt, hogy a szabadalom egy természeti jelenség felismerésére, vagyis egy olyan dologra irányul, amely már előfordul a természetben, tehát a szabadalom nem egy új és hasznos eljárásra irányul. A szabadalmazott eljárás szerint radioaktív jelzőanyagot kapcsolnak egy olyan receptorhoz, amely a myasthenia gravisban szenvedő páciensek 20%-ának a vérében megtalálható, és testfolyadékot adnak a rendszerhez. Ha antitestek megtámadják a receptort, ez annak a jele, hogy a páciens a jelzett betegségben szenved.

A kerületi bíróság, követve a Mayo okfejtését, arra a következtetésre jutott, hogy az eljárás nem szabadalmazható, mert a találmány egy felfedezést írt le, és a szabadalmi leírás szerinti antitest-kimutatói eljárás nem volt új (amire egyébként magából a szabadalmi bejelentésből is következtetni lehetett).

A fentiek alapján a bíróság érvénytelennek találta az Athena szabadalmát, mert a találmány alapja egy természeti jelenség, vagyis egy felfedezés volt, nem pedig egy új és hasznos eljárás.

D) Az Intellectual Property Owners Association, IPOA a *Toyota Motor Corporation* (Toyota) az egymást követő harmadik évben nyilvánította az önvezetőautó-gyártó ipar leginnovatívabb gyártójának, amely egyre kijebb tolja a önvezető autók iparának innovációs határait olyan újdonságok bevezetésével, amelyek a vezetést élvezetessé és biztonságossá teszik.

Az IPOA szerint a Toyota 2016-ban 1540 amerikai szabadalmat kapott, és így az egyetlen gépkocsigyártó, amely az előző évben a legtöbb szabadalmat elnyert 20 vállalat – így az Apple, a Google, az IBM és a Microsoft – között volt.

„Egyetlen gépkocsigyártó vállalat sem mutatott a Toyotánál jobb innovációt és technológiát a jövő számára. A Toyotának engedélyezett amerikai szabadalmak száma szemlélteti a vállalat folytonos sikerét innovációs élvasként” – mondta *Jeff Makarewicz*, a Toyota Motors North America Research & Development elnökhelyettese.

E) Az Apple és a Samsung közötti, vég nélküli vita az Apple lekerekített sarkú okostelefonjaira vonatkozó szabadalmi miatt most visszakerült Kalifornia Északi Kerületi Bíróságához, hogy ott újra megtárgyalják, és megállapítsák a Samsung által fizetendő összeget.

Az Apple Samsung által bitorolt három szabadalma az iPhone 3Gs és az i9000 Galaxy okostelefonokra vonatkozott, amelyekkel kapcsolatban a legfelsőbb bíróság 2016 decemberében megállapította, hogy a teljes hasznon alapuló ítélet igazságtalan volt. *Lucy Koh* körzeti bíró október elején felszólította az Apple-t és a Samsungot, hogy október 25-ig javasoljanak egy újratárgyalási időpontot, azonban azt ajánlotta, hogy a két fél próbáljon bíróságon kívül megegyezni.

„A bíróság megállapítja, hogy a tárgyaláson az esküdtszéknek adott utasítások nem pontosan feleltek meg a törvénynek, és az utasítások hátrányosan érintették a Samsungot, mert eleve kizárták, hogy az esküdtszék megfontolja, vajon a vonatkozó gyártmány ... más volt-e, mint az egész telefon” – írta Koh bíró a rendelkezésben.

A per eredetileg befejeződött 2012-ben, amikor egy bíróság elrendelte, hogy a Samsung 1 milliárd dollárnál többet fizessen kártérítésként szabadalombitorlásért az Apple-nek. A következő években ez az összeg jelentősen csökkent, és ma 400 millió dollár. Azonban a Samsung legújabb győzelmének köszönhetően az összeget tárgyaláson újra meg fogják állapítani, hogy egy végső, igazságos és észszerű összeget határozzanak meg.

Bár még mindig nagy összegről van szó, mindkét fél bizonyította hajlandóságát a kérdésről tárgyalni. Azt sem szabad elfelejteni, hogy az Apple és a Samsung jelenleg pert folytat a Qualcomm ellen, amelyben mindketten azonos oldalon állnak.

F) Az Apple használati engedélyt kapott a Qualcommtól annak chipszabadalmaira, amelyeket az Apple iPhone-jaiban használ. A licencdíjak miatt állandóan viták vannak közöttük. Az Apple azt állítja, hogy a Qualcomm méltánytalanul magas díjakat követel, ezért

megszüntette a díjfizetést, és az ügyben bírósághoz fordult. A Qualcomm a díjfizetés elmulasztása miatt azonnal szintén beperelte az Apple-t.

2017 júniusában az Apple kiegészítette a keresetét azzal, hogy a Qualcomm üzleti modellje törvénytelen, mert olyan szabadalmakra ad használati engedélyt, amelyek érvénytelenek. Újabb érvei közül a legfontosabb hármat az alábbiakban foglaljuk össze.

1. Az Apple azért frissítette fel a pert, hogy az tükrözze a legfelsőbb bíróság döntését a *Lexmark*-ügyben. Az Apple azt állítja, hogy a Qualcomm ugyanazokért a szabadalmakért kétszer kíván díjazást, amikor elad chipeket, és egyidejűleg royaltyt kér a chipekben megtestesített szabadalmakért. Ez az Apple szerint ellenkezik a *Lexmark*-ügyben hozott döntéssel.
2. Arra kérte a bíróságot, hogy utasítsa el a Qualcommnak azokat az állításait, hogy akadályozta a vállalat szerződéseit, és akadályozta a Qualcommot abban, hogy chip-újításaiból haszonra tegyen szert.
3. Az Apple azt állította, hogy a vita által érintett több Qualcomm-szabadalom érvénytelen, azokat az Apple nem bitorolja, és ezért kéri a bíróságot a Qualcomm keresetének elutasítására.

Az Apple azt állítja, hogy az Qualcomm 12 szabadalma azért érvénytelen, mert ütköznek más szabadalmakkal. Az Apple alapvetően azzal vádolja a Qualcommot, hogy visszaél a szabadalomlicenc-adási rendszerrel, mert arra kényszerít vállalatokat, hogy royaltyt fizessejenek érvénytelen szabadalmakért, és azzal is vádolja a Qualcommot, hogy ilyen szabadalmakat árusít.

Jelenleg hosszú és bonyolult harcra van kilátás, azonban lehetséges, hogy az ügy megoldódik inkább hamarabb, mint később. A Qualcomm ugyanis – miként már említettük – fontos szállítója az iPhone-ok chipjeinek, amelyek huzal nélküli összeköttetést tesznek lehetővé, és nélkülözhetetlennek tűnnek a láthatáron levő iPhone 8 számára. Ezért az Apple nem kívánhatja teljesen kikapcsolni a Qualcommot, és valamilyenfajta megegyezés tűnik a legvalószínűbb megoldásnak.

G) *Ohio állam* az USPTO-nál kérelmet nyújtott be az OSU védjegy lajstromozása iránt. Ez ellen kifogást emelt *Oklahoma állam*, arra hivatkozva, hogy a két állam korábban megegyezett a betűszó használatáról.

Ohio azonban visszavonta védjegybejelentését, mert a két állam újra megegyezésre jutott. A megegyezés szerint Oklahoma nem használja az OSU védjegyet a skarlátvörös és a szürke színekkel, továbbá a BUCKEYES, a BRUTUS és egyéb, Ohióra jellemző márkanevekkel kapcsolatban. Ugyanakkor Ohio hozzájárul, hogy nem használja az OSU védjegyet narancsszínű vagy fekete tárgyakon, illetve Pistol Pete-tel vagy cowboyokkal kapcsolatban. Ugyanakkor az iskolák megállapodtak abban, hogy nem csúfolják egymást „utánzó OSU” vagy „utánzó majom OSU” kifejezéssel.

H) A Google leányvállalata, a Waymo bizalmas információ ellopásáért beperelte az *Ubert*, azt állítva, hogy a Waymo egy korábbi alkalmazottja, aki ismerte a Google önvezető gép-

kocsikra vonatkozó terveinek döntő részét, elvitt 14 000 iratot, majd rövid időn belül megindította saját, önvezető gépkocsikat gyártó vállalatát. Nemsokára az Uber megszerezte a kezdéshez szükséges 680 millió dollárt is.

A vita a „lidar”-nak nevezett lézeres radarérzékelő rendszerrel kapcsolatban merült fel, amely alapvetően szükséges ahhoz, hogy képessé tegye az önvezető járműveket környezetük megértésére. A Waymo azt állítja, hogy információ ellopásáról akkor kapott figyelmeztetést, amikor egyik szállítójának egy e-mailjébe véletlenül bemásolták az Uber lidaráramkör-lapjának egy részletét.

Mostanáig a Waymónak sikerült győzelmi pontokat szereznie azzal, hogy meg tudta gátolni az ügy döntőbíráskodásra jutását, és olyan bírói döntést tudott biztosítani, amely megakadályozta, hogy a kérdéses alkalmazott a lidartechnológián dolgozhasson. Az Uber azonban jogot nyert ahhoz, hogy megtarthassa önvezető gépkocsikra vonatkozó programját.

Az ügy végkimenetele azért jelentős, mert befolyásolni fogja a versenyt az önvezető gépkocsik piacán a fejlődés döntő szakaszában. Feszültség jelentkezik az innováció bátorítása, a legjobb emberek alkalmazása és a vállalatok kereskedelmi titkainak megőrzése területén.

I) *Donald Trump* elnököt megválasztása óta számos ok miatt vették tűz alá, és a szellemi tulajdon sem kivétel. Miután azzal vádolják, hogy elnöki hatalmát felhasználja személyes üzleti lehetőségeinek elősegítésére, nem meglepő, hogy egy másik országban elkövetett korrupcióval vádolják.

Trumpnak évtizedekkel korábban voltak lajstromozott védjegyei Oroszországban, amelyeket 2016-ban kellett megújítani, köztük négyet az amerikai elnökválasztás napján. A New York Times szerint az orosz kormány a Trump-szállodákkal és ahhoz kapcsolódó egyéb termékekkel összefüggésben számos védjegyet megújított, amelyek 2016 végén jártak le. Ennek feltárása növelte a gyanút az elnök törvényességével és a Kremllel kötött üzleteivel kapcsolatban. (Ez az újságcikk az újságíró rosszhiszeműségét bizonyítja, mert hiszen a védjegyet Oroszországban sem az elnök, hanem a védjegy hivatal újítja meg.) Trump kitartott amellett, hogy nincsenek üzleti ügyei Oroszországban.

Trump 1996 és 2008 között a Sojuzpatent irodát bízta meg azzal, hogy nyújtson be legalább nyolc védjegybejelentést Oroszországban, többek között a TRUMP, TRUMP HOME és TRUMP TOWER védjegyet.

Belgium

A belgiumi Mechelen büntetőbírósa a *Bofin Biscuits* (BB) javára döntött egy olyan perben, amelyet az egy korábbi segédmunkás ellen indított, akit azzal vádolt, hogy ellopta a süteménykészítési igazgatóhelyettes laptopját. A laptop állítólag a BB által készített valamennyi sütemény szabadalommal nem védett titkos receptjét tartalmazta.

Ez az ügy a titkok jellege miatt érdekes, és azért is, mert azt bizonyítja, hogy a kereskedelmi titkok eltulajdonításával kapcsolatos ügyek nem szükségszerűen járnak együtt a nagy multicégek által birtokolt technológiákra vonatkozó bonyolult ügyekkel.

Az ügy tényei meglehetősen egyszerűek. A BB igazgatóhelyettese 2013. november 12-én észrevette, hogy laptopja november 6-tól 11-ig tartó távolléte alatt eltűnt. A BB biztonságivideoó-rendszerének képei azt mutatták, hogy a laptop tényleges elvitelét nem filmezték le. Az igazgatóhelyettes irodáján kívül függő kamera azonban mutatott egy segédmunkást, amint az iroda folyosóján halad, belép az irodába, majd azt elhagyja, valamit egyértelműen elrejtve a kabátja alatt. A tárgyalás alatt a segédmunkás nem cáfolta, hogy ő volt a lefilmezett személy, azonban tagadta, hogy elvitte volna a laptopot. Amikor megkérdezték, hogy mit rejtgetett a kabátja alatt, azt válaszolta, hogy semmire sem emlékszik.

Az ügyész számára ez egy világos ügy volt, és azt kérte a bíróságtól, hogy ítélje el a korábbi segédmunkást hat hónap börtönre és 4800 EUR pénzbüntetésre. A BB, amely csatlakozott az eljáráshoz, volt alkalmazottját polgári kárért perelve, 1500 EUR-t követelt a még mindig hiányzó laptopért, 2500 EUR-t a laptopon tárolt információ visszanyerésével eltöltött időért, 500 EUR-t erkölcsi károkozásért és 25 000 EUR-t ideiglenes kártérítésként a titkos süteményreceptek ellopásáért.

Bár a korábbi segédmunkás továbbra is tagadta, hogy ellopta a laptopot, és bár nem volt filmfelvétel arról, hogy ténylegesen lopást követett el, a büntetőbíróság döntése szerint a felvételek azzal kombinálva, hogy nem adott magyarázatot arról, mi volt elrejtve a kabátja alatt, bizonyítékot szolgáltatott arról, hogy ő a tolvaj. A büntetőbíróság úgy döntött, hogy a vádlott súlyosan visszaélt a belé helyezett bizalommal, továbbá a tények, amelyekkel vádolták, nagyon súlyosak voltak, és azt mutatták, hogy a korábbi alkalmazott nélkülözi az erkölcsi érzéket. Ezért a bíróság elutasította a büntetés felfüggesztését, mert az rossz üzenetet közvetítené. Minthogy azonban a korábbi alkalmazott büntetlen előéletű volt és új állást keresett, a bíróság nem követte az ügyész javaslatát büntetőjogi megtorló intézkedések kirovására. A bíróság szerint az ilyen szankciók hozzáadódna a vádlott bűnügyi lajstromához, és erősen csökkentenék a majdnem 60 éves vádlott munkaszerzési esélyeit. A korábbi segédmunkást 80 óra közmunkára ítélték. Ami a BB által követelt polgári szankciókat illeti, a bíróság 2308,48 EUR kifizetését rendelte el. Ez magában foglalta a laptop és a rajta levő szoftver árát, a laptopon tárolt adatok visszanyerésére fordított idő ellenértékét, valamint az erkölcsi kártérítést. Minthogy a BB nem bizonyította, hogy az ellopott recepteket felhasználták volna konkurens sütemények előállítására, a bíróság csupán 1 EUR szimbolikus kártérítést ítélt meg a receptek ellopásáért. Ez a BB számára meghagyja a lehetőséget, hogy folytassa a pert, ha a jövőben bizonyítani tudná, hogy a recepteket rajta kívül bárki használja.

Brazília

A 2017. június 13-án megjelent iparjogvédelmi közlöny egy olyan rendeletet publikált, amely a PCT-úton benyújtott brazil szabadalmi bejelentések gyorsított vizsgálatáról intézkedik.

A rendelet lényege, hogy a nemzetközi kutatást vagy a nemzetközi elővizsgálatot végző hivataloktól (ISA, illetve IPEA) (amelyeket a rendelet „hivatkozási hivataloknak” nevez) érkező szabadalmi bejelentések esetében a Brazil Szabadalmi és Védjegyhivatal elővizsgálóinak a kutatási jelentést úgy kell megszövegezniük, hogy abba beiktatják a hivatkozási hivatal által készített kutatási jelentés tartalmát, és Brazíliában nem végeznek kiegészítő kutatást.

Az még nem egyértelmű, hogy a szóban forgó szabadalmi bejelentésnek elsőbbség igénylésén kell-e alapulnia, és hogy az igényelt elsőbbségnek a hivatkozási hivaltól kell-e származnia.

A fenti eljárás nem érvényes, ha a vonatkozó bejelentés ellen egy harmadik fél megjegyzéseket nyújtott be, vagy ha a hivatal már megkezdte a szabadalmi bejelentés vizsgálatát.

Az intézkedéstől a vizsgálati idő jelentős csökkenését várják.

Dél-Korea

A) A Koreai Szellemitulajdon-védelmi Hivatal, a kínai Állami Szellemitulajdon-védelmi Hivatal és a Japán Szabadalmi Hivatal szakértői Dél-Koreában közös megbeszélést tartottak a mintaoltalomról.

Ez volt a 8. alkalom, amikor a három hivatal szakértői megtárgyalták a mintaoltalommal kapcsolatos kérdéseket. A három ország évenként változó helyszínen tartja ezeket a fórumokat. A helyszín 2015-ben Tokió és 2016-ban Peking volt.

A 2017. évi összejevetel tárgya a betűminták jogi oltalma volt, ahol megtárgyalták az ágazat jelenlegi állapotát a három országban, és tájékoztatták egymást a szervezet helyzetéről és a betűk jogi oltalmáról.

A 2018. évi fórumot Japánban fogják tartani.

B) A tisztességes kereskedelemmel foglalkozó bizottság nemrég szellemi tulajdoni vizsgálatot végzett közel 70 (40 külföldi és 30 hazai) gyógyszergyártó vállalatnál, részletes tájékoztatást keresve azok fő termékeiről és peres vitáiról a szellemi tulajdon területén Dél-Koreában.

A vizsgálat a bizottság által korábban, 2010-ben végzett felmérést követte, amely szintén hasonló információt kívánt nyerni 48 (30 multinacionális és 18 hazai) gyógyszergyártó vállalatról. Úgy tűnik, hogy az új vizsgálatot két fő tényező váltotta ki.

Először: 2016. decemberben a bizottságon belül új tudásipari monopóliumellenes osztályt hoztak létre azzal a különleges felhatalmazással, hogy a tudásalapú iparágakban (például a gyógyszeriparban, a biotechnológiában és az internettechnológiában) vizsgálja a visszaéléseket és a versenyérvényesítések növekedését. Emellett az új dél-koreai kormányadmnisztráció jelezte, hogy fokozottabb mértékben kívánja vizsgálni a vállalatok tisztességes kereskedelmi gyakorlatát általában.

Másodsor: drámaian növekedett a szabadalmi viták száma az eredeti és a generikus gyógyszerek gyártói között azt követően, hogy 2015-ben Dél-Koreában megvalósították a gyógyászati termékek jóváhagyásának szabadalmakhoz kapcsolódó rendszerét. Úgy tűnik, hogy ezért a bizottság érdekelt minden olyan változás vizsgálatában, amely a gyógyszer-gyártó vállalatok szellemi tulajdonnal összefüggő gyakorlatában következett be azóta, hogy megvalósult a szabadalmakhoz kapcsolódó rendszer, különösen olyan megállapodások vagy egyéb üzleti megegyezések vonatkozásában, amelyek az ilyen szellemi tulajdoni viták eredményeként léptek életbe.

Úgy tűnik, hogy a bizottság a vállalatokat főleg az új eladási tájékoztatás alapján választotta ki, de figyelembe vett különböző, szabadalmi vitákkal kapcsolatos médiabeszámolókat is. A kérdőív 202 gyógyászati hatóanyagra összpontosít, amelyeket orvos által rendelt gyógyszerek olyan listájából választottak ki, amelyek eladása 2015-ben meghaladta a 8 milliárd KRW-t (megközelítőleg 7 millió dollár). A kérdőív adatokat kér orvos által felírt olyan gyógyszerekről, amelyek tartalmazzák a fentebb említett 202 gyógyászati hatóanyag valamelyikét, és amelyeket Dél-Koreában hoztak forgalomba, vagy amelyek forgalombahozatali engedélyét 2010 és 2016 között kérték. A kérdőíveken a következő kérdésekben kértek részletes információt:

- az eredeti és a generikus gyógyszerek forgalomba hozatalának és eladásának helyzete;
- a vonatkozó szabadalmilicenc-megállapodások helyzete;
- vonatkozó szabadalombenyújtási stratégiák;
- a vonatkozó viták helyzete;
- a megindított peres ügyek;
- bármilyen megállapodás, szerződés vagy együttműködési megállapodás egyéb gyógyászati vállalatokkal; és
- a dél-koreai szabadalomengedélyezési rendszer használata.

A kérdőívet 2017. május végén bocsátották ki, és a válaszokat június végétől július közepéig kérték.

A bizottság áttekinti a kapott tájékoztatást, és a következő hónapok folyamán dönt arról, hogy a kapott anyag alapján egyes vállalatokkal szemben további vizsgálatra van-e szükség. Ha azt találja, hogy egy vállalat válaszai nem kielégítőek, vagy további kérdéseket vetnek fel, további információt kérhet. Ha viszont azt gondolja, hogy egy válasz különösen gyanús, *ex parte* házkutatást végezhet ennél a vállalatnál. 2010-ben a bizottság számos vállalatnál folytatott ilyen eljárást és hajtott végre hajnali házkutatást. Valószínű, hogy ebben az évben erősebben fog ellenőrző vizsgálatokat folytatni, mert most kezdte meg működését a tudáspari monopóliumok ellen tevékenykedő osztály is.

Bár ez az áttekintés a gyógyszeriparra korlátozódik, a bizottság dönthet úgy is, hogy egyéb iparágakban is folytat vizsgálatokat annak meghatározására, hogy azokon a területeken is előfordul-e szellemi tulajdoni visszaélés. Így például 2010 és 2011 között a gyógyszeripar-

ban végzett vizsgálatok elvégzése után hasonló vizsgálatokat végzett az információs technológiai, a vegyi és a mechanikai iparágakban is.

C) 2017. március 21-én a dél-koreai mintatörvény több módosítását publikálták, amelyek 2017. szeptember 22-én léptek hatályba. A legfontosabb módosításokat az alábbiakban ismertetjük.

a) Változott a mintabejelentések türelmi ideje.

A hatályban levő törvény szerint egy minta nem veszti el újdonságát egy azonos vagy hasonló mintához viszonyítva, ha a mintabejelentést 6 hónapon belül benyújtják attól az időponttól számítva, amikor az azonos vagy hasonló mintát először nyilvánosságra hozták. Ennek a türelmi időnek az előnyét a jelenlegi törvény szerint akkor lehet kihasználni, ha a bejelentő a türelmi időt a következő alkalmakkor igényli:

- (i) a bejelentés benyújtásakor;
- (ii) egy hivatali végzés megválaszolásakor;
- (iii) egy harmadik fél által benyújtott felszólalás megválaszolásakor; vagy
- (iv) egy harmadik fél által benyújtott megsemmisítési kereset megválaszolásakor.

A módosított törvény a türelmi időt hat hónapról egy évre hosszabbítja meg.

Az új törvény megváltoztatta a fentebb felsorolt négy változat közül a másodikat is, amely szerint a bejelentőnek a türelmi időt egy hivatali végzés megválaszolásakor kell igényelnie. Az új változat szerint a bejelentő addig igényelheti a türelmi időt, amíg a hivatal ki nem ad egy végső döntést a minta lajstromozásáról. Ennek megfelelően egy bejelentő mindaddig igényelheti a türelmi időt, amíg a bejelentés függőben van.

b) A hatályos törvény szerint elsőbbség igényléséhez a bejelentésnek tartalmaznia kell: i) rajzokat, amelyek lényegileg azonosak a külföldi elsőbbségi bejelentéshez tartozó rajzokkal, továbbá ii) a külföldi kormány által hitelesített elsőbbségi bejelentés másolatát.

A módosított törvény szerint a hivatal elfogad bizonyos egyéb dokumentumokat is a külföldi elsőbbségi bejelentés részleteinek megerősítésére. Így a bejelentők felhasználhatják a Szellemi Tulajdon Világszervezete (World Intellectual Property Office, WIPO) hivatalának digitális hozzáférési szolgáltatását (Digital Access Service) elsőbbségi iratok betérjesztésére, mert ez a szolgáltatás lehetővé teszi elsőbbségi iratok biztonságos cseréjét közvetlenül szellemi tulajdoni hivatalok között.

c) A módosítások kiterjedtek a büntetésekre is.

A Szellemi Tulajdoni Fellebbezési Tanács előtti hamis tanúskodás, szakértés vagy tolmácsolás büntetési tételét 10 millió KRW-ról (kb. 9000 USD) 50 millió KRW-re növelték.

A csalással szerzett mintalajstromozás büntetési tétele 20 millió KRW-ról (közelítőleg 18 000 USD) 30 millió KRW-re emelkedett.

Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH, European Patent Office, EPO)

A) Az Európai Szabadalmi Szervezet Adminisztratív Tanácsa 2017. október 11-én *António Campinos*-t választotta meg az ESZH következő elnökévé. Ötéves megbízatása 2018. július 1-jén kezdődik meg.

A portugál nemzetiségű Campinos jelenleg vezérigazgatója az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatalának (EU Intellectual Property Office, EUIPO). Korábban a Portugál Ipari Tulajdoni Intézet elnöke is volt, és ilyen minőségében számos éven keresztül az Adminisztratív Tanácsban képviselte Portugáliát.

Az Adminisztratív Tanács az Európai Szabadalmi Egyezmény tagállamainak küldötteiből alakult testület, amely felelős az ESZH tevékenységeinek felügyeletéért, jóváhagyja annak költségvetését, és kijelöli a hivatal elnökét.

Az ülés után Benoît Battistelli, a jelenlegi elnök melegen gratulált utódjának megválasztásához, és kijelentette, hogy az a hozzáértés és a széles körű tapasztalat győzelmének tekinthető.

B) Az Európai Szabadalmi Hivatal elnöke, *Benoît Battistelli* és a Brazil Szabadalmi és Védjegyhivatal elnöke, *Luiz Otávio Pimentel* 2017. október 5-én megállapodást írt alá egy gyorsított szabadalmi vizsgálati (Patent Prosecution Highway, PPH) közös program bevezetéséről, amely lehetővé teszi a két hivatal közötti munkamegosztást és a mindkét hivatalnál párhuzamosan benyújtott szabadalmi bejelentések gyorsabb vizsgálatát.

„Rendkívül örülök, hogy a brazil hivatal az Európai Szabadalmi Hivatal társhivatalai között üdvözölhetem, ami a kétoldalú kapcsolatok új fejezetének megnyitását jelenti, és tovább bővíti együttműködésünket” – mondta Battistelli elnök.

„Bővítve kapcsolatainkat Európával a szabadalmak területén, az ESZH-val kötött megállapodás hozzájárul ahhoz, hogy nagyobb gyorsaságot és biztonságot érzünk el a szabadalmak vizsgálatában” – hangsúlyozta Pimentel elnök.

Brazília Latin-Amerika legnagyobb gazdasága, és Európával folytatott kereskedelme az Európai Unió Dél-Amerikával folytatott kereskedelmének mintegy harmadát fedi le. 2016-ban 600-nál több brazil szabadalmi bejelentést nyújtottak be az ESZH-nál. Ugyanebben az évben a brazil hivatalnál benyújtott 31 000 szabadalmi bejelentésnek nagyjából a harmada érkezett az ESZH tagországaiból.

C) Az Európai Szabadalmi Hivatal 2017. novemberi vizsgálati irányelvei utasításokat adnak arról a gyakorlatról és eljárásról, amelyet az európai bejelentések és szabadalmak vizsgálatának különböző szempontjai szerint követni kell az Európai Szabadalmi Egyezmény és annak végrehajtási utasítása szerint.

Az ESZH elnökének 2017. augusztus 4-i döntésével és az ESZE 10(2) cikke alapján módosították a vizsgálati irányelveket. Az ESZH 2017. augusztus 4-i közleménye szerint az új irányelvek 2017. november 1-jén léptek hatályba.

Az irányelvek az alábbi 8 részt tartalmazzák:

A rész: Irányelvek az alakísági vizsgálathoz

B rész: Irányelvek a kutatáshoz

C rész: Irányelvek az érdemi vizsgálat eljárási szempontjaihoz

D rész: Irányelvek a felszólaláshoz és a korlátozási/megvonási eljáráshoz

E rész: Irányelvek általános eljárási ügyekhez

F rész: Az európai szabadalmi bejelentés

G rész: Szabadalmazhatóság

H rész: Módosítások és javítások

Az A rész az alakíságok vizsgálati eljárását ismerteti, főleg az engedélyezési eljárásra tekintettel.

A B rész a kutatási ügyekhez ad irányelveket.

A C rész az érdemi vizsgálat során figyelembe veendő eljárási szempontokkal foglalkozik.

A D rész a felszólalási, a korlátozási és a megvonási eljárást tárgyalja.

A E rész az ESZH előtti eljárások néhány vagy összes szakaszára vonatkozó eljárási részleteket foglalja össze. Tájékoztatót tartalmaz azokról az esetekről is, amikor az ESZH mint megjelölt vagy kiválasztott hivatal szerepel Euro-PCT-bejelentésekben.

Az F, G és H részben az ESZE alapján végzendő eljárások érdemi követelményeit fejtik ki.

Az F rész meghatározza azokat a követelményeket, amelyeket a bejelentésnek teljesítenie kell – kivéve a szabadalmazhatóságot –, különösen a találmány egységét (82. cikk), a kielégítő kinyilvánítást (83. cikk), az egyértelműséget (84. cikk) és az elsőbbségi jogot (87–89. cikk).

A G rész a szabadalmazhatósági követelményekkel foglalkozik (52–57. cikk), kiemelve a szabadalmazhatóságból való kizárásokat [52(2) és 53. cikk]), az újdonságot (54. cikk), a feltalálói tevékenységet (56. cikk) és az ipari alkalmazhatóságot (57. cikk).

A H rész a módosítások és javítások követelményeivel foglalkozik, különösen a megengedhetőség kérdéseivel (80. szabály és 137. szabály), valamint a 123(2) és (3) cikkben, a 139. szabályban és a 140. szabályban foglaltaknak való megfelelés kérdéseivel.

Az irányelvek online férhetők hozzá az ESZH három hivatalos nyelvén, mind PDF-, mind HTML-formátumban. Nyomtatott változatot nem adnak ki.

Mind a nyolc részben végeztek módosításokat, hogy a szöveget összhangba hozzák a jogi és eljárási fejleményekkel.

A módosításokat láthatóvá lehet lenni a HTML-publikációban a „Show modifications” boxra klikkelve a felső jobb sarokban az ESZH „Guidelines for Examination in the European Patent Office” c. kiadványának 3. oldalán, amely zöld háttérrel mutatja a beiktatott szöveget és pirossal áthúzott betűkkel a törölt szöveget. Rendelkezésre áll az irányelvek két letölthető változata is, az egyik tiszta másolat, míg a másik a változtatásokat mutató szöveg.

Mind a HTML-változat, mind a PDF-változat tartalmaz:

- egy nem kimerítő betűrendes kulcsszóindexet;
- egy számítógéppel megvalósítható találmányoknak szentelt indexet az irányelvek vonatkozó fejezeteire irányuló közvetlen hiperlinkek gyűjteményével;
- azoknak a fejezeteknek a teljes listáját, amelyeket módosítottak, a megfelelő hiperlinkekkel együtt.

D) Gyakran van szükség arra, hogy egy bejelentő egy szabadalmi bejelentést ne csak az ESZH-nál, hanem az USPTO-nál is benyújtson. Ennek következtében a versenytársak gyakran vizsgálják mind az európai, mind az amerikai bejelentésre adott szabadalmat, illetve azt, hogy ezeknek a szabadalmaknak az érvényességét nem támadták-e meg. Az ESZH-nál felszólalással, míg az USPTO-nál engedélyezés utáni eljárásban a felek közötti felülvizsgálattal (inter partes review, IPR) eljárással. Nehéz megjósolni egy szabadalom érvényességét megtámadó eljárás végeredményét. Az újabb felszólalási és IPR-eljárások elemzése azt mutatja, hogy az olyan európai szabadalmak ellen, amelyeknek van IPR-rel megtámadott amerikai párja, sokkal gyakrabban nyújtanak be felszólalást, és az említett elemzésből az is kitűnik, hogy a párhuzamos európai és amerikai szabadalmak ellen indított felszólalási, illetve IPR-eljárásokban gyakran döntenek hasonló módon.

A 2014. január és 2016. május között benyújtott olyan IPR-kérelmek adatait vizsgálták, amelyek végleges írott döntést kaptak. A megtámadott amerikai szabadalmak 48%-ának volt megfelelő megadott európai szabadalma, és ezen európai szabadalmak közül 26% ellen nyújtottak be felszólalást. Minthogy ebben az időszakaszban az összes európai szabadalomnak csak mintegy 4-5%-a ellen szóltak fel, mintegy ötször volt valószínűbb, hogy felszólalnak azon európai szabadalmak ellen, amelyeknek volt IPR-rel megtámadott amerikai párja.

Az IPR-rel megtámadott párhuzamos amerikai szabadalommal rendelkező és felszólalással megtámadott európai szabadalmak 57%-át vonták meg felszólalás következtében, 25%-ot fenntartottak módosított formában, és a felszólalások 8%-át utasították el. Ezeknek az adatoknak a 2015. évi európai felszólalási adatokkal való összehasonlítása azt mutatja, hogy az IPR-rel megtámadott párhuzamos amerikai szabadalommal rendelkező, felszólalással megtámadott európai szabadalmak esetében közel kétszer valószínűbb volt a megvonás.

Az is megállapítható, hogy az IPR-rel megtámadott párhuzamos amerikai szabadalommal rendelkező európai szabadalmak elleni felszólalási döntések elemzése szerint a felszólalások eredménye hasonló volt az IPR-eljárás eredményéhez (pl. legalább egy igénypontot nem találtak szabadalmazhatónak az IPR-eljárásban, és a szabadalmat megvonták vagy módosított formában tartották fenn a felszólalási eljárásban). A felszólalásoknak csupán 10%-a volt eltérő az IPR-eljárásától.

E) Az ESZH fellebbezési tanácsának nemrég hozott, *T 1846/11 sz.* döntése a *Rigaku Corporation* által benyújtott fellebbezésre vonatkozik, amelyet a vizsgálati osztály egy európai szabadalmi bejelentést elutasító döntése ellen nyújtott be.

Az ESZE világos különbséget tesz a hivatásos képviselők (vagyis a képesített európai szabadalmi ügyvivők) és a gyakorló jogászok (legal practitioners), vagyis az olyan, képesített jogászok között, akik egy szerződő államban jogosultak szabadalmi ügyekben eljárni, és működési helyük ebben az államban van. A gyakorló jogászok példaként említjük az ügyvédeket Németországban (Rechtsanwalt), valamint az Egyesült Királyságban (solicitors és barristers). Az ESZE szerint a gyakorló jogászok jogosultak a bejelentőt képviselni eljárásokban az ESZH előtt ugyanúgy, mint a hivatásos képviselők, amennyiben megkapják a vonatkozó meghatalmazást a bejelentőtől, és azt benyújtják az ESZH-nál.

Visszatérve a most vizsgált döntéshez, az európai bejelentést 2004. május 27-én nyújtották be, és az képviselőként egy szabadalmi és védjegyi irodát jelölt meg. Nem nyújtottak be aláírt meghatalmazást vagy utalást egy általános meghatalmazásra.

A vizsgálati osztály előtti eljárásban egy ennél az irodánál működő gyakorló jogász kezdett eljárni a bejelentő nevében 2010. november 19-től kezdve. Ez egy 2016. január 22-én tartott szóbeli tárgyaláson való részvételét is jelentette. Ennek a tárgyalásnak a kezdetén a gyakorló jogászt felkérték, hogy mutasson be egy aláírt meghatalmazást vagy utalást egy általános meghatalmazásra az ESZH elnökének egy 2007. július 12-i döntése szerint, amely a következőket mondja:

„Az ESZE 134(8) cikke alapján képviseletre jogosult gyakorló jogászoknak be kell nyújtaniuk egy aláírt meghatalmazást vagy egy utalást egy már benyújtott általános meghatalmazásra. Ha az ESZH értesül egy meghatalmazás benyújtása nélküli gyakorló jogász kijelöléséről, ezt a jogászt fel kell kérni, hogy az ESZH által megjelölt időn belül nyújtson be egy meghatalmazást.”

A gyakorló jogász nem volt képes a szóbeli tárgyalás alatt benyújtani a kívánt meghatalmazást. Ennek fényében a tanács 2016. február 5-én egy közleményben felszólította meghatalmazás benyújtására.

E közleményre válaszként a gyakorló jogász egy 2016. április 8-án kelt, aláírt, általános meghatalmazást nyújtott be, amely a kérdéses gyakorló jogászt a meghatalmazottak egyikeként sorolta fel, és bélyegző alakjában egy állítást is tartalmazott, amely szerint a konkrét szabadalmi és védjegyi iroda jogosult volt 2010. október 1-jétől eljárni a bejelentő nevében.

A gyakorló jogász kifejtette, hogy a 2010. október 1-jei, korábbi meghatalmazást abban az időben adták, amikor ő átvette a felelősséget, azonban az elkallódott.

Míg a tanácsot kielégítette, hogy a gyakorló jogász által benyújtott általános meghatalmazás felhatalmazta őt arra, hogy a fellebbező fél nevében eljárjon, úgy vélte, hogy az csupán arra volt felhatalmazva, hogy ezt 2016. április 8-tól, nem pedig 2010. október 1-jétől kezdve tegye. A tanács hangsúlyozta, hogy a 2010. október 1-jei, korábbi meghatalmazást nem nyújtották be, ezért nem volt lehetséges igazolni, hogy a gyakorló jogász 2010. október 1-jétől kezdve fel volt hatalmazva egy aláírt meghatalmazás által. Továbbá az általános meghatalmazás szövege azt jelezte, hogy a szabadalmi és védjegyi irodának csupán az ESZH-

képviselői, vagyis az ESZE 152(11) szabálya szerinti képviselők társulása, amely nem tartalmazott gyakorló jogászokat, voltak meghatalmazva.

A fentiek ellenére, minthogy az ügyben sajátos körülmények voltak adottak, ahol egy 2016. április 8-án kelt általános meghatalmazást nyújtottak be, és a korábbi meghatalmazás állítólag elkallódott, a tanács jelezte, hogy ha benyújtanák a fellebbező egy további jóváhagyását, a gyakorló jogász által 2010. október 1. és 2016. április 8. között tett lépéseket kivételesen mint jogos képviselő által tett lépéseket ismernék el. A gyakorló jogász azonban nem nyújtott be ilyen jóváhagyást. Ezért a tanács arra a következtetésre jutott, hogy a gyakorló jogász csupán arra volt meghatalmazva, hogy a fellebbező felet 2016. április 8-tól kezdve képviselje, és ezért az általa 2010. október 1. és 2016. április 8. között tett eljárási lépéseket a tanács meg nem történtnek tekintette; ez azt is jelentette, hogy a gyakorló jogász által benyújtott iratot is ilyennek tekintette.

A tanács elismerte, hogy ez a döntés „formalisztikusnak és szigorúnak” tűnhet. Hangsúlyozta azonban, hogy egy meghatalmazás benyújtása alapvető fontosságú annak megállapításához, hogy az ESZH a meghatalmazott képviselővel áll-e szemben.

A döntés hangsúlyozza annak a fontosságát, hogy a bejelentők mindig a megfelelő meghatalmazásokat nyújtsák be annak érdekében, hogy elkerüljék a fenti döntésben ismertetett következményeket.

Európai Unió

Az Európai Bizottság 2017. szeptember elején publikált egy tanulmányt a szellemi tulajdon-jogok brexit utáni helyzetéről.

Nem túlzás azt mondani, hogy az Egyesült Királyság döntése az EU-ból való kilépésről bizonytalanságot okozott mind saját maga, mind az EU-ban megmaradó 27 ország (EU 27) számára; a megfontolandó kérdések között van a brexit hatása a szellemi tulajdon-jogokra és azok tulajdonosaira a régióban.

Tanulmányában a Bizottság világossá teszi, hogy a brexittárgyalásokkal ki szeretné zárni, hogy a szellemi tulajdon oltalma (ideértve a függő jogokat, a földrajzi árujelzőket, a kiegészítő oltalmi tanúsítványokat és az adatbázisjogokat) meggyengüljön vagy kimerüljön az ország EU-ból való kilépése által. Továbbá azok a jogok, amelyek a kilépés időpontja előtt kimerültek, ilyenek maradjanak mind az EU 27-ben, mind az Egyesült Királyságban.

A tanulmány ezután öt kulcsterületet tárgyal meg, amelyeket a Bizottság szerint védeni kell e cél elérése érdekében: 1. az élő szellemi tulajdon-jogok (ideértve a földrajzi árujelzőket is); 2. a függő bejelentések; 3. a kiegészítő oltalmi tanúsítványok vagy azok oltalmi idejének meghosszabbítása; 4. az adatbázisok; és 5. a jogok kimerülése. A Bizottság végig egyértelművé teszi általános álláspontját az élő szellemi tulajdon-jogokkal kapcsolatban az alábbi formában:

„Az Unióban a kilépés időpontja előtt engedélyezett bármilyen egységes jellegű szellemi tulajdon-jog tulajdonosát ezen időpont után az Egyesült Királyság területe vonatkozásában érvényesíthető szellemi tulajdon-jog birtokosaként kell elismerni, hasonlóan az Unió törvénye által biztosított joghoz – szükség esetén egy bevezetendő sajátos hazai jogalkotás alapján.”

A tanulmány röviden kifejti, hogy az elv érvényesítésének magában kell foglalnia az alábbiakat is:

- a megújítási időpontok meghatározása;
- az elsőbbségi és szenioritási elvek figyelembevétele;
- a „tényleges használat” követelményei és a „hírnévszabályok” elfogadása.

A tanulmány megállapítja továbbá, hogy ennek az elvnek az érvényesítése nem okozhat költségeket az Unión belül az egységes jellegű szellemi tulajdon-jogok tulajdonosai számára. Az ilyen tulajdonosok adminisztratív terheit szigorú minimumon kell tartani.

A tanulmány a továbbiakban az alábbiakat is megállapítja:

- A kilépés időpontja előtt benyújtott szellemi tulajdon-jogokra vonatkozó bejelentések „bejelentőinek jogosultaknak kell lenniük az ilyen függő bejelentések vonatkozásában megtartani bármilyen elsőbbségi időpont előnyét.”
- Kiegészítő oltalmi tanúsítványra vonatkozó bejelentések vagy azok meghosszabbítását célzó, a kilépés időpontja előtt benyújtott bejelentések esetén: „egy személynek jogosultnak kell lennie arra, hogy továbbra is kaphasson kiegészítő oltalmi tanúsítványt”.
- A jogkimerülés tárgyával kapcsolatban a tanulmány megállapítja, hogy az EU területén a kilépés időpontja előtt kimerült szellemi tulajdon-jogoknak ezen időpont után is kimerülteknek kell maradniuk mind az EU 27-ben, mind az Egyesült Királyságban.

A tanulmányban leírtak természetesen nem képezik a kötelező módját annak, ahogyan az Egyesült Királyságnak az EU-ról való leválási folyamatát alkalmazni kell a jelenlegi szellemi tulajdoni rendszerre, azonban fontos betekintést nyújt arra, ahogyan az EU meg kívánja közelíteni ezt a nehéz kérdést.

Biztató lehet a jogtulajdonosok számára, hogy az EU 27 a brexit sima és következetes szellemi tulajdoni megközelítését kívánja. A jelenlegi fő üzenet az, hogy az EU 27 kívánsága szerint az egységes jogok tulajdonosai nem veszíthetik el ezeket a jogokat, amikor az Egyesült Királyság elhagyja az EU-t.

Az Európai Unió Bírósága

A) Az Európai Unió Bírósága (Court of Justice of the European Union, CJEU) 2017. szeptember 21-i ítéletében megállapította egyrészt, hogy a formákra vonatkozó technika állását nem lehet bizonyos termékkategóriákra korlátozni, másrészt nem lehet megkívánni, hogy a tájékozott felhasználó ismerje a technika állásához tartozó formakincset.

A holland *Easy Sanitary Solutions* (ESS) 2003. november 28-án nyújtott be az EUIPO-nál egy közösségi mintát, amelyet 2004. március 9-én publikáltak „tusolólefolyók” termékmegjelöléssel. A mintának fedőlemeze van kerek kifolyóval és kifolyócsővel. Az *I Drain* (most: *Group Niselles*, GN) keresete alapján az EUIPO a mintát újdonsághiány miatt semmisnek nyilvánította.

Az ESS panasza alapján az EUIPO 3. fellebbezési tanácsa a döntést 2010-ben hatálytalanította. A döntés ellen a GN panaszt nyújtott be, aminek alapján az EU Törvényszéke (General Court, GC) a minták helytelen összehasonlítására hivatkozva a tanács döntését hatályon kívül helyezte. Az ESS és az EUIPO által a GC döntése ellen a CJEU-nál benyújtott fellebbezések eredménytelenek voltak. A CJEU ítéletében három szemponthoz részletes megjegyzéseket fűz, amelyek majdnem minden mintajogi ügyben jelentőséggel bírhatnak.

A CJEU szerint a megsemmisítési ügyekben a felek nyilatkozataira vonatkozó elvek miatt nem az EUIPO feladata az újdonságvizsgálat kapcsán egy korábbi minta egymástól függetlenül nyilvánosságra hozott elemeit kombinálni, hogy ezáltal megállapítsa azok fontosságát. A CJEU emellett azt is részletesen kifejti, hogy miért lényegtelen a termék jellege a fontosság kérdésénél annak ellenére, hogy a közösségi mintarendelet 7. cikke utal a vonatkozó gazdasági ágazatnak a közösségben tevékeny szakköreire. Ezen túlmenően a CJEU arra is utal, hogy ilyen szövegösszefüggésben miért nem érdekes az a kérdés, hogy a tájékozott felhasználó ismeri-e a vonatkozó technika állását.

A GC azon a véleményen volt, hogy az EUIPO tévedést követett el, amikor nem azonosította saját maga a benyújtott eljárási anyagból a vonatkozó technika állását. Emellett megállapította, hogy az EUIPO-nak saját magának kellett volna összeillesztenie a vonatkozó korábbi minta egyes elemeit. A hivatal kifogásolta, hogy a hivatalból történő vizsgálat elve nem vonatkozik megsemmisítési eljárásokra [a közösségi mintarendelet 63(3) cikke]. Ezért az érvénytelenséget kérő bejelentő felelőssége, hogy rendelkezésre bocsássa a szükséges részleteket, különösen hogy pontosan és széleskörűen megjelöljön minden korábbi mintát. A CJEU most ehhez a véleményhez – ellentétben a GC megállapításával – csatlakozott.

Ezzel szemben a CJEU követte a GC-nek azt a megállapítását, hogy egy minta akkor is fontos technika állását képezi, ha egy olyan termékhez van felvéve, amely a közösségi mintarendelet termékjelzésében meghatározott terméktől eltérő szektorba tartozik. Abból sem következik más, ha a rendelet 7. cikkének 1. bekezdése „a vonatkozó gazdasági ágazat szakköreire” utal. A CJEU szerint ez a rendelkezés olyan kivétel, amelyet korlátozva kell értelmezni. A CJEU megállapítja továbbá, hogy a rendelkezés értelmében kellően figyelembe kell venni azokat a nehézségeket, amelyek az EU tagállamaiban a kinyilvánítás tényeire vonatkozó tényleges körülmények vizsgálatával járnak. A bíróság szerint a vonatkozó technika állásának bizonyos szektorokra való korlátozása nem kapcsolódik ehhez a rendelkezéshez, és nem volt a jogalkotónak sem szándéka.

A CJEU azonban egyértelműen osztotta a GC-nek azt a feltételezését, hogy egy korábbi minta az egyéni jelleg megítélésénél csak akkor fontos, ha a tájékozott felhasználó (valóban)

ismerte a korábbi mintát. A CJEU szerint helytelen ilyen tudatosságot feltételezni a tájékozott felhasználó részéről akár az újdonság vizsgálatakor, akár a vizsgált minta egyéni jellegének megállapításakor. A rendelet szövege azonban nem ad alapot a követelmények ilyen kiterjesztésére, ezért az érvénytelenségi kérelemtől továbbra is csak azt kívánják meg, hogy bizonyítsa: ténylegesen történt kinyilvánítás, de azt nem kell bizonyítania, hogy a tájékozott felhasználó tudomással bírt a vonatkozó technika állásáról.

B) A CJEU megerősítette, hogy színek kombinációja inhalálókészülékeken érvénytelen, mert a védjegyet nem ábrázolták grafikusan.

Az Európai Unió 207/2009 sz. védjegyrendeletének 4. cikke előírja, hogy egy európai uniós védjegynek grafikusan ábrázolhatónak kell lennie.

A CJEU egy korábbi döntése (*Heidelberger Bauchemie GmbH, C-49/02*) megállapította, hogy két vagy több színből álló védjegybejelentésben egy olyan színkombináció grafikai ábrázolásának, amelyet a kivonatban kontúrok nélkül jelölnek meg, szisztematikusan elrendezettnek kell lennie, ahol a színeket előre meghatározott és egységes módon kell társítani.

Az EU Törvényszéke előtt jelenleg függőben van egy két szín kombinációjából álló védjegybejelentés, ahol a színek (kék és ezüst) két blokkjának grafikus ábrázolása derékszögben van elrendezve, és a leírás megállapítja, hogy a színek megközelítőleg azonos arányban és egymás mellett vannak elhelyezve (*Red Bull GmbH v. Optimum Mark Sp.*).

A most vizsgált ügy háttere, hogy G lajstromozott védjegyének bitorlásáért beperelte S-et. A védjegyet a lajstromban úgy írták le, hogy az egy sajátos, sötétbíbor színből áll, amely egy légzőkészülék jelentős részére van felvíve, és a légzőkészülék fennmaradó részén egy sajátos világos bíbor szín van elrendezve. A lajstromozást egy színes fénykép kísérte, amely ezeket a színeket egy valódi légzőkészülékre alkalmazva mutatta be.

Ellenintézkedésként S annak a megállapítását kérte, hogy a védjegy érvénytelen, mert nem tett eleget a 4. cikk követelményeinek.

A felsőbbíróság helyt adott S keresetének. Ez ellen G nyújtott be fellebbezést.

A CJEU elutasította a fellebbezést. Megállapította, hogy a védjegy nélkülözi az egyértelműséget, az érthetőséget, a pontosságot és a hozzáférhetőséget, amelyeket a törvény előír; ezért a lajstromozást érvénytelennek nyilvánította. Azt is megállapította, hogy az ügy alkalmas volt azonnali ítéletre.

A színes védjegyek kapcsán nem volt esetjog, amely azt javasolta volna, hogy a képi ábrázolásnak elsőbbsége van a szóbeli leíráshoz viszonyítva. Ezeknél a védjegyeknél a leírás különösen fontos, mert segíthet tisztázni és pontosítani a védjegy oltalmi körét. Az ábrázolást és a leírást egyenként kell figyelembe venni. Bár az európai védjegy törvény 3(2) cikke szerint a szóbeli leírás nem kötelező, ez csupán azt jelenti, hogy nem mindig szükséges ilyet csatolni. Az EUIPO vizsgálati irányelveire vonatkozó érveket a bíróság elutasította, mert azoknak nem volt jogi hatályuk.

A bíróság a védjegy három lehetséges értelmezését vette figyelembe, és megállapította, hogy azok közül egyik sem elégítette ki az egyértelműség, érthetőség, pontosság és hoz-

záférhetőség alkalmazható próbáját. A három értelmezés közül a legkevésbé rossz az volt, hogy a védjegy a szóbeli leírás szerinti két szín bármilyen arányából áll, ahol a képi ábrázolás csupán szemléltetése a védjegy által felvehető alakoknak. Ez összeegyeztethetővé tette a képi ábrázolást, a szóbeli eljárást és a bibliográfiai adatkód alapján nemzetközileg elfogadott számokat, amelyek azt jelezték, hogy a védjegy „szín önmagában” típusú volt. Még különböző módjai voltak azonban a lajstromozásban lefektetett információ értelmezésének, és ez nemcsak kétértelműséghez, hanem tisztességtelenséghez is vezetett, mert tágitotta a lehetséges oltalmi kört, és tulajdonosnak tisztességtelen versenylőnyt biztosított.

A CJEU esetjoga egyértelmű volt a vonatkozó pontokban, ezért nem volt helyes előzetes döntést kérni. A Red Bull központi kérdése eltérő volt: vajon az egymás mellett levő kétszínű mintákat úgy kell-e értelmezni, hogy azok nem csupán a színeket, hanem az alakokat és a helyzeteket is meghatározzák, amelyekben azok megjelennek?

Az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala

Egy amerikai vállalat 2016-ban az EUIPO-nál kérelmet nyújtott be az &PIZZA ábrás szövédjegy lajstromozása iránt ételekre és italokra, valamint éttermi, bár- és élelmezési szolgáltatásokra. Az EUIPO részben elutasította a bejelentést megkülönböztető jelleg hiánya miatt, mert a „pizza” szó leíró jellegű. A bejelentő azonban az áruk és a szolgáltatások korlátozásával el tudta háritani ezt a kifogást.

Egy márkanévnek vagy egy logónak elsősorban „megkülönböztető” jellegűnek kell lennie ahhoz, hogy védjegyként lajstromozható legyen, és lehetővé tegye az érintett közönség számára a vonatkozó áruk és szolgáltatások megkülönböztetését, vagyis egy konkrét vállalathoz való tartozásának észlelését. Ha egy védjegy nem teljesíti ezeket a követelményeket, a védjegybejelentést elutasítják, vagy pedig, ha lajstromozták a védjegyet, a lajstromozást meg lehet támadni, és esetleg el lehet érni a törlését.

A megkülönböztetőképeség követelményét nem elégíti ki az olyan védjegy, amelynek (uralkodó) szóeleme, amelyre oltalmat kérnek, a kérdéses szolgáltatások vonatkozásában leíró jellegű.

A vizsgált ügyben az &PIZZA védjegyet kezdetben a 30., 32. és 43. áruosztályban különböző árukra és szolgáltatásokra kérték, ideértve a sajtmártást, a paradicsommártást, a tésztamártást, a pizzát, továbbá az éttermi és bárszolgáltatást. Ezekkel az árukkal és szolgáltatásokkal kapcsolatban az EUIPO elővizsgálója megállapította, hogy az &PIZZA megjelölés nem alkalmas arra, hogy védjegyként szolgáljon. Az elővizsgáló szerint a „pizza” szó az Európai Unió területén a fogyasztók számára mint „olyan étel ismert, amely sajttal és paradicsommal fedett sült tészta, és amelyhez rendszerint gombát, szardellát, kolbászt vagy sonkát adnak”.

Az elővizsgáló az ábrás szövédjegy jelképes elemeit sem találta megkülönböztető jellegűnek, mert az & jel is teljesen általános, és a betűk is szabványosak.

A védjegybejelentés azonban olyan különböző árukra is vonatkozott, amelyek nincsenek összefüggésben a pizzával; ilyenek a tea, a kávé, a cukrászsütemények, a gyümölcslevek, a szirupok, a fagylalt, a palackozott és a szénsavas víz és az üdítőitalok. Az elővizsgáló a bejelentést ezekre az árukra nem utasította el, mert a „pizza” szó ezekre nézve nem leíró jellegű, és ezért a megjelölés kielégíti a megkülönböztetőképességre vonatkozó követelményt. Erre tekintettel a bejelentő korlátozta bejelentését olyan árukra és szolgáltatásokra, amelyeket az elővizsgáló nem kifogásolt, és az EUIPO a korlátozott oltalmi körű bejelentést lajstromozta.

Az Európai Unió Védjegy bírósága

Az Európai Unió alicantei védjegy bíróságának 2. tanácsa 2017. február 13-án a felperesek (*Guccio Gucci, SpA, Hugo Boss Trademark Management GmbH & Co KG, Lacoste SA, Procter & Gamble International Operations SA és HFC Prestige Products SA*) javára döntött a spanyol *Equivalenza Retail, SL* (*Equivalenza*) vállalat ellen indított perben.

A felperesek azért indították a pert, mert az *Equivalenza* a Hugo Boss, a Gucci és a Lacoste házhoz tartozó védjegyeket használta állítólag azonos illatú parfümjeinek eladásakor. A felperesek védjegyeit az *Equivalenza* az ún. „összehasonlító listákon” használta, amelyeket elosztóinak és ügyfeleinek adott át, és ezek a listák összekötötték a hasonló illatú parfümök számhivatkozásait az eredeti parfümök védjegyeivel, amelyekre az utánszatok eladásakor szóban is hivatkoztak az *Equivalenza* üzletláncában.

Az *Equivalenzát* az EU védjegy bíróságának 1. sz. tanácsa már 2015. január 14-én is elítélte harmadik felek védjegyeinek a használatáért (ezt megerősítette az alicantei fellebbezési bíróság). Ennek ellenére az *Equivalenza* nem változtatott üzleti módszerein, jóllehet lépéseket tett annak irányában, hogy az összehasonlító listákat nehezebben bizonyítható módon használja. Így bebizonyosodott a jelen ügyben, hogy az *Equivalenza* az összehasonlító listákat úgy adta át, hogy azok kapcsolatot tudtak létrehozni a felperesek védjegyei és saját termékei között, miközben egyidejűleg a következőket mondta az ügyfeleknek:

- a védjegyek használatát megtiltották;
- meg kell jegyezniük a megfelelő hivatkozásokat.

Equivalenza próbálkozott azzal érvelni, hogy megváltoztatta üzleti módszerét a parfümök illatszergyártó családokon keresztül történő eladásával, azonban a bíró megállapította, hogy bizonyítást nyert: az *Equivalenza* volt az összehasonlító listák forrása.

A bíróság döntése szerint az *Equivalenza* ténykedései bitorolták a felperesek jól ismert védjegyeit, mert potyautasként ténylegesen kihasználta a híres védjegyeket, és azok hírnevéből, vonzereijéből és tekintélyéből tisztességtelen előnyre tett szert. Emellett a bíróság azt is kinyilvánította, hogy a híres parfümök védjegyeinek hasonló illatú parfümök eladására történő használata a tisztességtelen versenyt tiltó törvénybe ütközik – nevezetesen tisztességtelen előnyszerzés egy másik fél hírnevéből a piacon, és törvénytelen összehasonlító hir-

detés alkalmazása azáltal, hogy saját termékeit a felperes parfümjeinek utánzataiként vagy másolataiként mutatta be.

A fentiek alapján a bíróság elrendelte, hogy az Equivalenza:

- szüntesse meg parfümjeinek felajánlását, forgalmazását és reklámozását a felperesek védjegyeinek használatával;
- vonja vissza a piacról, semmisítse meg és szüntesse meg szolgáltatni a felperesek védjegyeit tartalmazó anyagokat, összehasonlító listákat vagy azonosítási eszközöket;
- tartózkodjék attól, hogy üzleteit ellássa olyan anyagokkal, amelyek a felperesek védjegyeit tartalmazzák; és
- változtassa meg azoknak a parfümöknek a számhivatkozásait, amelyeket a felperesek védjegyeivel kapcsolatban használt.

A bíróság elrendelte továbbá, hogy az Equivalenza:

- kárpótolja pénzügyileg a felpereseket kártérítés fizetésével;
- az ítéletet publikálja két spanyol újságban; és
- fizesse meg az eljárások költségeit.

Franciaország

Egy 2017. március 14-i döntésében a Versailles-i Fellebbezési Bíróság megerősítette a Nanterre-i elsőfokú bíróság döntését három olyan doménnév átadásával kapcsolatban, amelyek bitorolták egy területi kollektíva [collectivité territoriale; gyűjtőnév a francia commune (község), département (megye) és région (vidék) francia szóra] védjegyét. A fellebbezési bíróság felülvizsgálta a *Syrel*-ügyben hozott három döntését egy alternatív vitadöntő eljárásban, hogy megoldjon az „.fr” országgóddal Franciaországra kiterjesztett doménnévvitákat, amelyeket a French Association for Cooperative Internet Naming, AFNIC, kooperatív internetes elnevező francia társaság adminisztrál.

Az ügyben felperes *Dataxy* internetszolgáltatásokat nyújtott, és lajstromozó volt az „.fr” doménnevek számára. Az alperes a francia *Saône-et-Loire* megye volt. Az alperes birtokolta a SAÔNE-ET-LOIRE LE DEPARTEMENT védjegyet, amelyet 2011. április 4-én lajstromoztatott a 35., 38., 39. és 41. áruosztálybeli árukra és szolgáltatásokra – főleg online hirdetési szolgáltatásokra és telekommunikációs célokra. A vitatott doménnevek a következők voltak: *saoneetloire.fr* és *saone-et-loire.fr*, amelyeket a felperes 2004. június 7-én, és *saône-et-loire.fr*, amelyet a felperes 2012. június 22-én lajstromoztatott,

Az alperes 2012. augusztusban három panaszt nyújtott be a *Syrel*-eljárás ellen, amelyet az AFNIC adminisztrált. Az AFNIC bizottsága 2012. október 31-én három különálló döntésben megtagadta a *saoneetloire.fr* és a *saone-et-loire.fr* doménnév átadását, azonban elrendelte a *saône-et-loire.fr* doménnév átadását az alperesnek a postára és elektronikus kommunikációra vonatkozó törvény L45.2 cikke alapján.

2012. december 4-én a felperes bírósági eljárást indított az alperes és az AFNIC ellen, kérve az AFNIC azon döntésének a visszavonását, amely elrendelte az *saône-et-loire.fr* doménnév átadását az alperesnek. Az alperes azzal válaszolt, hogy kérte a bíróságot a döntés megerősítésére, továbbá annak a két AFNIC-döntésnek a megváltoztatására, amely megtagadta a *saoneetloire.fr* és a *saone-et-loire.fr* doménnév átruházását. A Nanterre-i elsőfokú bíróság helyt adott az alperes kérésének, és megállapította, hogy mind a három doménnevet át kell ruházni az alperesre.

A döntés ellen a felperes a Versailles-i Fellebbezési Bíróságnál nyújtott be fellebbezést.

Az megvizsgálta a vitát a törvény L-45-2(2) cikke alapján, amely úgy rendelkezik, hogy egy doménnév-lajstromozást meg lehet semmisíteni vagy törölni lehet, ha az valószínűleg bitorol szellemi tulajdoni vagy személyiségi jogokat, kivéve, ha a doménnév tulajdonosa törvényes érdekekkel rendelkezik, és jóhiszeműen jár el.

A bíróság megállapította, hogy a felperes nem volt ismert Saone-et-Loire vagy hasonló néven, és a francia Saone-et-Loire megyében nem használta egyik doménnevet sem. A bíróság azt is megállapította, hogy az alperes védjegye disztinkatív volt. Emellett a felperes által nyújtott szolgáltatások hasonlóak voltak azokhoz a szolgáltatásokhoz, amelyekre az alperes védjegyét lajstromozták.

A fentiek alapján a fellebbezési bíróság megállapította, hogy a vitatott *saône-et-loire.fr* doménnév valószínűleg zavart okozna az átlagfogyasztó fejében. Ezért megerősítette az alsófokú bíróság döntését, amivel egyúttal fenntartotta az AFNIC döntését is, és megállapította, hogy a felperes bitorolta az alperes védjegyét.

Ami a vitatott *saoneetloire.fr* és a *saône-et-loire.fr* doménnevet illeti, azokat a bíróság a törvény L-35-2(3) cikke alapján átruházta az alperesre.

A fellebbezési bíróság visszavonta az AFNIC által hozott két döntést, és elrendelte mind a három vitatott doménnév átruházását az alperesre. A felperesnek 25 000 EUR kártérítést kellett fizetnie.

Fülöp-szigetek

A Fülöp-szigeteken 2017. augusztus 1-jén új védjegy törvény lépett hatályba. Ennek főbb rendelkezéseit az alábbiakban foglaljuk össze.

- Nem kell benyújtani egy külföldi bejelentés hiteles másolatát, ha a benyújtás és/vagy a lajstromozás ténye megállapítható a külföldi szellemi tulajdoni hivatal hivatalos weboldaláról.
- A védjegy megújításakor kötelező benyújtani egy nyilatkozatot a védjegy tényleges használatáról.
- Egy lajstromozott védjegy használatának hiánya a lajstromozás időpontjától legfeljebb hat évig van megengedve.
- Ha a bejelentés ellen felszólalnak vagy törlési keresetet nyújtanak be, ez a tény felhasználható a használat hiányának igazolására.

India

A közelmúltban a Delhi Felsőbíróság (Delhi High Court, DHC) gyógyászati védjegyek kapcsán hozott döntést a *Sun Pharma Laboratories* (Sun) v. *Mylan Laboratories & Anr.* (Mylan)-ügyben. A két fél közötti vita kiindulási oka az volt, hogy az OXIPLAT védjeggyel rendelkező felperes tudomására jutott, hogy az alperes SOXPLAT védjeggyel ellátott árukat hozott forgalomba. A felperes szerint az alperes védjegye megtévesztően hasonló az ő védjegyéhez, ezért kérte védjegybitorlásért eltiltani az alperest az ő védjegyéhez megtévesztően hasonló védjegy használatától.

A DHC alapvetően a következő két tényből indult ki:

- A felperes és az alperes azonos kereskedelmi területen gyógyászati/orvosi készítmények kereskedelmi forgalmazásával foglalkozik.
- A felperes az OXIPLAT, míg az alperes a SOXPLAT lajstromozott védjegy tulajdonosa.

A bíróság arról is tudomást szerzett, hogy mindkét fél kétségbe vonta a másik fél védjeglajstromozásának érvényességét a Szellemi Tulajdon Fellebbezési Tanácsa (Intellectual Property Appellate Board, IPAB) előtt. Ezért az indiai védjegy törvény alapján a bíróság az ügyben addig nem hozhatott érdemi döntést, amíg az IPAB nem döntött a felek védjegyeinek érvényességével kapcsolatban; ezért a bíróság csak közbenső döntést hozott.

A DHC alaposan meghallgatta a peres felek érveit. A felperes különböző ügyekre hivatkozott a bitorlással kapcsolatos érveinek alátámasztására. Az alperes azt állította, hogy a felperes a bitorlás miatt nem kérhet ideiglenes intézkedést a bíróságtól, amíg nem bizonyítja, hogy védjegye megkülönböztetőképeséggel rendelkezik. Az alperes azzal is érvelt, hogy a bizonyítási teher a felperesen van, vagyis annak kell bizonyítania, hogy az OXIPLAT védjegy elfogadása nem kísérlet arra, hogy kisajátítsa terméke főkomponensének, vagyis az oxaliplatin-só generikus nevének a rövidítését. Az alperes azt állította, hogy a SOXPLAT védjegyet saját maga által kitalált megjelölésként fogadta el, ahol az „ox” szótagot az oxaliplatin szó kezdetéről és a „plat” szótagot annak közepéről vette, és e két szótag egyesítése után a kapott szóhoz hozzáadta az „s” előtagot, amely az alperes „Strides” nevű második vállalatának a kezdőbetűje. Így alakult ki a SOXPLAT védjegy.

A DHC tudomásul vette azt a tényt, hogy a gyógyszerek és a gyógyászati készítmények területén elfogadott gyakorlat a gyógyszereket az előállító vállalat nevére, vagy pedig a fő alkotórész vagy a betegség nevére elnevezni. A bíróság azt is megjegyezte, hogy a gyógyászat területén egy kereskedő nem gátolhatja meg egy másik kereskedőt abban, hogy a szerv, az alkotórész vagy a betegség leírását használja.

A DHC megállapította, hogy a felperes és az alperes által használt „Ox-”, illetve „Sox-” előtag nem hasonló, és nem idézi elő zavar és/vagy megtévesztés lehetőségét a vásárlókörzönység körében. Emellett a felperes elmulasztotta közölni védjegye elfogadásának okait, valamint annak a bizonyítékát, hogy védjegye – miként a perben állította – megkülönböztetőképeségre tett szert. Ennek alapján a DHC megállapította, hogy az adott ügyben nem

áll rendelkezésre első pillantásra meggyőző bizonyíték a felperes javára, és ezért megtagadta az ideiglenes intézkedést.

A DHC továbbá a következő megállapítást tette: „A gyógyászati védjegyek hasonlóságának próbája az előtag próbája is lehet. Ha mindkét versengő védjegy hasonló gyógyászati termékek nevének fő alkotórészéből használ fel betűket, szavakat vagy részeket, nagyon csekély tér marad játékra, permutációkra vagy kombinációkra. Elsőbbség adása bármelyik fél javára azt jelentené, hogy megtagadnák a másik fél számára a használat lehetőségét, és ennek eredményeként lehetővé tennék az előbbi fél számára, hogy kisajátítsa a generikus nevet, ami nem lenne sem tisztességes, sem megengedhető.

A DHC a vizsgált perben különböző tényezőket is figyelembe vett, így például azt, hogy a felek védjegyei leíró jellegűek, azonban nem vette figyelembe és nem mérlegelte azt a tényt, hogy a felperes korábban lajstromoztatta védjegyét, mint az alperes.

Indonézia

Indonézia kormánya 2017. október 2-án letétbe helyezte a madridi rendszerhez való csatlakozás okmányát a Szellemi Tulajdon Világszervezete vezérigazgatójának hivatalánál, amely 2018. január 2-án vált hatályossá.

A madridi rendszer történetében határkönek számít, hogy Indonézia 100. tagállamként lépett be.

Izrael

A) A Szellemi Tulajdon Világszervezetének PCT-ügyekben illetékes műszaki tanácsa az Izraeli Szabadalmi Hivatal további 10 évre kijelölte nemzetközi kutató- és vizsgálóhatóságnak (International Searching & Examining Authority, ISEA). Az izraeli hivatal egyike az ilyen minőségben működő 22 szabadalmi hivatalnak.

Mínthogy 2014. október óta az Izraeli Szabadalmi Hivatal az Egyesült Államok bejelentői számára is ki lett jelölve kutató- és vizsgálóhatósággá, egyre több az olyan amerikai bejelentő, aki PCT-bejelentése számára az izraeli hivatal jelöli ki kutató- és vizsgálóhatóságnak.

B) Az Izraeli Szabadalmi Hivatal 2017. június 4-én publikálta 2016-ra vonatkozó éves jelentését, amelyből alább néhány érdekes adatot közlünk.

2016-ban 6425 *szabadalmi bejelentést* nyújtottak be Izraelben, ami az előző évhez viszonyítva 7%-os csökkenésnek felel meg. A bejelentések 10%-nál kisebb része származott hazai bejelentőktől.

A szabadalmi bejelentések közel 85%-a nemzetközi (PCT-) bejelentések izraeli nemzeti szakaszának megindításából származott, amelyek közül 46%-ot az Egyesült Államok Szabadalmi Hivatalnál és 21%-ot az Európai Szabadalmi Hivatalnál mint átvevőhivatalnál nyújtottak be.

2016-ban a legtöbb szabadalmi bejelentést benyújtó öt vállalat a következő volt: Biosense Webster, Facebook, Dow Agrosiences, Phillip Morris és Raytheon.

Az izraeli hivatal számos új elővizsgálatot alkalmazott és tanított be, aminek következtében jelentősen megjavult a szabadalmi bejelentések vizsgálati sebessége: 2007-ben a bejelentések vizsgálatának megkezdéséig 51,2 hónap telt el, és ez az idő 2016-ban 28,5 hónapra csökkent.

2016-ban jelentősen megnőtt a gyorsított szabadalmi vizsgálat (PPH) igénybevétele a PCT-rendszerben. A PPH-kérelmek 54%-a alapult az USPTO és 22%-a az Európai Szabadalmi Hivatal vizsgálati eredményein.

A védjegybejelentések száma 2016-ban az előző évihez viszonyítva 11%-kal, 9308-ra csökkent. A csúcsot a 2015 évi 10 453 védjegybejelentés jelentette. A védjegybejelentéseknek mintegy 75%-a származott külföldi bejelentőktől.

Az Izraelben legtöbb védjegybejelentést benyújtó országok sorrendben a következők voltak: Amerikai Egyesült Államok (21,4%), Németország (6,8%), Kína (5,8%) és Svájc (5%).

A legtöbb védjegybejelentést a következő öt vállalat nyújtotta be: Apple, Gilead Sciences, Abercrombie & Fitch, Johnson & Johnson és Bora Creations.

2016-ban az Izraeli Szabadalmi Hivatal által intézett jogi eljárások száma csúcsot (292) ért el. Ebből 100 vonatkozott szabadalmakra, 178 védjegyre és 14 mintákra.

C) A francia *Christian Dior* cég 2014. április 16-án kérte az Izraeli Védjegyhivatalnál egy háromdimenziós illatszeres üveg lajstromozását parfümökre, gélekre, szappanokra, sampónokra és hasonló termékekre a 3. áruosztályban.

A 2015. augusztus 9-én kiadott első hivatalos végzésben az elővizsgáló a lajstromoztatni kívánt védjegyet az 1972. évi védjegy törvény 8(a) cikke és a 61. sz. körlevél alapján nem tekintette lajstromozhatónak, mert az a kérdéses áruk számára háromdimenziós csomagnak vagy tartálynak minősül. Ebben a levélben a hivatal megállapította, hogy háromdimenziós védjegyet csak különleges körülmények között, a következő három feltétel teljesítése esetén lehetne adni:

1. a jelzés a gyakorlatban védjegyként szolgál;
2. a jelzésnek nincs semmilyen valódi esztétikai vagy funkcionális célja; és
3. a jelzés használat útján megkülönböztetőképességre tett szert.

2015. december 8-i válaszában a bejelentő kifejtette, hogy a *Christian Dior* egy 1946-ban minőségi árukra, így divatcikkre, parfümökre, ékszerekre és divatáruk kiegészítőire alapított divatház. A válasz részeként csatolták *Riccardo Frediani* parfümügyi főtanácsnok eskü alatti nyilatkozatát.

A bejelentő különböző szempontokat sorolt fel, amelyekre az eskü alatti nyilatkozat vonatkozott, és amelyek a kívánt megkülönböztetőképességet igazolják:

1. A lajstromoztatni kívánt védjeggyel társított parfüm csúcstermék.
2. Ezt a parfümöt 1999 óta a lajstromoztatni kívánt védjeggyel folytonosan árusították 130 országban.

3. A parfümöt Izraelben 2000 óta árusítják, és jelentős erőfeszítést fejtettek ki Izraelben a védjegy megismertetése és a márkanév elismertetése érdekében.

A bejelentő azt is kifejtette, hogy a lajstromoztatni kívánt palackot maszáj asszonyok ékszerei és 19. századi esküvői ruhák sugalmazták. A palack mintáját az első használat óta nem változtatták meg.

A bejelentő azt is kifejtette továbbá, hogy a védjeggyel társított illat a Dior legnépszerűbb parfümje Izraelben. Ezeket az állításokat különböző kritikákkal, ismertetésekkel és piacelemzésekkel támasztotta alá. 2015. decemberben benyújtott válaszában a bejelentő azt kérte, hogy a benyújtott bizonyítékok egy része maradjon titkos, mert sajátos eladási és pénzügyi adatokra vonatkozik. Ezt a tikosságot a hivatal 2015. decemberi közbenső válaszával megadta.

A hivatal december 30-i válaszában elismerte, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy a 8(b) cikk által megkívánt megkülönböztetőképességet megszerezte, azonban az elővizsgáló rámutatott, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegyet előzőleg mintaként lajstromozták, és ezért nem lajstromozható védjegyként. A kérdéses mintát a Dior 2000. április 30-án 3293 számmal lajstromoztatta a 9(01) áruosztályban „parfümpalack” címmel, és ez a minta 2014. március 26-án járt le.

Az elővizsgáló azon a nézeten volt, hogy a mintaként való lajstromozás együtt járt azzal, hogy a minta egy esztétikai alkotás, és mint ilyen, nem lajstromozható háromdimenziós védjegyként a 032/2015 sz., „Védjegyek – kérelmek háromdimenziós védjegyek lajstromozása iránt” című körlevél 5.2 bekezdésére tekintettel. Ez a körlevél megállapítja, hogy ha bizonyítható, hogy egy termék vagy csomagolási minta védjegyként szolgál, és nem túlzottan esztétikus vagy nem nagyon funkcionális, és használat útján megkülönböztetőképességre tett szert, akkor lajstromozható.

A bejelentő az elővizsgáló döntése elleni fellebbezéshez kért engedélyt, és ennek alapján 2016. június 28-án meghallgatáson vett részt.

A meghallgatás alkalmával az elővizsgáló számos jogesetre hivatkozott. A bejelentő kiartott amellett, hogy egy palack mintaként való lajstromozása nem gátolja meg annak védjegyként való lajstromozhatóságát. Az elővizsgáló viszont egy legfelsőbb bírósági döntésre hivatkozott ellentétes álláspontjának alátámasztására.

A bejelentő szerint a legfelsőbb bíróság különbséget tett termékek és csomagolások között, és leszögezte, hogy nem lehet párhuzamot vonni a két kategória között. Szerinte nyilvánvaló, hogy egy háromdimenziós lajstromozott védjegy együtt élhet egy termék alakjának mintaként való lajstromozásával mindaddig, amíg ez nem szolgáltat monopóliumot egy esztétikai alak számára. Az elővizsgáló szerint a védjegy hivatal által elfogadott irányelvek fényében funkcionális vagy esztétikai jelleggel rendelkező termék alakja nem lajstromozható védjegyként, ha alakja funkcionális vagy esztétikai célt szolgál.

Ekkor Frediani főtanácsnok az Európai Unió Bíróságának a *Voss of Norway ASA v. OHIM*-ügyben 2013. május 28-án hozott döntésére hivatkozott, amely többek között megállapított-

ta: „Az átlagos fogyasztók a termékek eredetét nem szokták annak alakja vagy csomagolása alapján megállapítani verbális vagy grafikai elem hiánya esetén. Ezért nehezebb lehet megkülönböztető jelleget bizonyítani az ilyen háromdimenziós védjegyek vonatkozásában, mint verbális vagy ábrás védjegyek esetén.”

A hivatal elismerte, hogy az adott esetben nem olyan dolog forog elbírálás alatt, amely önmagában esztétikus, hanem olyasmi, ami elsődlegesen azt a kereskedelmi célt szolgálja, hogy egy árut összekössön a szolgáltatójával, és itt az esztétikai szempont másodlagos és kevésbé jelentős. Ezért ha a bejelentő bizonyítani tudja, hogy a termék választásánál döntőek a kereskedelmi megfontolások, és hogy a termék vagy a csomagolás alakja valójában védjegyként szolgál, ahol az esztétikai szempontok másodlagosak, a védjegy lajstromozhatónak tekinthető.

A bejelentő e kérésnek eleget tett. Így végül a hivatal 2017. február 26-án 274 427 számmal lajstromozta a *J'Adore 3D Perfume Bottle* (Imádom a 3D parfümpalackot) védjegyet.

Japán

A) A Japán Szabadalmi Hivatal és a Japán Legfelsőbb Bíróság 2017 októberében tette közzé 2016. évi statisztikáját. A legfontosabb adatokat az alábbiakban közöljük.

Az összes *szabadalmi bejelentés* száma 2015-ben 318 721, míg 2016-ban 318 381 volt.

2015-ben 60 431, míg 2016-ban 59 893 PCT-bejelentést nyújtottak be Japánban, amiből következik, hogy 2015-ben 258 290 és 2016-ban 258 488 volt a japán bejelentők által benyújtott bejelentések száma.

A hivatal 2015-ben 189 358 szabadalmat, míg 2016-ban 203 087 szabadalmat lajstromozott.

A *használatiminta-bejelentések* száma 2015-ben 6860, míg 2016-ban 6480 volt. PCT-úton 2015-ben 160, míg 2016-ban 131 használatiminta-bejelentést nyújtottak be.

2015-ben 6695, míg 2016-ban 6297 használati mintát lajstromoztak.

Mintabejelentést 2015-ben 29 903-at, 2016-ban 30 879-et nyújtottak be.

2015-ben 26 297, 2016-ban 25 344 mintát lajstromoztak.

A *védjegybejelentések* száma 2015-ben 147 283, 2016-ban 161 859 volt.

2015-ben 15 984 és 2016-ban 13 853 Japánt megjelölő nemzetközi védjegybejelentést nyújtottak be.

A közvetlen japán védjegybejelentések száma 2015-ben 131 299, 2016-ban 148 024 volt.

2015-ben 98 085, míg 2016-ban 105 207 védjegyet lajstromoztak Japánban.

2015-ben a kerületi bíróságokon 533 *szellemi tulajdoni vonatkozású keresetet* indítottak, és ugyanennyi ilyen ügyet fejeztek be.

A legfelsőbb bíróságon 2015-ben a hasonló ügyekben indított keresetek száma 161, míg a befejezett ügyek száma 193 volt.

B) A Szellemi Tulajdoni Felsőbíróóság 2016. október 19-én hozott ítéletet a *Kikkoman Corporation* (felperes) v. *Kao Corporation* (alperes)-ügyben, megállapítva, hogy az alperes szabadalma nem teljesítette a „kellő alátámasztás” követelményét.

Az ügy háttere, hogy a felperes kérte a Japán Szabadalmi Hivataltól az alperes szabadalmának megsemmisítését feltalálói tevékenység és kellő alátámasztás hiánya miatt. Az alperes szabadalma csökkentett nátriumtartalmú szójaszósza vonatkozott.

A hivatal elutasította a felperes kérelmét.

1. A szabadalom és a felperes állításai

Az alperes szabadalmának 1. igénypontja a következő:

„Csökkentett nátriumtartalmú szójaszósza, amelynek sókoncentrációja 7–9 tömeg/tömegszázalék, káliumkoncentrációja 1–3,7 tömeg/tömegszázalék, nitrogén-koncentrációja 1,9–2,2 tömeg/térfogatszázalék, és a nitrogén és a kálium tömegaránya 0,44–1,62.”

A felperes azt állította, hogy a szabadalom nem teljesíti a kellő alátámasztás követelményét, mert ha azt kérdezik, hogy lehetséges-e olyan csökkentett nátriumtartalmú szójaszószt készíteni, amelynek sósságszintje 3 vagy magasabb, és keserűségsszintje 3 vagy kisebb 9 tömeg/tömegszázaléknál kisebb sókoncentrációval, a leírás, amely azt állítja, hogy „7–9 tömeg/tömegszázalék sókoncentráció lenne kívánatos”, nem szolgáltat ennek megfelelő kiviteli példát.

2. A Japán Szabadalmi Hivatal döntésének alapja az alátámasztási követelmény vonatkozásában

A hivatal az alábbiakkal indokolta, hogy elutasította a megsemmisítési kérelmet az alátámasztási követelmény vonatkozásában.

A szabadalmi leírásban bemutatott kísérleti eredmények fényében megállapítható, hogy abban az esetben, amikor a sókoncentráció 9 tömeg/tömegszázalék, van egy elv, amely szerint a káliumkoncentráció sósságot idéz elő, és a nitrogén-koncentráció erősíti a sósságot és enyhíti a keserűséget. Nincs észszerű ok azt hinni, hogy a 9 tömeg/tömegszázalék sókoncentráció esetében megfigyelt jelenség nem lenne megfigyelhető abban az esetben, amikor a sókoncentráció 7 tömeg/tömegszázalék.

Így bármely, a szakmában jártas szakember, aki elolvassa a szabadalmi leírást, megértené, hogy olyan csökkentett nátriumtartalmú szójaszósza esetében, amelynek sókoncentrációja 7 tömeg/tömegszázalék majdnem a lehető legalacsonyabb káliumkoncentrációval, az igényelt találmány erősíteni tudná a sósságot a káliumkoncentrációnak majdnem a legmagasabb határig való növelése útján, és meg tudná oldani az így kapott keserűség problémáját a nitrogénkoncentráció növelésével.

A felperes fellebbezést nyújtott be a döntés ellen a Szellemi Tulajdoni Felsőbíróóságnál.

c) A bíróság döntése

A Japán Szabadalmi Hivatal döntését érvényteleníteni kell.

A szabadalmi leírás szerint az igényelt találmány célja, hogy megoldja az olyan, csökkentett nátriumtartalmú szójaszósza előállítását, amely íz szempontjából jobb a szokásos csökkentett nátriumtartalmú szójaszószaéhoz képest.

kentett nátriumtartalmú szójaszósznál azáltal, hogy a 7–9 tömeg/tömegszázalék alacsony sókoncentráció ellenére növeli a sósságot és enyhíti a keserűséget, ami abból ered, hogy nő a káliumtartalom. Ezért ahhoz, hogy el lehessen ismerni, hogy az igényelt találmány meg tudja oldani a fenti kérdést, szükséges annak a megállapítása, hogy az igényelt találmány szerinti, csökkentett nátriumtartalmú szójaszósóz kitűnő érzékelési eredményt (általános értékelés: X vagy nagyobb), konkrétan olyan eredményt ad, hogy az említett szójaszósóz azonos vagy kissé erősebben sós olyan szokásos árúkkal összehasonlítva, amelyek sókoncentrációja 14 tömeg/tömegszázalék (sósság: 3 vagy nagyobb) és kevésbé keserű (keserűség: 3 vagy kisebb), és kevésbé furcsa íze van.

Az igényelt találmány célja, hogy megoldja az olyan, csökkentett nátriumtartalmú szójaszósóz ízének a problémáját, amelynek a sókoncentrációja 7–9 tömeg/tömegszázalék olyan módon, hogy beállítja a káliumtartalmat, a nitrogéntartalmat és a nitrogén és a kálium súlyarányát a megadott tartományokon belüli bizonyos értékekre. Így ahhoz, hogy megállapíthassuk, hogy az igényelt találmány meg tudja-e oldani a fenti problémát, annak bizonyítására van szükség, hogy a kérdés megoldható egyéb eszközök alkalmazása nélkül, a találmány szerint igényelt jellemzők megfelelő kombinációjával, a 7–9 tömeg/tömegszázalék sókoncentráció bármilyen értéke mellett. Ezért azt kell vizsgálni, hogy a kérdés megoldható-e „nukleotid ízjavítók, aminosav ízjavítók, szerves sav-só ízjavítók és savasítók stb.” nélkül.

Azonban a szabadalmi leírás kiviteli példái és összehasonlító példái alapján az egyetlen olyan eset, amikor a kitűzött cél megoldható, az az eset, amikor a sókoncentráció 9,0 tömeg/tömegszázalék.

Ahhoz, hogy el lehessen ismerni, hogy az igényelt találmány meg tudja oldani a fenti célt, annak bizonyítására van szükség, hogy a fentebb említett kérdés megoldható a 7–9 tömeg/tömegszázalék tartományon belül bármelyik szinten. Nyilvánvaló, hogy ha a sókoncentráció a legalacsonyabb szinten van, a legnehezebb lenne érzékelni a sósságot. Az ügy vizsgálata a legalacsonyabb, vagyis 7 tömeg/tömegszázalék szint mellett azt mutatja, hogy a szabadalmi leírásban bemutatott kiviteli és összehasonlító példák nem bizonyítják, hogy az igényelt találmány meg tudja oldani a fenti kérdést, megállapítva, hogy amikor a sókoncentráció 7 tömeg/tömegszázalék, a sósság szintje 3 vagy nagyobb, a keserűség szintje 3 vagy kisebb, mindez azt eredményezné, hogy az általános értékelés X vagy nagyobb.

Ilyen okok alapján a megtámadott találmány esetében, legalábbis akkor, amikor a csökkentett nátriumtartalmú szójaszósóz sókoncentrációja 7 tömeg/tömegszázalék, nem lehet azt mondani, hogy egy, a szakmában jártas szakember elismerhetné, hogy az igényelt találmány a kérdést meg tudja oldani a szabadalmi leírásban és a szabadalmi bejelentés benyújtásának időpontjában adott műszaki tudás alapján. Ezért az alátámasztás követelményét nem lehet kielégítettnek tekinteni.

Jordánia

Jordánia kormánya 2017. március 9-én letétbe helyezte a Szabadalmi Együttműködési Szerződéshez (Patent Cooperation Treaty, PCT) való csatlakozás okmányát. Így Jordánia 2017. június 9-től kezdve a 152. tagja a PCT-nek.

Ennek megfelelően a 2017. június 9-én vagy azt követően benyújtott nemzetközi (PCT-) bejelentések önműködően megjelölik Jordániát is, és Jordánia állampolgárai és lakói ettől az időponttól kezdve a Jordániai Szabadalmi Hivatalon keresztül benyújthatnak nemzetközi szabadalmi bejelentéseket.

Kanada

A) Korábban Kanada nem engedélyezte a gyógyászati tárgyú szabadalmak oltalmi idejének meghosszabbítását a forgalombahozatali engedély elnyeréséhez szükséges idő miatti késedelem alapján.

Ez most megváltozott egy új törvényi és szabályozási keret révén, amely 2017. szeptember 21-én lépett hatályba, hogy Kanada eleget tudjon tenni az Európai Unióval kötött átfogó gazdasági és kereskedelmi megállapodásban (Comprehensive Economic and Trade Agreement, CETA) foglaltaknak. Az oltalmi idő meghosszabbításának lehetséges időtartama legfeljebb két év.

B) A Szövetségi Fellebbezési Bíróság (Federal Court of Appeal, FCA) 2017. március 14-én a *Teva Canada Limited* (Teva) v. *Leo Pharma Inc.* (Leo)-ügyben elutasította a Teva fellebbezését *Locke* bíró döntése ellen, amelyben megtiltotta az igazságügyi miniszternek, hogy a Teva számára engedélyezési értesítést (notice of compliance) adjon *kalcipotriolt* és *betametazon-dipropionátot* tartalmazó kenőcsének forgalmazására (a *Leo Dovobet* nevű készítménye), amíg le nem jár a Leo 2 370 565 sz. szabadalma, amely pszoriázis kezelésére használt háromkomponensű, nem vizes kenőcsre vonatkozik. A kenőcs a következő komponensekből áll:

- D-vitamin vagy D-vitamin analóg (A komponens);
- egy kortikoszteroid (B komponens); és
- egy oldószer (C komponens).

A Teva fellebbezése a Leo említett szabadalma ellen irányult, és annak megsemmisítését kérte azon az alapon, hogy az nem tartalmaz okos jóslást (sound prediction), és nem kielégítő a kinyilvánítása.

Locke bíró elutasította a Teva okos jóslásra vonatkozó állítását, megállapítva, hogy a vonatkozó próba valamennyi elemét kielégítették. Bár a Leo vállalatánál senki sem értette pontosan, hogy az igényelt kombináció miért működött, és bár a leírásban nem volt kimondottan említve, szakember megértette volna, hogy a találmány érvelési iránya szerint az **A** és a **B** komponens alternatívái kémiai alapot szolgáltatnak, és ezért hasonlóan viselkednének.

Locke bíró elutasította a Tevának azt az állítását is, hogy a szabadalom nem nyilvánította ki kielégítően a találmányt, mégpedig azon az alapon, hogy a Teva a vád benyújtásakor elmulasztotta ezt az érvelést. Ennek ellenére a bíró érdeme szerint értékelte a Teva állítását, és megállapította, hogy a leírásban nem volt szükséges azt említeni, hogy a kalcipotriolt (A komponens) fel kell oldani az oldószerben (C komponens). A szakemberek képesek lennének saját tudásuk alapján eljutni ehhez a megoldáshoz.

A Teva azzal érvelt, hogy a Szövetségi Bíróság (Federal Court, FC) helytelenül értelmezte a törvényt, amikor átszövegezte az okos jóslás szabályát, megengedve a Leo szakértője által alkalmazott érvelési irányvonalra való támaszkodást annak megalapozásához, hogy a 17. igénypont hasznossága okosan meg volt jósolva.

Az FCA ezt ténybeli kérdésnek tekintette az érzékelhető és komoly hiba felülvizsgálatánál, és a fellebbezés kérdéseit a következőképpen alakította át:

- Locke bírónak volt-e ténybeli bizonyítéka, amelyre a feltalálók támaszkodtak, amikor igényelték a 17. igénypont szerinti kompozíciókat; és
- az FC-nek volt-e bizonyítéka a feltalálók tényleges logikájára vagy érvelésére vonatkozólag?

A bíróság elutasította a Tevának azt az állítását, hogy nem lehet okos megfontolást végezni anélkül, hogy tudnánk, miért működik egy konkrét kombináció: a tan alkalmazása a találmány jellegétől függ, és ebben az esetben a találmány egészen egyszerű volt, alkotórészei is jól ismertek voltak. A bíróság szabadon következtetett arra, hogy a feltalálók logikáját és érvelési irányvonalát természetesen a szabadalom szolgáltatta. A szabadalomban semmilyen kimondott állítás nem kívánta érvelési irányvonal megadását.

A nem kielégítő kinyilvánítással kapcsolatban a Teva azzal érvelt, hogy Locke bíró törvényileg tévedett, amikor nem engedte meg a Tevának, hogy előadja a nem kielégítő kinyilvánítással kapcsolatos állításait, és amikor nem talált nem kielégítő kinyilvánítást. A bíróság csupán a Teva nem kielégítő kinyilvánításra vonatkozó lényegi érvét elemezte, és megjegyezte, hogy mindenképpen egyetértett az alsófokú bírósággal abban, hogy az ügyet nem helyesen adták elő a vádbejelentésben.

A Teva azt állította továbbá, hogy a kinyilvánítás nem volt kielégítő, mert a találmány lényeges eleme volt az a sorrend, amelyben a találmány szerinti komponenseket elegyíteni kell, és ezt ki kellett volna nyilvánítani. Az FCA a Teva érvét ismét ténybelinek tekintette, és ezért alapos vizsgálatnak vetette alá, majd arra a következtetésre jutott, hogy a Leo szakértőjének keresztkérdésekkel való kihallgatásának kivonata, amelyre a Teva érvelését alapozta, messze nem volt következetes, és hogy a Teva saját szakértői bizonylata alapján nem volt szükség információra az eljárással kapcsolatban. A vonatkozó eljárások jól ismertek voltak.

Az FCA a továbbiak során elutasította a Teva érvelését, amely szerint az FC jogi tévedést követett el, amikor azt javasolta, hogy a próbálkozási eljárás megengedhető annak a sorrendnek a meghatározására, amelyben a komponenseket elegyíteni kell. Az FCA azonban a próbálkozási kísérletezést csupán lehetőségként, nem pedig szükségként említette, és

nem következtetett arra, hogy kisebb kutatási tervre van szükség. Továbbá az FCA megerősítette, hogy nem feltalálói jellegű próbálkozásra lehet szükség egy megfelelően kinyilvánított találmány gyakorlatbavételéhez.

C) A *Dow Chemical Company* (Dow) v. *Nova Chemicals Corporation* (Nova)-ügyben a Szövetségi Bíróság 2014-ben hozott döntést és egyúttal indokolást azzal a pénzügyi kártérítéssel kapcsolatban, amelyet a Novának kellett fizetnie a korábbi szabadalombitorlási és -érvényességi eljárásokért.

Döntésének indokolásában *Fothergill* bíró a szabadalombitorlások orvoslására vonatkozó számos jelentős és új kérdést vett figyelembe, különösen a kanadai szabadalombitorlási perekben a nyertes fél számára az elveszett haszon alapján megítélhető kárpótlás vonatkozásában. A megítélt kárpótlás végső összege még a bíróságok előtt van, azonban az várható, hogy egyike lesz a legnagyobbaknak, amelyeket kanadai szabadalmi ügyben valaha megítéltek.

A felelősségi szakaszban az FC fenntartotta a Dow 2 160 705 sz. ('705-ös) kanadai szabadalmának érvényességét, és megállapította, hogy a Nova SURPASS polimerjei bitorolták a Dow szabadalmát. A polimerek polietilénkompozíciók voltak, amelyeket csomagolási célra használtak, különösen nagy igénybevételnek kitett zsákok és élelmiszerek csomagolására. A kompozíciók különleges fizikai és mechanikai tulajdonságokkal rendelkező két polimer keverékéből álltak. A Dow az ilyen kompozíciókat ELITE névvel árusította.

A bitorlás tényének megállapítása eredményeként az FC különböző kárpótlásokat ítélt meg a Dow javára, ideértve:

- választási lehetőséget kártérítés vagy gazdagodás kiszámítása alapján;
- észszerű kártérítést a bitorlásért, amely a szabadalom publikálásának az időpontja és a megadás időpontja között történt;
- kamatot; és
- költségeket.

Ezt követően a Dow a Nova gazdagodása alapján történő elszámolást választotta.

Az FCA 2016. szeptember 6-i ítéletével érdemben fenntartotta az FC döntését.

A Nova a legfelsőbb bíróságnál (Supreme Court, SC) nyújtott be fellebbezést, amit az 2017. április 20-án elutasított.

A Dow az FC előtt azt állította, hogy szabadalmának bitorlása a Nova számára ugródeszkát szolgáltatott a piacra, aminek eredményeként a Nova folytatta a haszonszerzést bitorló tevékenységéből a szabadalmi oltalom lejártá után is. *Fothergill* bíró hajlandó volt kiindulni egy olyan feltételezésből, hogy a Nova nem lett volna képes a vonatkozó piacra lépni a kérdéses szabadalom oltalmi idejének lejártáig, és időre lett volna szüksége ahhoz, hogy a bitorló termékek eladásának ugyanazt a szintjét érje el, mint amelyet a valóságban elért. Ezért a bíró megállapította, hogy a Nova lejárat előtti bitorló tevékenységéből származó lejárat utáni gazdagodását is figyelembe kell venni a haszon kiszámításánál. Ez a haszon megközelítőleg 20 hónapra terjedt ki a lejárat után.

Fothergill bíró azt is figyelembe vette, hogy a Nova költségeit le lehet vonni gazdagodásának kiszámításakor.

A bíróságnak a valutaátváltás időpontját is figyelembe kellett vennie. Minthogy a Nova bitorló termékek eladásából származó hasznát többnyire amerikai dollárban kapta, a vonatkozó kanadai törvény előírja, hogy ítéletében a bíróságnak a pénzüsszegeket kanadai dollárban kell kifejeznie. A Dow azzal érvelt, hogy a Nova amerikai dollárban kapta a hasznát, ezért a valutaátváltás időpontját az ítélelethozatal időpontjára kell tenni. Ezzel szemben a Nova azon a véleményen volt, hogy hasznát azokban az időpontokban kell átszámítani kanadai dollárra, amikor azokat ténylegesen megkapta (vagyis évenként a bitorlás időtartama alatt). Fothergill bíró megállapította, hogy a bizonyítékok szerint a Nova főleg amerikai dollárban kereste meg a hasznát, úgyhogy a kanadai dollárra való átváltás időpontjaként az ítélelethozatal időpontját kell tekintetbe venni.

A bíróság a kérdéses szabadalom publikációjának időpontja és az engedélyezés időpontja közötti időre a Dow számára 8,8%-os észszerű royaltyt határozott meg.

Végül Fothergill bíró azt is megállapította, hogy a Dow, figyelembe véve a kölcsönfolyósítás tényleges költségét, az ítélelethozatal előtti időszakra a Nova profitjának 5%-os kamatára volt jogosult.

Kína

A) Az Állami Szellemtulajdon-védelmi Hivatal 2017. június 28-án új adminisztratív rendszabályokat hozott nyilvánosságra a szabadalmak elsőbbségi vizsgálatáról, amelyek 2017. augusztus 1-jén léptek hatályba. Kínai és külföldi bejelentők, valamint egyéb érdekelt felek húzhatnak előnyt a rendszabályokból, mert azok igénybevétele esetén gyorsabban kapnak vizsgálati eredményeket szabadalmi bejelentéseikkel vagy szabadalmaikkal kapcsolatban. Az alábbiakban röviden összefoglaljuk a fontosabb új rendszabályokat.

A rendszabályok 2. szakasza szerint gyorsított vizsgálatot lehet kérni a következőkre:

- érdemi vizsgálat alatt álló találmányokra;
- használatiminta- és mintabejelentésekre;
- találmányi, használatiminta- és mintabejelentések újbóli vizsgálatára; és
- szabadalommegsemmisítési ügyekre.

A szabályok 3. szakasza szerint főleg olyan szabadalmi bejelentések és újbóli vizsgálati ügyek gyorsított vizsgálatát lehet kérni:

- amelyek olyan műszaki területekre vonatkoznak, amelyeket támogatnak a nemzeti, tartományi és városi kormányok;
- amelyek területén gyorsan fejlődik a technika;
- amelyek olyan árucikre vonatkoznak, amelyeket a bejelentő már fejleszt vagy fejleszteni kíván; és
- amelyeket először Kínában és más országokban vagy régiókban csak ezt követően jelentenek be.

A 4. szakasz szerint gyorsított vizsgálatot lehet kérni olyan szabadalommegsemmisítési ügyben, amelyben

- a szabadalom kapcsán bitorlási per van folyamatban; és
- az érdekelt felek helyi szellemi tulajdoni hivatalt kértek fel az ügy elbírálására, vagy pert folytatnak a népbíróság előtt.

Az 5. szakasz szerint a következők kérhetnek gyorsított vizsgálatot:

- szabadalmi bejelentők;
- szabadalomtulajdonosok; és
- megsemmisítési ügyek kérelmezői.

A 8. szakasz a gyorsított vizsgálat kérelmezéséhez szükséges dokumentumokat írja elő. A kérelemmel együtt célszerű benyújtani hivatalos pecséttel ellátva az alábbi szervek ajánlását vagy véleményét:

- állami szinten az államtanács helyi részlege; vagy
- tartományi szinten az Állami Szellemitulajdon-védelmi Hivatal.

Ha a sürgős vizsgálati kérelmet olyan bejelentés kapcsán nyújtják be, amelyet először Kínában és azt követően más országokban vagy régiókban nyújtottak be, nincs szükség a helyi államtanácsrésztől vagy hivatal véleményének a benyújtására.

A 10. szakasz rögzíti, hogy ha elfogadják egy gyorsított vizsgálati kérelmet, az Állami Szellemitulajdon-védelmi Hivatalnak a következő időhatárokat kell betartania:

- találmányi szabadalmi bejelentések esetében az első hivatali végzést 45 napon belül kell kiadnia, és az ügyet a kérelem elfogadásától számított egy éven belül le kell zárnia;
- használatiminta- és mintaszabadalmi bejelentések esetében a hivatalnak a kérelem elfogadási időpontjától számított két hónapon belül le kell az ügyet zárnia.

Az alábbi módon hasonlóképpen lerövidítették a bejelentők által a hivatali végzések megválaszolására adott határidőt:

- találmányi szabadalmi bejelentések esetében a választ a végzés kiadásának időpontjától számított két hónapon belül kell benyújtani;
- használatiminta- és mintaszabadalmi bejelentések esetében a választ a hivatali végzés kiadásának időpontjától számított 15 napon belül kell benyújtani.

B) A *Genentech*-nek van egy „Dózisok anti-ErbB2 antitestek kezelésére” című, Kínában 2000. augusztus 25-én benyújtott és 2008. december 17-én engedélyezett szabadalma. A szabadalmi igénypontok főleg az anti-ErbB2 antitest használatára vonatkoznak olyan gyógyszer előállításához, amely felhasználható mellrák kezelésére emberekben.

2011. december 30-án a *Celltrion* a Szabadalom-felülvizsgálati Tanácsnál megsemmisítési keresetet indított e szabadalom ellen azon az alapon, hogy az összes szabadalmi igénypont nélküli az újdonságot. Miután a tanács megállapította, hogy a szabadalom a technika állásától csupán az adagolási dózisban és rendszerben különbözik, azon a véleményen volt, hogy ezek a különbségek csupán az orvos által kiválasztott kezelési módszerre vonatkoztak,

és nem érintették szükségszerűen a gyógyszert vagy annak előállítását. Ezért olyan döntést hozott, hogy újdonsághiány miatt az összes igénypont érvénytelen.

A szabadalmas e döntés ellen fellebbezést nyújtott be a Pekingi Első Közbenső Népbíróságnál, amely 2013. december 19-én az érvénytelenítő döntést fenntartó ítéletet hozott.

Ezt követően a szabadalmas a Pekingi Felső Népbíróságnál nyújtott be fellebbezést, amelyet az 2014. július 18-án elutasított, fenntartva az elsőfokú döntést.

A szabadalmas nem értett egyet ezzel a döntéssel sem, és a Legfelsőbb Népbíróságnál kérte az ügy újratárgyalását, amelyik 2016. július 12-én elutasította a fellebbező kérelmét, és fenntartotta a Pekingi Felső Népbíróság véleményét, amely szerint az adagolási dózis és rendszer nem tudta megkülönböztetni a második indikációs alkalmazási igénypontot a technika állásától. Így tehát megerősítette az Állami Szellemilajdon-védelmi Hivatal gyakorlatát.

A megsemmisítési eljárásban és az azt követő bírósági eljárásban a vita középpontjában az a kérdés állt, hogy az adagolási dózis és módszer korlátozza-e a második indikációra vonatkozó igénypont oltalmi körét, és így megkülönbözteti-e a szabadalmat a technika állásától.

A Szabadalom-felülvizsgálati Tanács döntésének a lényege az volt, hogy az adagolási dózis és módszer csupán az orvosok által alkalmazott kezelési mód kiválasztására vonatkozott, de nem vonatkozott szükségszerűen a gyógyszerre vagy annak előállítására. Ezek a megkülönböztető műszaki vonások, amelyek csupán a gyógyszer adagolásában öltöttek testet, nem tették újjá a második indikációs alkalmazásra vonatkozó igénypontot.

Az első- és másodfokú bíróság fenntartotta a tanács döntését.

A Legfelsőbb Bíróság megítélése szerint a svájci típusú alakban igényelt második gyógyászati alkalmazás nem mutatott olyan megkülönböztető műszaki jellemzőt – így az adagolás tárgyával, az adagolás módjával, útjával és mennyiségével vagy az adagolások intervallumaival kapcsolatban –, amely újjá tette volna a gyógyszer adagolását és megváltoztatta volna a gyógyszer előállítását; az adott jellemzők azonban nem tehetnek egy gyártási-felhasználási igénypontot újjá. A Genentech szabadalmában az adagolási tartomány és módszer csupán az orvosok által előírt kezelési mód kiválasztására vonatkozott, és csupán a gyógyszer adagolását határozta meg. Más szavakkal: ezek a jellemzők nem vonatkoztak a gyógyszer előállítására, és arra nem gyakoroltak korlátozó hatást. Így ezek a jellemzők nem tudták megkülönböztetni az 1. igénypontot a technika állásától.

Németország

A) A Német Legfelsőbb Bíróság (Bundesgerichtshof, BGH) 2017. május 16-án megállapította, hogy a külföldi termékelosztó felelős lehet, ha alelosztója szabadalmat bitorló termékeket exportál.

A felperesnek Németországban érvényesített európai szabadalma volt egy gépkocsiabroncs-szigetelő rendszerre. Az olasz alperes gyártott és forgalmazott gépkocsiabroncs-szigetelő készleteket, amelyek magukban foglalták a szabadalmas szabadalmazott abroncs-

szigetelő rendszerét. Az alperes a szigetelőkészleteket németországi elosztóknak, valamint az olaszországi *Fiat*nak szállította; az utóbbi az ilyen készleteket Németországba exportált gépkocsikban helyezte el.

A felperes arra kérte a bíróságot, hogy rendelje el a bitorló termékek megsemmisítését, visszahívását és végleges eltávolítását a kereskedelmi csatornákról, valamint tájékoztatás nyújtását.

A territorialitás elve korlátozza a külföldi ténykedéssel kapcsolatos igényeket a nemzeti szellemi tulajdon-jogokat bitorló áruk vonatkozásában. Ezen az alapon a Stuttgarter Kerületi Felsőbíróság másodfokon úgy döntött, hogy egy külföldi gyártó csupán jogilag köteles visszahívni olyan bitorló termékeket, amelyekről tudja, hogy külföldi elosztója azokat Németországba exportálta.

A BGH tágabb megközelítést alkalmazott, és megállapította, hogy a gyártók/elosztók felelősek lehetnek elosztói/alelosztói ténykedéséért még akkor is, ha azok nem bírtak közvetlen tudomással a bitorló exportról. A BGH megállapította, hogy a gyártónak/elosztónak azt is ellenőriznie kell, hogy alelosztói mutatnak-e olyan sajátos jeleket, amelyek bitorló termékek exportjának szándékára utalnak. Az ilyen jelek lehetnek: az áruk szállított mennyisége annyira jelentős, hogy valószínűtlen azok eladása szabadalommentes piacokon; vagy az eladások összefüggésben állnak egy elosztó esetleg bitorló ténykedésével Németországban. Az ilyen jelzések esetén a gyártó/elosztó köteles tovább vizsgálni, és jelezni az esetleges szabadalombitorlásokat külföldi elosztóinak. Ha nem kap hihető válaszokat elosztóitól, közösen lesz felelős a szabadalombitorlásokért. Azonban csupán az elméleti lehetősége annak, hogy egy elosztó szabadalombitorló árukat exportálhat, nem elegendő ahhoz, hogy kiváltsa a gyártó/elosztó felelősségét.

A BGH egy olyan kérdést is megoldott, amelyet a német bíróságok egymás között vitattak, mégpedig azt, hogy egy felperes kérheti-e a bitorló termékek visszahívását és végleges eltávolítását. Az alperes azzal érvelt, hogy a BGH nem rendelheti el a kereskedelmi csatornákról való visszahívást és a végleges eltávolítást, mert ezek nem ugyanazt a célt szolgálják. Ezzel a BGH nem értett egyet, és megállapította, hogy mindkét igény átlapolhat, azonban a kereskedelmi csatornákról való végleges eltávolítás tovább megy, mert arra kényszeríti az elosztót, hogy minden észszerű erőfeszítést tegyen meg annak érdekében, hogy elkerülje bitorló termékek új forgalmazását.

A BGH fenti döntése megerősíti a német szabadalmak érvényesítését külföldi gyártók és elosztók ellen. A gyártók többé nem vehetik igénybe azt a mentseget, hogy nem tudták, mit tettek külföldi elosztói. A jövőbeli esetjogban azonban szükséges lesz tisztázni az „észszerű erőfeszítés” kifejezés jelentését, amelyet a gyártóknak/elosztóknak ki kell fejteniük annak meghatározása érdekében, hogy elosztói nem szándékoznak-e exportálni bitorló termékeket.

B) E folyóirat előző, decemberi számának 121. oldalán már beszámoltunk arról, hogy egy Ingve Stjerna nevű jogász a karlsruhei Szövetségi Alkotmánybíróságnál (Bundesver-

fassungsgericht, BVG) panaszt emelt az egységes szabadalmi rendszer ellen, arra hivatkozva, hogy az sérti a német alkotmányt. Ennek alapján a BVG 2017. június 6-án felkérte az ország elnökét, hogy várjon az Egységes Szabadalmi Bíróságra (Unified Patent Court, UPC) vonatkozó egyezmény aláírásával, hogy a BVG érdemben alaposan megvizsgálhassa az alkotmányos panaszt, amelyről még nem tudható sok, azonban úgy tűnik, hogy első pillantásra eléggé megalapozott ahhoz, hogy igazolja a késedelmet.

Ezt a hírt megerősítette a BVG sajtóirodája, valamint a szövetségi elnöki iroda.

Olvasható olyan vélemény is, hogy a BVG elnökéhez intézett kérelem azon a négy függő alkotmányos fellebbezésen alapszik, amelyet az Európai Szabadalmi Hivatal ellen nyújtottak be, és amelyekben a döntés 2018 első felében várható. Ezeknek a fellebbezéseknek az az alapja, hogy a jelenlegi ESZH-rendszer sérti azt az alkotmányos jogot, hogy egy hivatal döntését bíróságnál meg lehessen támadni. Ha a BVG ezt a négy panaszt megalapozottnak találja, akkor az ESZH-rendszert a korábbi reformoknál alaposabban meg kellene változtatni, és egy valóban független bíróságot kellene létrehozni. Szakmai körökben nagy érdeklődéssel várják a BVG döntését.

Olaszország

A divatipar örömmel üdvözölte a *Stella McCartney Ltd.* (Stella) vállalat győzelmét a FALABELLA táska oltalmáért vívott harcban. A felperes Stella a Milánói Bíróság előtt pert indított a felszámolás alatt álló olasz *Imax S.r.l.* (Imax) vállalat ellen minta- és védjegybitorlás, valamint tisztességtelen verseny miatt.

A felperes a FALABELLA táskát 2009-ben hozta forgalomba, és arra vonatkozó három közösi mintabejelentést lajstromoztatott. Az Imax Milánóban bizonyos táskákat MASSIMILIANO INCAS védjeggyel árusított, amelyek a FALABELLA táskához hasonló vonásokat mutattak, és amelyeket az Imax a katalógusokban „Mod. Stella McCartney”-ként hirdetett.

Az Imax azt állította, hogy a vitatott táskák eltértek a Stella lajstromozott mintáitól, mert más volt az alakjuk, ekobőr helyett valódi bőrből készültek, és vállpánttal voltak ellátva. Az Imax arra hivatkozott továbbá, hogy a felperes mintái érvénytelenek, mert fő jellemzőik már jelen voltak a piacon (nevezetesen a láncöv Chanel számos modelljén látható, és a trapézalakot korábbi lajstromozott minták is mutatták).

Ezzel szemben a Stella azzal érvelt, hogy mintáit egyéni jelleggel látta el hála a „trapézalaknak, a táska külső fülét követő különleges lánchevedernek és a szembetűnő tűzésnek”. A Stella arra is hivatkozott, hogy az alperes által említett CHANEL táskák szögletes alakúak, és lánchevederük vagy a táskatesthez, vagy a külső lezárásokhoz csatlakozik.

A bíróság megállapította, hogy a felperes mintái érvényesek. A FALABELLA táska különösen újnak mondható a CHANEL modellekhez képest, figyelembe véve eltérő alakját, méretét és díszítését. Az Imax által hivatkozott korábbi minták, bár trapézalakúak lehetnek, szintén eltérő különbségeket mutatnak (vagyis nincs a táska körvonalát követő láncfogójuk). Kö-

vetkezőképpen az alperes utánozta a FALABELLA minták fő egyéni vonásait, nevezetesen a láncfogókat, a trapézalakot és a tűzést.

A bíróság azt is megállapította továbbá, hogy az alperes hígította a világhírű STELLA MCCARTNEY védjegyet, mert termékeit „Mod. Stella McCartney” megjelöléssel látta el.

A felperes javára döntött a tisztességtelen versennyel kapcsolatban is, megállapítva, hogy az alperes olcsóbb táskái komoly kárt okoztak a Stella hírnevének. Ezenkívül az a tény, hogy az Imax valódi bőrből készített táskákat árusított, hamis és környezetellenes üzenetet továbbított a fogyasztók felé, mert a Stella termékeihez sohasem használt állati eredetű anyagokat, és komoly beruházások árán volt képes tartós árukat tervezni. Ezért az alperes magatartása a tisztességtelen versenyt tiltó törvénybe ütköző „befektetésnek” tekinthető.

Végül a bíróság 110 000 EUR kártérítést is megítélt az alperes tisztességtelen magatartását is figyelembe véve, mert módosított bizonyos számlaadatokat és termékneveket annak érdekében, hogy csökkentse az eladási számokat és a Stella által elszenvedett károkat, mert a bitorolt termékeket nem környezetbarát anyagokból állította elő.

Első ízben történt, hogy egy olasz bíróság az állati eredetű termékek használatát a tisztességtelen versenyt tiltó jogszabályba ütköző független cselekedetnek tekintette, amely feljogosítja a felperest arra, hogy javára külön kártérítést ítéljenek meg. Továbbá a megítélt teljes kártérítés nem elhanyagolható egy mintabitorlási eljárásban, és reményt keltő lehet más jogtulajdonosok számára.

Spanyolország

A) A Barcelonai Kereskedelmi Bíróság 7. tanácsa 2016. december 22-én teljes terjedelmében elutasította a *Niled SAE* (Niled) *Sofamel SL* (Sofamel) ellen benyújtott keresetét. A bíróság arra alapozta döntését, hogy a Niled TTP dugaljai nélkülözték a versenyképes egyediséget, amit előír a tisztességtelen versenyt tiltó törvény 11.2 cikke.

Mind a Niled, mind a Sofamel elosztóhálózati berendezések összekötésére és rögzítésére szolgáló anyagok gyártásának és árusításának elkötelezett spanyol vállalatok volt. A Niled TTP dugaljakat, a Sofamel TTGA dugaljakat gyártott.

Egy 2015 májusában elküldött, abbahagyásra és elállásra felszólító levélben a Niled és a *Ridelin* (amely azonos vállalatcsoporthoz tartozott) azt kívánta a Sofameltől, hogy hagyjon fel TTGA dugaljainak gyártásával és eladásával, mert az

- a Niled TTP dugaljainak szolgai másolását jelentette; és
- bitorolt sajátos *Ridelin*-szabadalmakat, amelyeknek a Niled kizárólagos engedélyese volt.

A Sofamel válaszában kifejtette, hogy – az Európai Szabadalmi Hivatal végzése alapján – azok a szabadalmak, amelyekre a Niled és a *Ridelin* levelüket alapozták, nélkülözik az újdonságot.

Válaszként a Niled beperelte a Sofamelt, mert az szerinte a tisztességtelen versenyt tiltó jogszabályba ütköző módon járt el.

A bíróság előtti eljárásban a Niled fő érvei a következők voltak:

- az úttörő TTP dugaljak – amelyek alapján a Ridelin benyújtotta függő európai szabadalmi bejelentését – újdonsága; és
- piaci versenye a Sofamellel, amelynek TTGA dugalja a TTP dugalj szolgai másolatát képezte, és így a tisztességtelen versenyt tiltó törvény 11. cikkébe ütközik.

A Sofamel arra a fő érvre hivatkozott, hogy a TTP dugaljak nélkülözik az újdonságot, minthogy (az ESZH újdonságvizsgálati jelentése alapján) nem újak, aminek következtében a felperes Niled termékei a piacon nélkülözik a versenyképes egyediséget.

A bíróság döntése először rámutat, hogy a tisztességtelen versenyt tiltó törvény 11.1 cikke szerint a termékeket vagy szolgáltatásokat szabadon lehet utánozni (ha nincs rájuk kizárólagos jog). A bíróság a 11.2 cikkben a szabad utánzási elv kivételként tárgyalt megtévesztő utánzási követelmények alapján elemezte a tisztességtelen verseny fogalmát. Így a bíróság megállapította, hogy a következőkre van szükség:

- három pozitív követelmény egyesülésére:
 - az utánzásnak egy lényeges elem másolatának kell lennie, ami a terméknek versenyképes egyediséget kölcsönöz;
 - az utánzásnak lényeges alkotásnak kell lennie, nem elég a megjelenési alak; és
 - az utánzásnak alkalmasnak kell lennie arra, hogy a fogyasztókat a termékek vagy szolgáltatások és az eredeti vállalat vonatkozásában társulások létrehozására vezesse; és
- két negatív körülmény hiányára:
 - a termékekre vagy szolgáltatásokra ne vonatkozzék kizárólagos jog; és
 - a társulási kockázat elkerülhetetlenségének versenyen kívüliisége.

A bíróság hozzátette, hogy versenyképességi egyediségről van szó, amikor a termékek vagy szolgáltatások olyan jellemzőket mutatnak, amelyek kellően megkülönböztetik azokat a terület hasonló jellegű egyéb termékeitől vagy szolgáltatásaitól. Emellett arra is szükség van, hogy az eredeti termékek és szolgáltatások, amelyek az utánzás tárgyát képezik, kellően meg legyenek alapozva és gyakorlatba legyenek véve. Továbbá ennek az egyediségnek azt kell előidéznie, hogy a fogyasztók a termékek vagy szolgáltatások utánzatát olyan mértékben társítsák az eredeti termékekkel vagy szolgáltatásokkal, hogy azt higgyék: azok ugyanattól vagy egy rokon vállalatától származnak.

Ezeknek a követelményeknek az alapján, és a felek által szolgáltatott szakvélemények kiértékelése után a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy Niled TTP dugaljai nélkülözik a versenyképességi egyediséget. A bíróság továbbá megállapította, hogy korábbi dokumentumok (például egy 2010. évi UNE szabvány) a felperes termékéhez hasonló ábrákat foglaltak magukban. Ennek következtében létezett korábbi kinyilvánítás, aminek folytán jelentősen csökkent a felperes termékének egyedisége; ezért nem lehetett alkalmazni a tisztességtelen versenyt tiltó törvény 11.2 cikkét.

Végül, arra tekintettel, hogy fennállt a fogyasztók részéről az összetévesztés veszélye, a bíróság megállapította, hogy a következőkre kell figyelemmel lenni:

- arra a tényre, hogy ezeknek a termékeknek a fogyasztói szakemberek voltak; és
- arra a tényre, hogy egyes fogyasztók műszaki dokumentumai leírták azoknak a jellemzőknek a jelentős részét, amelyek a felperes szerint meghatározták termékének egyediségét.

A fentiek alapján a bíróság elutasította a Niled keresetét. Ez a döntés végleges.

Szlovénia

A szlovén parlament Külügyi Bizottsága 2017. június 14-én jóváhagyta a kormány javaslatát az Egységes Szabadalmi Bíróságra vonatkozó jegyzőkönyv aláírásáról. A javaslat, amelyet az igazságügyi minisztérium terjesztett elő és a kormány 2017. június 8-án hagyott jóvá, hangsúlyozza a jegyzőkönyv aláírásának fontosságát, mert Szlovénia Ljubljanában a házigazdája lesz az UPC egyik közvetítő és döntőbíráskodó központjának (a másik helyszín Lisszabon lesz). Emellett Szlovénia azt tervezi, hogy az UPC egy helyi divízióját fogja megalapítani.

Ez a bejelentés, vagyis hogy Szlovénia saját helyi divíziót hoz létre, véget vet annak a találgatásnak, hogy egy másik tagországgal együtt fog-e részt venni egy regionális divízió létrehozásában. Egy 2017. március 20-i kormányjelentés közölte, hogy Szlovénia kezdeti szándéka csatlakozás volt egy másik országhoz, így Ausztriához, Horvátországhoz vagy Magyarországhoz, hogy regionális divíziót hozzon létre Ljubljanában. Ausztria bejelentette szándékát, hogy saját helyi divíziót hoz létre, míg Horvátország még nem tett semmilyen lépést a rendszerhez való csatlakozás irányában. A kormányjelentés szerint Szlovénia nem hivatalos kapcsolatot vett fel magyar szakemberekkel, azonban nem tudtak megegyezni a regionális divízió székhelyével kapcsolatban.

Az országgyűlés elfogadta a törvénytervezetet, amely felhatalmazza a kormányt az UPC-egyezmény ratifikálására, bár Szlovénia még nem deponálta a ratifikációs okmányt az Európai Unió Tanácsának Általános Titkárságán.

Szlovénia egyike volt a 2015. évi UPC-egyezmény ideiglenes alkalmazására vonatkozó jegyzőkönyv aláíróinak.

Tajvan

A Tajvan és Japán közötti gyorsított szabadalomvizsgálati PPH-programot 2017. május 1-től további három évre meghosszabbították.

Igen szorosak a Tajvan és Japán közötti gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok. Japán az az ország, amelyből a legtöbb külföldi bejelentés érkezik Tajvanra; 2016-ban 12 006 szabadalmi bejelentést nyújtottak be Japánok Tajvanon. Ezzel szemben 2016-ban 1306 tajvani szabadalmi bejelentés érkezett Japánba.

A PPH program meghosszabbításától a japánok a Tajvanból érkező szabadalmi bejelentések számának növekedését várják.

Thaiföld

A) Thaiföld kormánya 2017. augusztus 4-én letétbe helyezte a madridi rendszerhez való csatlakozás okmányát a WIPO főigazgatójának hivatalánál. Ennek megfelelően a nemzetközi egyezmény Thaiföldön 2017. november 7-én lépett hatályba.

Thaiföld lett a madridi rendszer 92. tagja.

B) 2017. március 8-án a miniszterelnök-helyettes összehívta Thaiföld nyilvános intézményeinek és magánszektorának érdekeltjeit annak megbeszélése céljából, hogyan lehetne csökkenteni a függő szabadalmi bejelentések számát, és gyorsítani a szabadalmazási eljárást.

Az összejövetelen részt vett számos kormány szerv, így a Tajvani Szellemtulajdon-védelmi Hivatal, az Élelmiszer- és Gyógyszerügyi Hivatal, valamint az Országos Tudományos és Fejlesztési Hivatal.

A miniszterelnök-helyettes, *Wissanu Krea-ngam* közölte, hogy az ország alkotmányának 44. cikke alapján lehetőség van a szabadalomvizsgálat meggyorsítására. Biztató újdonságként utalt arra, hogy a Béke és Rend Nemzeti Tanácsa hozzájárult egy olyan rendelet bejelentéséhez, amely megoldja a függő szabadalmi bejelentések számának csökkentését (ez jelenleg 12 000). A hivatal által javasolt megoldás a „módosított vizsgálat”, amelyre vonatkozólag kidolgozott egy javaslatot. Ennek lényege – hasonlóan a más államokban bevezetett intézkedésekhez –, hogy bizonyos más országokban benyújtott hasonló szabadalmi bejelentések alapján engedélyezett szabadalmakat megfelelő eljárás keretében Thaiföldön is érvényesíteni lehet. Az ilyen szempontból Thaiföldön figyelembe vehető országok: az Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália, Dél-Korea, Európa, Japán és Kína. Az itt felsorolt államok megegyeznek azokkal, amelyek Thaiföld számára nemzetközi kutatási hatóságként és nemzetközi elővizsgálati hatóságként jelölhetők meg.

A módosított vizsgálat kérelmezéséhez nem kell leróni hivatali díjat.

A módosított vizsgálat keretében engedélyezett szabadalmakat érdekelt személy kérelmére az engedélyezés napjától számított egy éven belül benyújtott kérelem alapján újra kell vizsgálni. Erre a célra egy különleges vizsgálóbizottságot hoznak létre, amelynek a módosított vizsgálat kérelmezési időpontjától számított egy éven belül el kell végeznie a vizsgálatot.

Törökország

Törökországban 2017. január 10-én új iparjogvédelmi törvény lépett hatályba. Az új törvény legfontosabb változásait az alábbiakban foglaljuk össze.

a) Szabadalmak

Megszűnt a vizsgálat nélküli szabadalmi rendszer.

A Török Szabadalmi és Védjegyhivatal az alaki vizsgálat befejezése után értesíti a bejelentőt, akinek ettől számított 3 hónapon belül kell kérnie az érdemi vizsgálatot. Ezzel lényegesen lerövidül a szabadalmak engedélyezésének az időtartama.

A szabadalom megadását követően a szabadalmazás ellen fel lehet szólalni a megadás meghirdetésétől számított három hónapon belül.

Az egyetemek a feltalálói jogok tulajdonosai, vagyis az egyetemi alkalmazottak találmányaira engedélyezett szabadalmak az egyetem tulajdonát képezik.

b) Használati minták

A használatiminta-bejelentések kapcsán kötelező kutatási jelentést kérni.

Az újnak talált használati mintát lajstromozzák. Újdonsághiány esetén a bejelentést elutasítják.

c) Védjegyek

A módosított törvény szerint ha felszólalnak egy publikált védjegy lajstromozása ellen, a publikált védjegy bejelentője kérheti, hogy a felszólaló bizonyítsa a felszólalásának alapját képező védjegy használatát, feltéve, hogy ezt a védjegyet 5 évnél régebben lajstromozták. A felszólalás érvényességének további követelménye, hogy a felszólaló védjegyet ugyanazokban az osztályokban használják, mint amelyeket a védjegybejelentés megjelöl.

Új rendelkezés, hogy a használat hiányán alapuló védjegytilrési kereseteket a jövőben a bíróságok helyett a hivatal fogja vizsgálni egy kétéves átmeneti időszak után, amely alatt az ilyen ügyeket továbbra is a bíróságok intézik.

Érvényes marad az az előírás, hogy az öt évnél idősebb védjegyeket Törökországban használni kell. Új rendelkezés azonban, hogy a Törökországban lajstromozott védjeggyel ellátott áruk importja Törökországba nem minősül használatnak.

Új rendelkezés az is, hogy a módosított törvény megengedi színes védjegyek lajstromozását.

d) Minták

A minta leírását nem kötelező benyújtani a bejelentési kérelemmel.

A lajstromozás előtt kötelező a minta újdonságvizsgálatát kérni. Újdonsághiány esetén a mintabejelentést elutasítják.

Összetett termékek esetén a termék látható részeire terjedhet ki a mintaoltalom. Ezért gépkocsimotorblokkok nem oltalmazhatók ipari mintával.

Textilminták, ruházati minták és hasonlóak lajstromozás nélkül is oltalmazhatók három évig. A három év időtartam a köz számára a Törökországban való bemutatás időpontjával kezdődik.

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

GRAFIKA SZERZŐI JOGVÉDELME ÉS FELHASZNÁLÁSA

SZJSZT-21/2016

I. A megbízó által feltett kérdések

- 1. Az 1/F/9/B jel alatt csatolt grafikai mű szellemi tevékenységből fakadó egyéni, eredeti jelleggel bíró alkotás-e? Ha igen, miben áll ezen egyéni és eredeti jelleg, figyelemmel arra, hogy a mű alapja a tihanyi apátság alapítólevelén látható királyi aláírás (5/A/2)?*
- 2. Amennyiben az 1. kérdésre igenlő válasz adható, megállapítható-e, hogy az alperes 1/F1/A-B és 1/F/2 jel alatti plakátjain és televíziós hirdetéseiben az 1/F/9/B jel alatti grafikai alkotás felhasználásra került?*
- 3. Amennyiben a 2. kérdésre igenlő válasz adható, megállapítható-e, hogy a szóban forgó felhasználásokon látható grafikai alkotások az 1/F/9/B jel alatti mű átdolgozásai, vagy attól független, önálló szerzői művek?”*

II. Rövid tényállás

A megbízó a tényállást az alábbiak szerint foglalta össze röviden.

A grafikusművész felperes 1983-ban K. G. rendező felkérésére készítette el a I. című rock-opera plakáttervét (1/F/9/A). Ehhez a tihanyi apátság alapítólevelén található királyi aláírást vette alapul olyan módon, hogy a vonalakat kissé megvastagította, szélüket rozsdás vassárgyra emlékeztető kimarodásokkal látta el.

A jogvitával érintett mű az a grafikai alkotás (1/F/9/B), amelyet a felperes az előbbi plakátterv alapulvételével alkotott meg úgy, hogy az előbbieket szerint megjelenített aláírás központi, függőleges tengelyét felfelé meghosszabbította, alját pedig csúccsá szélesítette, ilyen módon a tengely egyszerre formál keresztet és kardot. Ez a grafikai mű a zenés színpadi mű hangfelvételének lemezborítóján került felhasználásra.

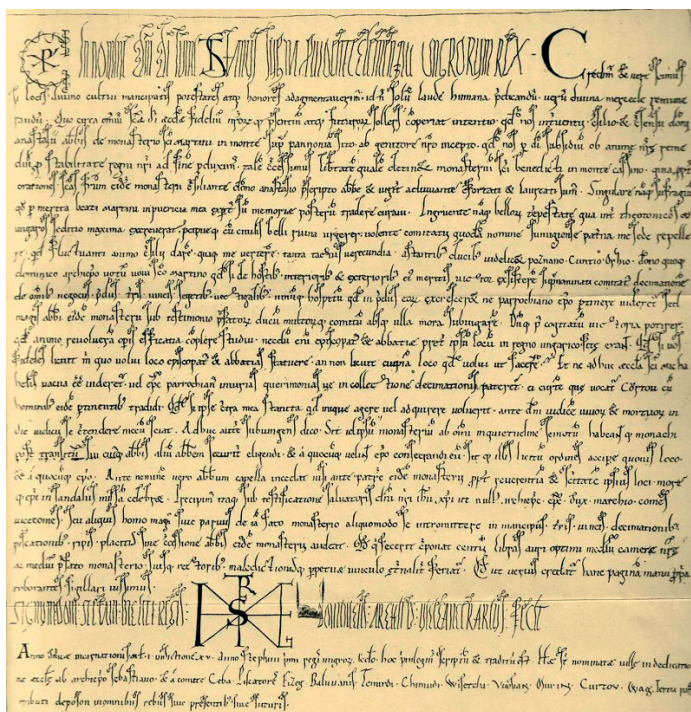
A felperes álláspontja szerint az alperes engedélye nélkül, jogosulatlanul használta fel ezt a grafikai alkotást a 2015. augusztus 18–19-re szervezett, I. című előadást hirdető utcai plakátokon (1/F/1/A, B, 1/F/2) és televíziós hirdetéseiben (1/F/3). Ezek a felperes grafikai alkotását segédvonalakkal és -ábrákkal kiegészítve jelenítették meg (1/F/2), amit a felperes a mű jogosulatlan átdolgozásának tekint. A felperes a fentiek miatt szerzői jogi jogsértés megállapítása és szerzői jogdíj megfizetése iránt terjesztett elő keresetet az Szjt. 12. § (1) bekezdés, a 13. §, a 4. § (2) bekezdés, valamint a 16. § (1) bekezdés megsértését állítva.

Az alperes védekezése szerint a felperesi grafikai alkotás a tihanyi apátság alapítólevelén látható királyi aláírás (5/A/2) átvételén alapszik, egyéni, eredeti jelleggel nem bír. A királyi aláírás felhasználása egyébként sem a felperes, hanem a rockopera alkotóinak ötlete volt.

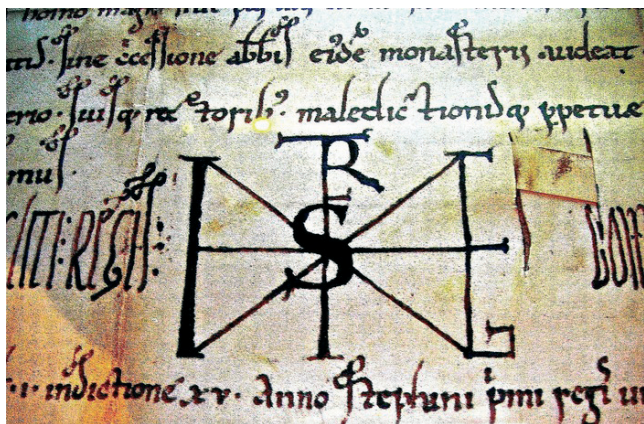
Az alperes állítja, hogy a panaszolt reklámokban mindössze a tihanyi apátság alapítólevelén látható királyi aláírást használta fel, abból kiindulva alkotott önálló, a felperes művétől független, attól eltérő grafikai művet. Ehhez a felhasználáshoz nem volt szüksége a felperes engedélyére, mert a felhasznált királyi aláírás nem áll szerzői jogi oltalom alatt.

III. Előzetes észrevételek

Az eljáró tanács jelezni kívánja, hogy mind a peres felek érvelésében, mind a megbízó által feltett kérdésben hibásan jelenik meg, miszerint Szent István király aláírása a tihanyi apátság alapítólevelén volna olvasható. Az utóbbi apátságot 1055-ben I. András király alapította. Ezzel ellentétben a közismert Szent István-i aláírás (monogramma) a Pannonhalmi Bencés Főapátság 1001-re datálható alapítólevelén található.¹ Az alapítólevelet, illetve az aláírás ki-nagyított másolatát lásd a következő képeken.

¹ A Pannonhalmi Alapítólevelet lásd: https://hu.wikipedia.org/wiki/Pannonhalmi_alap%C3%ADt%C3%B3_lev%C3%A9l.

A monogramma az oklevél befejező részében, a diplomatika nyelvén az eschatollumban található. Az aláírást megelőzi a signum (vagy subscriptio regis), amely az alapítólevélben így szól: „Signum domini Stephani incliti regis”, azaz „István, felséges király úr jegye”.² A négyszögletes monogramma feloldását már több kutató is megkísérelte. Többen (például Podhradczky József, Horvát István, Fejérpataky László) a „Stefanus rex” szavakat vélik kiolvasni.³ Mások a „Stephanus rex Hungariae”, a „Stefanus rex augustus”, illetve a „Stephanus primus rex Hungariae” mellett állnak ki.⁴ A monogrammán belül külön vizsgálatot érdemel az úgynevezett ductus fundamentalis, azaz alapbetű is. Számos eltérő vélekedés létezik erre, ám hagyományosan a H, az N, illetve az X betűt látták a történészek alapbetűként.⁵

IV. Az alperesi és a felperesi grafika összevetése

1. A felperes eredeti grafikája

A felperes eredeti grafikája az I. című rockopera napjára tervezett ősbemutatóhoz készült poszterén volt látható. A poszter tetején a rockopera szerzőinek neve és Karoling Minuscula betűkkel szedve a rockopera címe, a lap alján pedig az ősbemutató ideje és helye olvasható. E két rész fogja közre a poszter domináns elemét, a felperesi grafikát. Ez két részből áll. A háttérben a felperes által előadottak szerint a nagyszentmiklósi aranyelet egyik korsóján lévő ábrázolás által ihletett, Koppány elragadását szimbolizáló motívum látható. E motívum előtt helyezkedik el az eredetivel mindenben (formájában és színében egyaránt) megegyező

² Fejérpataky László: A Pannonhalmi Apátság alapító oklevele. Budapest, 1878, p. 209.

³ Podhradczky József: A Pannon Halmi Apátság Alapító Levelét nem készítették az ottani szerzetes férfiai, hanem az Szent István Királynak eredeti hiteles oklevele, h. n., é. n., Kir. Magyar egyetemi nyomda, p. 15.; Fejérpataky: i. m. (2), p. 209.

⁴ Fejérpataky: i. m. (2).

⁵ Fejérpataky: i. m. (2), p. 210.

Szent István-i aláírás, amelynek jobb alsó sarkában olvasható a felperes családneve, ugyan-csak Karoling Minuscula betűtípussal szedve). A felperes által elmondottak szerint e poszter nem került nyilvánosan felhasználásra, mivel az ősbemutató helyszínét áthelyezték. A megbízó által feltett kérdésekből továbbá az is kiderül, hogy a jogvita nem ezen eredeti, hanem az ennek módosításával létrehozott grafikát érinti.

2. A felperes módosított grafikája

A felperes másodlagos grafikája a rockoperáról készült hanglemez előlő és hátsó borítóján található.

Az előlő borító alapvetően két részre osztható. Az oldal tetején a rockopera címe olvasható Karoling Minuscula betűtípussal, a borító további részét pedig a Szent István-i aláírás módosított verziója tölti ki. A módosítások lényege a következő: az aláírás színe rozsdavörös, az aláírás központi, T betűjének teteje kardmarkolattá, alja pedig kardéllé hosszabbodott. A vonalszéleket a felperes elmondása szerint régi vastárgyakra emlékeztető textúrával látta el, ennek köszönhetően a vonalak kimaródásokra emlékeztetnek, recések, bizonytalannak hatnak. A grafika központi eleme tehát a karddá, egyúttal annak formájából következően – a ma ismert – keresztte alakított T betű. Az ábrázolás a keresztény államot megteremteni kívánó Szent István, illetve a pogány hagyományokat őrizni kívánó Koppány küzdelmét szimbolizálja. A grafika rozsdavörös színe érzékelteti e küzdelem utolsó vérig tartó voltát. Az előlő borítón olvasható továbbá a rockopera szerzőinek a neve (kevésbé hangsúlyos helyen, az oldal alján, a kard pengéjének jobb oldalán); a kard markolatának bal alsó sarkában a kérdéses lemez műfaja és a rockopera készítőjének megjelölése (M. produkciója). Továbbá a Szent István-i aláírás bal szélső, I betűjének alján a hanglemez előállítójára és a lemez sorszáma utaló adatok olvashatók. A grafikát készítő felperes nevére az előlő borító nem utal.

A hanglemez hátsó borítóján az előadással kapcsolatos legfontosabb adatok mellett egy-részt központi elemként jelenik meg a Koppány elragadását szimbolizáló motívum, mely az eredeti grafikához képest semmilyen változtatáson nem esett át. A hátsó borító jobb alsó sarkában ismét látható a módosított Szent István-i aláírás, ezúttal kicsinyített méretben és fekete színben. Ugyanitt, az aláírás alatt olvasható a felperes neve.

3. Az alperesi grafika

A megbízó az eljáró tanács rendelkezésére bocsátott több, az alperesi grafikát ábrázoló fényképről készített, papíralapú másolatot. Ezek a 2015-ös előadás utcai oszlopos poszterét (1/F/1/A), ugyanerről egy még közelebbi másolatot (1/F/1/B), egy másik utcai posztert (1/F/2), egy televíziós reklámról készített fotót (1/F/3), valamint a Z. Ügynökség honlap-

járól készült képet (1/F/8/A) tartalmazzák. Az eljáró tanács megállapításai megtételéhez elegendőnek látta, ha ezek közül az 1/F/1/B, illetve az 1/F/2 jel alatti képeket vizsgálja meg.

Az alperesi oszlopos poszter (1/F/1/B) három nagy részre osztható. A poszter alján a 2015-ös előadás alapvető adatai olvashatók. A középső rész a 2015-ös előadás főszereplőit ábrázolja. A felső sor két szélén a művet jegyző Sz. L. és B. J. is láthatók. A poszter harmadik, felső része részben tartalmaz egy, a Szent István-i aláírást jelentősen módosító grafikát. Ebben a Szent István-i aláírást letisztult vonalvezetés jellemzi, ugyanakkor további segédvonalakkal látja el az I betű tetejét, az S és az R betűt egészében keretbe helyezi, a T betű vízszintes vonalának szélei pedig függőleges irányba továbbfolynak. A T betű felső részét kardmarkolattá alakították, alja ezen a poszteren nem látható. A grafika szürke árnyalatú. A poszter ugyanezen harmadik részében további motívumok tűnnek fel: emelődarura emlékeztető felépítmény a poszter bal oldalán, épületek tornyai és más épületek kontúrjai. Összességében feltételezhető, hogy a poszter háttérében egy budapesti látkép, vélhetően a Szent István-bazilika és környéke látható. Az alperes elmondása szerint e dizájn Szent Istvánnak az ország építésére vonatkozó vízióját jelképezi (és nem a Koppány elleni harcot). Végül a felső harmad jobb szélén egy nagyméretű, piros körben tájékoztatták a poszter készítői az érdeklődőket arról, hogy „+1 előadás” kerül megtartásra. Az elem egyúttal kitakarja a Szent István-i aláírás jobb szélén található E betűt.

Az 1/F/2 jel alatt iktatott utcai poszter jelentős eltérések mellett reklámozza ugyanazt az eseményt. A fekete háttér előtt az információk rikító zöld és – vélhetően – piros betűkkel jelennek meg. Ezúttal a poszter tetején olvasható a rockopera két szerzőjének a neve, alatta a Szent István-i aláírás alperesi változata. A poszter alján a rockopera címe, előadásának időpontja és helye olvasható. (A poszter legalján található kisbetűs sort az eljáró tanács a rendelkezésre bocsátott másolatról nem tudta leolvasni.) E poszteren a Szent István-i aláírás alperesi változatának egésze látható – ideértve az aláírás jobb oldalán elhelyezkedő E betűt is. A rikító zöld színnel ábrázolt aláírást a letisztult vonalvezetés, a segédvonalak, valamint – ezúttal jól láthatóan – a T betű karddá történő átalakítása jellemzi. E poszteren nem jelenik meg az oszlopos poszter háttérében látható látkép az épületekkel.

V. Válasz az 1–3. kérdésre

Az eljáró tanács a fentiekben bemutatott elemzésre tekintettel a következő, szerzői jogilag releváns megállapításokat teszi.

Az alkotások szerzői jogi védelmét megalapozó, műnek történő minősítés előfeltétele az egyéni, eredeti jelleg megléte. A fentebb vázoltak szerint látható, hogy a felperes Szent István aláírását mint országunk kulturális örökségét csekélyebb részben változtatta meg. Ám az eljáró tanács e változtatásokat elegendőnek ítélte arra, hogy a felperesi grafikát szerzői műnek minősítse. Egyrészt az egyéni, eredeti jelleg minimumkövetelménye, küszöbérté-

ke alacsony, amit a Szerzői Jogi Szakértő Testület számos korábbi szakvéleményében megerősített. Másrészt a felperes grafikájának tematikája, színválasztása és grafikai kivitelezése egyéni, eredeti módon juttatja kifejezésre a felperesnek a Szent István és Koppány ellenállásából eredő dilemmával kapcsolatos véleményét. Végző soron a felperes új értelmet adott az aláírásnak, így mind az előadással, mind a lemezborítóval kapcsolatban alkalmazott grafika emblematikus jelképpé vált.

Ahhoz, hogy a felperes szerzői joga sérüljön, bizonyítani szükséges, hogy az alperes a felperes művét használta fel saját tevékenysége keretében. Ez potenciálisan a felperes többszörözési és átdolgozási jogának a sérelmével képzelhető el. A vagyoni jogokon felül a szerző személyhez fűződő jogainak megsértését is tilalmazza az Szjt., azonban e jogokat az alperesi grafika elkészítése az eljáró tanács meglátása szerint nem sértette.

A többszörözés joga alapján a forrásmű egésze vagy valamely szerzői jogilag védett része kerül lemásolásra (például fénymásolás, televíziós műsor rögzítése, egy mű lefényképezése), az átdolgozás révén pedig a forrásműre támaszkodva, annak részleteit felhasználva születik új mű (az Szjt. megfogalmazásával összhangban például fordítás, színpadi, zenei feldolgozás, filmre való átdolgozás, a filmalkotás átdolgozása). Másként mondva, többszörözés révén az eredeti műpéldányok piacát érintő másolatok jönnek létre, átdolgozás révén pedig egy új piaci szegmenset érintő példányok születnek.

Az eljáró tanács meglátása szerint az alperesi grafika is egyéni, eredeti műnek tekinthető, épp ugyanazon okokra hivatkozással, mint amelyek a felperesi grafika jogvédelménél elhangoztak, vagyis a grafika tematikája, színválasztása és kivitelezése egyéni, eredeti módon juttatja kifejezésre az alperes véleményét Szent István államalapító tevékenységéről.

Mindezekre tekintettel az eljáró tanács úgy látja, hogy az alperes a felperesi művet felhasználta, annak koncepcionális elemeire támaszkodva, ugyanakkor azokat átalakítva engedély nélküli átdolgozást valósított meg. A kiegészítő grafikai elemek nem változtatták meg lényegileg a felperesi grafika látványát, a felhasználás célja és hatóköre megegyezik az eredeti mű piacával, ugyanakkor ahhoz képest új piaci szegmessel (az eredeti helyett a rockopera felújított változatának hasznosításával) függ össze. Erre tekintettel – vagyis az eredeti műre épülő új egyéni, eredeti mű létrehozása révén – az alperesi magatartás az Szjt. 16. § (1) bekezdésébe ütközik.

Dr. Gyertyánfy Péter, a tanács elnöke
Dr. Mezei Péter, a tanács előadó tagja
Benczúr Gyula, a tanács szavazó tagja

KIEGÉSZÍTŐ SZAKVÉLEMÉNY GRAFIKAI TERVEK SZERZŐSÉGÉRŐL

SZJSZT-21/2016/2

Az eljáró tanács SZJSZT-21/2016 számú szakvéleményében foglaltakhoz kapcsolódó kiegészítő szakvélemény elkészítését az eljáró tanács számára elsőként a jelen eljárás keretében átadott új bizonyítékok teszik szükségessé. Az eljáró tanács jelezni kívánja, hogy a megkereső a kirendelés szövegében a 19/A/7 jel alatti iratborítóról és kottalap másolatáról tesz említést, ahol az előbbi a kard, az utóbbi a (Szent István-i) monogramma kézi rajzát tartalmazta. Az említett kottalap másolatát azonban az eljáró tanács nem kapta meg, a csatolt mellékletek azt nem tartalmazták, így arról érdemi véleményt az eljáró tanács nem fogalmazhat meg. Ennek megfelelően az eljáró tanács kizárólag az I. című rockopera technikai forgatókönyvén elhelyezett grafikát tudja alapul venni a kiegészítő szakvélemény elkészítésekor. A kérdéses grafika élével lefelé állított, kereszt formájú kardot ábrázol. A kard pengéjén áthalad az iratborítón található valamennyi felírás.

A megkereső a kirendelésben jelzi, hogy az alperes védekezésében előadta, hogy álláspontja szerint az I. című rockoperához kapcsolódó közismert, és az SZJSZT-21/2016 számú szakvéleményben is vizsgált grafikai mű szerzője Sz. L., mivel a grafikát A. B. grafikusművész Sz. L. instrukciói alapján készítette el. A megkereső a kirendelésben nem rögzíti, de feltételezhető, hogy az iratborítón található skiccet is Sz. L. készítette.

A megkereső az alábbi kérdések megválaszolását várja az eljáró tanácstól

Ki az 1/F/9/B. számon csatolt grafikai mű szerzője abban az esetben, ha Sz. L. e mű elkészítéséhez

- i csak azt az instrukciót adta a felperesnek, hogy a monogrammból induljon ki;
- ii azt az általános instrukciót adta a felperesnek, hogy a monogrammból induljon ki úgy, hogy az alkotás egy kardábrázolást is magában foglaljon (akár megmutatva a felperesnek a 19/A/7 jel alatti skicceket, akár nem);
- iii azt a konkrét instrukciót adta a felperesnek, hogy a monogrammat úgy alakítsa át, hogy annak központi, függőleges tengelyét felfelé meghosszabbítva, alját pedig hegyes csúccsá alakítva egy stilizált kardábrázolás alakuljon ki.

Az eljáró tanács jelezni kívánja, hogy a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI.3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése szerint „a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást ...”. Az eljáró tanács ezért szakvéleménye meghozatalakor kizárólag a megbízáshoz csatolt iratok alapján hozta meg alábbi szakvéleményét.

Ennek megfelelően annak eldöntése, hogy a megkereső által vázolt három alternatív instrukció közül ténylegesen melyiket adta Sz. L. A. B. grafikusművésznek, a bíróság feladata. Az eljáró tanács részben ezért, részben pedig az alább kifejtett válaszára is tekintettel a három alternatívát nem tárgyalja külön, azokra egységes választ ad.

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 1. § (3) bekezdése értelmében a szerzői jogi védelem kizárólag az egyéni, eredeti művekre terjed ki. Egy grafika minden további nélkül megfelelhet az egyéni, eredeti jelleg követelményének, amit igazol, hogy az Szt. 1. cikk (2) bekezdés *h*) pontja kifejezetten védeni rendeli a rajzolás útján vagy más hasonló módon létrehozott alkotásokat és azok terveit. A grafika szerzője az azt lerajzoló vagy más hasonló módon megalkotó személy. [Vö.: 4. § (1) bekezdés.] Az Szt. 1. cikk (6) bekezdése értelmében az ötletek, elgondolások nem képezik szerzői jogi védelem tárgyát.

A grafika elkészítéséhez adott instrukciók önmagukban csak ötletnek vagy elgondolásnak tekinthetők, függetlenül attól, hogy a megkereső a kérdésében minőségbeli különbségeket mutató instrukciók között tesz különbséget. Az eljáró tanács véleménye szerint azonban mindhárom esetben csupán ötletről vagy elgondolásról beszélhetünk, s így az instrukciókra, valamint azokon keresztül a grafikai művekre nézve Sz. L.-t nem illetik meg a szerzői jogok.

A megkereső által feltett kérdésekre az eljáró tanács tehát azt a választ adja, hogy az instrukciók mindhárom alternatívája esetén a grafikai mű szerzője az azt egyéni, eredeti jellegű műként megalkotó A. B. grafikusművész.

*Dr. Gyertyánfy Péter, a tanács elnöke
Dr. Mezei Péter, a tanács előadó tagja
Benczúr Gyula, a tanács szavazó tagja*

Összeállította: Barsvári Tímea

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Toshiko Takenaka (szerk.): Patent Law and Theory – A Handbook of Contemporary Research. Edward Elgar, Cheltenham, UK–Northampton, USA, 2009; ISBN 978 1 84542 413 8

Az Edward Elgar kiadó szellemi tulajdon-védelmi kutatási kézikönyvsorozatának (*Research Handbooks in Intellectual Property*) harmadik része a szabadalmi joggal foglalkozik. A kötet szerkesztője *Toshiko Takenaka*, a University of Washington jogi karának technológiai jogi professzora.

A kötet követi a sorozat alapvető felépítését, így a tartalomjegyzék, az ábrák és táblázatok jegyzéke, valamint a szerzők affiliációját követően a szerkesztő személyes hangvételű előszava köszönti az olvasót. Megtudhatjuk, hogy *Takenaka* professzor 2006-ban Münchenben rendszeresen dr. *Rainer Moufanggal* a MAX Planck Intézetben ült, és az alapvető, illetve a kortárs szabadalmi kérdések átfogó felülvizsgálatának szükségességéről beszélgetett órákon át. Ekkor elképzelték egy olyan kötetet, amely a három jelentősebb szabadalmi joghatóság (Egyesült Államok, Európa és Japán) aktuális problémáiról szóló, összehasonlító jogi szempontból írt tanulmányokból állna, és amely mind az oktatók, mind a szakemberek számára vonzó lehet.

Az összeállt 26 tanulmányt végül öt fejezetben tették közzé. Az első fejezet az alapvetésekkel foglalkozik, a második fejezet az elbírálás eljárásjogi kérdéseinek nemzetközi és összehasonlító dimenzióit mutatja be. A kötet harmadik fejezete a szabadalmaztathatóság feltételeit, azon belül a lényeges követelményeket, a negyedik fejezet pedig a szabadalmi jogérvényesítés kérdéseit elemzi, különös tekintettel a szabadalmi oltalom terjedelmére és a kártérítésre. A kötet zárófejezete a jövőt érintő lényeges szabadalmi jogi kérdések közül jár körbe néhányat.

A kötetet és a szabadalmi jogot is megalapozó fejezet első, a szabadalmi jog és szabályozás gazdaságtanáról szóló tanulmányát *F. Scott Kieff*, a Washington University Jogi Karának professzora és a Stanford University Hoover Intézetének kutatója jegyzi (1. *On the Economics of Patent Law and Policy*). A bevezető tanulmány a szabadalom főbb joggazdasági megközelítéseit vizsgálja, elemzi az ezekkel a megközelítésekkel kapcsolatos különböző szabályozási célkitűzéseket és a szabadalmakkal kapcsolatos jelenlegi szabályozási vitákban felmerülő jelentősebb konfliktusokat. *Ove Granstrand*, a Chalmers University of Technology iparimenedzsment- és technológiaprofesszora a szabadalmak és szabályozások innovációra, valamint a vállalkozásra gyakorolt hatásairól ír tanulmányában (2. *Patents and Policies for Innovations and Entrepreneurship*), amely alapvetően egy svéd kormányzati felmérésen alapul. Ez a felmérés a szabadalmaztatás és a gazdasági növekedéssel kapcsolatos gazdasági

szabályozást vizsgálta. Figyelemre méltó, hogy Granstrand tanulmánya mellékletében általános és speciális ajánlásokat fogalmaz meg a szabadalmak erősödése érdekében, így például a tudatosságnövelést vagy a szabadalom érthetővé tételét az oktatás különböző szintjein, a vállalkozások szabadalmi aktivitásának serkentését, illetve a K+F-támogatások növelését. John N. Adams, a University of Sheffield professzor emeritusa és a londoni University of Notre Dame professzora (3. *History of the Patent System*) a szabadalmi rendszer történetét dolgozza fel. Adams professzor bevezetőjében így ír: „A védjegyekkel ellentétben, amelyek még olyan viszonylag primitív társadalmakban is fejlődhetnek, amelyekben az adott készítő megkülönböztető jegyei megszerezhetik a jó hírnevet azáltal, hogy az emberek megbíznak bennük, vagy a szerzői joggal ellentétben, amely látszólag a szerző és a műve közötti alapvetően ösztönös kapcsolatot fejezi ki, a szabadalom, úgy tűnik, hogy a fejlett társadalmak szüleménye. Habár néha azt állítják, hogy a szabadalmak legkorábbi formája Kr. e. 500-ban létezett a görögországi Sybarisban, ahol egy évig monopóliumot adtak az új edényekre, és hogy a szabadalmak léteztek a Római Birodalomban is, ahol léteztek céhek, az egyetlen megbízható történelmi bizonyíték az, hogy a rendszer a tizenötödik századból, Velencéből eredt. Néhány szabadalmat már 1474 előtt kiadtak, amikor Velence kihirdette szabadalmi statútumát, valószínűleg az első modern szabadalmi törvényt.”¹ (101. old.) A bevezetőből látható, hogy a szellemi tulajdon egyes formái közül a szabadalom képviseli az egy adott tárgytól a leginkább elvont viszonyt, hiszen a megkülönböztető jelzést alkalmazók az emberek tapasztalásán, az alkotók pedig egy személyes, ugyancsak szubjektív viszonyon keresztül kapcsolódnak az elkészített tárgyhoz. Adams ezt követően huszonnégy oldalban ismerteti a 18. századi angol szabadalmi jog fejlődését, majd egy oldalban összefoglalja az 1852. évi szabadalmi törvény módosítását, amelytől kezdve a szabadalom megszerzése egyszerűvé és olcsóvá vált, hiszen nem vizsgálták sem az újdonságot, sem a feltalálói lépést, így óriási mértékben megnőtt a bejelentések száma. Ugyanezen az oldalon jutunk el a 20. századi angol szabadalmi törvény módosításaihoz és az 1973-as Európai Szabadalmi Egyezményhez. A tanulmány záróoldalain olvashatunk az Egyesült Államok, Franciaország, Németország szabadalmi jogának fejlődéséről, a Párizsi Egyezményről, a PCT-szerződésről és a TRIPS-megállapodásról. Adams professzor célja az áttekintéssel az volt, hogy szemléltesse, a korai szabadalmak alapvetően az innovációt védték, és az általam csak a 19. századra fordult át a

¹ „Unlike trademarks, which can develop even in comparatively primitive societies in which particular makers' marks can acquire goodwill as people come to rely on them, or copyright, which seems to represent a fairly basic instinct about the relationship of an author to his or her works, patents seem to be a creation of advanced societies. Although it has sometimes been asserted that the earliest form of patents might have existed in 500 BC in Sybaris, Greece, where monopolies were granted to new dishes for a period of one year, and that the patents may also have existed in the Roman Empire where guilds existed, the only reliable historical evidence is that the system originated in Venice in the fifteenth century. A few patents had already been granted prior to 1474 when Venice promulgated its patent statute, probably the first modern patent law.”

feltalálói tevékenység védelmébe, ami magával vonta a bürokrácia (elbírálás) növekedését is. *Jeremy Phillips* professzor, a sorozat főszerkesztője a szabadalmakat és a szellemi tulajdoni rendszereket elemzi (4. *A Spanner in the Works – Or the Spanner that Works? Patents and the Intellectual Property System*). Kitér a szabadalmak szerepére a történelemben és a gazdaságban, valamint összeveti a szabadalmat olyan fogalmakkal és jogterületekkel mint az ötlet, a tradicionális ismeretek, a titoktartás, a szerzői jog, a formatervezési minta, a használati minta, a védjegyek, a tulajdon és a játékelmélet. Az első fejezetet *Tomoko Miyamoto*, a WIPO szabadalmi jogi főtanácsadója nemzetközi egyezményekről és a szabadalmi jog harmonizációjáról szóló írása zárja (5. *International Treaties and Patent Law Harmonization: Today and Beyond*).

A kötet a szabadalmi vizsgálat eljárásjogi kérdéseivel foglalkozó második fejezete ugyan csak öt tanulmányból áll. Az első két írás az Európai Szabadalmi Hivatalhoz kötődik, így *Peter Watchorn*, az Európai Szabadalmi Hivatal vezető elbírálója a hivatal elbírálási eljárásáról (6. *Examination Procedure at the European Patent Office*), *Andrea Veronese* elbíráló pedig az Európai Szabadalmi Hivatal előtti felszólalási eljárásról ír (7. *Appeal Procedure before the European Patent Office*). *Jay P. Kesan*, a *Mildred Van Voorhis Jones Faculty Scholar* igazgatója, és a *University of Illinois at Urbana-Champaign* professzora az Egyesült Államok szabadalmi pereinek empirikus elemzését végzi el (8. *Patent Office Oppositions and Patent Invalidation in Court: Complements or Substitutes?*), valamint ismerteti a japán szabadalmi megsemmisítési eljárásokat a Japán Szabadalmi Hivatalnál és a japán bíróságokon. *Kesan* professzor arra a megállapításra jut, hogy „jelentős aggodalomra ad okot, hogy a PTO [az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala] számos túlzottan széles körű szabadalmat biztosít, mert képtelen meghatározni a már közkincsben lévő vagy más szabadalmak tárgyát képező információk körét. A jelenlegi szabadalmi rendszer lehetővé teszi a gondatlanul kiadott szabadalmak számára a túlélést a piacon, és az ilyen szabadalmak jelentős társadalmi költséget generálnak. Azok a felek (például állítólagos jogsértők és alperesek), akik a legjobb helyzetben vannak ahhoz, hogy a bírósági ítéletek során a jogtalanul kiadott szabadalmat megtámadják, a magánköltségeik, nem pedig a társadalmi költségek miatt aggódnak, így sok 'rossz' szabadalmat nem támadnak meg bírói eljárás keretében. ... A szabadalmi pereskedés olyan vitarendezési mechanizmus, amelynek során a felek először perelnek, de rendszerint tárgyalás nélkül rendezik vitájukat. Következésképpen nagyon kevés ítélet született a megadott szabadalmak megsértéséről, érvénytelenítéséről vagy nem alkalmazhatóságáról. Jelenlegi szabadalmi rendszerünk lehetővé teszi a 'rossz' szabadalmak számára a túlélést a piacon, és a szabadalmi rendszer nem támaszkodhat csak a bíróságokra,

hogy az alacsony színvonalú szabadalmak ellen harcoljon.”² (269–270. old.) Kesan profesz-szor megoldásnak az *inter partes* eljárásokat javasolja, ami Japánban a bírósági eljárás mellett kiegészítő megoldásként elérhető. Ugyancsak eljárási joggal, azon belül a háromoldalú munkamegosztás kérdéseivel foglalkozik *Shinjiro Ono* szabadalmi ügyvivő (YUASA and NARA), aki korábban a Japán Szabadalmi Hivatal munkatársa volt (9. *Trilateral Cooperation – Mutual Exploitation of Search and Examination Results among Patent Offices with a View to Establishing a System of Rationalized Work-Sharing*). A második fejezet zárótanulmánya a szabadalmi bejelentések fordítási problémáival és annak következményeivel foglalkozik. Az „Elveszett jelentés” (*Lost in translation*) című amerikai–japán film címére utalva *Donald S. Chisum*, a Chisum Patent Academy igazgatója és *Stacey J. Farmer PhD*, a müncheni Grund Intellectual Property munkatársa, valamint a Ludwigs-Maximilians-Universität School of Law egyetemi adjunktusa (10. *‘Lost in Translation’: The Legal Impact of Patent Translation Errors on Claim Scope*) mélyrehatóan elemzi a PCT-országok, az Egyesült Államok és Japán bejelentési gyakorlatát. A szerzők ezzel összefüggésben számos példát hoznak angol, francia, német és japán nyelvi fordulatokra, amelyekkel túl szűkre, túl tágira, vagy éppen tévesen fordítottak le egy szabadalmi leírást vagy annak „csak” egy igénypontját. A fordítási nehézségeket az „Edinburgh-szabadalommal” szemléltetik: a leírásban szereplő „állat” szó német (*Tieres*) és francia (*animal*) megfelelőjéből egyértelműen következik, hogy nem emberi állatokra utal, azonban annak angol (*animal*) megfelelőjébe beleérthetőek az emberek is, így tehát a szabadalom emberi klónozásra is kiterjedhet(ne). Az EPO a *non-human* kifejezés beiktatásával módosítani engedte a szabadalmi leírást. A nyelvek kapcsán a szerzők arra is kitértek, hogy nemcsak nyelvek között okozhat a fordítás problémát, hanem azonos nyelven belül egyes országokban (pl. Egyesült Királyság kontra Egyesült Államok) ugyanazon tárgyakra eltérő kifejezések lehetnek használatosak, így ügyelni kell, hogy a bejelentés országának nyelve szerinti kifejezéseket használjuk, különben veszélybe kerülhet a szabadalmi bejelentés (példának hozzáuk fel a kamionra használatos *lorry* vagy *truck* kifejezést). A tanulmányban ismertetett jogesetek különböző szigorúsággal kezelik az elírásokat vagy fordítási hibákat, így az *In re Oda* (1971)-esetben a salétromsav (*nitric acid*) és a salétromos sav (*nitrous acid*) elírást megengedték javítani, ellenben egy japán esetben a puffasztottrizs-

² „There is significant concern that the PTO grants many overly broad patents because of its inability to accurately determine the scope of information that is already in the public domain or is the subject of other patents. The current patent system permits improvidently granted patents to survive in the marketplace and such patents impose significant social costs.

Parties (e.g. alleged infringers and defendants) who are in the best position to challenge an improvidently granted patent in the courts are concerned about private costs, not social costs, so many ‘bad’ patents go unchallenged in court. Furthermore, prospective challengers to a ‘bad’ patent often limit their litigation expenses by choosing to settle a case rather than go to trial. ... Patent litigation is a settlement mechanism whereby parties sue first, but usually settle their disputes without a trial. Consequently, there are very few rulings on infringement, invalidity, or unenforceability of issued patents. Our current patent system allows ‘bad’ patents to survive in the market, and the patent system should not rely on just the courts to marshal against low quality patents.”

készítési eljárásban a Celsius és a Fahrenheit fok elírást nem, és emiatt egy jelentős szabadalom vált értéktelenné. A tanulmány következtetése az, hogy érdemes lenne más nyelvpárok esetében és más országokban is a bíróságok vagy szabadalmi hivatalok gyakorlatát megvizsgálni, valamint Európában javasolják a nemzeti büszkeséggel szemben, csupán praktikusági okokból a kevesebb nyelvűséget érvényre juttatni szabadalmi bejelentések esetében. A szerzőpáros érdekes hasonlatként említi, hogy az Egyesült Államokban sem fordítják le a szabadalmakat spanyolra, habár jelentős arányú lakosság csak spanyolul ír és olvas...

A kötet harmadik fejezete négy tanulmányban elemzi a szabadalmaztathatóság lényeges követelményeit. *Stefan Schohe*, *Christian Appelt* és *Heinz Goddar*, mindhárman a müncheni Boehmert & Boehmert német és európai szabadalmi és védjegyiroda ügyvivői, a szoftverrel kapcsolatos találmányok európai szabadalmaztatási gyakorlatát járják körül igen alaposan (11. *Patenting Software-Related Inventions in Europe*). *Christopher Wadlow*, a University of East Anglia professzora a „hasznosság” és az „ipari alkalmazhatóság” fogalmát vizsgálja egyrészt az 1474-es velencei statútumtól kezdve napjainkig, másrészt egyes államok és nemzetközi szerződések/egyezmények szövegeiben (12. *Utility and Industrial Applicability*). Wadlow arra a következtetésre jut, hogy „[a] nap végén a ’hasznosság’ és az ’ipari alkalmazhatóság’ közötti választás szimbolikusnak, nem pedig valóságosnak tűnik. ... Az amerikai és az európai, két versenytárs rendszer főszereplői feltehetően remélik, hogy a saját szövegválasztásuk globális szerződésbe (ha nem a TRIPS-be, akkor a jövőbeli anyagi szabadalmi jogi szerződésbe) történő kizárólagos vagy preferenciális beépítése nemcsak az általuk képviselt rendszer összes felhalmozott előnyét és hátrányát hozná magával, de valahogy a saját jogrendszerük DNS-éből is beültetne eleget ahhoz, hogy előre meghatározhassák a szerződés jövőbeli fejlődési irányát.”³ (381. old.) *Toshiko Takenaka* professzor (13. *The Novelty and Priority Provision under the United States First-to-File Principle: A Comparative Law Perspective*) és *Elizabeth A. Richardson*, a Morrison & Foerster LLP Los Angeles-i Irodájának munkatársa (14. *Back to the Graham Factors: Nonobviousness after KSR v. Teleflex*) a szabadalmaztathatóság egyesült államokbeli kérdéseit vizsgálja.

A kötet jogérvényesítéssel foglalkozó negyedik fejezete az eddigi arányokkal szakítva nyolc tanulmányt tartalmaz. *Toshiko Takenaka* professzor a szabadalmi oltalom terjedelmét vizsgálta az Egyesült Államok, Németország, az Egyesült Királyság és Japán szabadalmi rendszerében az elbírálás szakember-konceptióján keresztül (15. *Extent of Patent Protection in the United States, Germany, the United Kingdom and Japan: Examination through the Concept of ‘Person Having Ordinary Skill in the Art of the Invention’*). *Alison Firth*, a Newcastle Law School kereskedelmijog-professzora a közvetlen és a közvetett sza-

³ „At the end of the day, the choice between ‘utility’ and ‘industrial applicability’ appears to be symbolic, rather than real. ... Protagonists of the two rival systems, American and European, presumably hope that the exclusive or preferential incorporation of their choice of wording into a global treaty (if not TRIPS, then the future Substantive Patent Law Treaty) will not only import with it all the accumulated values and prejudices of the system they represent, but will somehow implant in it enough of their own system’s legal DNA to predetermine its future course of development.”

badalombitorlás kérdését járta körül (16. *Direct and Indirect Patent Infringement*). Horst-Peter Götting professzor és Sven Hetmank kutató a Technische Universität Dresdenről a szabadalmi oltalom terjedelmét és annak lehetséges kiterjesztését vizsgálta a szellemi tulajdon más eszközein keresztül (17. *The Scope of Patent Protection for Spare Parts and its Extension through Other Tools of Intellectual Property*). A szabadalmi oltalom korlátját illetően Thomas Hays, a Taylor Vinters Solicitors és az utrecht The Molengraaff Institute munkatársa a szabadalmasok európai jogkimerülését (18. *The Exhaustion of Patent Owners' Rights in the European Community*), Sean O'Connor, a University of Washington School of Law egyetemi docense és az Entrepreneurial Law Clinic igazgatója a technológiai szempontból jelentősebb országok kutatási kivételeinek elismert és a gyakorlatban előforduló formáit vizsgálja (19. *Enabling Research or Unfair Competition? De Jure and De Facto Research Use Exceptions in Major Technology Countries*). Christopher A. Cotropia, a University of Richmond School of Law IP-karának egyetemi docense az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának egy 2006-os döntését elemzi (20. *Compulsory Licensing Under TRIPS and the Supreme Court of the United States' Decision in eBay v. MercExchange*). Toshiko Takenaka professzornak a kötetben szereplő harmadik tanulmánya a szabadalombitorlással okozott károk megfelelő kártérítésének számítási módját vizsgálja Japánban és az Egyesült Államokban (21. *Adequate Compensation for Patent Infringement Damages: A Comparative Study of Damage Measurements in Japan and the United States*). A két ország eltérő jogrendszere lényegében megfeleltethető az európai kontinentális és az angolszász jognak, így a jogsértések esetén alkalmazható polgári jogi igények is jelentős eltérést mutatnak. A kártérítési igények közéletése – de nem harmonizálása – érdekében Japán 1998-ban módosította szabadalmi törvényét, és átemelt néhány *common law*-megoldást. Takenaka úgy látja, hogy a jogérvényesítési irányelv és az európai szabadalmi perekre vonatkozó egyezményen keresztül az európai országokban is folyamatban van a szabadalmi eljárásjog és a polgári jogi igények érvényesítésének harmonizációja. Szerinte az EU polgári jogi és *common law* tagállamai hasonló kihívással állnak szemben, számolniuk kell a rendelkezésre álló polgári jogorvoslatokban rejlő különbségek leküzdésével. A tanulmány megállapítása elgondolkodtatja a recenzenst, hogy vajon a brexit után a *common law* hagyományok mennyiben tudnak érvényesülni bármely jogterületen. A fejezetet Rochelle C. Dreyfuss, a New York University School of Law professzorának és az Engelberg Center on Innovation Law and Policy igazgatójának nemzetközi kitekintő tanulmánya zárja (22. *Resolving Patent Disputes in a Global Economy*). A szabadalmi aktivitás a 21. század elején nemzetközi szinten jelentősen megnövekedett. Nemcsak a más országokban tett bejelentések száma nőtt meg, hanem a globális piac is kinyílt, ami szükségszerűen magával hozta a jogviták számának és összetettségének növekedését is. Dreyfuss olyan vitarendezési megközelítéseket vizsgált, mint a helyi jog extraterritoriális alkalmazása, a világméretű követelések egyesítése vagy az egyezségkötés. Tanulmánya kitér az államok közötti szabadalmi jogi jogvitákra is, elsősorban a WIPO vagy a WTO vitarendezési

zési mechanizmusaira. Megszívlelendő azonban a tanulmány záró sora: „... az áruk szabad mozgása egyre inkább ösztönözni fogja a jogviták és ítéletek szabad mozgását.”⁴ (642. old.)

A kötet ötödik fejezete törekszik a jövőbe tekinteni. *John R. Thomas*, a Georgetown University professzora a gyógyszer szabadalmak sui generis jellegét vizsgálja (23. *Challenges to the Sui Generis Regime of Pharmaceutical Patents*), *Cynthia M. Ho*, a Loyola University of Chicago School of Law kutatóprofesszora és az Intellectual Property Program igazgatója (24. *Current Controversies Concerning Patent Rights and Public Health in a World of International Norms*) pedig a szabadalmi jogok és a közegészség közti (gazdaságpolitikai) ellentmondást próbálja feltárni. Ho tanulmányában gyógyszer szabadalmakat vizsgál, így különösen a Novartis Glivec rákellenes gyógyszerének indiai esetét, ahol a bíróság megtagadta a gyógyszer szabadalmaztathatóságát, de HIV-vírus elleni vagy szívgyógyászati készítmény (kényszer)engedélyeztetésére is hoz thaiföldi példákat. *Jorge A. Goldstein PhD*, a Sterne Kessler Goldstein and Fox PLLC munkatársa a „szabadalmi bozótokról” ír, azaz arról, hogy egy termék piacra lépéséhez a gyártónak elengedhetetlen egymást átfedő-kiegészítő szabadalmakhoz hozzáférnie, vagy éppen a sajátját másnak engedélyeznie (25. *Biotechnology Patent Pools and Standards Setting*). Goldstein végül arra jut, hogy különösen a genetikai diagnosztika területén jobban megéri a közös „medencébe” tartozni, semmint külön utat járni, így a részesek maximalizálhatják a hasznot, a társadalom pedig a legmodernebb diagnosztikai eljárásokhoz férhet hozzá. A kötetet *Vincent F. Chiappetta*, a Willamette University College of Law professzorának az ipari szabványok szabadalmaztatásáról szóló tanulmánya zárja (26. *Patenting Industry Standards*).

Az elsősorban szerzői jogász recenzens némileg tartott attól, hogy a szabadalmi jogi tanulmányokban nem leli hasonló mértékű örömét. A kötet azonban pozitív meglepetést okozott, még inkább bizonyossá vált számára az egyes szellemi tulajdoni oltalmi formák kiegészítő szerepe. A mintegy 800 oldalas kötet kifejezetten vaskosra sikeredett, ám a terjedelem nem ment a tanulmányok rovására, azok magas színvonalúra sikeredtek. Egyes tanulmányokon belül lehetett érezni némi egyenlőtlenséget, így például Adams professzor írása, amely nagyrészt a 18. századi angliai szabadalomtörténettel foglalkozott, nem merte felvállalni teljes mértékben a jogtörténetiséget, és néhány lapon évszázadokat ugrott. Egy jogtörténeti témájú írás úgy is képes betölteni aktualitását, ha csak áttételesen utal annak kortárs relevanciájára, és nem vezeti végig a jogintézmény családfáját napjainkig.

A fejezetekre bontás ebben a kötetben sem sikerült egyenletesre, a jogérvényesítéssel foglalkozó negyedik fejezet kétszer akkora terjedelmű mint a többi fejezet, de ezt a téma fontossága és sokszínűsége indokolta. A világkereskedelemből fakadó globális szabadalmi jog egyre inkább államok fölé helyezi az anyagi jogi, eljárásjogi és jogérvényesítési kérdéseket, így néhány esettanulmányon kívül a kötet a három fő szabadalmi joghatósággal foglalkozott, így az Egyesült Államok és Európa mellett sok tanulmány japán jogeseteket és Japán

⁴ „... the free movement of goods will increasingly propel the free movement of disputes and judgments”.

jogfejlődését vizsgálta. A gazdag téma lehetővé tette azt, hogy néhány nemzetközi egyezményen kívül a tanulmányok nem ismételték zavaró mértékben jogtörténeti eseményeket vagy jogeseteket. A szerzőknek sikerült teljesíteni a szerkesztő azon törekvését is, hogy mertek megkérdőjelezni a fennálló szabadalmi rendszereket, és ahol lehetett, javaslatot tenni a szükséges változtatásokra az innováció előmozdítása érdekében.

Dr. Legeza Dénes PhD

* * *

Estelle Derclaye (szerk.): Research Handbook on the Future of EU Copyright – A Handbook of Contemporary Research. Edward Elgar, Cheltenham, UK – Northampton, USA, 2009; ISBN 978 1 84720 392 2

Az Edward Elgar kiadó szellemi tulajdon-védelemi kutatási kézikönyvsorozatának (*Research Handbooks in Intellectual Property*) negyedik részét a sorozatszerkesztő, Jeremy Phillips az európai szerzői jog jövőjének szentelte. A kötet szerkesztője *Estelle Derclaye*, a University of Nottingham egyetemi docense. A sorozat legelső, szerzői jogi tárgyú kötetéhez hasonlóan a 25 szerző által írt 23 tanulmány fejezetre bontás nélkül szerepel a könyvben. A szerkesztő azonban a tanulmányok célját illetően koherens iránymutatót adott a szerzők kezébe, ugyanis elvárja tőlük egyrészt a múltba, másrészt a leszűrt tapasztalatok alapján a jövőbe tekintést. Derclaye 2009-ben írt bevezetője szerint több mint tizenöt év telt el azóta, hogy az Európai Unió megkezdte a szerzői jogi szabályozás harmonizációját (értsd az 1991-es védelmi idő-irányelv, majd a műholdirányelv). Szükséges ezért megvizsgálni, hogy mi az uniós szerzői jogok jövője: letértek-e a helyes útról a közösségi vívmányok; mit szabályoztak jól az irányelvek, illetve tovább kell-e harmonizálni a szerzői jogot. Az egyes tanulmányok szerzői arra is kísérletet tesznek, hogy kíváncsiak-e, és ha igen, milyen irányban a további szerzői jogi harmonizáció.

A kötet felépítése némileg eltér a sorozat eddigi köteteitől, ugyanis a tartalomjegyzéket és a szerzők affiliációját követően a kötet külön részletes (13 oldal) mutatóba szerkeszti a hivatkozott jogeseteket. Ez nagy segítséget jelent az olvasónak, amennyiben kíváncsi a feldolgozott bírósági gyakorlatra. A tanulmányokat a szerkesztő bevezető és összegző írása keretezi; a kötetet részletes tárgymutató zárja.

A jövőbe tekintő tanulmányok majd egy évtizeddel későbbi ismertetése némi anakronizmusnak hatna, ezért a recenzius előbb a kötetben szereplő írásokat saját szubjektív fejezetei szerint csoportosítva röviden ismerteti, majd az időközben felgyorsult uniós reformok fé-

nyében néhányat kiválasztva bemutatja, elérte-e célját a várva várt módosítás, illetve melyek azok a területek, ahol azóta sem történt érdemi előrelépés.

A szerzői jogi törvények hatálya

A szerzői jogi törvények hatályát, illetve a szerzői jog alapjogi jellegét három tanulmány elemzi. *P. Bernt Hugenholtz*, a University of Amsterdam Információs Jogi Intézetének (IVIIR) professzora az európai harmonizáció és a szerzői jog területiális jellege közötti ellentmondást vizsgálja (1. *Copyright Without Frontiers: The Problem of Territoriality in European Copyright Law*), a szerzői jogok és az alapjogok kapcsolatát próbálja tisztázni *Christophe Geiger*, a University of Strasbourg egyetemi docense, a Centre for International Industrial Property Studies (CEIPI) igazgatója (2. *Copyright's Fundamental Rights Dimension at EU Level*). *Paul Torremans*, a University of Nottingham és a University of Ghent professzora a szerzői jogi irányelvek esetében a jogválasztás lehetőségét járja körbe (18. *Choice of Law in EU Copyright Directives*).

A védelem tárgya

A szerzői jogi védelem alatt álló művek és teljesítmények harmonizációja több irányelven keresztül valósult meg – részint a művek vagy teljesítmények általános védelmével vagy a jogosultjaik bizonyos jogainak közösségi szintű elismerésével. *Tanya Aplin*, a londoni King's College adjunktusa a szerzői jogi védelem tárgyát általánosságban (3. *Subject Matter*), *Ramón Casas Vallés*, a University of Barcelona professzora az eredetiség követelményét (5. *The Requirement of Originality*), *Antoine Latreille*, az Université Paris-Sud 11 professzora pedig a művek létrejöttét (6. *From Idea to Fixation: A View of Protected Works*) vizsgálja. A többszerzőség vagy éppen a funkcionalitás okán sajtóságos szabályozással bíró alkotások közül hárommal külön tanulmány foglalkozik. *Pascal Kamina*, a University of Poitiers egyetemi docense a filmalkotások (4. *The Subject-Matter for Film Protection in Europe*), *Jon Bing*, a University of Oslo professzora a szoftverek (16. *Copyright Protection of Computer Programs*), *Matthias Leistner*, a University of Bonn professzora az adatbázisok uniós, illetve tagállami védelmét (17. *The Protection of Databases*) teszi elemzése tárgyává.

A szerzői jogok és a felhasználás engedélyezése

Jeremy Phillips, a sorozat főszerkesztőjének tanulmánya a 21. században újraértelmezett szerzőség-jogosultság kérdését járja körül, elsősorban a közösen előállított információforrások (pl. Wiki-oldalak) szemszögéből (8. *Authorship, Ownership, Wikiship: Copyright in the 21st Century*). A szerzői jogok közül *Ansgar Ohly*, a University of Bayreuth professzora a vagyoni jogokkal (9. *Economic Rights*), *Willem Grosheide*, a University of Utrecht Molegraaf Intézetének professzora a személyhez fűződő jogokkal (10. *Moral Rights*) foglalkozik, illetve *Jacques de Werra*, a University of Geneva professzora a személyhez fűződő jogok közül a mű egységének jogára koncentrál, (11. *The Moral Right of Integrity*).

A felhasználások kapcsán a szerzői jogok átruházásával és az engedélyezéssel foglalkozik *Andreas Rahmatian*, a University of Leicester adjunktusának tanulmánya (12. *Dealing with Rights in Copyright-Protected Works: Assignments and Licences*), *Lucie Guibault*, a University of Amsterdam Információs Jogi Intézetének (IViR) tudományos főmunkatársa pedig a szerzői jog és a szerződési jog viszonyát elemzi (20. *Relationship between Copyright and Contract Law*). Ugyancsak a felhasználáshoz köthető *Maria Mercedes Frabboni*, a University of London munkatársának tanulmánya a közös jogkezelő szervezetek működésének – azóta már megvalósult – harmonizációjáról (15. *Collective Management of Copyright and Related Rights: Achievements and Problems of Institutional Effort Towards Harmonisation*).

A szerzői jog korlátozása

A szerzői jog korlátozásának szokták tekinteni a védelmi időt, amely tárgyban az első közösségi irányelv 1991-ben született meg; *Yves Gaubiac* professzor, az ALAI főtítkára és a *Revue Internationale du Droit d'Auteur* folyóirat főszerkesztője, *Brigitte Lindner* európai ügyvéd és *John N. Adams*, a University of Sheffield professzor emeritusa a harmonizált védelmi idő ellenére az egyes tagállamokban (Egyesült Királyság, Franciaország, NSZK v. NDK) tapasztalható eltéréseket vizsgálja meg különböző aspektusokból (7. *Duration of Copyright*). *Marie-Christine Janssens*, a Catholic University of Leuven professzora az Infosoc-irányelvben található kivételek kötelező bővítésére tesz javaslatot (13. *The Issue of Exceptions: Reshaping the Keys to the Gates in the Territory of Literary, Musical and Artistic Creation*), a University of Namur két munkatársa, *Séverine Dusollier* professzor és *Caroline Ker* kutató pedig a magáncélú másolások kompenzációja és a műszaki intézkedések közötti ellentmondás tisztázásával próbálkozik (14. *Private Copy Levies and Technical Protection of Copyright: The Uneasy Accommodation of Two Conflicting Logics*).

Kapcsolódó jogterületek

A sorozat eddigi köteteiben rendszerint előtűnik, hogy az egyes szellemi tulajdoni oltalmi formák több szálon kötődnek egymáshoz, illetve más jogterületekhez. *Antoon Quaedvlieg*, a University of Nijmegen professzora a szerzői jog és az iparjogvédelmi oltalmi formák (19. *Overlap/Relationships between Copyright and Other Intellectual Property Rights*), *Valérie Laure Benabou*, a University of Versailles professzora (21. *European Competition Law and Copyright: Where do we Stand? Where do we go?*) és *Anselm Kamperman Sanders*, a Maastricht University professzora pedig a versenyjog, illetve a tisztességtelen piaci magatartás kapcsolatát vizsgálja (22. *Do Whiffs of Misappropriation and Standards for Slavish Imitation Weaken the Foundations of IP Law?*).

Henning Grosse Ruse-Khan írása elsősorban az EU által harmadik országokkal kötött, a szellemi tulajdont is érintő kereskedelmi megállapodásokat elemzi, kitérve arra, hogy ezekben az esetekben a szerződő feleknek nehéz a TRIPS-megállapodás mellett az egyetemes szerzői jogi egyezmény előírásainak is megfelelni (23. *Access to Knowledge under*

the International Copyright Regime, the WIPO Development Agenda and the European Communities' New External Trade and IP Policy).

Hová jutottunk?

A szerzői jog európai harmonizációja egyik legnagyobb sikerének a vagyoni jogok egységes szabályozása tekinthető. De valóban egységes-e az, amit annak gondolunk? Ansgar Ohly kiválóan rámutat, hogy a nyilvános előadás és az átdolgozás kivételével harmonizált jogok pontos vagy éppen szabad megfogalmazása tovább élteti a változatos tagállami definíciókat, és ezt a problémát a határokon átnyúló piac nehezen tudja áthidalni. Ebben az időszakban már elkezdődött az a gyakorlat, amelynek révén az irányelvi definíciókat a főtanácsnokok, majd a bíróság is az EU önálló fogalmának tekinti, és nem engedik, hogy az évtizedes, vagy a többszörözés és terjesztés esetében évszázados tagállami joggyakorlat az uniós fogalom és ezáltal a közös piac gátját képezzék. Ohly összegző megállapításai tanulságosak. Álláspontja szerint a vagyoni jogok a szerzői jogi harmonizáció legkevésbé ellentmondásos részét képezik, azonban az egyes jogok definíciói nem kellően kimunkáltak, így az EUB joggyakorlatán múlik e jogoknak a tartalommal való kitöltése. Ugyanígy kiemelendőnek tartja, hogy szerinte elérkezett az európai uniós kodifikáció ideje, amikor a különböző irányelvekben található vagyoni jog-fogalmak közti ellentmondás feloldható lehetne. 2018-ban azonban látható, hogy az irányelvek és rendeletek száma tovább növekszik, és egyes definíciók nem hogy letisztulnának, hanem ott, ahol korábban nem volt probléma a bíróság jogértelmezése, új értelmezési nehézségek keletkeznek, az újabb jogszabályok pedig a kereszthivatkozások révén még átláthatatlanabbá teszik a „harmonizált” szerzői jogot. A sok irányelvi meghatározás – és preambulumbekkezdés – között lassan elvész maga a szerzői jog.

A szerzői jogi reformhoz kapcsolódó másik téma a szabad felhasználási esetek körének bővítése. Marie-Christine Janssens rövid történeti bevezetőjét követően az Infosoc-irányelvben lefektetett szabad felhasználási esetek harmonizációjának kudarcát az egyes tagállami értelmezésekben látja. Szerinte ebből adódik az, hogy a tagállamok nem vizsgálták felül a szabad felhasználásokról alkotott képüket, hanem az irányelvi előírásokat alakították már meglévő rendszerükhöz, illetve az is, hogy a tagállamok nemzetközi téren nem tudnak egységes uniós elképzeléssel előállni a szabad felhasználások jövőjét illetően. Janssens megoldásként javasolja a kimerítő és zárt végű listák elvetését, mivel egy ilyen lista nem képes idejében alkalmazkodni a technika vagy az üzleti modellek változásához. A szerző leginkább egy, az angolszász „fair use”-hoz hasonló, többlépcsős teszt jellegű megoldást javasol, de semmi esetre sem az angolszász szabályozás átvételét, amelyet odahaza is csak a szerzői jogi szakemberek értenek. Fontosnak tartja a szabad felhasználási esetek körét minden tagállam számára kötelezően átültetendő, illetve a szoftver- és adatbázis-irányelvből vett minták alapján kógens és diszpozitív kivételekkel bővíteni. Ez utóbbi kettő azt jelentené, hogy a felek eltérő szerződéses kikötése semmis, illetve ellenkezőleg, szerződéses úton eltérhetnek a szabad felhasználás szabályaitól. Mindezekről függetlenül hasznosnak tart olyan, a

határon átnyúló felhasználásokat kevésbé érintő, további nem kötelező szabad felhasználási eseteket bevezetni, amelyeket a tagállamok kulturális fejlődésük-fejlettségük fényében átvesznek, ha akarnak. A DSM-irányelvtervezet ismeretében azonban látható, hogy az újabb lehetséges kivételek a tudományos kutatást (szöveg- és adatbányászat), az oktatást (határon átnyúló hozzáférhetővé tétel) és a kulturális megőrzést szolgálják, jelentősebb szemléletváltásról egyelőre nem beszélhetünk.

A kézikönyv témaválasztása – még így utólag, *post festum* bemutatva is – igen hasznos az egyetemi hallgatók, a szerzői jogászok és mindazok számára, akik a szerzői jogi irányelvek területét kívánják áttekinteni. Egyes tanulmányok megállapításai továbbra is hasznosíthatók a döntéshozók számára, különösen ha netalán a harmonizáció iránya ráfordulna az uniós szerzői jogi kötelmi jogra. Az egyéni-eredetiséggel, a rögzítéssel mint formalitással, illetve a filmalkotással, a szoftverrel és adatbázissal foglalkozó fejezetek kimaradhattak volna a kötetből, mivel a kötet írásakor ezekhez kapcsolódó releváns nemzetközi vagy európai uniós jogalkotási folyamat nem volt folyamatban, vagy nagy port felkavaró bírósági döntés sem született, de a recenzens tiszteletben tartja azt a szemléletet, hogy különösen a szoftver és adatbázis kérdése nem maradhat ki egy 21. századi kötetből.

Dr. Legeza Dénes PhD

* * *

Joachim Lund: Szőröstül-bőröstül. Azoknak, akik jót akarnak enni és közben a világot is szeretnék megmenteni. Typotex, 2017; ISBN 978 963 2799 43 8

Modern fohász: *Csak nehogy igaz legyen, hogy az vagyunk, azzá válunk, amit eszünk!* Kicsit is odafigyelve, ezt eddig is tudtuk, Lund könyve pedig cseppet sem oszlatja el ebbéli kételeyeinket.

Lund itt *oknyomozó riporter*ként, azaz az újságírásnak a tisztánlátás segítése szempontjából legfontosabb ága művelőjeként áll elénk. Szép ugyan a költő szava: „az igazat mond ne csak a valódit” (József Attila: Thomas Mann üdvözlése), de egy más dimenzióban értelmezhető. Mindennapi életünkben és mindennapi ételünkben már régóta a valódi megismerése is mind nehezebb, s e könyv segít abban, hogy közelebb kerüljünk hozzá. S bár régi és nagyjából igaz tétel, hogy az ember két dolgot semmiképp se akarjon megismerni, jelesül, hogy hogyan készül a törvény és a párizsi, aki meg akarja őrizni az önállóságát a gondolkodásban, annak jobb ezt is tudnia – legalábbis az ételeket illetően. Jobb, bár igencsak kétségbeejtő lehet. Lund ilyen betekintést ad.

Szakmai bemutatkozásaként a könyvből: „Éveken át dolgoztam újságíróként az élelmiszer-ágazatban. Alapos munkát végeztem. Hetente kritikus szemmel végigjártam az üzleteket. Számlákat és éves jelentéseket tekintettem át. Elolvastam minden ágazati hírt, követtem a statisztikákat, a mezőgazdasági politikát és a kutatásokat. Provokáltam a hatalmat. Kellemtlenkedtem. Írtam minden apróságról, amire csak sikerült rábukkannom, és ebből annyi akadt, hogy minden héten megtöltöttem egy rovatra valót az újságban hat teljes éven át.”

S az *expoziáció*, az előbbi folytatásaként: „De egyetlen alkalommal sem tettem fel a kérdést a hatalom csúcsán álló embereknek, hogy miképp is gondolkodnak, jöllehet nekem sok minden járt az eszemben. Mit gondolnak, *milyen felelősség hárul az üzletláncokra, amikor az emberek meghalnak azoktól az élelmiszerektől, amit vásárolnak?* Hogyan tudják megmagyarázni, hogy olyan termelőktől vásárolnak húst és halat, akik szükségtelen szenvedésnek teszik ki az állatokat? Nem kellemetlen számukra, hogy ilyen lehangoló választékot nyújtanak? Az üzlet van a vásárlóért, vagy a vásárló van az üzletért? Itt az ideje, hogy komolyan elbeszéljessünk!” A napjainkban általános termelési módban az üzlet természetesen a haszonért van, a vásárló ennek eszköze. Más kérdés, hogy a „boltos” hogyan próbálja megszerezni, megtartani és mindebből hasznot húzni. Jórészt erről is szól a könyv. Minden idézet a könyvből, kiemelések a recenzió szerzőjétől.)

A *Typotex ajánlójából:* „Joacim Lund riportkönyvében arra keresi a választ, *hogyan tudnánk kitörni az élelmiszer-üzletláncok olcsó, ezért rossz minőségű és szűk választékú áruinak fogságából. Hogyan változtassunk az utóbbi évtizedekben teljesen megváltozott étkezési szokásainkon, hogy visszatérhessünk a tudatos táplálkozáshoz, egészséges főzéshez.* Vajon akkor is megennénk az előre feldolgozott készételeket, ha tudnánk, miből és hogyan készülnek? A legnagyobb gond, hogy a döntésre esélyünk sincs, ami a kereskedelmi hálózatok felelősségét veti fel. (Ez utóbbi azért kissé túlzás – Lund eléggé világossá teszi, hogy választási lehetőség, döntési esély mindig van, csak leszoktattak/leszoktunk arról, hogy felismerjük és éljünk vele. Könyvének ez fontos mondanivalója – Osman P.)

Megismerkedünk a 'mindenevők dilemmájával' (mit válasszunk, hogy életben maradjunk?), 'a nagy hármassal' (a só, a cukor és a zsír háttérhatalmával), a nose to tail cookinggal (szőröstől-bőröstől), a berlini Húsatlasszal, a barbecue texasi fővárosával, a lelkiismeretüket altató 'új jólétiseggel', 'a boldog hús mítoszával' és az amerikanizált rohanó étrend sokkoló számadataival.”

Fentebb felelősségről esett szó. Normális viszonyok közt az embernek elsősorban magának kell viselnie a felelősséget magáért, a döntéseiért és a választásaiért. Így jelen témánkban tudnia kell, hogy „Az étrend nem a kockahasról, bikiniszezonzról, íves kulcsconstról és más felszíni szépségjegyekről szól. Az étrend életről és halálról szól. Szó szerint. Az étel éltető és egyben halálos is. Az étel ad és az étel elvesz.” Ez mégcsak nem is rejtett igazság, csak épp olykor nagyon is kényelmetlen alkalmazkodni hozzá. Tény, hogy az étrendet sokaknál a kényszer határozza meg: mire futja és mire nem, s az egészséges ennivaló bizony sok-

szor drágább. Nem pénzkérdés viszont, ki mennyire áll ellen a csábításoknak, a bűvös-bájos 'boldogsághormonnal' kecsegtető étkeknek – csak a Sátán műve lehet, ugyebár, hogy azok többnyire hizlálnak, ennek minden egészségkárosító következményével –, vagy a készíttetésnek, hogy ami ízlik, abból jól teleegyék magukat. S ezért mindenki maga felel.

Jöjjön ezúttal is *néhány bevezető idézet*: „Elégge egyértelmű, hogy az üzletláncok felelőssége annál nagyobb lesz, minél több hatalmat kapnak, és *már most szinte minden hatalom az ő kezükben összpontosul.*” Persze ennek az érvényesüléséhez kell az is, hogy az üzletláncok működését, döntési és cselekvési szabadságát, „hatalmát” ne korlátozza állami vagy egyéb, a köz érdekét szolgáló felügyelet.

„A norvég élelmiszer-ipari ágazat elmúlt harminc évében végbement hatalomkoncentráció történetét olvasni majdnem olyan, mint Agatha Christie Tíz kicsi néger című krimijét. Eltűntek a résztvevők, egyik a másik után. Egyik nap még négy volt, másnapra már csak három maradt, amikor az ICA 550 üzletét bekebelezte a Coop. Fogadni mernék, azt is megünnepelték Lutnaes irodájában. Olyan ez, mint a zenekar a Titanic fedélzetén. Mert *egyáltalán nem elképzelhetetlen, hogy legközelebb a Coopot nyeli el egy nagyobb hal.*” Knut Lutnaes, az egyik interjúalany, a Coop „környezeti és társadalmi felelősség főnöke.”

„A nagy tömegek nem igazán törődnek az egészséggel, éghajlattal, állatjóléttel, amikor a sarki boltba mennek. *Az ilyen érdeklődés az iskolázottsággal és a jövedelemszinttel függ össze, és érezhetően nagyobb a nagyvárosokban, mint vidéken, Norvégiában éppúgy, mint a többi országban.* Másrészt viszont egy trend elterjedhet az egész országban, miután a városi népek rákaptak.” Persze, mert a kérdéses „városi népek”-hez a jólét képzete kötődik, és mások is szeretnék hasonlóképp kényeztetni magukat.

„A *gazdák azok, akiket a legkevésbé érdekel az állatjólét. A grünerlökkai vásárlók foglalkoznak legtöbbet a kérdéssel.* Utána pedig jól leszidnak minket az olyan véleményformálók, mint te is, hogy olyan termékeket árusítunk, melyeket a vásárlók 90 százaléka meg akar venni” – mondja Lutnaes az interjú során. Grünerlökka oslói városrész.

„*Mit kellene enni?* Jóllehet a kínálat a norvég élelmiszerüzletekben rosszabb, mint azon országok üzleteiben, akikkel szívesen összehasonlítjuk magunkat, ennek ellenére többféle termékhez férünk hozzá, mint a legtöbb ember a világban. *A kihívást az jelenti, hogy helyesen tudjunk választani a rendelkezésre álló kínálatból. Ahhoz, hogy megfelelő módon cselekedhessünk, tisztában kell lennünk azzal, milyen következménnyel járhatnak a választásaink.* Meghízom, ha brie sajtot eszem? Rossz hatással van a szalonna a vérereimre? Tele van a lazac tetvekkel? És az pontosan mit jelent? Volt marási sérülés a csirkelábon? Mennyi esőerdő és fosszilis üzemanyag kellett a marhahús előállításához? Melyik a rosszabb, a szójatej vagy tej a szójával etetett tehéntől? Mit kellene ennünk? – A szerencsés jómódúak napi dilemmája.

„Minden gazda közel 150 000 koronát veszít azon, hogy most a halat támogatják a boltokban.” A támogatások nyújtásával megvalósított piaci intervenció mindig kényes ügy. Változ-

tat a piaci szereplők versenyhelyzetén, ennek pedig mindig vannak vesztesei. Úgy kell(ene) megvalósítani, hogy összességében jóval több jót tegyen, mint kárt – bár ez sokszor nehezen mérhető, s a mérce megbízhatósága is lehet kétséges. Jelen esetben a halfogyasztást minden bizonnyal azért támogatják, mert egészséges étel – ami akár odáig is mehet, hogy az egészségesebb táplálkozás végső soron csökkentheti a közegészségügy, azon belül a gyógyítás kiadásait.

Erről szól a könyv: „Amikor elkezdtem írni az ételekről, eleinte leginkább az érdekelt, hogy milyen élményt nyújthatnának nekem. Idővel rájöttem, a vásárláskor hozott döntéseim következményekkel járnak. Nem is csekélyekkel. *Ha kétféle húsdarab közül kell választanom az üzletben, megeshet, hogy tulajdonképpen a dél-amerikai esőerdők elpusztítása vagy a norvég mezőgazdasági tájkép fenntartása között kell döntenem.* A boldog állatok, már ha létezik ilyesmi, és az állatkínzás között. Hogy hetven- vagy nyolcvanéves koromig éljek-e. *A választások, melyeket a boltban hozunk, életünk legfontosabb választásai. Mégis alig fordítunk időt arra, hogy ezeket végiggondoljuk. Merthogy nem tudunk eleget a helyes döntéshez.*

Azért nem teljesen reménytelen a helyzet. Lassan kezdünk felébredni és ráérezni az igazságra. Egyre többen foglalkoznak azzal, hogy mit esznek, és ez milyen következményekkel jár. Persze. *Hisz a többségnek van lelkiismerete. Akiknek meg nincs, ők legalább arra vágynak, hogy ne legyenek betegek és ne haljanak bele.*

Hogyan válhatunk felelős fogyasztóvá? Ha nekiállunk kibogozni a szálakat, hamar rájövünk, az étel szövevényes dolog. Nem akad túl sok válasz vagy egyszerű megoldás. Olyannyira zavaros, hogy jöllehet életem sok évét újságírói kutakodással töltöttem az ételüzletágban, még én is beláttam egy megvilágosult pillanatomban, hogy nem látom át akár a saját választásaim következményeit sem. *Utána kellett járnom a dolgoknak. Így kezdtem ennek a könyvnek a megírásába.*

Hogy választ kapjak a kérdéseimre, útnak indultam, *mely szinte az egész világon körbevezetett.* Lassan minden a helyére került. És miután kutatók, szakácsok és a gazdasági élet meghatározó szereplői között forgolódtam, olvastam, ettem, kérdezősködtem és vizsgálgódtam, már több a válaszom és kevesebb a kérdésem. A legviccesebb, amire rájöttem, hogy *abszolút lehetséges királyok módjára élni, vigyázni az egészségünkre, ügyelni arra, hogy az állatok is jól érezzék magukat, és közben megóvni a Földünket. Mindezt egyszerre – anélkül, hogy kifosztanának minket a pénztárnál.”*

Lund láttelepe: „A nagyapám még tudta, honnan származik az étel, kortársaim többszáz-ezer nagyszüleihez hasonlóan. [Mára] *a kis gazdaságok kezdenek eltűnni, kiszorítja őket az iparosított, gépiesített mezőgazdaság.* 1949 és 2014 között a gazdaságok száma Norvégiában 213 000-ről 42 900-ra csökkent. Minden egyes nap hét gazdaság szűnt meg, és *a mezőgazdaságban foglalkoztatott népesség aránya húsz százalékról kettőre csúszott vissza.* Ez a legfontosabb oka annak, hogy többségünknek fogalma sincs arról, mit eszünk és hogyan készül az

étel.” „Jó, hogy nem tudjuk, hogyan készítik az ételeinket – hallom sokszor az embereket beszélgetni. Felnőtt emberek, és teljesen komolyan mondják. Nem akarjuk tudni, mit eszünk, még ha az életünk is a tét. És tulajdonképpen az életünk forog kockán. Az étel elveheti az életünket. Felejszünk el mindent, amitől félünk. A terrort és az erőszakot és a baleseteket, vagy legyen az bármi más. Az étrenddel kapcsolatos betegségekben halunk meg. Az élelmiszeripar áldozatai lettünk.” „Az elmúlt ötven évben az étel relatíve nézve mintegy 75 százalékkal lett olcsóbb. Ez fantasztikusan hangzik, de nem az. Az olcsó étel korunk egyik legnagyobb problémája. A költségek ugyanis nem tűntek el, csak elfedték őket. A költségeket minden évben több ezer norvég emberi élet jelenti. Rabszolgaszerűződéssel foglalkoztatott munkások más országban. Norvég kistermelők, akik kiszorulnak az üzletek polcairól, ha a láncok saját termékeket állítanak elő. Szervezett nagyszabású állatkínzás. Globális felmelegedés. A bolthálózatok úgy állítják be, mintha hatalmas szolgálatot tennének nekünk azzal, hogy több időt és pénzt fordíthatunk másra, és nem az ételre. Bizonyos szempontból még igazuk is van. Ám a tágabb kép már félelmetes. Egy nemzedék, mely képtelen főzni, keze, lába meg van kötve, rászorul arra, hogy valaki etesse. Az önpusztítók nemzete lettünk. Hogyan történhetett?”

A reálgazdaság valódi urai – és nemcsak az élelmiszeriparban: „A bizottság vizsgálata azt mutatja, hogy a kereskedelem többé már nemcsak kereskedelem, hanem az elosztás ellenőrzése, beszerzés, és növekvő mértékben ipari és helyi gazdálkodás is. A kereskedelem így konkurensként jelenik meg saját beszállítói előtt” – mondta Lars Peder Brekk, földművelés- és élelmiszerügyi miniszter, amikor 2011-ben Élelmiszer, hatalom és tehetetlenség címmel nyilvánosságra hozta az Élelmiszer-üzletláncok Bizottságának hivatalos vizsgálatát.” Valójában kevés olyan terület található a gazdaságban, ha található egyáltalán, amelyre nem ugyanez állna. Olyan világ alakult ki, amelyben termelni vagy termeltetni szinte bárki bármit tud, a gazdasági élet-halál kérdést az értékesítés jelenti. Az utóbbival járó marketing-, piacmegdolgozási- és eladásösztönzési költségek az egekbe szöktek, így a kisebb termelők mind kevésbé képesek önállóan értékesíteni az árucikkeiket. Megoldást ez utóbbira talán a legújabb, internetes értékesítési technológiák, webáruházak kínálhatnak. Technikailag mindenképp, azonban le kell küzdeniük két nagy akadályt: mindenekelőtt a velük szembeni bizalmatlanságot, valamint azt, hogy ki kell tűnniük a kínálat tömegéből. A bizalom megszerzése és megtartása különösen nehéz – jó párhuzam erre az árujelzők használata. Az árujelző csak akkor hozza a kívánt hatást, ha bizalom kapcsolódik hozzá, amit fel kell építeni, s ami rossz tapasztalatok, sőt már pusztán rossz hírek nyomán is gyorsan összeomolhat – akárcsak a webáruházaknál.

És „A legtöbb ember számára hazánkban az élelmiszerláncok jelentik az egyedüli alternatívát. Mind az üzletláncokhoz alkalmazkodunk, akár akarjuk, akár nem. És a bizottság festette kép nem igazán keltett hízelgő benyomást. A hatalom koncentrációját a norvég élelmiszer-ágazatban óriási ellentmondások jellemezték. Négy ernyőszervezet (most már csak három, miután a Coop bekebelezte az ICA-t) kezében összpontosult minden hatalom. Azok,

akik kényelmet és jó anyagi helyzetet ígértek, addig ügyeskedtek, míg pont az ellenkezőjét érték el: 'A bizottság olyan viszonyokat tárt fel, mely véleményük szerint nem megengedett üzleti viselkedésnek tekinthető. Az ilyen viszonyok következményekkel járhatnak a fogyasztók számára is az áruválaszték és az árak formájában, és jelentőséggel bír az egész élelmiszer-értéklánc fejlődése szempontjából.' És: 'A bizottság úgy véli, a kereskedelmi lánc további fejlődése kiegyensúlyozatlan hatalmi viszonyokat teremtené az élelmiszer-értékláncban. Ez károsítaná a fogyasztók javát szolgáló egészséges konkurenciát.' Ding-dong, megszólalt a riasztó. Az élelmiszer-üzletláncok már nem feltétlenül gazdagítanak minket. Óriási problémát jelentenek."

Kapják, amit megérdemelnek: Tényfeltáró beszélgetés, a riportalany Lutnæs a Coop „környezeti és társadalmi felelősség főnöke”. „[Lund:] Az üzletláncok általában az árak, a kampányhajsza és az alacsony árrés miatt szoktak nyafogni. Csábító lehet elolvasni az AC Nielsen jelentését 2012-ből, akik arra a konklúzióra jutottak, hogy az élelmiszerágazat pontosan olyan vásárlókat kap, amelyeket megérdemel. És Lutnæs ezzel teljesen egyet is ért."

A probléma és annak gyökere: „[Lutnæs:] Arra tanítjuk a vásárlókat, hogy az árat nézzék, és mással ne törődjenek. Szóval, ha úgy gondoljuk, hogy az árnyomás problematikus, be kell azt is látnunk, hogy ezt mi magunk teremtjük. Oka van annak, amiért az üzletláncok egyedül arra serkentik a vásárlókat, hogy az árakat nézzék. Azzal, hogy az újsághirdetések, tévéreklámok és szóróanyagok minden egyes nap arról szólnak, hogy, hahó, figyelj ránk, nálunk találsz a legalacsonyabb árakat, vásárlásra buzdítanak. Tudják, hogy ezzel ráveszik az embereket, hogy a boltokba csődüljenek. A problémát az okozza, hogy ezzel együtt elhallgatják, hogy az élelmiszer többről szól, mint az ára. Arra tanítják a vevőket, hogy csak az egyik szemükkel nézzenek. Amikor a vásárló bejön az üzletbe, úgy tesz, ahogy tanították neki, vagyis a legolcsóbb árucikket veszi meg. Ami persze alacsony árrést eredményez az üzletlánc számára is. Nem olyan drámaian alacsony, csak épp annyira, hogy megemlítsék. A Reitan családnak és a Norgesgruppen vállalatnak is annyi pénze van, hogy azt sem tudják, mihez kezdenek vele. De az üzletlánc hivatalaiból nézve úgy tűnik, sarokba szorították magukat."

Megérti-e a vásárló? „A kérdés most már csak annyi, hogy elég sokan megértik-e, hogy megéri a befektetés (jobb minőségű áru vásárlásába – Osman P.). Mert ahogy Lutnæs is említette, az ár rendkívül fontos. Ha az ember többet fizet egy áruért, amely hasonlít egy másikra, világossá kell tenni, miért fizet többet. Ez az egyik furcsa nívó a történetileg meglehetősen új norvég vásárlási szokásokban: az emberek nem értik, hogy különbség van az áruk között az üzletekben. Minden, amit árusítanak, ehető, természetesen, de különbség van aközött a paradicsomos makrélaKonzerv között, ami öt korona ötven örebe kerül, és aközött, aminek négyszer annyi az ára. Amikor egy liter narancslé 12 koronába kerül, egy másik pedig 45-be, többségünk az előbbit választja." Az egész mondanivaló háttérben ott van, és hozzá tartozik a lényeghez, hogy a norvég vásárlók zöme nem azért választja az olcsóbbat, mert nem engedhetné meg magának a drágábbat. A gondolatmenet viszont eléggé egyértelműen utal arra, hogy ott a drágább termék általában jobb minőségű. Ez irigylésre méltó olyan piacról

nézve, ahol a magasabb ár gyakran csak azt jelenti, hogy többet fizetünk, ám azt nem, hogy jobbat is kapunk a pénzünkért – csupán ennek képzetét vagy reményét. Segítséget ebben a reklámok jelenthetnek, s csak annyiban, hogy ha nem tudnak mást, mint eldalolni, hogy az áru „megújult”, netán „innovatív”, „forradalmi”, hogy még több van benne a csodaösszetevőből, és hasonló, akkor tudható, hogy az bizony valójában semmiben sem jobb.

Dönteni az alapos tájékozódásra képtelen vásárló helyett?? „[Lutnæs:] Lehet, hogy a mi hibánk, hogy a vásárlóknak magasak az elvárásaik. Talán azt az elvárást sugalltuk, hogy szinte ingyen lehet minőségi áruhoz jutni. Csakhogy a boltban különbség van az egyes áruk minősége között. *A mi mantránk mindig is az volt, hogy meg kell adni a vásárlónak a választás lehetőségét, és csak kis mértékben döntünk a vásárló helyett.* De minden mozgásban van. *Megeshet, hogy a jövőben kicsivel többször fogunk dönteni a vásárlóink helyett, egész egyszerűen azért, mert több ismeret áll rendelkezésünkre, mint a fogyasztóknak.* Igencsak bonyolult dolog manapság vevőnek lenni. *Ahhoz, hogy valaki mindenről naprakész tudással rendelkezzen, amit meg szeretne venni, egésznapos munkára lenne szükség, és még akkor sem lehet biztosra.*” Az utolsó mondat kétségkívül helytálló. Az élelmiszerek esetében még nehezíti a vásárlók helyzetét, hogy azok piaca gyakran úgy is a hadak útja, hogy elárasztják „tájékoztatásokkal” bizonyos élelmiszerek, élelmiszer-összetevők egészségre különösen kockázatos vagy épp hasznos voltáról. Szégyen arra, aki oly rosszra gondol, hogy itt ágazati vagy gyártói/termelői érdekek jelenhetnek meg, de tény, hogy emlékezhetünk a felfokozott koleszterin-riasztásra, ami határozottan lenyomta a sertéshúst, szintúgy a tojást, a szivacsos agyvelőgyulladás okozta riadalomra, ami a marhahúst tette ijesztővé, bizonyos mesterséges édesítőszeres rákkeltő hatásáról szóló figyelmeztetésekre, és folytatható. Hasonlóképp reménytelen a tájékozódás a kozmetika-, a háztartásvegyipar területén; a modern elektronikus eszközök és elektronikával felszerelt egyéb használati cikkek piacán pedig az ember legfeljebb divatkövető lehet, de okos aligha. Ha a jó öreg értékelemzés módszerével próbálkozik, az egyetlen, amit biztosan elérhet, a kétségbeesés. Már két *butafont* – egyszerű mobiltelefont – is szinte lehetetlen összehasonlítani a kereskedelmi ismertetőik alapján, okostelefonokat és hasonlókat pedig végképp az. És még csak most jönnek, mind több fronton, az „okos” termékek. Igazából – visszatérve az alaptémához – azt sem tudja legtöbbször, vajon füstölthús esetén a hagyományos füstölés égéstermékeiktől kell-e jobban tartanunk, vagy az ún. gyorspác adalékaitól. Ám mindezekkel együtt is kérdés, miben különbözik a rémálomtól, ha a vásárlásainkban az eladók döntenek helyettünk.

A józan megoldás felé: „A hal egészséges. Árulunk friss halat. Mit tegyünk még? A választék sohasem volt jobb. *Ha a kedves vevő nem képes a brokkoli mellett dönteni a chips helyett, vagy halat választani az olajban sült csirkefalatok helyett, és mindkettő ugyanannyiba kerül, akkor neki kell vállalnia a felelősséget.* Legalábbis a felelősség nagy részét. Olyan ez, mint a dohányzásról folytatott vita. A mi felelősségünk, hogy információval ellátott, reális választékot kínáljunk a vevőnek.”

A fogyasztó felelőssége – a kínálat csábítása – kábszerárus párhuzam: „Természetes, hogy a fogyasztónak is megvan a maga önálló felelőssége, hogy jól válasszon. De a valódi oka annak, hogy most itt ülök és beszélgetek vele, pontosan az, hogy *az átlagember számára szinte lehetetlen, hogy helyesen döntsön – különösen, ha megpróbálunk a teljes étrendre figyelni.* Ő maga is ezt mondta a beszélgetés elején. Arról nem is szólva, hogy amikor megkapom az üzletláncok reklámújságját a postaládámba, tele van üdítővel, édességgel és készételekkel. Kevés dolog akad a reklámanyagban, ami arról győzködne, hogy nem kellene megvennem azokat a termékeket, amit épp hirdetnek. És amikor Lutnæs kiemeli, hogy az emberek maguk választanak, és az üzletláncok csak kínálják az árukat, csábító a gondolat, hogy párhuzamba állítsam őket az oslói pályaudvar környékén kábítószert árusítókkal. A kábítószerekkereskedő sem tesz mást, mint amit Lutnæs az üzletláncok feladataként leír. A drogüzér sem jár körbe és döfi a tüt az emberek karjába. Csak választékot kínál. Milyen messze kell elmennie egy drogdílernek ahhoz, hogy tájékoztassa az embereket, a kábítószert nem tesz jót nekik? Vegye őket az ölébe? Mint egy óvó néni?” A párhuzam frappáns, ám nyilvánvalóan csak átvitt értelemben értendő – kivéve, ahol van legális árusítás is. Amúgy érdekes lenne felvetni az *etikus díler* fogalmát, és nem is csak a kábszerek vonatkozásában.

Állatjólét: – nálunk ez idegenül csengő fogalom, ám Lund megmutatja, hogy fontos tényezővé vált. Jó kérdés, hogy amíg korábban ez szóba sem került a nagyüzemi élelmiszertermelésben – jöllehet a pusztá betekintés is nyilvánvalóan borzasztó állapotokat mutatott –, vajon a ma embere tartozik-e felelősséggel az étel előállításával járó állatkínzásért; ha pedig igen, kikre hárul e felelősség?

„Rema a maga idejében morális döntést hozott, amikor felhagyott a csirketelepen nevelt tyúkok tojásainak árusításával. (Rema az egyik nagy élelmiszer cég. A csirketeleppel ebben az összefüggésben a tartási körülmények minősége a baj – Osman P.) Nem azért, mert muszáj volt, hanem azért, mert ez volt a helyes döntés. Vagy hogy javítsanak a hírnevükön, nem tudhatom. A lényeg, hogy amikor olyan nagy hatalommal bírnak, mint amilyenel, akkor ők döntenek el nemcsak azt, hogy mit együnk, de azt is, hogy a gazdálkodók és a termelők hogyan termeljenek. Amikor tudunk arról, hogy a norvég csirketenyésztők jelentős része szükségtelen szenvedésnek teszi ki az állatokat, nem hajmeresztően erkölcstelen az üzletláncok részéről, hogy ezeknek a tenyésztőknek a csirkéit árulják? Vagy tovább kell mennünk, és egyenesen az üzletláncokat kell felelőssé tenni?” Valójában ez a nagyüzemi állattenyésztés szükségszerű problémája, hiszen a termelés gazdasági hatékonysága kevésbé ad teret az „állatjólét” érvényesítésének. S alighanem a vásárlóknak csak viszonylag kicsiny – és gazdag – hányada hajlandó számottevően többet fizetni a tudatért, hogy a tányérbavalója boldog életet élt.

„Amikor az üzletláncok a gazdákat hibáztatják az elégtelen állatjólét miatt, önmagukkal találják szembe magukat. A gazdáknak természetesen megvan a saját felelőssége azért, hogy jól bánjanak az állataikkal. De emlékeztetnék arra, hogy az *Élelmiszer-felügyelet, mely a gazdák ellenőrzését végzi, az élelmiszerláncok alacsony árfókuszát nevezi meg okként*, amikor a

média az átfogó ellenőrzések eredményeit nyilvánosságra hozza, olyan képekkel, ahol az állatok saját ürülékükben sínylődnek. *Valakinek fizetnie kell azért, hogy a csirkét, lazacot és a disznót olyan nagy mennyiségben termeljék, hogy 29,90 koronáért lehessen adni kilóját, és akkor nem könnyű a termelőnek felelősséggel dolgoznia. Ha megnézzük az elmúlt húsz év árfejlődését, azt látjuk, hogy a gazdák egyre kevesebbet keresnek a megtermelt élelmiszeren, az élelmiszeripar és az élelmiszer-kereskedelem azonban egyre többet profitál.*

Állami beavatkozás? „Előbb vagy utóbb szigorúbb követelményeket fognak támasztani az állatjólét betartására – véli Lutnæs. – Akkor majd azok, akik megfelelő módon végzik a tenyésztést, előrerúkolnak, és megmutatják, anélkül is lehet csirkét tartani, hogy az állatok rosszul éreznék magukat. Biztosan lesz néhány botrány, garantálom. Talán pont arra lenne szükség, hogy bekövetkezzenek a nagy változások. Csak remélni tudjuk, hogy közben a politikusok nem hátradőlve ülnek és nézik, amint a probléma eszkalálódik. *Norvégia a kevés országok egyike, ahol még lehetséges bürokratikus úton befolyásolni és a helyes irányba terelni a mezőgazdaságot.*”

Másik beszélgetés, az interjúalany az élelmiszer-ágazat egyik legbefolyásosabb alakja. [Lund:] „Keményen indítok, és az áruházak kizárólag az árakra korlátozódó figyelmét fogom hibáztatni minden gazemberségért, amiért emberek halnak meg, állatok szenvednek, valamint az egyre inkább melegező bolygónkért is. Nem úgy tűnik, mint aki kibillent volna az egyensúlyából. Csak hallgat és komótosan bólogat.

Ez így túl egyszerű. Ha valóban meg akarjuk érteni, miért lett olyan a világ, mint amilyen, korábbra kell visszanyúlnunk. *A mezőgazdaság iparosodása teremtette meg azt az élelmiszer-kultúrát, amivel ma rendelkezünk.* Épp most tértem vissza az Egyesült Államokból és Kanadából, és láttam, ott mivel foglalkoznak, hormonokkal, antibiotikummal, permetezőszerekkel és társaikkal. Bizonyára nem a rossz szándék vezérli őket, amikor ezt a termelési módot választják, és az igazat megvallva *ez a termelési mód a maga idejében félelmetes termelékenységnövekedéshez vezetett, ami valószínűleg az egyik oka annak, hogy a világ lakosságának csak viszonylag csekély hányada szenved ma az éhezéstől – fejtegeti.* Klasszikus valamit valamiért. A tömeges élelmiszertermeléshez valamiket ki kell zsarolni: termőföldet, élővilágot, a termelésbe vont növényeket, állatokat. Végül is a modern géntechnológiákkal megvalósított „felturbózás” is ennek egy válfaja. Ha az a prioritás, hogy minél többek juszanak élelemhez, ez ma még aligha kerülhető meg. Még kevésbé, ha tömeges fogyasztóként beszáll az emberek mellé a zöldenergia-termelés is.

A jobbak jó megoldása: „Kissé elavult már az a nézet, miszerint a jó élelmiszer feltétlenül drága is. Néhány esetben teljesen egyértelmű, hogy a minőségnek ára van. Egy csirke a Stangekyllingtől például szükségszerűen drágább, mint egy Prior-csirke, mert drágább a takarmány, *kétszer olyan hosszú ideig élnek az állatok* (ami feltehetően azt jelenti, hogy nem kapnak a testtömegük növekedését gyorsító szereket, s ettől egészségesebb az ilyen hús – Osman P.), és így tovább. Más esetben azonban épp az ellenkezője igaz. Ugyanazokat a márkákat vásároljuk, ugyanazokról a farmokról, mint mondjuk a Meny. De amennyiben a

Meny is és mi is két azonos narancsot veszünk, darabját öt koronáért, *minden tőlünk telhetőt megteszünk azért, hogy amilyen gyorsan csak lehet, keresztülvigyük a rendszeren*, és ebben, azt hiszem, sokat fejlődtünk. *Minél rövidebb idő telik el addig, amíg a vásárló kosarába kerül az áru, annál jobban megőrzi a minőségét, és annál olcsóbban tudjuk adni* – magyarázza Reitan.

Ez a magyarázata annak, amiért pár évvel ezelőtt több mint 600 millió koronát fordított 500 üzlet bővítésére, hogy versenyképessé tegye őket nemcsak az ár, hanem mind a kínálat, mind pedig a minőség szempontjából, ahogy akkor ezt ő maga is kifejtette. *A hatékony elosztás magas minőséget és alacsony árat biztosít a fogyasztónak, ugyanakkor csökkenti a veszteséget.*”

Szemléletváltás – a gazdag ország luxusa? „Hagyományosan titok övezte az élelmiszer-termelést. A gyártók mindenből hasznot akartak húzni. De előretört a nyilvánosság. Még mindig elvitatkozok az apámmal a felelősségről anélkül, hogy tudná, miről beszélek. Ez egy generációváltás. Nemcsak nálunk, de az egész ágazatban. Azt hiszem, végeztünk az azal az iparosodási folyamattal, ahol minden a termelékenységről szólt. Más paraméterek váltak fontosabbá – mondja.” A termelékenység szoros kapcsolatban áll a termelés fajlagos költségével, és így a termelői árral – mindaddig, amíg egy jelentősebb technológiai vagy gazdálkodási paradigmaváltás nem teremt új feltételeket. Az utolsó mondat így arra utal, hogy „más paraméterek” mentén a drágább termék is jól eladható. Ehhez viszont megfelelő fizetőképes kereslet kell.

Biotermékek: Újabb interjú, alanya „a Coop Danmark környezeti és éghajlati programért felelős főnöke, és az Irma élelmiszerlánc meglehetősen bizalomgerjesztő felelősségmenedzser címét viseli.”

A kiinduló kérdés: „Hogyan sikerült az Irmának ennyi bioterméket értékesítenie?”

A válaszokból kibontakozó kép kissé bonyolult: „*A vásárlókkal kezdődik.*” Marketing-szemlélettel így is kell lennie „Vannak olyan fogyasztók, akik odafigyelnek az egészségre, a környezetre és az állatjólétre. Ezenkívül adnak az ízlésre és a minőségre is.” Érdekes értékrend. Az egészség lehetőleg mindenekfelett, de fogyasztóként nehéz tudni, valójában mennyivel egészségesebb az annak – netán marketing- és árképzési céllal – kikiáltott termék. Környezet: nagyjából hasonlóképp. Állatjólét: bonyolult, lelkiismereti kérdés. Ízlés: tanult/tanított, nem ritkán mesterséges érték. Minőség: valójában ezt is nehéz tudnunk, s erre is erősen rájátszhat a marketing és az árképzés. „*De nekünk kell megválasztani a polcokra kiskott árukat.*” Technikailag mindenképp, ám a kardinális kérdés, mennyiben követik ebben a vásárlói igényeket, s mennyiben igyekeznek azt felülírni. Ki kit vezet a választásban?

Lund ehhez sötét képet ad a norvég helyzetről: „Soha nem hallottam ilyet egyetlen norvég élelmiszer-ipari szakembertől sem. Norvégiában valahogy sohasem jutunk túl a bénító tyúk-tojás vitán, ahol a fogyasztók azt állítják, nem találják azokat a biotermékeket, amelyeket keresnek, az üzletláncok pedig megpróbálják olyan szépen becsomagolni, ahogy csak lehet, hogy a vásárlók elmehetnek a fenébe, azt kapják a hülyék, amit megérdemelnek. *Mivel*

a biotermelők gyakran nem illenek a kereskedelmi láncok mennyiségi és ármodelljébe, magától értetődően sokkal egyszerűbb a vásárlókra mutogatni.”

„Dániában is az a helyzet, mint Norvégiában, amiről Reitan beszélt: *az emberek zömében a városokban érdeklődnek a biotermékek iránt.* Frese megkísérelte kitalálni, mi lehet ennek az oka. *’Készítettünk valamit, amit az ökológia dániai térképének is nevezhetnénk. Minden bizonnyal összefügg az iskolázottsággal és az emberek anyagi helyzetével.’*” Az utóbbi nyilvánvaló, az iskolázottság szerepe érdekes: tisztábban látnak az ilyen kérdésekben, vagy netán jobban tudják, mennyire nem értenek ehhez, és ezért fogékonyabbak a kifinomult indoktrinációra?

Nem létező kereslet felkeltése és kielégítése? „Ott van a Dagli’ Brugsen nevű üzletláncunk, mely jellemzően vidéki kisboltokból áll. Úgy tudom, náluk az volt a bevett nézet, hogy a vásárlóik nem szeretnék biotermékeket. Mégis úgy döntöttek, ott is kiteszik a polcokra a bioárut, és mára már tíz százalékban bioélelmiszert árúsítanak – magyarázza [Frese].” A nagy kérdés megint az, mennyi valódi értéket kap így a vásárló. Jó példa itt az ásványvíz. Ahol rossz a csapvíz minősége, ott valóban jobb az előbbi – lehet egészségesebb, vagy jobb ízű. Aligha vitatható ugyanakkor, hogy az ásványvízfogyasztást az abban érdekelt presztízs kérdéssé is tették: aki ad magára, ilyet iszik, s még inkább ilyet kínál. Hasonló tényező bizonyára játszhat szerepet a biotermékek esetében is, különösen a kisbolti vásárlásoknál, a boltos és a többiek előtt. Végül is az embernek a törzsfeljődés során beépült ösztöne, hogy utánzással is igyekezzék erősíteni rangját, presztízsét a törzsben. Modern kényszerként pedig az erőltetett fogyasztásra épülő gazdaság ugyanilyen mechanizmusai működhetnek olyan területeken is, mint amilyen sok egyéb közt, hogy azért kell újabbra cserélni a gyerek mobiltelefonját, egyéb kutyáját vagy akár ruházatát, mert másként kinézik a többiek, vagy enélkül ő érzi vesztesnek magát.

A jövő üzleti stratégiája? „A termelők figyelembe vételét Reitan és Lutnæs (az előző interjúalanyok) is akadályként említette, de lehet pont ellenkezőleg is gondolkodni. *Hiszen egy kölcsönös, hosszú távú együttműködés a beszállító számára ugyanúgy biztosítja a kiszámíthatóságot, mint az üzletlánc részére.* Az Irmánál nem is beszállítónak nevezik őket, hanem együttműködő partnernek. *Ha együtt leülnek, és termelői, illetve forgalmazói oldalról közösen egyesítik szaktudásukat, akkor kifejleszthetik pontosan azokat a termékeket, amelyeket megálmodnak.* Az üzletláncok vezetésének csak el kell határoznia magát. Nem kellene azt érezniük az üzletláncok meghatározó szereplőinek, hogy a hatalom, mely a kezükben összpontosul, felelősséget is ró rájuk?

Természetesen. Nem választhatunk bioélelmiszert, ha nincs biotermék a polcokon. A norvég kereskedők vélhetően attól tartanak, hogy ha beszerzik a rengeteg ökológiai árut, akkor jól befürödnek velük, mert senki sem akarja majd megvenni őket. De ezzel együtt meg kellene próbálniuk. Igyekezni egy kicsit, szorosan együttműködve a termelőkkel’ – biztat Frese. Persze az Irma sem jótékonyági intézmény. Csak megtalálták a módját, hogyan keressenek pénzt a bioélelmiszerekkel.”

Kutatásai során Lund elvisz „a világ legjobb éttermébe”. A 19 fogásos ebédéről: „az első fogást, egy táblácska tojássárgája megszórva befőtt virággal tavalyról”, később pedig „A pincér elém helyezi a legabszurdabb fogást, amit valaha is láttam magam előtt az asztalon. Egy norvég homár, fejjel és karmokkal. Te jó ég. A rákfarak páncélját eltávolították, és alatta a hús tele van fekete pöttyökkel. Hangyák, melyek az étel savas egyensúlyát hivatottak biztosítani, mivel a citrom nem elég északi, hogy helyet kapjon az étterem szigorúan vett nordikus áruválasztékában. A pincér biztosít róla, hogy a rák végérvényesen kimúlt annak ellenére, hogy utánam érkezett az étterembe, és még mindig tesz egy-két lassú, ismétlődő mozdulatot. Jó étvágyat. Az ég irgalmazzon.” Ide sem megyünk, ne is reméljük!

„Új északi étrend” és az „amerikanizálódott táplálkozás”: „A skandináv államok közösen el akarják érni, hogy több olyan ételt együnk, mely szokásos volt erre felé a régi időkben, még mielőtt elvesztettük az irányítást, és megadtuk magunkat a táplálkozáshoz köthető betegségeknek. Minden bizonnyal ez inspirálhatta az Északi Miniszterek Tanácsát, amikor az Új északi étrend nevű projektet támogatta. A tervezet célkitűzéseit a következőkben foglalhatjuk össze:

- több zöldség és gyümölcs;
- több teljes kiőrlésű élelmiszer;
- több tengeri és édesvízi táplálék; (tenger, édesvíz: korlátozott erőforrások, amelyeket mindinkább túlterhel a civilizáció – Osman P.);
- jobb minőségű húsok, de abból is kevesebb;
- több élelmiszer az erdőből és a mezőről; (erdő, mező: szintúgy – Osman P.)
- biotermékek, amennyiben elérhetők;
- kerüljük az adalékanyagokat; (más oldalról sokukat buzgón ajánlják a mai egészséges táplálkozáshoz, vagy épp az ételkészítés megkönnyítéséhez – Osman P.)
- több szezonális élelmiszer;
- több házi készítésű étel; (az élelmiszeripar és -kereskedelem ezzel aligha ért egyet, s tesz is ellene – Osman P.)
- kevesebb kidobott étel.”

Ámde: „A probléma természetesen nem az északi étkezési szokásokkal van. Hülyeség. A dán kutatók szerint a gondot az okozza, hogy már régen felhagytunk az északi étrenddel egy amerikanizálódott táplálkozás kedvéért. Most kellene viszont megkongatni a vészharangokat. Az amerikai lakosság komoly gondokkal küzd a táplálkozás terén. Köztudott tény.” Feltehetően az európai civilizáció mai alapjaiig kell ásni, ha azt keressük, miért terjedt el az amerikanizálódott táplálkozás. Nyilvánvalóan komoly szerepe van ebben az amerikai kultúra széles körű elterjedésének, amely ízlést, értékrendet és gondolkodásmódot is alakít, és nem épp az ottani elit színvonalán. Még nagyobb szerepe lehet az életmódnak, amely a gyorsétkezés és könnyen elérhető készételek felé hajt, még otthonra rendeléssel is. S miközben a tömegszórakoztatásban meghökkentően nagy teret kapnak a sztárséf- és egyéb

főzőműsorok, a közgondolkodás értékrendjében meglehetősen kevés megbecsülést kap a házimunka, ami az otthoni ételkészítés elkerülhetetlen velejárója.

A rút, intő valóság: „A felnőtt amerikaiak 68,5 százaléka túlsúlyos vagy betegesen túlsúlyos a nemzeti egészségügyi hatóság adatai szerint. Bizonyos államokban, mondhatni, nincs olyan lakos, aki ne lenne túlsúlyos. Az anyagi helyzet sokat számít, és a rasszok között is számos eltérés található. Legsúlyosabb a probléma a színes bőrű lakosság körében, a spanyol ajkúak és a fehérek követik őket a statisztikában, ebben a sorrendben. (Kétségkívül itt nem a bőrszín a kritikus tényező, hanem hogy a kérdéses szegmensben mekkora arányban vannak a kevésbé jómódúak, az iskolázatlanok, a leszakadók – Osman P.) Minden negyedik amerikai naponta fogyaszt gyorsételeket. (Ezekre nem véletlenül, és jelentős hányadukra nem alaptalanul ragasztották a behízélő *junk food* elnevezést – Osman P.) Évente több mint 10 milliárd fánkot adnak el az USA-ban. Az összes étkezés 20 százalékát a kocsiban fogyasztják el. Az 1970-es évek kezdete óta az átlagosan bevitt kalória óriási mértékben megemelkedett. Nagyobbak lettek a tányérok. Az adagok is nagyobbak lettek. Minél többet esznek házon kívül, annál kövérebbek lesznek, és 2015 elején az amerikaiak a történelem során először több pénzt költöttek el éttermekben és bárokban, mint az élelmiszerüzletekben. Az étkezés hatalmas társadalmi problémává nőtte ki magát Amerikában. Vagy inkább úgy kellene fogalmaznunk, hogy az étkezés következményei.”

„Egy McKinsey-jelentés 2015 tavaszáról azt állapította meg, hogy a túlsúly nemcsak az egyes embernek nehéz teher, hanem a társadalomnak is. Valójában olyan nehéz, hogy többbe kerül a társadalomnak, mint a fegyveres erőszak, a terror és a háború összesen. Nagy-Britanniában az elhízás évi több mint 500 milliárdos költséget jelent.” Tegyük hozzá: a probléma azzal is súlyosabb, hogy – tudjuk, s Lund látletéből is világos – a túlsúly elsősorban a szegények betegsége, azoké, akik többnyire megfelelő társadalombiztosítással is kevésbé rendelkeznek.

Eszünk, s ebbe más is belehalt már: „Az Egyesült Államokban a három leghétköznapiabb halál oka a táplálkozással függ össze. Szívbetegségek, rák és szélütés. És mégis az amerikaiakat jobban érdekli, hogy lelőhetik őket az utcán, mint hogy egészségesen étkezzenek. Kissé távol áll a valóságtól. Nyugodtan megengedhetünk magunknak egy pillanatnyi kacajt az amerikaiak kárára. Ha ezzel megvagyunk, emlékeztethetjük magunkat arra, hogy nálunk sem sokkal jobb a helyzet. Nem vagyunk ugyanolyan megtermettek – még. De jó úton járunk afelé, és ugyanazok a táplálkozással összefüggő betegségek veszélyeztetik életünket, mint ott.”

Mit együnk, hogy legyünk? „Alapjában véve tudunk már sok mindent arról, mit kellene ennünk. De mit eszünk?” Lund e kérdésével indul a további, könyve kétharmadát kitevő, részletes oknyomozás. Érdekes vele tartani. Végül is, összehatásában ma mindenkinek az emberiség jövője fő a fazekában – már ha van neki.

Dr. Osman Péter

Ben Carlson: Befektetés józan ésszel. Miért célravezetőbb a pénzügyi piacokon (is) az egyszerű, mint a bonyolult? A4C Books, 2017; ISBN 978 615 00 0260 6

A pénzügyi – azaz a pénzbeli nyereség elérése érdekében tett – befektetések területe a modern misztériumok világa. Mérhetetlenül többen keresik-kergetik itt a gyors és hatalmas meggazdagodást hozó befektetések biztos megvalósításának a titkát, a befektetők Szent Grálját, mint kerestek hasonló rejtőző titkokat és legendás csodatévő eszközöket valaha is. A rózsakeresztesek, az aranycsinálás vagy épp az életelixír-készítés titkának hajszóloi végül is kevesen voltak, s náluk nem sokkal többen, akik beutazták a szivárvány ívét a túlsó végén rejlő, arannyal tele fazékért, a pénzügyi befektetések lehetőségét viszont mára igen derekasan demokratizálta az ebbéli szolgáltató iparág. S míg régebben akik nem érték el az üzött célt, legalább vigasztalódhattak azzal, hogy mese az egész, ma a tömegmédiában sztárolt szupergazdagok léte bizonygatja, hogy ott az óriási haszon, csak tudni kell azt megragadni. Arról már nem szólnak a modern hőselemek, milyen sokakból milyen keveseknek sikerül ez, s hogy egy-egy látványos meggazdagodás többnyire mások veszteségéből táplálkozik. Merthogy nem is lehet másként: az ilyen ügyletek nagy részében az egyik csak azt nyerheti meg, amit más vagy mások elveszít(enek). Az igazán jelentős kivétel ez alól olyan eszközbe fektetni, amelynek az értéke és vele a piaci ára az idők folyamán stabilan növekszik – mint pl. egy innovációs fejlesztési programba vagy erősen növekvő jövedelemtermelő-képességű vállalatba. A pénzpiac valóban segíti az értékkeremtést akkor, midőn közvetítői funkciója révén ígéretes vállalkozások jutnak a fejlődésükhöz, nyereségtermelő képességük fejlesztéséhez szükséges tőkéhez, ettől eltekintve viszont a pénzügyi befektetések nagy része valóban fogadás arra, hogy egy meghatározott dolognak – részvénynek, tőzsdei materiális árucikknek, derivatívának – hogyan alakul a piaci ára a továbbiakban. Aki jobban tippel, viszi a másik pénzt.

Tippelni persze sokféleképp lehet: vakon is, bölcsen is, s az idők során az ilyen befektetések műfajának komoly tudománya és hatalmas szakirodalma alakult ki. Rengeteget lehet tanulni belőle, valóban nagyon sokat lehet tenni azért, hogy a nyereségek és veszteségek mérlegének nyelve a pozitív felé hajoljon, de nincs az a tudás, amellyel biztosra lehetne menni. Még a veszteség biztos elkerülésének is csak egyetlen módja van – igaz, az egyszerű és tökéletesen hatásos: messze elkerülni az egészet. Aki viszont jól tanul, annak jelentősen nőnek az esélyei, hogy valóban hasznot húz a befektetéseiből. Hogy mi ebben a reális cél, és hogyan érdemes tenni az eléréseért, erről szól a könyv. Címe sokatmondó: „józan ésszel” – ez határozott, stabil gondolkodási keretet jelent: hogy azt célozzuk meg, amire a kellő felkészültség viszonylag jó esélyt tud biztosítani, azaz számottevő, ha nem is óriási nyereségeket.

Három apró megjegyzés, eljárásban:

Az itt olvashatók kiegészítéseként is kétségtelenül érdemes megismerkedni a A4C Books előző kötetével: Jason Zweig: Agyam és a pénz – Hogyan váljunk tudatosabb befektetővé a neuroökonómia következtetéseire? (L. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2017/1. sz.)

Erősen marketingfogás, klasszikus „blikfang” az alcím tétele, miszerint az egyszerű célravezetőbb a pénzügyi piacokon (is), mint a bonyolult. Ebben minden a mértékektől függ. Ad absurdum érveléssel a legegyszerűbb, ha egy gondolkodás nélküli dárdadobással vagy rábökéssel választunk befektetési eszközt, kockadobással döntünk az elad, tart, vásárol lehetőségek közül. Ez ugyebár határozottan nem ajánlható. Ha viszont fogjuk pl. Carlson e könyvét, jól kitanuljuk, megértjük és következetesen alkalmazzuk, az már nem is olyan egyszerű, viszont sokkal jobb esélyt kínál a nyeresre. Hol kezdődik a bonyolult? Szerzőnk arról ad jól érthető képet, hogyan ne tegyük az észszerűnél bonyolultabbá befektetési és portfóliókezelési technikánkat.

Carlson majd részletesen kifejti, így csak jelzésszerűen: bár Zrínyi igencsak merész „Jó szerencse, semmi egyéb” jelmondata nagyon nem alapja a befektetési stratégiának, a sikerhez a szerencse is nélkülözhetetlen – még ha olyan hétköznapi formában is lép elénk, hogy a másik fél hoz rossz döntéseket. Sok őrlődéstől megszabadít, ha ezt nem feledjük.

Egy vitathatatlan szaktekintély, *dr. Csányi Sándor elnök-vezérigazgató (OTP Bank Nyrt.) a magyar kiadáshoz írt előszavából* (annak megjelenését az OTP Csoport két cége is támogatta, ami világosan jelzi, hogy szakmailag méltónak találták a közreadásra):

„A pénzügyi piacok nem ismerik a mindig és a soha szavakat. Ami az általános vélekedés szerint soha meg nem történhet, az nagy valószínűséggel előbb-utóbb bekövetkezik. *Nem létezik olyan befektetési stratégia, amely mindig működne. A legtöbb, amiben befektetőként reménykedhetünk, hogy olyan módszerre lelünk, amelyik hosszú távon, az idő nagyobb részében kifizetődőnek bizonyul számunkra.*

A jelen kötetből – amelyből a fenti gondolatokat merítettem – azok profitálhatnak leginkább, akik hosszú távon kívánnak befektetni és megtakarítani. Azoknak szól, akik a kemény munkával megkeresett jövedelmükből rendszeresen, fegyelmezetten és elkötelezetten tesznek félre, hogy az így összegyűjtött pénzt a pénzügyi piacokon fialtatva gyarapítsák vagyონukat – lassan, türelmesen és hosszú távon. Miként a szerző megállapítja, 'mindig is a türelem lesz a pénzügyi piacok nagy esélykiegyenlítője' – azt értve ez alatt, hogy *a türelem (és a hosszú befektetési időtáv) a kisbefektetők azon fegyvere, amelynek segítségével ellensúlyozhatják a hatalmas pénzeszközöket mozgató intézményi befektetők előnyeit.* (Ezt Carlson részletesen kifejti – Osman P.)

A könyv útmutatást ad az ilyen egyéni befektetőknek (megtakarítóknak) ahhoz, hogyan állítsák össze portfóliójukat, hogyan álljanak a pénzügyi piacok szeszélyes viselkedéséhez, hogyan tartsák kontroll alatt érzelmeiket – és ami talán a legfontosabb, hogyan profitáljanak megfelelően kialakított portfóliójukból, a piac szeszélyeiből és érzelmeik kordában tartásából. Röviden: megmutatja, hogy induljanak el azon az úton, amelyen minél több embernek kellene ma Magyarországon elindulnia ahhoz, hogy nyugdíjas éveik anyagi biztonságban teljenek.” (Kiemelések mindenütt a recenzió szerzőjétől.)

Pár karakteres mondat a könyvből:

„Amikor a »buta« pénz felismeri a korlátait, megszűnik butának lenni.” — Warren Buffett.”

„A saját egyéni céljaink jelentik az egyetlen igazán releváns viszonyítási alapot. *Ha portfólióink alkalmas céljaink elérésére, akkor kit érdekel, hogy felülmúljuk-e a piacot vagy sem?* Semmilyen konkrét időtávon nem kell önmagunkat valamilyen indexhez vagy a piachoz viszonyítva megítélnünk. *A befektetésnek nem arról kell szólnia, hogy legyőzzünk másokat vagy a piacot. Arról szól, hogy önmagunkat ne verjük meg.*” Carlson is idézi a modern tételt, hogy „A mohóság – jobb szó híján – jó dolog.” Rendre rá is mutat, mekkora szerepe van a mohóságnak a nyereséghajszolásban, s ez így igaz, még akkor is, ha körülnézvéen rájövünk, milyen bölcsek voltak a régi valláskodifikálók, midőn kárhoztatták a mohóságot. Nyilván tudták, hogy ki nem gyomlálhatják, csak némi féket vethetnek rá. Mohóság nélkül sokkal nyugodtabb lenne az élet – kábé mint szex nélkül. S maradva e példánál, ugyan mit hoz, ha az ember folyton csak azt nézi, mi jut a „megénekel” nagymenőknek, vagy épp nem annak örül, hogy keresett egy jó autóra valót, hanem fanyalog, hogy abból Lamborghinire nem futja.

„*Nincs olyan stratégia, amely minden körülmények között működni, és megóvná a befektetőket a veszteségektől.*” – Ezt, kedves Olvasó, Kölcsey szavaival – „vésd jól kebeledbe, s fiadnak hagyd örökölni ha kihúnysz!” (Kölcsey Ferenc: Emléklapra) –, mert örök igazság. Ha egyszer megdől, az lesz e piac utolsó pillanata.

„Áldás, ha valaki képes elvetni saját rossz ötleteit” – Charlie Munger. Mint Konfuciusz megállapította, *’az igazi tudás saját tudatlanságunk mértékének ismerete’.*” (Munger a könyvben is idézett, legendás Warren Buffett – a csúcsgazdagok közt az egyetlen, aki tőzsdei műveletekkel szerezte teljes vagytonát – alig kevésbé legendás üzlettársa.

„Amikor azt hisszük, megtaláltuk a gazdagsághoz vezető biztos utat, hajlamosak vagyunk a jelenlegi trendet a végtelen jövőbe kivetíteni, a valóságra pedig fittyet hányunk. *A vagyongyarapításnak nincsen egyszerű módja.* Időt, türelmet, fegyelmet és kemény munkát igényel. Legyünk nagyon szkeptikusak mindenkivel, aki az egyszerű meggazdagodás álmát próbálja eladni nekünk.” – Csak szkeptikusak? Nemes egyszerűséggel: pokolba velük! Már csak azért is, mert ha tudnák, kiaknáznák maguknak, és nem házalnának vele.

„Amikor mindenki más pánikol, a sikeres befektető a legjobb formáját hozza.” – Ez így kissé elfedi az ok-okozati összefüggést. Attól lehet sikeres valaki, hogy képes higgadtan és bölcsen dönteni, miközben másokat sodor a pánik.

Az egyik legfőbb tanulság ismét a „vésd jól kebeledbe” kategóriából: „Senkinek ne higgyünk, aki azt állítja: a gyors meggazdagodás könnyen megy. Óriási mázli volt szüksége annak, akinek ez sikerült. *Vélhetően csaló vagy sarlatán az, aki azt állítja, hogy birtokában van a könnyű meggazdagodás titkos receptjének.* (Vagy klinikai eset – több eshetőség nincs – Osman P.) Vagyonunk gyarapításához türelem és fegyelem szükségeltetik. És ha valaki valóban ismerné a gyors meggazdagodás titkát, vajon miért osztaná meg azt velünk?

A meggazdagodás főpapjának beállítani magunkat kiváló módja annak, hogy az emberek higgyenek bennünk, mert *az emberek hinni akarják, hogy létezik gyors meggazdagodás.* (Végül is, az egész emberi civilizáció egyik legfőbb tartóoszlopa, hogy az emberek nagy része hinni akar valami ígéretesben, végtelenen anyagiassá tett világunkban pedig ilyen a gyors meggazdagodás – Osman P.) Az emberek annak hisznek, akinek van önbizalma, és döntéseiben megingathatatlanul biztosnak tűnik. A 'jelen pillanatban ide kell tenni a pénzed' sokkal megnyugtatóbban hangzik, mint a 'diverzifikáld a portfóliód, mert senki nem tudja, mi fog történni a jövőben' – Persze, a kétség, aggodalom, félelem a lét ajándéka, és azt szeretjük, aki megment tőlük – amíg rá nem jövünk, hogy csak csalfa, vak reményt adott.

A mondanivaló összegzése: „A legtöbb embernek az a legfőbb problémája, hogy a jó befektetési tanács mindig akkor hangzik a legjobbnak, és akkor van a legtöbb értelme, amikor visszatekintünk a múltba, vagy előrenézünk a jövőbe. Ám abban a pillanatban, amikor ténylegesen meg kell fogadnunk, ritkán tűnik olyan nagyszerűnek. Miként azt látni fogjuk, ez egyszerre tud rettentően egyszerű és őrjítően nehéz lenni. Ahogy Warren Buffett fogalmazott: 'Az intelligens befektetés nem bonyolult, de ez korántsem jelenti azt, hogy egyszerű lenne.' Ez a gondolat tökéletesen megragadja és summázza könyvem mondanivalóját.”

Carlson idézi Miért szorítja ki az egyszerű a bonyolultan kifinomultat? c. bevezetésében Thomas Paine bevezetőjét annak Józan ész (Common Sense) c. művéből: „A következő oldalak semmi mást nem tartalmaznak, mint egyszerű tényeket, világos érveket és józan ész; és semmi egyebet nem várnak el az olvasótól, mint hogy tegye félre előítéletét és részrehajlását, és hagyja, hogy értelme és érzései maguktól kialakuljanak; hogy öltse magára, vagy inkább semmiképpen ne vesse le magáról az ember valódi jellemét, és szemléletében nagyvonalúan lépjen túl a mán.” Könnyen belátható, hogy az idézet a jó útmutató alapkövetelményét összegzi mind a befektetések műfajában, mind bármely egyéb gyakorlati területen. Carlson azért indít ezzel, hogy jelezze: könyvét ilyennek akarja. Bár a Miért szorítja ki... kérdésre mondhatnók némi cinizmussal, hogy azért, mert az utóbbit jóval kevesebben értik, vagy legalábbis sokkal strapásabb megérteni.

„Nem az aranytojáshoz tojót kívánok eladni az olvasónak. Nincs a birtokomban a gyors meggazdagodás titkos receptje sem, hogy egyik napról a másikra milliókat kereshessen vele. *A titok valójában annyi, hogy nem létezik olyan titkos recept, amellyel varázssütésre milliókat lehet keresni.*

Az alapvetéshez: „A tapasztalat megtanított arra, hogy befektetési döntések meghozatalakor a kevesebb mindig több. Az egyszerű diadalmaskodik az összetett felett. A hagyományos sokkal jobb esélyeket kínál, mint az egzotikus. A hosszú távú folyamat sokkal lényegesebb, mint a rövid távú eredmények. (De a hosszú távú szemlélethez elegendő tőkeerő is kell, hogy a befektető ki tudja várni befektetési eszköze piaci árának kedvező alakulását – Osman P.) És a perspektíva jóval több, mint a taktika. Napok, néha csak órák kérdése, hogy a taktika

haszontalanná válják. Ám a perspektíva olyasvalami, ami egész befektetői életünk során velünk marad. Ez az, ami lehetővé teszi, hogy alkalmazkodjunk a változó piaci és gazdasági környezethez. És bár az egyszerű szemléletmód semmivel nem könnyíti meg a jövő előrejelzését – hiszen senki nincs birtokában a kristálygömbnek –, biztosíthatja számunkra a racionális döntéshozatalhoz szükséges képességeket, bármit is hozzon aztán a jövő.” Az utolsó mondathoz: a szemléletmód biztosíthatja a racionális döntéshozatalt, ám az utóbbi sem mindig elegendő a veszteségek elkerülésére – *azok lehetőség szerinti csökkentésére viszont igen!* És alighanem itt is élénk áll némi – marketingcélú? – misztifikáció. Már érintettük, hogy a „kevesebb vs. több” kérdésnél az egész azon fordul, hogy mihez képest. Hasonló a valóság az „egyszerű vs. összetett” esetében, másként sok évtized fejlődésének eredményei mehetnének a kukába. Csak egy példa: önmagában egy határidős kötés technikailag biztosan *kevesebb* is, *egyszerűbb* is, mint ugyanaz egy alkalmas fedezeti ügylettel megtámogatva – de hogy az utóbbinak szükségképp alul kellene maradnia, az aligha igaz.

Perspektíva: „Nekünk nagy erőt ad, hogy nem tudjuk pontosan, mit akarunk. A szándékok teljes bizonytalanságából bámulatos manőverezési szabadság születik.” (Jean Anouilh: Beckett vagy Isten becsülete) Valójában a taktika, a manőverezés csak akkor segíthet a sikerhez, ha tudjuk, mit akarunk, megvan a célunk, perspektívánk. Ám annak eléréséhez nagyon is meg kell birkóznai az utunkat álló problémákkal, turbulenciákkal – vagyis a taktika a maga szerepében szintúgy nélkülözhetetlen.

„*Jelen könyv arról szól, hogy miként javíthatjuk hosszú távú befektetési eredményeinket a bonyolulttan kifinomult és az egyszerű között meghúzódó rés áthidalásával. A napjainkban elérhető pénzügyi tanácsok nagy részét akár latinul is írhatnák, mert a befektetők többsége számára olyan, mintha idegen nyelven lennének. A 2007 és 2009 közötti pénzügyi válság tartós sebeket ejtett a befektetők lelkén. Sokan nem tudják, hogyan és merre haladjanak tovább, vagy kiben bízzanak. Könyvemmel az a célom, hogy olyan információforrást biztosítsak a befektetőknek, amely az egyszerűsége és a józan észre – két, a pénzügyi iparágból bántóan hiányzó tulajdonságra – építve segít nekik megalapozottabb döntéseket hozni, és útmutatóként szolgál ahhoz, hogy begyógyítsák a piaci krach ütötte tartós sebeket. Az emberek ezzel a feltételezéssel élnek, hogy a komplex rendszerek, például a pénzügyi piacok esetében komplex befektetési stratégiák és üzleti szervezetek szükségeltetnek a sikerhez. Olyan téves elgondolás ez, amelyet a pénzügyi iparágon belül és kívül egyaránt túl sokan tettek magukévá. A piacon manapság keringő tanácsok többsége a befektetők és azok céljai ellen dolgozik, mert akikől származnak, azok képtelenek megérteni célközönségük igényeit és vágyait.*” – A rés és annak áthidalása a nyitómondatban ugyan az utászokra marad, ám fő, és valóban célravezető stratégiaalkotási útmutatóként Carlson élénk tárja Occam híres borotvájának a befektetések mesterségére alkalmazott változatát: ha valamit elvégezhetsz egyszerűen, elérhetsz egyszerűbb eszközökkel is, ne bonyolítsd el! És ez tényleg így igaz, kivéve olykor, ha jó okod van rejtegetni titkos módszereidet!

Azok a sebek a befektetők lelkén – igen, rá kellett ébredniük, hogy cunami bizony támadhat, nagyon kell tudni védekezni ellene, és még úgy is okozhat károkat. „Begyógyítani e sebeket”? Inkább azt a jól megalapozott reményt adni, hogy az innen tanultakkal a következő *krachot* már sokkal jobban vészelik át.

Az pedig teljesen természetes, hogy amit az emberek nem képesek jól megérteni, átlátni – a legtöbbjüknek ilyenek a gazdaság komplex rendszerei, különösképp az őket nagyon érdeklő pénzügyi piacok –, arról fel sem tételezik, hogy viszonylag egyszerű módon és eszközökkel is kezelhető.

Azok az említett tanácsok: valójában nem az a bonyolultságuk oka, hogy „akiktől származnak, azok képtelenek megérteni célközönségük igényeit és vágyait”, hanem hogy így igyekeznek roppant kimunkálnak tűnő, s ezzel jól eladható árut alkotni belőlük. A bűvös tudás árusításának minden mestere jól tudja, hogy a nehéz érthetőségből táplálkozó misztikum a legtöbbeknek kell ahhoz, hogy zokszó nélkül megfizessék a varázslót, sőt keressék a tanítását.

Emeljük ki ugyanakkor, mert egyértelmű minőségjelző: *A könyvet eredetileg a Wiley adta ki, ami erős garancia a megbízhatóságára.* Ha Carlson néha túl is cikornyázza az érvelését, bocsássuk meg ezt neki, hiszen az ottani stílusízlés szerint ír.

Tudásának forrása: „Egész pályafutásomat portfóliókezeléssel töltöttem.” „*Pályafutásom során szinte minden elképzelhető befektetési stratégiába, eszközosztályba, értékpapírba és terméktípusba befektettem, tanácsot adtam velük kapcsolatban, illetve mélyrehatóan tanulmányoztam őket.* Mondjon az olvasó bármilyen instrumentumot, biztos, hogy valamilyen módon közöm volt hozzá. *Dolgoztam komoly vagyonnal rendelkező emberekkel, szegény emberekkel, valamint millió és milliárd dolláros intézményi befektetőkkel.*” „Egyre inkább a komplexitás az alapértelmezett opció, amellyel felesleges befektetési termékek vásárlására beszélük rá a befektetőket, miközben az emberek többségének csupán annyi kellene a sikerhez, hogy megértsék a hagyományosabb eszközöket. *Az elmúlt évtized során a legszofisztikáltabb portfólióstratégiákkal dolgozva megtanultam értelmezni azokat a témákat, amelyekre a befektetőknek a legjobban oda kéne figyelniük – szemben azokkal, amelyekkel az intelligencia és a kontroll illúziójaként bombázzák őket.*”

Válogatni az információkból: portfóliókezelés: „Az információáramlás a jövőben csak gyorsulni fog, így fogós feladat áll előttünk. Egyre fontosabb lesz a jelentőségteljest az értelmetlentől elválasztani, mivel az emberek többsége rendre vödörszámra próbálja majd magába önteni az információt, ahelyett hogy kizárólag a kontrolljuk alá eső, valóban fontos területekre összpontosítanának. Kutatók rámutattak arra, hogy az irányítás illetően illúziója akkor valószínűbb, amikor széles a választási lehetőségek köre, nagy mennyiségű információ érhető el, és a választás eredményének van tétje számunkra. *Ez tulajdonképpen nem más, mint a portfóliókezelési folyamat leírása.* Mindnyájan szeretjük azt gondolni, hogy a több választási

lehetőség egyben jobb, pedig ahogy sokasodnak az alternatívák, a döntési opciók száma és a hibázás valószínűsége is nő. *Napjainkban világszinten például több mint 77 ezer befektetési alap közül választhatunk.*” A több nyilvánvalóan csak addig jobb, amíg a gazdagság zavara nem válik választásaink és azokra alapozott döntéseink akadályozójává. Más kérdés, mi is van a hibázás valószínűségével: a befektetésben a portfóliók alkalmazása pl. épp arról szól, hogy kihasználjuk a választás több lehetőségét, szétterítjük a tétjeinket, így a hibás választás következményei kisebb súllyal nyomják le az eredményt.

Mennyire nehéz? „A piacokkal kapcsolatban szerzett tapasztalataim alapján egy dolgot biztosan állíthatok: nem könnyű kivételesen sikeres befektetőnek lenni. Ritka és rendkívül nehéz dolog ez. Mennyire nehéz? A neurológusból lett befektető és szakíró, William Bernstein szerint *négy alapvető készség szükségeltetik ahhoz, hogy valakiből sikeres befektető lehessen:* (1) a befektetési folyamat iránti érdeklődés, (2) matematikai készségek, (3) a pénzügyi történelem alapos ismerete és (4) a befektetési terv megvalósításához szükséges érzelmi fegyver. Bernstein nem túl derűlátó e tekintetben: 'Nem gondolom, hogy az emberek 10 százalékánál több rendelkezne a fenti készségek bármelyikével. Ebből pedig az következik, hogy *tízezer ember közül mindössze egy, ha birtokában van mind a négynek.*'” – Ám ezek is csak szükséges, de nem elégséges feltételek. Biztosra még ő sem tud menni, a csapodár szerencsét nem nélkülözheti, amint arra Carlson is utal. Emellett Bernstein itt kihagyott egy további, rendkívül fontos készséget: óriási mennyiségű pénz felett kell rendelkezni, ami csak nagyon kevesek által elérhető lehetőségeket nyit meg, és végtelen kitartásra-kivárássra tesz képpé – Carlson erre a Yale Egyetem Alapítványának példáját hozza, és alighanem ez pl. Warren Buffet hosszantartó sikerének is az egyik fő komponense.

Középnagyra törni: „A befektetők többségének pontosan ezért nem érdemes a kivételes eredményeket megcélozni. Benjamin Graham, a legendás befektető mondta egykoron: '*Kielégítő befektetési eredményeket elérni sokkal könnyebb, mint azt sokan gondolják; a kiemelkedő eredmények elérése azonban nehezebb, mint amilyennek tűnik.*' A legtöbb befektető ezzel a problémával kénytelen szembenézni – állandóan a kiemelkedő eredményeket hajszolják, ám híján vannak az ilyen típusú teljesítményhez szükséges szürkeállománynak, szabad időnek és készségeknek. *Ami azt illeti, már a kielégítő eredmények is elegendőek ahhoz, hogy átlag felettiek legyünk, és a befektetők 70-80 százalékát magunk mögé utasítsuk.* És ez sokkal könnyebben elérhető, mint ahogy a legtöbben gondolnák. Mindenekelőtt fel kell adnunk a kivételes teljesítményről szőtt álmainkat, és el kell fogadnunk, hogy pusztán a befektetők nagyon kis töredéke képes ilyen eredményekre – és közülük is csak nagyon kevesen produkálnak egyenletes teljesítményt (erről még bővebben szó esik majd a könyvben).” – Azért ezek eléggé érdekes kérdéshez vezetnek: ha kielégítő eredményeket elérni olyan könnyű, és velük a befektetők 70-80 százalékán mégis túl lehet tenni, akkor az utóbbiaknál mintha valami nagyon nem lenne rendben agyilag. Már André Kostolany is megírta, hogy a tőzsdén

a sikeres befektetők a balekokból élnek, de mi tartja távol a befektetők 70-80 százalékát az ezek szerint viszonylag könnyen elérhető sikertől? Carlson az alábbiakkal folytatja:

„Az átlagbefektetők problémája abból ered, hogy amikor kiemelkedő eredményeket céloznak meg, erőfeszítésük az esetek többségében átlag alatti teljesítményhez vezet. *Elképzelhető, hogy amikor minden erőnkkel a jobb eredményért küzdünk, milyen könnyen tudunk gyengébben teljesíteni.* Befektetőként a legeslegnagyobb kihívás, amely előttünk áll, az az önmagunkkal kapcsolatos igazság kezelése. Pontosan ezért létszerűtlen az átlagbefektető számára az a célkitűzés, hogy a világ legnagyobb befektetőjévé váljon. Sokkal értelmesebb cél az *átlagnál jobbnak lenni, mert ez teljes mértékben létszerű és elérhető célkitűzés.*” (Itt mintha némi ellentmondás vigyorgna: ha teljes mértékben létszerű és elérhető célkitűzés az átlagnál jobbnak lenni, akkor miként van mégis annyira sok lemaradó, hogy nem az átlagnál jobbak válnak az átlagossá? Ha pedig e magasabb szintet sokak el tudják érni, akkor mind kevesebben maradnak, akiken kereshetnek, márpedig a bevételeken mérik, hogy kik átlag felettiek – Osman P.) Kellően hosszú távon már az átlagnál jobb befektetők is lenyűgöző befektetési eredményekkel büszkélkedhetnek. A befektetés arról szól, hogy igába fogjuk a hosszú távú gondolkodás erejét, *elkerüljük a ki nem kényszerített hibákat.*” – A lenyűgöző, és az *igába fogás* csak díszrojt a mondandón, viszont a további nagyon is igaz: a balszerencse rontásait ne tetézzük saját ostobaságaink hozadékával. Ezt és ennek mikéntjét nagyon is érdemes kitanulni, s hozzá innen, amit csak lehet.

Carlson szól „minden idők egyik legkiválóbb intézményi befektetőjéről”, David Swensenről. „Ő a szerzője a Pioneering Portfolio Management című, az intézményi befektetési modell nagykönyvének számító műnek. Portfóliókezelési stílusára – amelyet világszerte befektetési alapok százai utánoznak – Yale-modellként hivatkoznak, mivel ő a Yale Egyetem alapítványának befektetési igazgatója. Swensen az 1990-es évek közepétől évente közel 14 százalékos átlagos hozamot termelt a Yale-nek, ami két évtizedes időtávon hihetetlen teljesítménynek számít.”

A hatalmas pénz különleges ereje „A Yale portfóliójának jelenlegi értéke meghaladja a 20 milliárd dollárt. A befektetési időtávjuk is többé-kevésbé végtelen, mivel az alapítvány elidegeníthetetlenül és folyamatosan az egyetem része (tehát képesek zavartalanul kivárni, amíg egy-egy befektetésük oda jut, hogy érdemes belőle kivenni a pénzt és annak hozamát – Osman P.). A Yale és a hozzá hasonló nagy intézmények számára olyan alapok is elérhetők, amelyekre az átlagbefektetők a túl nagy minimális befektetési érték miatt nem is gondolhatnak. Léteznek olyan ügyletek, amelyekben csak a legnagyobb iparági szereplők vehetnek részt, ezek az egyéni befektetők számára szintén soha nem lesznek elérhetők. Az ilyen hatalmas vagyon felett rendelkező szereplők elsőbbséget élveznek pusztán azért, amiért ilyen sok pénzről dönthetnek.”

„A Yale Befektetési Irodájának 2013-as éves beszámolójában Swensen az alábbi tanácsot adta mind az intézményi, mind az egyéni befektetőknek:

A befektetések világában a legfontosabb különbség nem a kisbefektetők és az intézmények között húzódik meg ..., hanem azok között, akik képesek kiváló minőségű aktív befektetési döntéseket hozni, és akik nem. Kevés intézmény és még kevesebb egyéni befektető van e képesség birtokában, és fordít erőforrásokat arra, hogy kockázattal korrigált többlethozamot érjen el.

Az aktív befektetési szakértelemmel rendelkező, illetve az ilyen képességekkel meg nem áldott befektetőknek ajánlható stratégiák a spektrum két ellentétes végén helyezkednek el. Túl azon a nyilvánvaló tényen, hogy a képzett aktív alapkezelők a piaci átlagot meghaladó hozamokat érhetnek el a hagyományos eszközosztályokban, még annak a sokkal fontosabb lehetőségnek az előnyeit is élvezhetik, hogy az alternatív eszközosztályok és magántőkebefektetések révén alacsonyabb kockázatú, magasabb hozamú portfóliókat alakíthatnak ki. ('Alternatív eszközosztályok' – ez sem épp az előzőekben említett egyszerű vs. bonyolult szerinti felosztás alsó fertálya! – Osman P.) Csak az aktív befektetési képességgel rendelkező befektetőknek érdemes a hagyományos eszközosztályokban a piaci átlag meghaladását célzó stratégiákat követni, illetve a nem hagyományos eszközosztályokba portfóliót allokálni."

Nincs köztes megoldás: „Az egyéni és intézményi befektetők túlnyomó többségének – mind azoknak, akik nincsenek a kiváló döntésekhez szükséges idő, erőforrások és képességek birtokában – az alacsony költség szintű, passzív stratégiák valók. [Azaz semmi drága, kockázatos bűvészkedés – ahogy Boltos Bácsi mondta (amikor még volt): »szolid árucikkek, szolid üzletmenet, nagy forgalom, kicsi (fajlagos) haszon.« – Osman P.] A Yale-modell keretrendszere kizárólag a befektetők azon szűk csoportja számára használható, akik rendelkeznek a kockázattal korrigált többlethozam Gráljának hajszolásához szükséges erőforrásokkal és vérmérséklettel."

Elbotlani a lábunkban a nagy igyekezettől: „A Swensen által említett köztes megoldás az, amelytől oly sok befektető képtelen elszakadni. Kifinomult stratégiák alkalmazásával próbálják legyőzni a piacot, de híján vannak az ehhez szükséges erőforrásoknak vagy tudásnak. Ebben az esetben a próbálkozás, hogy átlag feletti eredményt érjenek el, átlag alatti teljesítményhez vezet. A túlzott igyekezet megbosszulja önmagát. Nem szégyen beismerni, hogy az igazán különleges piaci teljesítmény – mint amilyen Swensené is – nehezen elérhető. A legtöbb befektető problémája abból fakad, hogy kivételes eredményre törekcszenek a piacon – anélkül, hogy pontosan látnák: ez a befektetők legfeljebb egy igen szűk csoportjának való játszma." – „Kivételes eredményre" – talán itt az emberi természet alapvető mozgatóerői működnek. A mohóságot a törzsfelfődés ültette belénk, s a szörnyű társadalom járhatja csúcsra, így hajt bennünket, a józan önmérsékletre való képességünk vagy képtelenségünk szerint. Az optimizmus és a győzelem igénye is része sokak túlélőfelszerelésének – és tényleg, nélküle ki fogna bele például egy nagyívű, merész fejlesztésbe vagy kutatásba?

Gyarlóság kicsiben és nagyban: „A befektetők egyik legnagyobb hibája, ha engedik, hogy az érzelmeik befolyásolják őket intelligens befektetési döntéseik meghozatalában. Kutatások bizonyítják, hogy a kisbefektetők eladják a nyerő részvényeket, és kitartanak a veszteséges papírok mellett. A múltbeli teljesítményt üldözik, csordaszellemben hoznak döntéseket, a jelentős áremelkedések után többet vásárolnak, a nagy esések után pedig többet adnak el. Ezek a hibák hosszú távon összeadódva rengeteg pénzükbe kerülnek a befektetőknek.

A fentiekben vázolt előnyeik ellenére *a hivatásos befektetők sem immunisak ugyanezen hibák elkövetésével szemben.* Egy felmérésben intézményi befektetők 1984 és 2007 közötti éves hozamait vizsgálták meg (az adatbázis több mint 80 000 adatot tartalmazott). Ezek az alapok együttesen több billió dollárnyi eszközt kezeltek. A kutatók az alapkezelők részvény- és kötvénypiaci vételi és eladási döntéseit vették górcső alá, és arra jutottak, hogy az eladott befektetések eredménye messze felülmúlta a vásárolt befektetéseiket. A szisztematikusan olcsón venni és drágán eladni elv követése helyett ezek a professzionális intézmények drágán vettek, és olcsón adtak el. Gyakran hallani, hogy a kisbefektetők rosszkor vesznek, illetve adnak el befektetési alapokat (erre később majd még visszatérünk), ám ez a kutatás rávilágított, hogy a hivatásos befektetők ugyanezt a vagyronromboló magatartást követik. A felmérés szerzői úgy számolták, hogy gyatra döntéseik több mint 170 milliárd dollár veszteséget okoztak a befektetőknek.” – Az említett befektetők mindegyikének alighanem közös vonása, hogy valamennyien emberek – hacsak nincs már közöttük ilyen munkát végző mesterséges intelligencia. Ez pedig felvet egy roppant izgalmas kérdést: vajon a rendszerszintű működésben mennyire fonódnak össze az ember érzelmei a döntéseit kialakító gondolkodásával, mennyire képes az előbbieket teljesen kikapcsolni az utóbbiból? Megkockáztatható, hogy kevéssé, s hogy minél nagyobbnak érzi a tétet a maga számára is, annál kevésbé. A befektetési döntésekben mindig a jövő kifürkészhetetlen alakulásával kell szembeszállni úgy, hogy az ember tudja: ehhez hiányosak az eszközei. Ezért próbál kapaszkodókat találni, és gyakran ezért nem tud ellenállni döntései „zsigeri” vezérlésének. Egyébként is, a racionális gondolkodás csak egy meglehetősen újkeletű, vékony kéreg ősidők óta érzelmei vezérelte magatartásunkon. Roppant izgalmas kérdés, milyenné válik a piac, és milyen helye, szerepe lesz ott az embereknek, ha a befektetők között megjelenik a szilárd logikával és érzelmentesen dolgozó, a saját és a mások hibáiból tanulni képes mesterséges intelligencia.

Türelem rózsát terem – ha a magunk pénzével dolgozunk: „A kisbefektetőknek meg kell érteniük, hogy bármilyen innovációkkal rukkolnak is elő a pénzügyi iparágban, mindig is a türelem lesz a pénzügyi piacok nagy esélykiegyenlítője. A hosszú távon megfelelő viselkedést nem lehet learbitrálni. Ami azt illeti, az egyéni befektetők profikkal szembeni egyik legnagyobb előnye a türelem. Nem kell egy bizottság vagy az ügyfelek kérdéseire válaszolnunk. Senki nem hasonlít össze bennünket a kollégáinkkal vagy egy egyedi benchmarkkal. Senkit nem kell lenyűgöznünk. Nem arról van szó, hogy egyetlenegy hivatásos befektető sem gondolkodik hosszú távon, viszont az összehasonlítás és a benchmarking bevett szokása miatt nekik sokkal ne-

hezebb ezt megvalósítani. (Bevett szokásnál itt jóval többről is szó van. Aki nemcsak a saját pénzét fekteti be, hanem pénzügyi szolgáltatóként a másokét, annak ugyanúgy állandóan versenyeznie kell az ügyfelekért és megbízásaikért, mint bármely más szolgáltatónak. Az ügyfelek természetesen mindig azt keresik, ki termel a számukra több hozamot, s többnyire azt is szorosan figyelik, hogyan teljesít a szolgáltató kezén a befektetésük. Ha a bizalmuk meginog, a pénzüket rendszerint hamar kivonják a befektetésből, ami csúf következményeket hozhat a szolgáltató fejére további piaci vonzerejét illetően. Ezért kell mindig győznie – legalább a maga kategóriájában – az összehasonlításban, s ’lenyűgöző’ teljesítményekkel biztosítani az újabb megbízásokat. Ez magyarázza az itt következő folytatást is, amely arról szól, ha nincs külső teljesítménykényszer – Osman P.) *Olyan keveset kereskedünk, amennyit csak akarunk, és senki nem fog a rövid távú eredményeink miatt kérdésekkel bombázni bennünket. Időtávunkat a körülményeink figyelembevételével tetszés szerint kiterjeszthetjük, és hagyhatjuk, hogy a kamatos kamat varázslata elvégezze helyettünk a munka dandárját. Hosszú távú portfóliónk mellett nem szükséges a következő hét, hónap vagy negyedév miatt aggódni. Az egyéni befektetők élvezhetik az évtizedekben való gondolkodás – és remélhetőleg az ilyen időtávon történő cselekvés – kényelmét, miközben a Wall Street-iek nem is hallottak még ilyen hosszú időtávról. A türelemre és fegyelemre való képesség befektetési időtávunk kiterjesztésével együtt hatalmas előnyt jelenthet számunkra. Nem kell aggódnunk amiatt, hogy túlszárnyaljuk-e a piacot, a Harvardot vagy a Yale-t. Csak azzal érdemes foglalkoznunk, hogy céljaink eléréséhez elegendőt keressünk. Ez a mi valódi benchmarkunk. Megtehetjük, hogy csak önmagunkra és saját portfólióinkra összpontosítunk.”*

Negatív tudás – Carlson közelítésmódja: „Míg a legtöbb befektetési könyv kizárólag azokra a lépésekre összpontosít, amelyeket meg kell tennünk a gyors meggazdagodáshoz, én fordítva, a negatív tudás felől fogok közeledni. A negatív tudás az a folyamat, amikor először megvizsgáljuk, hogy mi nem működik, és innen jutunk el annak felismeréséhez, hogy mi igen. Talán úgy tűnhet, hogy ez a kizárólagos eljárás nem jelent lényegesebb különbséget, és csupán a világ szemlélésének fonák módja, pedig amint a befektetők le tudják vetkőzni helytelen szokásaikat, már csak apró javításokra és jobb döntésekre van szükségük. A negatív tudás sokkal hatásosabb tud lenni a pozitívnál, mert a ki nem kényszerített hibák visszaszorítása nagyon gyakran döntően hozzájárul portfóliónk eredményeihez. Képtelenség a lehetőség-költségeket (opportunity costs – Osman P.) számszerűsíteni, de az általunk valaha meghozott legjobb befektetési döntések többségét az elvetett lehetőségek adják majd.”

„Miért érdemes a negatív tudásra összpontosítani? Mert számtalan kutatás jutott arra a megállapításra, hogy a befektetők teljesítményét néhány viszonylag könnyen orvosolható, alapvető hiba rontja le. Ugyanakkor kimondottan nehéz tud lenni ezeknek az egyszerű hibáknak a kijavítása, mivel míg másokban nagyon könnyű meglátni a hibákat és az előítéleteket, önmagunkban ritkán fedezzük fel ezeket. Saját sikerünk bebiztosításának egyik legjobb módja, ha kitaláljuk, hogy mások rendre hol rontják el. Erre való tekintettel következzen most a hét

legnagyobb, rendszeresen elkövetett befektetői hiba – raktározzuk el ezeket a negatív tudásfájlunkba, továbbá próbáljuk meg csökkenteni a számukat, vagy teljesen elkerülni őket.”

A hét hiba, csak kivonatosan

„1. *Gyors meggazdagodásra számítanak* – Hát nem sokkal egyszerűbb lenne az élet, ha a gyors meggazdagodást ígérő módszerek valóban működnének? Sajnos a meggazdagodás titka nem más, mint hogy nincs titok.” – Mármost annak biztos módját adná.

„2. *Nincs tervük* – Nem lehet 100 százalékos biztonsággal garantálni, hogy – a részvényekből, kötvényekből, ingatlanokból vagy bármilyen más eszközökből álló – befektetési portfóliónk olyan sikeres lesz, mint amennyire azt mi szeretnénk. *A kurdarchoz viszont igenis létezik tuti recept – csak egyszerűen ne készítsünk semmilyen tervet! Képtelenek leszünk a különféle piaci körülményekre higgadtan reagálni, ha nem rendelkezünk olyan írásos tervvel, amely tetteinkhez iránymutatást ad számunkra.* A terv nélküli befektetők biztosan kudarcot fognak vallani, mert következetesen az ösztöneikre hagyatkozva döntenek el, hogy mit tegyenek. Mivel a sikeres befektetés ösztöneinkkel ellentétes, az ilyen befektetők rosszkor fognak rossz döntést hozni. A befektetési tervvel szorítjuk korlátok közé a rosszabbik énünket, hogy nagy valószínűséggel jobb döntéseket hozzunk meg.” – Kissé misztifikálós ez a „rosszabbik én”, az viszont helyénvalónak ígérkezik, hogy ha nyugodt és alapos megfontoltsággal, körültekintéssel készítünk tervet jó széljárásra és viharra egyaránt, akkor az jó támaszul szolgál döntéseinkhez a nehezen viselhető helyzetekben is.

„3. *A csordát követik ahelyett, hogy a saját fejükkel gondolkodnának* – A csordaszellem okozta azt, hogy a befektetők technológiai részvényekbe tolták a pénzüket az 1990-es évek végén – mielőtt a NASDAQ akkorát esett volna, hogy értékének 80 százalékát elveszítse. A csordaszellem eredményezte azt, hogy az 1980-as évek végén Tokió városának ingatlanpiaca négyszer annyit ért, mint az egész Egyesült Államoké.” – Sikeres hivatásos befektetők gyakori kijelentése könyveikben, hogy mindig a csordával ellentétesen fektetnek be. Végül is, ha túl sokan tesznek ugyanarra a lóra, kevés nyereség jut egynek. De: a buborék vonzereje jóval nagyobb, mint a csorda melegé! Jócskán benne van a rendkívül nagy nyereség vonzása, s hogy senki sem tudja, meddig emelkedik, meddig érdemes meglovagolni. Igazából csak az összeomlásban mutatkozik meg, hogy buborék volt. Kultúránknak is egyik alapelve, hogy „bátraké a szerencse”, s utólag derül csak ki – mint a kupec lováról –, hogy a szerencsétlen nem bátor volt, hanem vak.

„4. *Kizárólag rövid távra összpontosítanak* – A napi 24 órában ránk zúduló hírek világában minden héten napvilágot lát és megragadja a befektetők figyelmét egy új válság. A hetente kialakuló geopolitikai események kimenetelét megjósolni legjobb esetben is a fej vagy írás játékkal egyenértékű. A rövid távra való koncentráció aktívabb kereskedésre ösztönöz bennünket, és jelentősen megnöveli a rosszul időzített döntéseinkből származó kereskedési és egyéb költségeinket. Ráadásul úgysem tudja senki sem megmondani, hogy rövid távon milyen irányba megy a piac.” – Hosszabb távra sem! Viszont lássuk be: viharban gyakran érződik

úgy, hogy azonnal kell cselekedni, különben már késő lesz, és igencsak nehéz ennek ellenállni – különösen, mert biztosan senki sem tudhatja, vajon nem épp ez-e a valós helyzet.

„5. *Kizárólag olyan területekre összpontosítanak, amelyek teljes mértékben az ellenőrzésükön kívül esnek* – Nem a piac rövid távú elmozdulása az egyetlen dolog, amely befektetőként teljes mértékben az ellenőrzésünkön kívül esik. A végtelenségig sorolhatnánk, mire panaszkodnak nap mint nap. Megkönnyebbülést talán hoz, ha ezekre panaszkodhatunk, de a pénzügyi helyzetünkön jottányit sem javít. *Azok a dolgok, amelyeket kontrollálni tudunk – rendszeres megtakarításunk mértéke, átfogó befektetési terv készítése, észszerű eszközallokáció, kockázattűrési szintünk meghatározása, költségeink ellenőrzés alatt tartása és kereskedési aktivitásunk visszafogása, az adómentes befektetési számlák előnyeinek kihasználása, valamint a megfontolt döntéshozatal –, sokkal nagyobb hatással lehetnek vagyónunk alakulására.*”

„6. *Megszemélyesítik a piacokat* – Abban a pillanatban, hogy a saját személyünk elleni támadásként kezdjük érzékelni a piaci mozgásokat, elvesztünk. A piac nem bennünket akar kicsinálni.” (Ekkor már kérdezze orvosát – a gyógyszerész ehhez kevés.)

„7. *Nem ismerik be a korlátaikat* – A portfóliókezelés során az egyik legfontosabb fogalom, amelyet meg kell értenünk, a Benjamin Graham által kitalált biztonsági ráhagyás. A biztonsági ráhagyás teret hagy a tévedésnek. Lényegében ez annak beismerése, hogy nem lehet mindig igazunk. Véd bennünket, amiért képtelenek vagyunk a jövőt előre jelezni. Azok a befektetők, akik nem hajlandók beismerni a korlátaikat, megfosztják magukat a biztonsági ráhagyástól. (Igazán a fogalomnak megfelelő óvintézkedés a fontos, amely a gyakorlatban eszközként szolgálja a befektetőt, ahogyan azt pl. Carlson itt következő tanácsa is mutatja – Osman P.) *A biztonsági ráhagyást legegyszerűbben diverzifikálás révén biztosíthatjuk önmagunknak. Azzal, hogy a pénzünket befektetések, eszközosztályok és földrajzi régiók széles választéka között osztjuk meg, elismerjük, hogy 'fogalmunk sincs, mi fog a jövőben történni'. Az intelligens befektetők a kimenetek széles skálájával terveznek, hogy kockázatkezeléssel és szerénységgel óvják magukat a pusztító veszteségektől.*”

S ezzel bizony már a terjedelemnek a túlszaladást illető biztonsági ráhagyását is elfogyasztottuk. A fejezetcímek idézését még megkockáztatjuk, a többihez pedig figyelmes, értő olvasást – megéri!

1. Egyéni kontra intézményi befektetők / 2. Negatív tudás és a sikeres befektetővé váláshoz szükséges jellemvonások / 3. A piaci és a portfóliókockázat meghatározása / 4. Piaci tévhit és a piac történelme (stílusosan 13 tévhitet sorol fel) / 5. Befektetési filozófiánk meghatározása / 6. Viselkedés a Wall Streeten / 7. Eszközallokáció / 8. Átfogó befektetési terv / 9. Pénzügyi szakemberek

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

ISSUES OF JURISDICTION AND APPLICABLE LAW OF PATENTS AND TRADEMARKS IN THE REGULATORY SYSTEM OF THE EUROPEAN UNION – PART I

Flóra Julianna Ádám

The purpose of the article is to review the international private law system of the European Union in the light of intellectual property legislation. We focus on the questions of interpretation arising from the practice of the European Court of Justice, and the ability of the current legislation to provide reassuring legal certainty when deciding on international disputes. We concentrate mainly on industrial property rights, i. e. patents and trademarks. In the first part we review the rules of jurisdiction in the regulatory system of the Brussels I bis Regulation. In this regard, we will also focus on the special status of the EU trademarks and the Unified Patent Court. We also discuss the regulatory proposals that aim to answer how private international law should be changed in relation to intellectual property rights.

LEGISLATIVE FRAMEWORK OF ART COLLECTING AND ART TRADE

Dr Zoltán Kiss

The study reviews the existing legal framework of art collecting and art trade, in particular of stakeholders' rights and obligations such as artists, art dealers and collectors. The primary fields of the analysis are copyright law, the rules of civil law, cultural rights (mainly cultural heritage protection) and financial law (mainly tax law). The most important conclusion of the review is that the legislation is adequate and sufficient in the area of copyright law and cultural heritage protection. Nonetheless, online art trade and verification of origin are uncontrolled and unregulated. Furthermore, there is a need for an organization to ensure compliance with the rules.

NINTENDO VS BIGBEN – DESIGN AND JURISDICTION IN THE SAME MATTER

Dr György Baksay-Nagy

The article summarizes shortly the design decision of the CJEU from September 2017 which was decided in a preliminary ruling. The decision has an important role from the design law perspective as it gives a detailed opinion on the citation of a design which may

be familiar from the trademark case law. The decision contains two more answers related to the applicable law and to territorial jurisdiction which answers are favorable for the design proprietor.

REVIEW OF SOME INTERESTING PATENT CASES IN THE ENGLISH COURTS IN 2016

Dr Tivadar Palágyi

This review attempts to summarize some interesting decisions of the English courts in 2016.